

ФӨМИ ХАБАРШЫСЫ

**МАРИНА
БОРОВСКАЯ**

ҒЫЛЫМИ-БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ
ЗИЯТКЕРАІК МЕНШІКТІ ЖӘНЕ БІЛІМДІ
КАПИТАЛДАНДЫРУДЫ БАСҚАРУДЫҢ
СТРАТЕГИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

ФЕДЕРАЛДЫҚ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ҚЫЗМЕТІ (РОСПАТЕНТ)

«ФЕДЕРАЛДЫҚ ӨНЕРКӘСІПТІК МЕНШІК ИНСТИТУТЫ» ФЕДЕРАЛДЫҚ
МЕМЛЕКЕТТІК БЮДЖЕТТІК МЕКЕМЕСІ

ФӨМИ ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN OF FEDERAL INSTITUTE OF INDUSTRIAL PROPERTY

2024

Т. 3 № 4 (10)

16+

Федералдық зияткерлік меншік қызметі (Роспатент)
Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекеме
«Федералдық өнеркәсіптік меншік институты»

ISSN 2782–5086 (Print)

ISSN 2949–2432 (Online)

ФӨМИ хабаршысы

Т. 3 № 4 (10)

Мәскеу 2024

Тіркелді:

Федералдық байланыс, ақпараттық технологиялар және бұқаралық ақпарат құралдарын қадағалау қызметінде (ПИ № ФС77–85468; 2023 ж. 13 маусымдағы Эл № ФС77–85469 сериясы).

Қолданылу аймақтары: Ресей (барлық аймақтар), ТМД елдері, жақын және алыс шет елдер.

Басылымның мерзімділігі:

Қосымша арнайы шығарылымдармен жылына 4 нөмір.

Жазылу индексі – 85599.

«ФӨМИ хабаршысы»

2022 жылы ғылымның келесі салалары бойынша зияткерлік меншік саласындағы ғылыми қызметтің нәтижелерін жариялау үшін құрылған: Мемлекет және құқық. Заң ғылымдары, Экономика. Экономикалық ғылымдар; Патент құқығы. Өнертапқыштық; Өнертабыстық; Жаратылыстану ғылымдары. Жалпы және күрделі мәселелер; Статистика; Кибернетика.

Оқырмандар аудиториясы:

зияткерлік меншік саласының мамандары, патенттік сенім білдірілген өкілдер, заңгерлер, адвокаттар, басшылар, аспиранттар, студенттер, өнертапқыштар және басқа оқырмандар.

«ФӨМИ хабаршысы» келесі қағидаға сүйене отырып, өз контентіне тікелей ашық қол жетімділік ұсынады:

зерттеу нәтижелеріне еркін ашық қол жеткізу жаһандық білім алмасуды арттыруға ықпал етеді. Журналдың басылымдары ФӨМИ сайтының www.vestnikfips.ru электрондық ресурсында орналастырылған (журналдық электрондық нұсқасы).

Барлық материалдар пайдаланушыларға жарияланғаннан кейін бірден қол жетімді.

Эмбарго кезеңі қарастырылмаған.

Материалдарға тегін еркін қол жеткізу үшін журнал сайтында тіркелу қажет емес.

Барлық авторлар үшін жариялау тегін.

Ашық қол жетімді журнал (open access) болып табылады, яғни барлық мазмұны ашық қол жетімділік анықтамасына сәйкес пайдаланушылар үшін ақысыз қол жетімді.

Редакцияға келіп түскен барлық материалдар қосарлы соқыр рецензиялау рәсімінен өтеді

Рецензиялауды тәуелсіз сарапшылар және этикалық қағидаларға сәйкес жүзеге асырады.

Журналдың электрондық мұрағаты

келесі Ұлттық репозиторийлерде жарияланғаннан кейін қол жетімді болады: тіркелген пайдаланушылар үшін (жүйеде тіркелу және журналға кіру тегін) – «Ресей ғылыми дәйексөз индексі» (РГДИ) библиографиялық дерекқор аясындағы «Ғылыми электронды кітапхана»; «КиберЛенинка» – барлық оқырмандар үшін тіркеусіз, тегін.

«ФӨМИ хабаршысы» журналының құрылтайшысының, редакциясының және баспагерінің мекенжайы:

125993, Мәскеу, Г-59, ГСП-3, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.

Журналдың электрондық поштасы:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Сайт: vestnikfips.ru.

**Federal Service for Intellectual Property (Rospatent)
Federal State Budgetary Institution
«Federal Institute of Industrial Property»**

ISSN 2782-5086 (Print)

ISSN 2949-2432 (Online)

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

Vol. 3 No. 4 (10)

Moscow 2024

Registered with the Federal Service for Supervision in the Sphere of Communications, Information Technology and Mass Communications (PI No. FS77-85468; EI series No. FS77-85469 of June 13, 2023)

Coverage: Russia (all regions), CIS states, near and far abroad countries

Publication frequency:

4 issues per year with the possibility of additional special issues

Subscription index – 85599

Bulletin of Federal Institute of Industrial Property

was founded in 2022 to highlight the results of scientific activities in the field of intellectual property on the following scientific disciplines (fields of science):

State and Law. Juridical Sciences
Economics. Economic Sciences
Patent Law. Inventive Activities.
Innovative Activities Natural Sciences.
General and Complex Problems
Statistics Cybernetics

Readership:

professionals in the field of intellectual property, patent attorneys, lawyers, advocates, managers, graduate students, students, inventors and others.

The Bulletin of Federal Institute of Industrial Property provides direct open access to its content, based on the following principle:

free open access to research results contributes to an increase in the global exchange of knowledge. The issues of this journal are posted on the electronic resource of the FPIS website www.vestnikfips.ru (electronic version of the journal).

All materials are available to users immediately after publication.

There is no embargo period.
No registration on the journal's website is required to get free access to the materials.
Publication is free for all authors.

It is an open access journal,

i. e. all content is freely available at no charge to users in accordance with the definition of open access Initiative.

All materials submitted to the editorial office undergo a double blind peer review procedure.

Reviewing is made by independent experts and in accordance with the ethical principles of the Publication Ethics Committee.

The electronic back issues of the journal

are available after publication in the following national repositories: «Scientific Electronic Library» within the framework of the Russian Index of Science Citation (RINTs) bibliographic database – for registered users (registration in the system and access to the journal are free); «CyberLeninka» – free of charge for all readers, without registration.

Address of the founder, editorial office and publisher of the Bulletin of FIPS:

Berezhkovskaya nab., 30, bldg. 1,
Moscow, G-59, GSP-3, 125993.

Journal email:

Vestnik_FIPS@rupto.ru.

Website: vestnikfips.ru

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Бас редактор **НЕРЕТИН Олег Петрович**

экон. ғылымдарының д-ры, Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының (ФӨМИ) директоры, Мәскеу

ЗУБОВ Юрий Сергеевич

пед. ғылымдар канд., Федералдық зияткерлік меншік қызметінің басшысы, Мәскеу

ИВЛИЕВ Григорий Петрович

бас редактордың орынбасары, заң ғылымдарының канд., Еуразиялық патенттік ведомство президенті, ФӨМИ ғылыми жетекшісі, Мәскеу

ГОРУШКИНА Светлана Николаевна

бас редактордың орынбасары, әлеум. ғылымдар канд., ФӨМИ ғылыми хатшысы, Мәскеу

АБАНКИНА Татьяна Всеволодовна

экон. ғылымдар канд., профессор, ЖЭМ ҰЗУ Қалалық және өңірлік даму факультетінің креативті экономика орталығының директоры, Мәскеу

АЛЕКСАНДРОВА Анна Владимировна

техн. ғылымдарының канд., доцент, жетекші ғылыми қызметкер – ФӨМИ Аналитикалық орталығының бастығы, Мәскеу

АЛЕКСЕЕВА Ольга Ленаровна

заң ғылымдарының канд., ФӨМИ Сапа мониторингі орталығының бастығы, Мәскеу

БЛИЗНЕЦ Иван Анатольевич

заң ғылымдарының д-ры, профессор, заң факультетінің деканы, Мәскеу, А. С. Грибоедов атындағы Мәскеу университетінің зияткерлік меншік кафедрасының меңгерушісі

БОРОВСКАЯ Марина Александровна

экон. ғылымдарының д-ры, профессор, Ресей білім академиясының корреспондент-мүшесі, Дондағы Ростов, Оңтүстік федералды университетінің президенті

БЫЧКОВ Дмитрий Владимирович

физ.-мат. ғылымдарының канд., ЕАПВ Сараптама басқармасы Механика, физика және электротехника бөлімінің бас сарапшысы, Мәскеу

ГЛАЗЬЕВ Сергей Юрьевич

экон. ғылымдарының д-ры, профессор, Ресей ғылым академиясының академигі, Еуразиялық экономикалық интеграция, жаңғырту және тұрақты дамудың кешенді мәселелері жөніндегі РҒА Ғылыми кеңесінің төрағасы

ГРИБ Владислав Валерьевич

заң ғылымдарының д-ры, профессор, РФ еңбегі сіңген заңгері, Ресей білім академиясының академигі, А. С. Грибоедов атындағы Мәскеу университетінің ректоры, Ресей профессорлар жиналысының төрағасы, Мәскеу

ЕНА Олег Валерьевич

ФӨМИ «Патенттік аналитика» ғылыми бағытының жетекшісі, Мәскеу

ЖУРАВЛЕВ Андрей Львович

заң ғылымдарының канд., ФӨМИ Халықаралық кооперация орталығының жетекшісі, Мәскеу

ЗОЛОТЫХ Наталья Ивановна

экон. ғылымдар канд., бүкілресейлік «Ресей тірегі» шағын және орта кәсіпкерлік қоғамдық ұйымының вице-президенті, Мәскеу

ИВАНОВА Марина Германовна

әлеум. ғылымдар д-ры, экон. ғылымдарының канд., доцент, ФӨМИ ғылыми білім беру орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

ИВАНОВ Роман Алексеевич

«Молекулярлық иммунология» мамандығы бойынша PhD, Трансляциялық медицина ғылыми орталығының директоры, «Сириус» университеті «Медициналық биотехнология» бағытының ғылыми жетекшісі, Сочи

ИЛЬИНА Ирина Евгеньевна

экон. ғылымдарының д-ры, доцент, Ресейдің ғылыми-техникалық саладағы экономика, саясат және құқық ғылыми-зерттеу институтының директоры, Мәскеу

КАЛЯТИН Виталий Олегович

заң ғылымдарының канд., доцент, Ресей Федерациясы Президентінің жанындағы С. С. Алексеев атындағы жеке құқықты зерттеу орталығының Зияткерлік құқықтар кафедрасының профессоры және зияткерлік құқықтар туралы заңнама бөлімінің кеңесшісі, Мәскеу

КЛИМАНОВ Владимир Викторович

экономика ғылымдарының д-ры, геогр. ғыл. канд. «Қоғамдық қаржыны қайта құру институты» АҚУ директоры, Мәскеу

КУЗНЕЦОВА Татьяна Викторовна

пед. ғылымдар д-ры, профессор, «Бүкілресейлік патенттік-техникалық кітапхана» орталығының бастығы, Мәскеу

ЛОПАТИНА Наталья Викторовна

пед. ғылымдар д-ры, профессор, ФӨМИ Ғылыми білім беру орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

ЛЫСКОВ Николай Борисович

ФӨМИ Химия, биология және медицина орталығының бастығы, Мәскеу

ПРОКОФЬЕВ Станислав Евгеньевич

экон. ғылымдары д-ры, профессор, Ресей Федерациясының Үкіметі жанындағы Қаржы Университетінің ректоры, Мәскеу

САЛЬНИКОВ Михаил Юрьевич

ФӨМИ Физика және қолданбалы механика орталығының бастығы, Мәскеу

СИРОТЮК Владимир Олегович

тех. ғылымдар д-ры, доцент, РҒА Басқару мәселелері институтының жетекші ғылыми қызметкері, Мәскеу

СМИРНОВ Михаил Борисович

физ.-мат. ғылымдарының канд., ЕАПВ Сараптама басқармасы Механика, физика және электротехника бөлімінің бас сарапшысы, Мәскеу

СУКОНКИН Александр Владимирович

тех. ғылымдар канд., ФӨМИ бас ғылыми қызметкері, Мәскеу

ФАБРИЧНЫЙ Сергей Юрьевич

заң ғылымдары д-ры, профессор, «Әскери, арнайы және қос мақсаттағы зияткерлік қызмет нәтижелерін құқықтық қорғау жөніндегі федералды агенттігі» ФМБМ директоры, Мәскеу

ФЕДОТОВ Михаил Александрович

заң ғылымдары д-ры, профессор, ЖЭМ ҰЗУ «ЮНЕСКО-ның авторлық құқық, сабақтас, мәдени және ақпараттық құқықтар кафедрасы» Халықаралық ғылыми білім беру орталығының директоры, Мәскеу

ШОРИН Олег Николаевич

тех. ғылымдар канд., Мәскеу

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief **Oleg P. NERETIN**

Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (FIPS), Moscow

Yury S. ZUBOV

Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property, Moscow

Grigory P. IVLIEV

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Law), President of the Eurasian Patent Office, FIPS Research Advisor, Moscow

Svetlana N. GORUSHKINA

Deputy Editor-in-Chief, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS, Moscow

Tatiana V. ABANKINA

Cand. Sci. (Economics), Professor, Director of the Center of Creative Economy of the Faculty of Urban and Regional Development of NRU HSE, Moscow

Anna V. ALEKSANDROVA

Cand. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher– Head of the FIPS Analytical Center, Moscow

Olga L. ALEKSEEVA

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS Quality Monitoring Center, Moscow

Ivan A. BLIZNETS

Dr. Sci. (Law), Professor, Dean of the Faculty of Law, Head of the Department of Intellectual Property of the Griboedov Moscow University, Moscow

Marina A. BOROVSKAIA

Dr. Sci. (Economics), Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Education, President of the Southern Federal University, Rostov-on-Don

Dmitry V. BYCHKOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Sergey Yu. GLAZIEV

Dr. Sci. (Economics), Member of the Russian Academy of Sciences, Chairman of the Scientific Council of the Russian Academy of Sciences on complex issues of Eurasian economic integration, modernization and sustainable development, Moscow

Vladislav V. GRIB

Dr. Sci. (Law), Professor, Honored Lawyer of the Russian Federation, Member of the Russian Academy of Education, Rector of the Educational private institution of higher education «Moscow University named after A.S. Griboyedov», Chairman of the Russian Professorial Assembly, Moscow

Oleg V. ENA

Head of Scientific Research on Patent Analytics FIPS, Moscow

Andrey L. ZHURAVLEV

Cand. Sci. (Law), Head of the FIPS International Cooperation Center, Moscow

Natalia I. ZOLOTYKH

Cand. Sci. (Economics), Vice President of the All-Russian Non-Government Organization of Small and Medium Business «Opora Russia», Moscow

Marina G. IVANOVA

Dr. Sci. (Sociology), Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Roman A. IVANOV

PhD in Molecular Immunology, Director of the Scientific Center for Translational Medicine, Scientific Director of the medical biotechnology field, Sochi

Irina E. ILYINA

Dr. Sci. (Economics), Associate Professor, Director of the Russian Research Institute of Economics, Politics and Law in the scientific and technical field, Moscow

Vitaly O. KALYATIN

Cand. Sci. (Law), Associate Professor, Professor of the Department of Intellectual Rights, Consultant of the Department of Intellectual Rights Law of the Private Law Research Centre under the President of the Russian Federation named after S. S. Alexeev, Moscow

Vladimir V. KLIMANOV

Dr. Sci. (Economics), Cand. Sci. (Geography) Assoc. Prof., Director of NGO «Institute for Public Finance Reform», Moscow

Tatiana V. KUZNETSOVA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the «All-Russian Patent and Technical Library» Center, FIPS, Moscow

Natalia V. LOPATINA

Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Leading Researcher of the FIPS Scientific Educational Center, Moscow

Nikolai B. LYSKOV

Head of the FIPS Center for Chemistry, Biology and Medicine, Moscow

Stanislav E. PROKOFIEV

Dr. Sci. (Economics), Professor, Rector of the Financial University under the Government of the Russian Federation, Moscow

Mikhail Yu. SALNIKOV

Head of the FIPS Center for Physics and Applied Mechanics, Moscow

Vladimir O. SIROTYUK

Dr. Sci. (Technical Sciences), Associate Professor, Leading Researcher of the Institute of Control Sciences of the Russian Academy of Sciences, Moscow

Mikhail B. SMIRNOV

Cand. Sci. (Physics and Mathematics), chief expert of the Department of Mechanics, Physics and Electrical Engineering of the Examination Department of the Eurasian Patent Office, Moscow

Alexander V. SUKONKIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Chief Scientific Researcher of FIPS, Moscow

Sergey Yu. FABRICHNY

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the Federal State Budgetary Institution «Federal Agency for Legal Protection of the Results of Intellectual Activity for Military, Special and Dual-Use», Moscow

Mikhail A. FEDOTOV

Dr. Sci. (Law), Professor, Director of the International Research and Educational Center «UNESCO Chair on Copyright, Neighboring, Cultural and Information Rights» NRU HSE, Moscow

Oleg N. SHORIN

Cand. Sci. (Technical Sciences), Moscow

МАЗМҰНЫ

Бас редактор бағаны

Editorial

О. П. Неретин
336

1. Зияткерлік меншік құқықтарын сақтау және қорғау мәселелері

Issues of intellectual property rights protection and enforcement

А. А. Полякова,
Н. Б. Лысков,
Н. В. Зарянов

Шетелдік юрисдикциялардың тәжірибесін ескере отырып, Маркуша құрылымдарын қамтитын өнертабысқа өтінімдерді қарау ерекшеліктері (2-бөлім)

A. A. Polyakova,
N. B. Lyskov,
N. V. Zaryanov

Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 2)

338

С. Ю. Тузова,
М. И. Скудро

Шетелдік құқықтық тәртіпте техникалық әзірлемелердің негізінде жатқан зияткерлік меншікті сақтандыру

S. Yu. Tuzova,
M. I. Skudro

Insurance of intellectual property underlying technical developments in foreign legal systems

348

Ю. С. Зубов,
С. А. Ренжин,
М. И. Евдокимова

Ресей Федерациясындағы тауарлық белгілер институтын зерттеу мен реттеудің перспективалық бағыттары

Yu. S. Zubov,
S. A. Renzhin,
M. I. Evdokimova

Trends in the development and regulation of trademarks in the Russian Federation

364

Н. К. Николаенко

Өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялауды құқықтық реттеу және фармацевтика саласындағы құқық қолданудың кейбір аспектілері

N. K. Nikolaenko

Legal regulation of compulsory licensing of inventions and some aspects of enforcement in the field of pharmaceuticals

374

2. Зияткерлік меншік экономикасы

Economy of intellectual property

М. А. Боровская,
А. А. Афанасьев,
А. Ю. Никитаева,
Т. В. Федосова,
А. В. Кононенко

Ғылыми-білім беру ұйымдарындағы зияткерлік меншікті және білімді капиталдандыруды басқарудың стратегиялық тәсілдері

M. A. Borovskaya,
A. A. Afanasyev,
A. Yu. Nikitaeva,
T. V. Fedosova,
A. V. Kononenko

Strategic approaches to intellectual property management and knowledge capitalization in scientific and educational organizations

384

CONTENT

3. Өңірлік экономика және зияткерлік меншік

Regional economy and
intellectual property

**О. П. Неретин,
В. В. Климанов,
С. Н. Горушкина**

Өңірлік брендпен өнімдерді
азаматтық айналымға тартуға
бағытталған қолдау шараларын
жүйелеу тәсілдері

**O. P. Neretin,
V. V. Klimanov,
S. N. Gorushkina**

Approaches to systematization of
support measures aimed at involving
products under a regional brand in the
civil turnover

394

4. ВПТБ X-файлдары

VPTB X-Files

406

5. Жалпы патенттік іс мәселелері. Өнертапқыштық

General issues of patent
practice. Invention
activities

**Т. В. Кузнецова,
О. В. Зезина**

Ресейдегі отбасылық өнертабыс
дәстүрлері

**T. V. Kuznetsova,
O. V. Zezina**

Family invention traditions in Russia

408

6. Кітап сөресі

Bookshelf

**А. Е. Сычев,
Ю. В. Турчина**

«Географиялық көрсеткіштер
ретінде мәлімделген
белгілерді сараптау
ерекшеліктері»

**A. E. Sychev,
Yu. V. Turchina**

«Features of the examination
of designations declared as
geographical indications»

418

О. И. Терещенко

«Географиялық көрсеткіштер
ретінде мәлімделген
белгілерді сараптау
ерекшеліктері» А. Е. Сычев,
Ю. В. Турчина әдістемелік
нұсқаулығына рецензия

O. I. Tereshchenko

Review of the methodological
manual by A. E. Sychev,
Yu.V. Turchina «Features
of the examination of
designations declared as
geographical indications»

419

Бас редактор бағаны

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Алдыңызда «ФӨМИ хабаршысы» журналының оныншы шығарылымы.

Журналдың тоғыз басылымының беттерінде біз зияткерлік меншік саласындағы жетекші мамандардың мақалаларын жарияладық, эксклюзивті статистикалық деректерді аштық, цифрландыру және жасанды зиятпен жұмыс туралы айтық, сараптау ерекшеліктерін, құқықтық реттеу аспектілерін және Ресей өңірлерінде зияткерлік меншіктің салаларын дамыту аналитикасын ашатын ФӨМИ ғылыми-зерттеу жұмыстарының қорытындылары бойынша мақалаларды жарияладық, ұлттық патенттік ведомстволардың патенттік өтінімдерді сараптаудағы тәсілдері туралы материалды, еуразиялық кеңістіктегі патенттік белсенділіктерді аналитикалық шолуларды орналастырдық.

ФӨМИ ғылыми бағыттарын дамыту мәнмәтінінде біз жетінші шығарылымды негізгі бағыттардың бірі – патенттік аналитикаға арнадық.

Журналдың авторлары арасында ФӨМИ жетекші мамандары, патенттік сенімгерлер, білім беру және ғылыми ұйымдардың зерттеушілері бар.

Өңірдің ғылыми-технологиялық және инновациялық дамуына бағытталған шаралар жүйесін кешенді талдауды Роспатент жетекшісі Ю. С. Зубов және Мордовия Республикасының басшысы А. А. Здунов берді.

Журнал беттерінде Федерация Кеңесінің ғылым, білім және мәдениет жөніндегі комитетінің төрағасы Л. С. Гумерованың «Әлеуметтік-экономикалық шындықтың кез келген саласы, кез келген ұлттық жоба зияткерлік қызмет нәтижелеріне негізделген жаңа технологияларды тиімді пайдаланған жағдайда ғана табысты болады» деген пікірі жарияланған.

Оныншы нөмірде біз «ВПТБ X-файлдары» жаңа айдарын бастаймыз, онда Бүкіл ресейлік патенттік-техникалық кітапхананың қорларындағы бірегей материалдар туралы айтып береміз.

«Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау және қорғау мәселелері» дәстүрлі айдарында Маркуш құрылымдарымен өтінімдерге қатысты Ресей, Жапония, Корея Республикасы және Қытай патенттік ведомстволарын сараптау тәсілдеріне талдау ұсынылған. Зияткерлік меншікті басқарудың тиімді тетіктерін іздеудің еларалық тәжірибесін Оңтүстік федералды университеттің әріптестері өз жарияланымдарында ұсынады. Жұмыста ғылыми жарияланымдарға кітапөлшеулік және ғылымөлшеулік талдау деректері келтірілген.

Бүгінгі таңда өзекті тақырыптардың бірі – өңірлік брендтер – екі аспектіде ашып көрсетілген: Ресейде тауарлық белгілер институтының құқықтық қатынастарын дамыту және реттеудің перспективалы бағыттағы мәнмәтінінде, сондай-ақ тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз етуге және өңірлік брендтерді дамыту есебінен өңірлік тауарлар мен қызметтер жаңалықтарының бәсекеге

қабілеттілігін арттыруға әсер ететін тиімді механизмдерді анықтау мәнмәтінінде.

Заманауи экономика жағдайында материалдық емес активтер бизнестің стратегиялық бөлігін құрайды, ал зияткерлік меншік – компанияның нарықтағы барлық әлеуетті мүмкіндіктерінің бастауы. ФӨМИ мамандары нарыққа жаңа технологиялық өнімдерді шығару кезіндегі тәуекелдерге шолу дайындады, сондай-ақ шетелде зияткерлік меншікті сақтандыруды ұйымдастыру саласындағы ақпаратты жүйеледі.

Біз зияткерлік меншік экономикалық өсу үшін жаңа жағдайлар туғызатынына, халықтың қажеттіліктеріне жауап беретін отандық өнімді өндіру, елдің экономикалық дамуы үшін негіз қалыптастыратынына сенімдіміз. Роспатент және ФӨМИ сараптама, құқықтық қорғау, зияткерлік қызмет нәтижелерін және жекелендіру құралдарын қолдау және қорғау мәселелері жөніндегі еуразиялық кеңістіктегі зияткерлік меншік саласындағы әдістемелік орталық ретінде технологиялық көшбасшылық пен елдің технологиялық егемендігін нығайту тапсырмаларын кешенді және нәтижелі түрде шешуін жалғастырады.

Әр шығарылымда жұмыс істей отырып, біз тек қызықты ғана емес, сонымен қатар пайдалы болуға тырысамыз

*Құрметпен, журналдың
бас редакторы, экономика
ғылымдарының докторы
О. П. Неретин*

EDN <https://elibrary.ru/cskmzc>

Editorial

**Dear readers,
colleagues, friends!**

Here is the 10th issue of the «FIPS Bulletin».

On the pages of nine issues of the journal, we published articles by leading experts in the field of intellectual property, disclosed exclusive statistical data, told about digitalization and work with artificial intelligence, published articles based on the results of FIPS research work, disclosing the features of examination, aspects of legal regulation and analytics of the development of the intellectual property sphere in the regions of Russia, posted materials on the approaches of national patent offices to the examination of patent applications, analytical materials on patent activity in the Eurasian space.

In the context of the development of scientific areas of FIPS, we dedicated the seventh issue to the one of the key areas, namely patent analytics.

Among the authors of the journal are the leading specialists of FIPS, patent attorneys, researchers from educational and scientific organizations.

A comprehensive analysis of the system of measures aimed at scientific, technological and innovative development of the region was given by Yu. Zubov, head of Rospatent, and A. Zdunov, head of the Republic of Mordovia.

The journal published an article by L. Gumerova, Chairperson of the

Federation Council Committee on Science, Education and Culture, who expressed the opinion that «any sphere of socio-economic reality, any national project are successful only in the case of effective use of new technologies based on the results of intellectual activity».

In the tenth issue, we are starting a new section «VPTB X-files», where we will tell about unique materials from the collections of the All-Russian Patent and Technical Library.

The traditional section «Issues of Intellectual Property Rights Protection and Enforcement» gives an analysis of approaches of patent offices of Russia, Japan, China and the Republic of Korea to examination of applications with Markush structures. The cross-country experience in searching for efficient mechanisms for intellectual property management is offered in the publication by the colleagues from the Southern Federal University. The article gives the data of a bibliometric and scientometric analysis of scientific publications.

One of the most relevant topics today, namely regional brands, is disclosed in two directions: in the context of promising areas of development and regulation of legal relations of the institute of trademarks in Russia; as well as in the context of identifying efficient mechanisms that have an impact on sustainable economic growth and increase of the

competitiveness of regional goods and services through the development of regional brands.

In the conditions of modern economy, intangible assets constitute a strategic part of business, and intellectual property is the beginning of all potential opportunities of a company in the market. FIPS specialists prepared a review of risks when introducing new technological products to the market, and systematized information in the field of organizing intellectual property insurance abroad.

We are convinced that intellectual property creates new conditions for economic growth, forms the basis for the production of domestic products that meet the needs of the population, the economic development of the country. Rospatent and FIPS as a methodological center in the field of intellectual property in the Eurasian space on the issues of examination, legal protection, use and protection of the results of intellectual activity and means of individualization will continue to comprehensively and effectively solve the problems of strengthening the technological leadership and intellectual sovereignty of the country.

Working on each issue, we always strive to be not just interesting, but also useful.

*Best regards, Oleg Neretin,
Editor-in-Chief,
Dr. Sci. (Economics)*

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК ҚҰҚЫҚТАРЫН САҚТАУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Шолу мақаласы

Review

УДК 347.771

EDN <https://elibrary.ru/dttiaf>

Шетелдік юрисдикциялардың тәжірибесін ескере отырып, Маркуша құрылымдарын қамтитын өнертабысқа өтінімдерді қарау ерекшеліктері (2-бөлім)

Анна Анатольевна Полякова[✉], Николай Борисович Лысков, Николай Вадимович Зарянов

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

[✉]apolyakova@rupto.ru

Аңдатпа: ұлттық патенттік ведомстволар өнертабысқа патент беруге арналған өтінімдерді Маркуш құрылымдарымен сараптауға әртүрлі тәсілдермен қарайды, бұл патенттік ведомстволардың қызметін үйлестіру қажеттілігін туғызады. Зерттеудің мақсаты – Маркуш құрылымдары бар өтінімдерге қатысты Ресей Федерациясының, Жапонияның, Кореяның және Қытайдың патенттік ведомстволарын сараптау тәсілдерін талдау, сондай-ақ мұндай өтінімдерді сараптаудың нақты жағдайларын талдау. Маркуш құрылымдарымен өтінімдердің іс жүргізілуін талдау арқылы әр түрлі патенттік ведомстволарда Маркуш құрылымдары көрсеткен өнертабыстардың ашылу жеткіліктілігін, патент қабілеттілігін, айқындылығы мен біркелкілігін бағалаудың әр түрлі құралдары өтініш беруші алған құқықтардың әр түрлі көлеміне әкелетіні анықталды. Бір бастапқы формулада әртүрлі ұлттық ведомстволар әртүрлі бұзушылықтарды тіркейтін жағдайлар анықталды. Ұлттық ведомстволар сарапшыларының іс-қимылының біркелкілігіне қол жеткізу қажеттілігі және Маркуш құрылымдарымен өтінімдер бойынша ұқсас шешімдер қабылдау мақсатында өтінімдерді сараптау бойынша әмбебап ұсынымдар жасау қажеттілігі көрсетілген.

Негізгі сөздер: Маркуш құрылымы, патент, өтінім, өнертабыс, патентке қабілеттілік, ашу жеткіліктілігі, біркелкілік, зияткерлік құқық, талаптану көлемі.

Дәйексөз алу үшін: Полякова, А. А. Шетелдік юрисдикциялардың тәжірибесін ескере отырып, Маркуша құрылымдарын қамтитын өнертабысқа өтінімдерді қарау ерекшеліктері (2-бөлім) / А. А. Полякова, Н. Б. Лысков, Н. В. Зарянов // ФӨМИ хабаршысы. 2024. Т. 3, № 4 (10). 338–347 б.

Алғыстар: мақала ФӨМИ «Өнертабыстар мен пайдалы модельдерді сипаттау кезінде параметрлердің сандық мәндерінің жалпы тұжырымдамасымен немесе интервалымен көрсетілген белгілерді қолдану әдіснамасының дамуы» ғылыми-зерттеу жұмысының материалдары бойынша дайындалған.

Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 2)

Anna A. Polyakova[✉], Nikolay B. Lyskov, Nikolay V. Zaryanov

Federal Institute of Industrial Property

[✉]apolyakova@rupto.ru

Abstract: national patent offices have different approaches to examining applications with Markush structures, which raise the need to harmonize the activities of patent offices. The purpose of the study is to analyze approaches to the examination of patent offices of the Russian Federation, Japan, Korea and China in relation to applications with Markush structures, as well as to analyze specific cases of examination of applications. It has been established that different tools for assessing the sufficiency of disclosure, patentability, clarity and unity of claims with Markush structures in different patent offices lead to different scope of rights received by the applicant. Cases have been identified in which different national patent offices record different violations in the same initial claims. The need to achieve uniformity in the actions of experts from national offices is shown in order to make similar decisions on applications with Markush structures.

Keywords: Markush structure, patent, application, invention, patentability, sufficiency of disclosure, unity, intellectual law, scope of claims.

For citation: Polyakova, A. A. Features of invention application consideration containing Markush structures in the light of experience of foreign jurisdictions (part 2) / A. A. Polyakova, N. B. Lyskov, N. V. Zaryanov // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 4 (10). P. 338–347.

Acknowledgements: the article is based on the materials of the research work of FIPS «Development of a methodology for using the features expressed by a general concept or an interval of quantitative parameter values in the characterization of inventions and utility models».

Кіріспе

Өнертабыс формуласын жасау кезінде өтінім беруші мәлімделген техникалық нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретін өнертабыстың барлық елеулі белгілерін қысқа және бір мезгілде сыйымды пішімде ұсынуға тиіс. Химия және фармацевтика саласындағы патенттерде көбінесе жаңа заттардың, олардың негізіндегі композициялардың немесе оларды алу немесе қолдану тәсілдерінің жеке химиялық формулалары бар өнертабыс формулалары кездеседі. Алайда, егер патентте бірқатар жаңа қосылыстар болса, онда әрбір нақты құрылымның сипаттамасына қатысты формула белгілерін ұсыну өтінім берушіге өнертабыс формуласын жасауда да, сарапшыларға мәлімделген өнертабыстың патентке қабілеттілігін бағалауда да қиындықтар тудыруы мүмкін.

Мақаланың бірінші бөлімінде Маркуш құрылымдарын химиялық қосылыстардың құрылымын сипаттайтын формула белгілерін білдіру үшін ең ыңғайлы және кең таралған форма ретінде қолданудың артықшылықтары мен кемшіліктері талданды. Маркуш құрылымы түріндегі өнертабыс формуласы формуланың бір тармағында баяндалған баламалы белгілер жиынтығын білдіреді, олардан комбинаторика әдісімен өнертабысты [1] іске асырудың нақты нұсқаларын алу үшін белгілер таңдалады. Мақаланың бірінші бөлімінде көрсетілгендей, өнертабыс белгілерін көрсетудің бұл тәсілі ол туралы ақпаратты ұсынуды едәуір жеңілдетеді және басқа да бірқатар артықшылықтарға ие, бірақ сонымен бірге ақпараттық іздеуде де, өтінімдерді мәні бойынша сараптау нәтижелері бойынша шешім қабылдауда да белгілі бір қиындықтар туғызады.

Маркуш формуласы көптеген елдерде қабылданған, бірақ Маркуш құрылымдары бар өтінімдерді сараптау әдістемесі әр түрлі патенттік ведомстволарда әр түрлі болуы мүмкін. Сондықтан, халықаралық өтінімдерге негізделген тәжірибе көрсеткендей, ұлттық кезеңге өту кезінде өнертабыс формуласын түзету қажет. Бұл іс жүргізудің ұзақтығын арттырады және өтініш берушіде заңды сұрақтың пайда болуына әкеледі: неге бір елде бірдей кіріс деректеріне (өтінімнің бастапқы құжаттары, техника деңгейі және патент алудың бірдей шарттары) сүйене отырып, оған патент беріледі, ал басқа елде құқықтардың бірдей көлеміне қатысты қосымша деректер немесе шектеулер қажет.

Әрбір нақты ұлттық патенттік ведомствомен өнертабысқа өтінімдер бойынша іс жүргізу шеңберінде өтініш берушінің өзара іс-қимылының нәтижелері әр түрлі болуы мүмкін, бұл сөзсіз әр түрлі елдердің аумағында бірдей кіріс деректері, атап айтқанда: өтінімнің бастапқы құжаттары мен техника деңгейінде ұсынылатын құқықтық қорғау көлеміндегі айырмашылықтарға әкеледі. Маркуш формуласы бар өтінімдерді қарау кезінде біркелкіліктің болмауы мәселесі айқын, оны ұлттық ведомстволардың іс жүргізу ерекшеліктерін ескере отырып, кешенді түрде шешу қажет.

Бұл жұмыстың мақсаты – Маркуш құрылымдары түрінде көрсетілген өнертабысқа өтінімдерге қатысты Ресей Федерациясының, Қытайдың, Жапонияның, Корея Республикасының патенттік ведомстволарын сараптау тәсілдерін талдау, сондай-ақ нақты өтінімдер мысалында әр түрлі елдердің патенттік ведомстволарында мұндай өтінімдерді қарау әдістері мен іс жүргізу нәтижелерін талдау

Зерттеу әдістері мен материалдары

Өтінімдерге мәні бойынша сараптама жүргізу бойынша ұсыныстар мен нұсқауларды талдау Ресей Федерациясының, Жапонияның, Корея Республикасының және Қытайдың ұлттық патенттік ведомстволарының ресми сайттарында қолжетімді мәні бойынша сараптама жүргізу жөніндегі нұсқаулықтарды зерделеу арқылы жүзеге асырылды.

Ұлттық кезеңге өту
кезінде өнертабыс
формуласын түзету
қажет.

Сараптаманың негізгі қағидаты – сараптаманың мәні бойынша әрбір баламаға қатысты жеке жүргізілуі.

Маркуш құрылымдарымен өтінімдерді анықтау, сондай-ақ осы өтінімдердің іс қағаздарын талдау Espacenet және Patent Centre іздеу жүйелері арқылы жүзеге асырылды.

Зерттеу нәтижелері

Бірінші бөлімде толығырақ көрсетілгендей, Маркуш формулаларын қолдану өнертабыс формуласын қысқа және мағынасы кең баяндау, құқықтық қорғаудың кең көлемі, өтініш берушіні анағұрлым тиімді қатар қосылысын іздеу кезеңінде бәсекелестерден қорғау, инновацияларға ынталану және т.б. сияқты бірқатар артықшылықтарға ие [2, 3, 4, 5]. Алайда мұндай баяндау нысанын қолданудың кемшіліктері де бар, мысалы, оларға қатысты эксперименттік деректер алынбаған формулада өнертабыстарды іске асыру нұсқаларының пайда болуы салдарынан талаптану көлемінің негізсіздігі, мәлімденген өнертабысты растау үшін эксперименттік деректердің жеткілікті мөлшерін анықтауға арналған айқын шекараның жоқтығы, ақпараттық іздеуді өткізудің күрделілігі, барынша «тар» өтінімдерді және т.б. берген кезде зияткерлік меншікті қорғау мерзімдерін негізсіз ұзарту [6, 7, 8, 9, 10].

АҚШ патенттік ведомствосының, сондай-ақ Еуразиялық және Еуропалық патенттік ведомстволардың мәні бойынша өтінімдерді сараптау тәсілдері баптың бірінші бөлігінде келтірілген.

Екінші бөлім аясында Ресей Федерациясында, Қытайда, Жапонияда, Корея Республикасында Маркуш құрылымдары бар өтінімдерді сараптау тәсілдері талданды. Барлық көрсетілген юрисдикциялардағы ішкі регламенттеуші құжаттар өнертабысқа өтінімдерді іздеу және сараптау жөніндегі нұсқаулықтар болып табылады.

Ресей Федерациясы

РФ заңнамасында «Маркуш формуласы» немесе «Маркуш құрылымы» термині нақты түрде жоқ, бірақ Маркуш формуласы болжағандай белгілерді білдіруге қолданыстағы заңнама шеңберінде рұқсат етіледі.

Бұл ретте сараптаманың негізгі қағидаты мәні бойынша сараптаманың әрбір баламаға қатысты жеке жүргізілетіндігі болып табылады, яғни мәні бойынша сараптаманы жүргізудің барлық кезеңдері Маркуш формуласы түрінде баяндалған белгілерді іске асырудың әрбір ерекше жағдайы үшін жүргізілуге тиіс¹.

Маркуш формуласына кіретін қосылыстар өнертабысты іске асырудың баламалы нұсқалары ретінде қарастырылғандықтан, мәлімденген өнертабыстың мәнін ашу жеткіліктілігі шеңберінде, егер өнертабыс формулада өнертабыстың орындалу немесе қолдану нұсқаларын сипаттайтын баламалы белгілерді қолданып сипатталса, мұндай белгілердің сипаттамаларының барлық үйлесімдері кезінде техникалық нәтижені алу мүмкіндігін көрсететін өнертабысты іске асыру мысалдарын нұсқалардың әрқайсысында келтіру қажет².

Сонымен қатар, егер формула химиялық қосылысқа қатысты болса, онда белгілі әдістермен дәлелденген құрылымдық формула, физика-химиялық тұрақтылар келтіріледі, қосылыстың алыну тәсілі сипатталады және өнертабысты көрсетілген мақсатта пайдалану мүмкіндігі көрсетіледі³.

Аш жеткіліктілігіне қатысты химиялық қосылыстарға қатысты, егер өнертабыс жалпы құрылымдық формуласымен сипатталатын белгіленген құрылымы бар химиялық қосылыстар тобына (қатарына) жатқызылса, алу тәсілінің жалпы тәсілін келтіру арқылы, сондай-ақ топтың (қатардың) ақты қосылысын алу мысалы арқылы, ал егер топ (қатар) химиялық шығу тегі бойынша әртүрлі радикалдармен қосылыстарды қамтыса – осындай әртүрлі радикалдармен қосылыстарды алу мүмкіндігі растау үшін жеткілікті мысалдар арқылы топтың (қатардың) барлық қосылыстарын алу мүмкіндігі расталады.

Патентке қабілеттілікті тексеруге қатысты РФ заңнамасында химиялық қосылыстар үшін бөлек нұсқаулар бар:

- жаңалықты тексеру кезінде белгілі қосылыстар тобының жалпы құрылымдық формуласына жататын химиялық қосылыс немесе оның негізіндегі композиция, егер химиялық қосылыс техника деңгейінен белгісіз болса және бастапқы қосылыстарға, оны алу тәсіліне және өнертабыс басымдығы күніне дейін әлемде жалпыға қолжетімді болған қасиеттеріне қатысты мәліметтер болмаса, жаңашылдық шартына сәйкес деп танылады⁴;
- белгілі қосылыстар тобының жалпы құрылымдық формуласына жататын, бірақ арнайы алынған және зерттелген деп сипатталмаған және сонымен бірге сапалық немесе сандық (селективті өнертабыс) жағынан осы топқа белгісіз жаңа қасиеттерді көрсететін химиялық қосылыс өнертабыс деңгейіне сәйкес келеді⁵.

¹ Ресейдің Экономикалық даму министрлігінің 21.02.2023 № 107 бұйрығымен бекітілген өнертабыстарды мемлекеттік тіркеу бойынша заңды маңызды әрекеттерді жасауға негіз болатын құжаттарды жасау, беру және қарау ережелері және олардың нысандары, 47-т. // Зияткерлік меншік бойынша федералдық қызмет, сайт. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/documents/prikaz-minekonomrazvitiya-107-21022023#1> (жүгінген күні: 11.08.2024)

² Ресейдің Экономикалық даму министрлігінің 21.02.2023 № 107 бұйрығымен бекітілген өнертабыстарды мемлекеттік тіркеу бойынша заңды маңызды әрекеттерді жасауға негіз болатын құжаттарды жасау, беру және қарау талаптары және олардың нысандары, 53-т. // Зияткерлік меншік бойынша федералдық қызмет, сайт.

³ Сол жерде. 55-т.

⁴ Құжаттарды жасау, беру және қарау ережелері... 73-т.

⁵ Там же, п. 84.

Бұл ретте Маркуш формуласы түрінде көрсетілуі мүмкін басқа құқықтық қорғау объектілері үшін тексерудің жекелеген алгоритмдері көзделмеген.

Өнертабыстың бірлігін тексеру үшін Маркуш формуласына қатысты жеке мәліметтер де қарастырылмаған.

Маркуш формуласын қоса алғанда, формулаға қойылатын жалпы талап мынадай түрде білдіріледі: өнертабыс формуласына енгізілген басқа белгілермен бірге кез келген рұқсат етілген көрсетілген балама таңдау кезінде бірдей техникалық нәтиже алу қамтамасыз етілген жағдайда, белгі балама түрінде көрсетілуі мүмкін⁶. Бұл сөйлем Еуропалық патенттік ведомствоның (EPO) және АҚШ патенттік және тауарлық белгілер ведомствосының (USPTO) нұсқаулықтарында баяндалған Маркуш формуласы үшін «жалпы табиғат» ұғымының баламасы болып табылады.

«Өте үлкен» баламалар санымен байланысты USPTO және EPO нұсқаулықтарында сипатталғандай формуланың белгісіздік талаптары Ресей Федерациясының заңнамасы шеңберінде қарастырылмаған.

Жапония

Маркуш формуласы бойынша бірлікке қойылатын талаптарды тексеруге қатысты Жапония патенттік кеңсесінің (JPO) нұсқаулығында сипатталған іс-қимыл алгоритмдері EPO үшін сипатталған алгоритмдермен сәйкес келеді⁷.

Маркуш формуласы үшін баламаларды алып тастауға немесе егер белгілердің жаңа комбинациясы өтінімнің бастапқы құжаттарында ашылса, оларды түзетуге рұқсат етіледі⁸.

Өтінімде Маркуш құрылымымен көрсетілген баламаларды қамтитын жағдайлар бар, олардың тек бір бөлігі сипаттамада көрсетілген. Сонымен қатар, техниканың осы саласындағы маман сипаттамада көрсетілмеген басқа баламаларды, тіпті егер біз сипаттама мен сызбаларды, сондай-ақ өтінім беру кезінде белгілі мәліметтерді ескерсек те, жүзеге асыра алмайды деп санауға негіз бар. Бұл жағдайда сипаттама ашудың жеткіліктілік талабына сәйкес келмейді. Айта кету керек, эксперименттер мен талдау әдістерін қолдану кезінде жалпыға қол жетімді білімге енгізуге болады⁹. Мысалы, алмастырғыш тобы (X) CH_3 , OH немесе COOH сияқты баламалы нысанда көрсетілген бастапқы ауыстырылған бензолды нитраттау жолымен пара-нитро-ауыстырылған бензолды алу тәсілі мәлімденген нысан болып табылады. Сипаттамада жұмыс мысалы ретінде бастапқы қосылыс толуол болып табылатын жағдай келтіріледі, яғни X CH_3 болып табылады. Бастапқы қосылыс бензой қышқылы болып табылатын, мысалы, CH_3 және COOH

арасындағы бағыттағы айтарлықтай айырмашылық болатын техникалық фактіге байланысты X COOH болып табылатын мұндай әдістің жарамсыз екендігінің оңтайлы негіздемесін белгілеу мүмкін болса, онда сипаттамадағы мысалдар ашу жеткіліктілігі талабын қанағаттандырмайды.

Қытай

Қытайдың Ұлттық зияткерлік меншік басқармасының (CNIPA) нұсқаулығында EPO нұсқаулығында көрсетілген тексеру алгоритміне сәйкес келетін біркелкілік талабын бағалау кезінде Маркуш формуласын тексеру алгоритмі туралы ақпарат бар¹⁰, которая совпадает с алгоритмом проверки, изложенным в руководстве EPO.

Маркуш формуласына қатысты патент қабілеттілігін тексеру CNIPA нұсқаулығы шеңберінде қосымша бөлек реттелмейді және баламалы белгілер мен жалпы ұғымдарды қамтитын формулалар үшін жалпы талаптар мен ұсынымдарға сәйкес жүргізіледі.

Корея Республикасы

Корея Республикасы зияткерлік меншік ведомствосының (KIPO) басшылығында Маркуш формуласын тексеруге арналған алгоритмдер де бар.

Ашудың жеткіліктілігіне қатысты, егер өнертабыс сипаттамасында өнертабыс формуласында мәлімделген Маркуш құрылымдарының баламаларын іске асырудың барлық нұсқалары ашылмаса, бірақ тек кейбір нұсқалар, яғни техниканың осы саласындағы маман өнертабысты іс жүзінде қолдана алмаса, онда сарапшы патент беруден бас тартуы керек¹¹.

Егер өтінімде формула белгілерінде баламалар болса және сонымен бірге өнертабыстың барлық балама нұсқалары ұқсас қасиетке немесе функцияға ие болса, онда формула түсініксіз емес¹².

Егер баламалы белгілер формуланың бір тармағында Маркуш формуласында көрсетілсе және сәйкес қасиеттері немесе функциялары бірдей болса, өнертабыстардың бірлігі сақталады. Өнертабыс формуласының бірнеше тәуелсіз тармақтарында екіден астам балама белгілер ашылғанына немесе олар тек өнертабыс формуласының бір тармағында (Маркуш формуласы) ашылғанына қарамастан, өнертабыстардың бірлігін анықтау өлшемшарттары бірдей болуы керек. Маркуш тобындағы баламалардың арасында кем дегенде бір балама белгінің белгілі техника деңгейімен салыстырғанда жаңалығы жоқ екендігі анықталғаннан кейін, сарапшы өнертабыстардың бірлігін тексеруі керек¹³.

Егер бір немесе бірнеше өнертабыстар өнертабыс формуласында сипатталса, мысалы, Маркуш

⁶ Құжаттарды жасау, беру және қарау талаптары... 63-т.

⁷ Examination Guidelines for Patent and Utility Model in Japan (Provisional Translation), 2015, Chapter 6.2 // Japan Patent Office: сайт. URL: https://www.jpo.go.jp/e/system/laws/rule/guideline/patent/tukujitu_kijun/ (жүгінген күні: 11.08.2024).

⁸ Сол жерде, Chapters 2, 4 (2.1.2, 3.3.1).

⁹ Сол жерде, Chapters 1, 2, 4 (2.1.2, 3.3.1).

¹⁰ Guidelines for examination, 2006, Chapter 8.1 // CNIPA: сайт. URL: <https://wipo.lex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn192en.pdf> (жүгінген күні: 11.08.2024).

¹¹ Patent Examination Guidelines, 2023, Chapter 2.4 // KIPO: сайт. URL: https://www.kipo.go.kr/en/HtmlApp?c=92006&catmenu=ek03_06_01 (жүгінген күні: 11.08.2024).

¹² Сол жерде, Chapter 4.

¹³ Сол жерде, Chapter 7.

формуласында, кем дегенде бір өнертабыста жаңалық және өнертапқыш деңгейі жоқ деген негізде бас тартуға болады¹⁴.

Егер Маркуш түріндегі өтінім үшін немесе бірнеше балама техникалық белгілерді көрсететін өтінім үшін Маркуш баламаларының кем дегенде бір өнертабысында техника деңгейіне негізделген өнертапқыштық деңгейі жоқ екендігі дәлелденсе, өтінім берушіге бұл туралы хабарлауға болады. Бұл жағдайда өтініш беруші Маркуштың өнертапқыштық деңгейі жоқ баламаларын алып тастау арқылы бас тарту негіздерін жеңе алады. Екінші жағынан, Маркуш формуласының өнертапқыштық деңгейін немесе бірнеше балама техникалық белгілерді беретін формуланы анықтаған кезде, барлық мәлімделген өнертабысқа баламалардың бірінің әсерін кеңейтпеу үшін абай болу керек. Мысалы, егер мәлімделген өнертабыс хроманолдың нейпропторекторлық қосылыстарына, соның ішінде селективті элементтер ретінде әртүрлі химиялық қосылыстарға қатысты болса, барлық химиялық қосылыстар мәлімделген өнертабыс патентке қабілетті деп танылуы үшін алдыңғы технология деңгейінен бір немесе бірнеше көздерге айтарлықтай әсер етуі керек. Осылайша, сарапшы тек бір балама қосылыс үшін салыстырмалы сынақ деректері негізінде патент беру туралы шешім қабылдай алмайды (сипаттамада айтарлықтай тиімді деп ашылған формула қосылысы)¹⁵.

Бұл ретте сараптаманың негізгі қағидаты мәні бойынша сараптаманың әрбір баламаға қатысты жеке жүргізілетіндігі болып табылады, яғни мәні бойынша сараптаманы жүргізудің барлық кезеңдері Маркуш формуласы түрінде баяндалған белгілерді іске асырудың әрбір ерекше жағдайы үшін жүргізілуге тиіс¹⁶.

Маркуш формулалары бар өтінімдерді талдаудағы сарапшы жұмысының жалпы алгоритмі

Әртүрлі патенттік ведомстволардағы Маркуш формулалары бар өтінімдерді сараптау жөніндегі нұсқаулықтарды талдау кезінде көптеген ведомстволарда Маркуш құрылымдары жалпы ұғым ретінде емес, өнертабыстың балама белгілерін білдіру нысаны ретінде қарастырылады деген қорытынды жасауға болады. Сондықтан өтінімді қарау кезінде Маркуш формуласын іске асырудың әрбір нұсқасы жеке қабылданады және әрбір жеке осындай нұсқаға өтінім құжаттарында ұсынылған мәліметтер негізінде тексеру алгоритмдері қолданылады.

Патенттік ведомстволардың тәсілдері мен ДЗМҰ ұсынымдарына сүйене отырып, өтінімдерді сараптау үшін жеке алгоритмдер бар, олардың формуласы Маркуш құрылымы түрінде көрсетілген. Маркуш формуласын

тексеру кезінде сараптама жүргізу жөніндегі нұсқаулықта бөлек жазылған негізгі кезеңдер:

- біртұтастықтың талаптарын тексеру;
- ашудың жеткіліктілігін тексеру;
- формуланың айқындығы мен анықтығын тексеру;
- патентке қабілеттілік талаптарына сәйкестігін тексеру, оның ішінде селективті өнертабыстарға қатысты;
- формуланы түзету кезінде өтінімнің өзгеруін мәні бойынша тексеру.

Маркуш формуласы бар өтінім сараптамасының қиыншылықтары

Маркуш құрылымына байланысты өнертабысқа өтінімдер үшін сараптаманың негізгі сәті – сарапшылар жүргізетін ақпараттық іздеу көлемі. Біртұтас функционалды (құрылымдық) ядромен байланысқан балама түрдегі қосылыстарды ұсыну мұндай өтінімдер бойынша іздеудің айтарлықтай еңбек шығындарына әкеліп соқтырады, кейде тіпті толық көлемде жүзеге асырылмайды (мысалы, радикалдарды жалпы ұғымдармен – гетероциклил, гетероарил және т.б. білдіру кезінде). Жоғарыда айтылғандарға байланысты патенттік ведомстволардың әрқайсысы өтінімдерді қараудың белгілі бір кезеңдерінде көрсетілген мәселелерді шешеді.

Атап айтқанда, USPTO бірлікті талап ету шеңберінде қарастырылатын баламалардың санын азайтуға тырысады. Отандық тәжірибе көбінесе ашудың жеткіліктілігі шеңберіндегі баламаларды шектеуге негізделген.

Кез келген жағдайда сараптама үшін негізгі постулат тағайындауды іске асыруды және техникалық нәтижеге қол жеткізуді растайтын ұсынылатын сипаттама мәліметтерінің көлемі өнертабыс формуласына сәйкес өтініш берушінің талаптарының көлеміне сәйкес келуге тиіс.

«Біртұтас құрылымдық ұқсастықты» қалай бағалауға болады (АҚШ), «ұқсас табиғат» дегеніміз не (ЕРО), қандай радикалдар «химиялық табиғаты әртүрлі радикалдарға» (РФ) жатады, «техниканың осы саласының маманы басқа баламаларды жүзеге асыра алмайтынын» қалай дәлелдеуге болады (JPO), «техниканың алдыңғы деңгейінен бір немесе бірнеше дереккөздерге байқалатын әсер етуді қалай анықтауға болады» (KIRO) – өтінімдерді сараптау жөніндегі нұсқаулықтарда осы сұрақтарға жауаптар жоқ, осыған байланысты әртүрлі ведомстволарда мәні бойынша сараптама жүргізу кезінде тәсілдердің біршама түсініксіздігі мен сәйкессіздігі пайда болады.

Маркуш формуласымен өтінімдерді қарау кезінде біркелкіліктің болмауының салдары

Маркуш формулаларына жүгінген өтініш берушілер жоғарыда аталған мәселелерге тап болды. РСТ рәсімі бойынша берілген халықаралық өтінімдердің көп саны

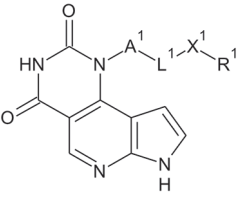
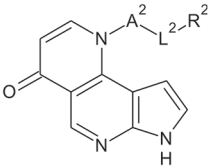
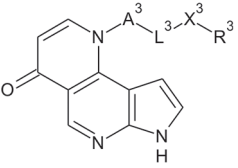
¹⁴ Сол жерде, Chapter 4.4

¹⁵ Сол жерде, Chapter 9.

¹⁶ Сол жерде, Chapter 2.1

1-кесте.

EPO (EP 3144309 B1), USPTO (US 9890165 B2), RUPTO (RU 2674262 C2) Маркуш формуласын қамтитын WO 2015174376 A1 өтінімін қарастырғаннан кейін берілген патенттерді құқықтық қорғау көлемін салыстыру

Халықаралық өтінім	EPO	USPTO	RUPTO
 (I)	A¹: a C3-7-cycloalkylene group, L¹: C1-6 alkylene group, X¹: O or NH		
R ¹ : a cyano C1-6 haloalkyl group or a cyano C1-6 alkyl group	R ¹ : cyano C1-4 haloalkyl group	Берілген патент формуласында қосылыс (I) жоқ	R ¹ : циано-C1-6 галогеналкил тобы немесе циано-C1-6 алкил тобы
 (II)	A²: C3-7 cycloalkylene group, L²: C1-6 alkylene group		
R ² : a 5 to 10-membered aromatic heterocyclic group (the heterocyclic group is one selected from the group consisting of a halogen atom, a C1-4 alkyl group, and a C1-4 haloalkyl group, either independently or differently; Which may be substituted with two substituents)	R ² : a 5 to 10-membered aromatic heterocyclic group (the heterocyclic group may be substituted with one or two identical or different substituents independently selected from the group consisting of halogen atoms, C1-4 alkyl groups and C1-4 haloalkyl groups)	Берілген патент формуласында қосылыс (II) жоқ	R ² : сақинада екі азот атомы бар бес мүшелі гетеро-хош иісті топ (гетероциклді топ галогендер атомдарын, C1-4 алкил топтары мен C1-4 галогеналкилді топтарды қамтитын топтан тәуелсіз таңдалған бір немесе екі бірдей не әртүрлі алмастырғыштармен алмастырылған болуы мүмкін)
 (III)	A³: C3-7 cycloalkylene group, L³: C1-6 alkylene group, X³: O, R³: a C1-6 haloalkyl group, a cyano C1-6 haloalkyl group, or a cyano C1-6 alkyl group, X³: NH, R¹: cyano C1-6 haloalkyl group or a cyano C1-6 alkyl group		

Авторлармен құрастырылған

белгілі, олар әр түрлі ұлттық ведомстволарда өтінімдерді сараптау кезіндегі әртүрлі тәсілдерге сүйене отырып, Маркуш формуласы негізінде құқықтық қорғаудың әртүрлі көлемін алды. Іс жүргізуде сарапшылар белгілі бір материалдарды бастапқы материалдар мен қосымша хат-хабарлар шеңберінде әртүрлі бағалайды және нәтижесінде патент беруден бас тарту үшін әртүрлі бұзушылықтар мен негіздер белгілейді. Төменде осындай өтінімдердің бірнеше мысалдары келтірілген.

РСТ рәсімі бойынша берілген WO 2015174376 A1 өтініші бойынша, АҚШ (US 9890165 B2), Еуропа (EP 3144309 B1) және РФ (RU 2674262 C2) патенттік ведомстволары патенттерді беру туралы шешім қабылдады, алайда бұл патенттерді құқықтық қорғау көлемі ерекшеленеді. Бұл өтінім химиялық қосылыстарға жатады және формуланың үш тармағында мәлімделген қосылыстар Маркуш құрылымдарымен ұсынылған. Қол жетімді көздерден сарапшылар өтініш берушіге жіберетін

құжаттарға талдау жасалуы мүмкін. Сонымен, бұл жағдайда USPTO-ның бастапқы хат-хабарлары ашудың жеткіліктілігі талаптарын бұзғаны туралы нұсқауларды қамтыды, ал патентке қабілеттілік туралы ескертулер болмады. Сонымен қатар, EPO алғашқы қарау кезінде ашудың жеткіліктілігі туралы ескертулерді анықтаған жоқ, бірақ жаңашылдық пен өнертапқыштық деңгейдің шарттарына сәйкес еместігін анықтады. Іс жүргізу барысында АҚШ, Ресей Федерациясы және Еуропа заңнамасы аясында өтініш беруші сарапшылардың ескертулері негізінде өнертабыс формуласын түзетуді орынды деп тапты. Барлық үш ведомствода патент берілгеніне қарамастан, құқықтық қорғау көлемі әр түрлі (1-кестені қараңыз). EPO және Роспатенттегі (RUPTO) сараптама нәтижелері бойынша өнертабыс формуласы бастапқы РСТ өтінімімен салыстырғанда аз ғана өзгерістерді қамтиды, ал USPTO-дағы сараптама нәтижелері бойынша Маркуштың үш құрылымының екеуі өнертабыс формуласынан алынып тасталды.

2-кесте.

EPO (EP 3144309 B1), USPTO (US 9890165 B2), RUPTO (RU 2674262 C2) Маркуш формуласын қамтитын WO 2017142325 A1 өтінімін қарастырғаннан кейін берілген патенттерді құқықтық қорғау көлемін салыстыруа

Халықаралық өтінім	EPO	USPTO	RUPTO
Химиялық формула 1 (Маркуша құрылымы)	Жоқ	Жоқ	Жоқ
Химиялық формула 1a (Маркуша құрылымы)	Өзгерістермен	Өзгеріссіз	Нақты қосылыстар тізіміне ауыстыру
Ауруды емдеуге, алдын алуға немесе жеңілдетуге арналған мәлімделген қосылыстарға негізделген фармацевтикалық композиция	Өзгеріссіз	Өзгерістермен (нақты ауруларды нақтылау)	Нысанаға қатысты ингибиторлық белсенділікті көрсететін мәлімделген қосылыстарға негізделген фармацевтикалық композиция
Мәлімденген қосылыстарды алу тәсілі	Өзгеріссіз	Өзгеріссіз	Өзгеріссіз
Жоқ	Жоқ	Ауруды емдеу, алдын алу немесе жеңілдету әдісі	Жоқ

Авторлармен құрастырылған

РСТ рәсімі бойынша берілген және Маркуш формуласын қамтитын WO 2017146116 A1 өтінімі бойынша әртүрлі патенттік ведомстволар өтініш берушіге US 10807986 B2, EP 3269370 B1 және RU 2770727 C2 патенттерін берген ұқсас жағдай байқалады, алайда құқықтық қорғау көлемі айтарлықтай ерекшеленеді. Бастапқы қарау кезінде АҚШ пен Ресей Федерациясының патенттік ведомстволары өтініш берушіге ашудың жеткіліктілігі туралы талаптың бұзылғаны туралы хабарлады, ал USPTO патентке қабілеттілік туралы ескертулерді көрсетпеді, ал RUPTO жаңашылдық шартына сәйкес келмейтінін көрсетті. Еуропалық патенттік ведомство ашудың жеткіліктілігі, жаңалықтың немесе өнертапқыштық деңгейдің шарттарына сәйкес келмеуі туралы ешқандай ескертулер таппады. Маркуш формулалары бар өтінімдерді қарау бойынша патенттік ведомстволар деректерінің ұсынымдарындағы айырмашылық EPO берген патентте химиялық қосылыстардың екі тобына жататын және Маркуш құрылымдары түрінде көрсетілген формула тармақтарының, сондай-ақ осы қосылыстар бар композициялардың және осы қосылыстардың әртүрлі мақсаттарға қатысты тежегіш қасиеттерінің болуына әкелді. USPTO берген патентте өнертабыс формуласында тек Маркуш құрылымымен біріктірілген қосылыстардың бір тобын немесе соларға негізделген композицияларды қолдана отырып, ауруды емдеу әдісіне қатысты тармақтар бар. Ресей патенттік ведомствосында өнертабыс формуласы нысананы тежеу әдісіне, Маркуш құрылымымен біріктірілген қосылыстардың бірінші тобын қолдана отырып ауруды емдеу әдісіне, сондай-ақ осы қосылыстарды белгілі бір нысананың селективті тежегіштері ретінде, осы нысананы тежеу үшін, белгілі бір мақсаттағы дәрі-дәрмек алу үшін және жоғарыда аталған нысананың белсенділігіне байланысты аурудың алдын алу және емдеу үшін қолдануға қатысты. Сонымен қатар, РФ патенті

Маркуш құрылымымен біріктірілген қосылыстардың екінші тобына, олардың нысанаға қатысты тежегіш қасиеттеріне, олардың негізіндегі фармацевтикалық композицияға, осы қосылыстарды қолдана отырып аурудың алдын алу және емдеу әдісіне, нысананы тежеу әдісіне және нысананың селективті тежегіштері ретінде осы қосылыстар тобын қолдануға, дәрілік затты алуға және нысананың белсенділігімен байланысты аурудың алдын алуға және емдеуге қатысты тармақтарды қамтиды. Маркуш формулаларын да өтініш беруші ведомстволардың ұсыныстарына сәйкес өзгертті.

АҚШ (US 10442796 B2), Еуропа (EP 3418275 B1) және РФ (RU 2724957 C2) патенттік ведомстволарында WO 2017142325 A1 өтінімі бойынша берілген патенттердегі құқықтық қорғау көлемі де айтарлықтай өзгереді. Бұл ретте, бірінші кезекте USPTO және RUPTO өтініш берушіге жария етудің жеткіліктілігі талабының бұзылғаны туралы хабардар етті, USPTO қосымша жаңалық шартына сәйкессіздік туралы, ал RUPTO – өнертапқыштық деңгейдегі шартқа сәйкессіздік туралы хабарлады. EPO, сондай-ақ RUPTO, өнертапқыштық деңгейдің шарттарына сәйкессіздікті анықтады, бірақ ашудың жеткіліктілігі туралы тағы да ескертулер берген жоқ. Бұл ретте АҚШ пен Еуропа патенттерінде бастапқы өтінімде бар Маркуштың екі формуласының бірі алынып тасталды, EPO патентіндегі қалған формуладағы орынбасарлардың бір бөлігі де алынып тасталды. РФ-да берілген патентте Маркуштың бастапқы формулалары мүлдем жоқ, ал құқықтық қорғау көлемі тек тізімделген нақты қосылыстармен шектеледі. EPO, USPTO және RUPTO патенттеріндегі өнертабыс формулаларының басқа негізгі айырмашылықтары 2-кестеде көрсетілген.

Бұл мысалдар әлемдік тәжірибеде Маркуш формуласы бар өтінімдерді сараптауға әртүрлі тәсілдерді қолдану нәтижесін айқын көрсетеді. Нәтижесінде, әртүрлі елдерде өтінім беруші Маркуш құрылымында

Ресей Федерациясының, Жапонияның, Корея Республикасының және Қытайдың патенттік ведомстволарында Маркуш құрылымдарын қамтитын өтінімдердің жеткілікті ашылуын, патентке қабілеттілігін, айқындылығы мен бірлігін бағалаудың әртүрлі құралдары бар.

көрсетілген баламалардың жиынтығына қатысты да, сипатталған құрылымдар немесе оларға сілтемелер бар формуланың басқа тәуелсіз тармақтарына қатысты да патент берілген жағдайда құқықтық қорғаудың әртүрлі көлемін алады.

Ұлттық ведомстволардың мәні бойынша сараптаманың мұндай әртүрлі шешімдері патент берудің ашудың жеткіліктілігімен, формуланың айқындылығымен және патент қабілеттілігімен байланысты ұқсас іргелі шарттарын бір қарағанда әр түрлі түсіндіру есебінен бұрын сипатталған мәселелердің болу фактісін растайды. Бұл өтініш берушіні өтінімнің қалай жасалуы керек, патент беру шарттарына сәйкес келетін өтінім материалдарында қандай мысалдар мен сынақтар ұсынылуы керек және өтінім беруші өтінімде ашылған ақпараттың орнына қанша қорғауды ала алатындығы туралы жаңылыстырады.

Қорытынды

Ресей Федерациясының, Жапонияның, Корея Республикасының және Қытайдың патенттік ведомстволарында Маркуш құрылымдарын қамтитын өтінімдердің жеткілікті ашылуын, патентке қабілеттілігін, айқындылығы мен бірлігін бағалаудың әртүрлі құралдары бар.

Жоғарыда аталған елдерде, сондай-ақ АҚШ-та және Еуразиялық және Еуропалық патенттік ведомстволарда сараптамаға көзқарастарды талдау Маркуш құрылымдарын пайдаланудағы барлық артықшылықтарға қарамастан, баламалы белгілерді білдірудің бұл нысаны өнертабысқа өтінімдерді мәні бойынша сараптау кезінде бірқатар проблемалармен ұштасатынын көрсетті. Маркуш құрылымдары түріндегі химиялық қосылыстар тәуелсіз тармақтар бойынша мәлімделген РСТ процедурасы бойынша берілген өтінімдердің мысалдарынан әр түрлі ұлттық ведомстволарда бірдей өнертабыс формуласында және эксперименттік деректердің бірдей көлемінде әртүрлі бұзушылықтар анықталатыны анық. Сонымен қатар, тіпті бір талап аясында, мысалы, ашудың жеткіліктілігі аясында, әртүрлі патенттік ведомстволар құқықтық қорғау көлемін әртүрлі тәсілдермен шектейді. Осылайша, Маркуш құрылымдарымен өтінімдер бойынша ұқсас шешімдер қабылдау мақсатында

ұлттық ведомстволар сарапшыларының іс-әрекеттерін үйлестіруге мүмкіндік беретін мәні бойынша сараптама кезеңінде Маркуш формуласын тексерудің бірыңғай әдістемесі жоқ. Мұндай жағдай осы бағытта ұлттық патенттік ведомстволардың одан әрі бірлескен жұмысын талап етеді.

Өз кезегінде өнертапқыштарға өтінім материалдарын ресімдеуге және шетелде сәтті патенттеу үшін әртүрлі елдердегі химиялық құрылымдардың патенттік қабілетін бағалауға қойылатын әртүрлі талаптарды ескеру ұсынылады. Сонымен қатар, өнертапқыштардың өтінім сараптамасының қалай өтетінін түсіну мақсатында өтінім берілетін патенттік ведомстволардың мәні бойынша сараптаманың тиісті әдістемелік ұсынымдарын талдауға және қажет болған жағдайда өтінімнің қосымша материалдарын немесе түзетілген құжаттарын алдын ала ойластырып, дайындау мақсатында мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, әдебиеттерде Маркуш формуласы бар өтінімдерді құрастыру бойынша ұсыныстар бар, өтініш берушілер осы бөлімдегі ескертулерді сараптама ұсынған жағдайда өз дәлелдерін негіздеме ретінде қолдана алады және пайдалана алады [11, 12].

Тіпті бір талап аясында, мысалы, ашудың жеткіліктілігі аясында, әртүрлі патенттік ведомстволар құқықтық қорғау көлемін әртүрлі тәсілдермен шектейді.

Ашудың жеткіліктілік шартына сәйкестігін тану үшін өтінім материалдарында қандай эксперименттік деректер болуы тиіс екендігіне қатысты мыналарды атап өткен жөн. Өтінім материалдарындағы балама белгілердің әрбір тіркесімі үшін мысал келтірілген жағдай мінсіз болып табылатындығы сөзсіз. Алайда бұл нұсқа іс жүзінде жиі іске асырыла алмайды. Осыған байланысты, әрбір баламаға өнертабысты жүзеге асырудың мысалы немесе қандай да бір объективті теориялық негіздемелер ұсынылған жағдайда, мысалы, техникалық нәтижеге қол жеткізе отырып, өнертабысты іске асыру мүмкіндігін растауға мүмкіндік беретін техника деңгейіндегі мәліметтерді пайдалана отырып, ал баламалар жиынтығына мысалдар жоғарыда көрсетілген деректерге негізделеді. Алайда, бұл жағдайда өнертабыстың нақты объектілеріне, мысалы, химиялық қосылыстарға қойылатын қосымша талаптарды ескеру қажет, сонымен қатар өнертабыстың мысалдарын ұсынудың белгілі бір ережелерін енгізеді.

Әдебиеттер тізімі

1. WIPO, Summary: further study on the sufficiency of disclosure (Part II), 16-20 October 2023 // BOIC: сайт. – URL: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (жүргінген күні: 11.08.2024).

2. Wagner, S. Mapping Markush / S. Wagner, C. Sternitzke, S. Walter // *Research Policy*. – 2022. – Vol. 51, № 10. – P. 1-14.
3. Holman, C. M. In Defense of Secondary Pharmaceutical Patents: A Response to the UN's Guidelines for Pharmaceutical Patent Examination / C. M. Holman // *Indiana Law Review*. – 2017. – Vol. 50, № 3. – P. 1-56.
4. Залесов, А. В. Ресейдегі фармацевтика саласындағы патенттік құқықтарды қорғау ерекшеліктері / А. В. Залесов // *Зияткерлік құқықтар: XXI ғасырдың сын-тегеуріндері: Халықаралық конференция материалдары, Томск, 2019 жылғы 14–16 қараша* / Э. П. Гаврилов, С. В. Бутенко редакциясымен. – Томск: Томск мемлекеттік университетінің баспа үйі, 2019. – 52–65. б. – DOI 10.17223/9785946218559/8.
5. Маркуш формулаларын заманауи химиялық ақпараттық жүйелерде қолдану: әдістемелік және бағдарламалық-технологиялық құралдар / А. К. Мартirosов, Д. И. Гончаренко В. М. Зацепин, В. А. Иванченко // *Ғылыми-техникалық ақпарат. Сер. 2*. – 2004. – № 4. – 21–33 б.
6. Wang, P.-H. Intelligent pharmaceutical patent search on a near term gate based quantum computer / P.-H. Wang, J.-H. Chen, Y.J Tseng // *Scientific Reports*. – 2022. – Vol. 12, № 175. – P. 1-8.
7. Белгілі заттардың туындыларына қатысты өнертабыстарға өтінімдер: жаңа көзқарас / В. Г. Галковская, Н. Б. Лысков, А. А. Полякова, Т. Е. Криворучко // *Патенттер мен лицензиялар. Зияткерлік құқықтар*. – 2019. – № 8. – 24–37 б.
8. Осипов, К. В. Ресейде дәрілік заттарды патенттік қорғаудың қолданылу мерзімін ұзарту (заңнамалық өзгерістерге шолу) / К. В. Осипов // *Дәрілік заттарды әзірлеу және тіркеу*. – 2016. – № 2. – 216–220 б.
9. Мещеряков, В. А. Фармацевтика саласындағы ресей патенттік құқығының дағдарысы / В. А. Мещеряков // *Зияткерлік құқықтар бойынша Сот журналы*. 2016. – № 13. – 30–37 б.
10. Леонидов, Н. Б. Химиялық заттарды патенттік қорғау ерекшеліктері / Н. Б. Леонидов, Н. В. Михеева // *Ресейлік химиялық журнал*. – 2000. – Т. XLIV, № 5. – 34–41 б.
11. Химия және медицина саласындағы өнертабыстың патентке қабілеттілік шарттарына сәйкестігін бағалау үшін өтінім материалдарында ұсынылатын мәліметтердің жеткіліктілігі: әдістемелік ұсынымдар / А. А. Полякова, Е. А. Уткина. – Мәскеу: «Патент» ақпараттық-баспа орталығы 2007. – 44 б.
12. Органикалық қосылыстарға жататын өнертабыстардың патент қабілеттілігін анықтау ерекшеліктері / Е. Н. Лубяноко және бас.; Роспатент ақпараттық-баспа орталығы. – Мәскеу: Роспатент ақпараттық-баспа орталығы, 2004. – 50 б.

орынбасары (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.); apolyakova@rupto.ru

Лысков Николай Борисович, «Өнеркәсіптік меншіктің федералдық институты» ФӨМИ Химия, биотехнология және медицина орталығының бастығы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.); otd1463@rupto.ru
Зарянов Николай Вадимович, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФӨМИ зияткерлік меншік бойынша жетекші мемлекеттік сарапшысы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.); nikolai.zarianov@rupto.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген салымы

Барлық бірлескен авторлар тұжырымдаманы әзірлеуге, зерттеу жүргізуге және мақаланы дайындауға айтарлықтай үлес қосты, жарияланғанға дейін соңғы нұсқасын оқып, мақұлдады.

А. А. Полякова – зерттеу жоспары мен тұжырымдамасын әзірлеу және нәтижелерді өңдеу.

Н. Б. Лысков – зерттеу жоспары мен тұжырымдамасын әзірлеу және нәтижелерді өңдеу.

Н. В. Зарянов – ақпараттық іздеуді жүзеге асыру, құжаттарды талдау, өнертабысқа өтінімдер бойынша сараптама жүргізу және нәтижелерді өңдеу.

References

1. WIPO (2023), Summary: further study on the sufficiency of disclosure (Part II), 16–20 October, available at: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_35/scp_35_5_summ.pdf (Accessed: 11 August 2024).
2. Wagner, S., Sternitzke, C. and Walter, S. (2022), «Mapping Markush», *Research Policy*, vol. 51, no 10. pp.1–14.
3. Holman, C.M. (2017) «In Defense of Secondary Pharmaceutical Patents: A Response to the UN's Guidelines for Pharmaceutical Patent Examination», *Indiana Law Review*, vol. 50, no 3, pp. 1–56.
4. Zalesov, A.V. (2019), «Features of patent protection in the field of pharmaceuticals in Russia», *Proceedings of the International Conference «Intellectual Property Rights: Challenges of the 21st Century»*, Tomsk, Publishing House of Tomsk State University, pp. 52–65. DOI 10.17223/9785946218559/8.
5. Martirosov, A. A. Martirosov, A. K., Goncharenko, D. I., Zachepin, V. M. and Ivanchenko, V. A. (2004), «Application of Markush formulas in modern chemical information systems: methodological and software-technological tools», *Sci. – Tech. I. Series 2. Information processes and systems*, no 4, pp. 21–33.
6. Wang, P. – H., Chen, J. – H. and Tseng, Y.J. (2022), «Intelligent pharmaceutical patent search on a near term gate based quantum computer», *Scientific Reports*, vol. 12, no 175, pp. 1–8.
7. Galkowskaya, V.G., Lyskov, N.B., Polyakova, A.A. and Krivoruchko, T.E. (2019), «Applications for inventions relating to derivatives of known substances: a new perspective», *Patent and licenses. IP rights*, no 8, pp. 24–37.

Авторлар туралы ақпарат

Полякова Анна Анатольевна, «Өнеркәсіптік меншіктің федералдық институты» ФӨМИ директорының

8. Osipov, K.V. (2016), «Extension of the validity period of patent protection of medicines in Russia (review of legislative changes)», *Razrabotka i registraciya lekarstvennyh sredstv*, no 2, pp. 216–220.
9. Meshcheryakov, V.A. (2016), «Crisis of russian patent law in pharmaceutical sphere», *IPC Magazine*, no 13, pp. 30–37.
10. Leonidov, N.B. and Miheeva, N.V. (2000), «Features of patent protection of chemicals», *Rossiiskij himicheskij zhurnal* [Russian Chemical Journal], no. 5, pp. 34–40.
11. Polyakova, A. A. and Utkina, E. A. (2007), *Dostatochnost svedenij, predstavlyaemyh v materialah zayavki, dlya ocenki sootvetstviya izobreteniya v oblasti himii i mediciny usloviyam patentosposobnosti: metodicheskije rekomendacii* [Sufficiency of the information provided in the application materials to assess the compliance of an invention in the field of chemistry and medicine with the conditions of patentability: methodological recommendations], INIC «Patent», Moscow, Russia.
12. Lujanko, E. N. et al. (2004), *Osobennosti opredeleniya patentosposobnosti izobretenij, otnosyashchih k organicheskim soedineniyam* [Features of determining the patentability of inventions related to organic compounds], Inform. – izd. centr Rospatenta INIC, Moscow, Russia

Information about the authors

Anna A. Polyakova, Deputy Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); apolyakova@rupto.ru

Nikolay B. Lyskov, Head of the Center for Chemistry, Biotechnology and Medicine of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); otd1463@rupto.ru
Nikolay V. Zaryanov, Leading State Expert on Intellectual Property of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30 bld. 1); nikolai.zarianov@rupto.ru

Contribution of the authors

All the authors made a significant contribution to the development of the concept, research and preparation of the article, read and approved the final version before publication.

A. A. Polyakova – development of the research plan and concept and processing of the results.

N. B. Lyskov – development of the research plan and concept and processing of the results.

N. V. Zaryanov – carrying out informational search, analyzing examination documents of applications and processing the results.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 14.08.2024 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 27.09.2024 ж. пысықталды
Жариялауға 01.10.2024 ж. қабылданды

Шолу мақаласы

Review

УДК 347.77:368

EDN <https://elibrary.ru/gaywffq>

Шетелдік құқықтық тәртіпте техникалық әзірлемелердің негізінде жатқан зияткерлік меншікті сақтандыру

Светлана Юрьевна Тузова[✉], Марина Ивановна Скудро

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

[✉]svetlana.tuzova@rupto.ru

Аңдатпа: материалдық емес активтер бизнестің стратегиялық бөлігін құрайтын заманауи экономика жағдайында, зияткерлік меншік – компанияның нарықтағы барлық әлеуетті мүмкіндіктерінің бастауы. Сонымен қатар, зияткерлік меншігі сотпен қудаланған компания зияткерлік меншік саласындағы көп уақытты қажет ететін және қымбат сотта істі қарау кезінде осал болуы мүмкін. Зияткерлік меншікті сақтандырудың өзектілігі осы қолдау шарасы зияткерлік меншік құқықтарын қорғауға немесе сот шешімінің орындалуын қамтамасыз етуге байланысты қаржылық шығындарды/ауыртпалықтарды азайтуға көмектесетін зияткерлік меншік саласындағы сот талқылауларының тәуекелдерін басқару жөніндегі шешім болып табылатындығына байланысты. Зияткерлік меншікті сақтандыру полистері бұзушыларды қудалау жағдайында да, басқа компанияның талап қоюынан қорғау жағдайында да компанияның зияткерлік меншік құқығын бұзумен байланысты сот шығындарын жабады. Зерттеудің мақсаты – нарыққа жаңа технологиялық өнімдерді шығару кезіндегі тәуекелдерге шолу жасау, сондай-ақ зияткерлік меншікті сақтандыруды ұйымдастыру саласындағы ақпаратты, атап айтқанда мемлекеттік деңгейде де, шетелдік құқықтық тәртіпте сақтандыру компаниялары деңгейінде де технологиялық әзірлемелерді жүйелеу. Жұмыста зерттеудің жалпы ғылыми әдістері қолданылды – бағытталған және жүйелі іздеу әдістері: формальды-логикалық, салыстырмалы және жүйелік талдау, жүйелеу және жіктеу. Ақпараттық іздеу ашық ақпарат көздері арқылы жүргізілді. Материалдарды қорытынды іріктеу ФӨМИ қызметкерлерінің сараптамалық бағалауы әдісімен өткізілді. Авторлардың жұмысының нәтижесі шетелдік үкіметтік сайттарда және сақтандыру ұйымдарының сайттарында зияткерлік меншікті сақтандыру бағыттары мен осы процесті ұйымдастырудың нұсқаларына қатысты ұсынылған ақпаратты жүйелеу болды. Авторлардың пікірінше, мұндай тауарларды шетелдік нарықтарға шығарудың үлкен қаржылық тәуекелдеріне байланысты жоғары технологиялық отандық өнімдерді экспорттаушыларға қатысты зияткерлік меншікті сақтандыруды енгізу неғұрлым орынды. Ресейде сақтандырудың осы нысанын пайдаланбауына байланысты ұсынылған ақпарат бизнесті қолдаудың осы шарасын мемлекеттік деңгейде де, сақтандыру ұйымдары тарапынан да енгізу перспективасын бағалауға мүмкіндік береді.

Негізгі сөздер: патент, зияткерлік меншік, зияткерлік меншік соты, сот талабы, зияткерлік меншікті сақтандыру

Дәйексөз алу үшін: Тузова, С. Ю. Шетелдік құқықтық тәртіпте техникалық әзірлемелердің негізінде жатқан зияткерлік меншікті сақтандыру / С. Ю. Тузова, М. И. Скудро // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3, № 4 (10). – 348–362 б.

Insurance of intellectual property underlying technical developments in foreign legal systems

Svetlana Yu. Tuzova[✉], Marina I. Skudro

Federal Institute of Industrial Property

[✉]svetlana.tuzova@rupto.ru

Abstract: currently, when intangible assets form a strategic part of a business, the intellectual property is the beginning of all potential market opportunities for a company. At the same time, a company whose intellectual property has been sued may be vulnerable to time-consuming and costly intellectual property litigation. The relevance of intellectual property insurance stems from the fact that it is an intellectual property litigation risk management solution that helps to mitigate the exorbitant financial costs/burdens associated with intellectual property infringement litigation or enforcing a court judgement. Intellectual property insurance policies cover the legal costs associated with the infringement of a company's intellectual property, both in the case of prosecuting infringers and defending against claims brought by another company. The purpose of the study was to review the risks of bringing new technological products to the market, as well as to systematise information in the field of intellectual property insurance, namely technological innovations, both at the state level and at the level of insurance companies in foreign legal systems. In the work general scientific methods of research – methods of directed and systematised search, formal-logical, comparative and system analysis, systematisation and classification – were used. Information search was carried out using open sources of information. The final selection of materials was carried out by the method of expert evaluation by FIPS employees. The result of the work is a systematisation of information presented on foreign governmental sites and on the sites of insurance organisations regarding the directions of intellectual property insurance and options of organisation of this process. In our opinion, the most appropriate is the introduction of IP insurance for exporters of high-tech domestic products due to the high financial risks of introducing Russian goods to foreign markets. Due to the fact that IP insurance is not practically used in Russia yet, the above information will allow us to assess the prospects of introducing this measure of business support in our country both at the state level and on the part of insurance organisations.

Keywords: patent, intellectual property, IP, intellectual property court, lawsuit, intellectual property insurance, IP insurance.

For citation: Tuzova S. Yu. Insurance of intellectual property underlying technical developments in foreign legal systems / S. Yu. Tuzova, M. I. Skudro // Bulletin of Federal institute of industrial property. – 2024. – Vol. 3, № 4 (10). – P. 348–362.

Кіріспе

Бүгінгі таңда компанияның зияткерлік меншігі оның ең құнды активі және бизнесті тиімді стратегиялық дамытудың шарты болып табылады. Ресейлік және әлемдік экономиканың үдеу векторы бөлек компаниялар үшін де, кез келген мемлекеттің экономикасы үшін де материалдық емес активтердің құндылығы жыл сайын өсіп жатқанын айқын көрсетеді^{1,2} [1–5].

Мәселен, 1995–2015 жылдар аралығында әлемде материалдық емес активтердің нарықтық құнының үлесі 68%-дан 84%-ға дейін ұлғайды. Бүгінгі таңда АҚШ-тың жетекші компаниялары (S&P 500) құнының 90%-ы материалдық емес активтер болып табылады. Бұл үрдіс 2015 жылы 71%-дан 2020 жылы 74%-ға дейін ұлғаюмен, аз болса да, жетекші еуропалық компаниялар (S&P Europe

Бизнестің қалыптасуы мен дамуындағы материалдық емес активтердің өсіп келе жатқан рөлін ескере отырып, бүкіл әлем бойынша 3М саласындағы даулар бойынша талаптардың саны да артып келеді.

350 индексі) үшін де сақталады^{3,4}. Өз кезегінде, Ресей Федерациясында осындай жағдай байқалады – 2017–2021 жылдар аралығында материалдық емес активтердің 49,9%-ға жалпы өсімі байқалды [6]. Пандемиядан кейін экономиканың қалпына келуі негізінен қызметі жоғары технологиялық инновациялық өнімдерге негізделген технологиялық стартаптарға байланысты екенін атап

¹ Juetten, M. Pay Attention To Innovation And Intangibles – They're More Than 80 % Of Your Business' Value // Forbes: сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/maryjuetten/2014/10/02/pay-attention-to-innovation-and-intangibles-more-than-80-of-your-business-value/?sh=110a50c51a67> (жүгінген күні: 21.06.2024).

² EPO and EUIPO. Intellectual property rights and firm performance in the European Union, 2021. // European Union Intellectual Property Office: сайт. URL: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/IPContributionStudy/IPR_firm_performance_in_EU/2021_IP_Rights_and_firm_performance_in_the_EU_en.pdf (жүгінген күні: 21.06.2024).

³ Hopkins Joseph K. Empowering Business Growth Through Intellectual Property Financing // Forbes: сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesfinancecouncil/2023/09/08/empowering-business-growth-through-intellectual-property-financing/?sh=79b57e243131> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴ Ocean Tomo. «Intangible Asset Market Value Study» есебі, 2022 // Ocean Tomo: сайт. URL: <https://oceantomo.com/intangible-asset-market-value-study/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

Материалдық емес активтерді жоғалтудың қаржылық тәуекелдерін түсінуге байланысты соңғы онжылдықтарда ЗМ сақтандыру полистерінің саны 300%-дан астам өсті.

өткен жөн, осыған байланысты зияткерлік меншіктің (ЗМ) экономикаға әсері жақында айтарлықтай өсті^{5, 6}.

Бірнеше компанияда сот ісін жүргізу үшін қолжетімді ақша бар.

Бизнестің қалыптасуы мен дамуындағы материалдық емес активтердің өсіп келе жатқан рөлін ескере отырып, бүкіл әлем бойынша ЗМ саласындағы даулар бойынша талаптардың саны да артып келеді. Орташа алғанда, патенттердің 1%-ы олардың қолданылу мерзімі ішінде сот ісін жүргізудің объектісіне айналады, бірақ әртүрлі салалардағы патенттік сот ісін жүргізу ықтималдығының пайызы әртүрлі. Мысалы, фармацевтикалық патенттер бойынша ол 25% құрайды, негізгі технологиялар екінші орында – 10%. Айта кету керек, жақында зияткерлік меншік саласындағы сотта істерді қарау айтарлықтай өскені байқалды: мысалы, автомобиль өнеркәсібінде 2019 жылдан 2022 жылға дейін сот талаптарының саны 150%-ға өсті⁷. Осы салалардағы сот ісін жүргізудің жоғары ықтималдығы жаңа өнімдерден жоғары пайдаға, сондай-ақ нарықтың басқа қатысушыларының мүдделеріне қайшы келетін өнімдерге монополияны ұзарту мақсатында олардың құқық иелерінің патенттерді белсенді «көгалдандыруына» байланысты⁹. Технологиялық ұйымдарға қарсы патенттік талаптардың таралуы жылдан жылға артып келеді. 2015 жылы ЗМ бойынша істер АҚШ-тағы соттың істі қарауының жалпы санының тек 35%, 2021 жылы – барлық істердің 45% құрады, ал 2023

жылдың бірінші жартыжылдығында ғана технологиялық компанияларға патенттік талаптардың үлесі берілген талаптардың 42% құрады^{10, 11}. Осыған байланысты, ЗМ саласындағы көптеген сот істерін әдетте патенттік тролльдер деп аталатын тәжірибесіз ұйымдар (NPE) бастағанын атап өткен жөн. Мысалы, 2022 жылы NPE талаптардың 63%, ал 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында ЗМ талаптарының 51% берді¹².

Жалпы алғанда, ЗМ саласындағы және әсіресе патенттелген жоғары технологиялық әзірлемелерге қатысты сот процестері негізінен компаниялардың нарықтағы бәсекелестерден артықшылық алу әрекеттерінің нәтижесі болып табылады^{13, 14, 15, 16}. Екінші жағынан, сот талаптарының бір бөлігі әрқашан фактілерге негізделмейді – ірі компаниялар сот процесіне өз мүдделерін қорғауды сотта қаржыландыра алмайтын кішігірім компанияны тарту арқылы артықшылыққа ие болады. Сот кез-келген компания үшін өте қымбат процедура болып табылады, бұл жеңіліске ұшыраған тарапқа сот шешімімен берілетін айыппұлдар мен өтемақылардың мөлшерімен де қиындайды.

Сақтандыру компанияда ЗМ құқықтарын бұзу туралы талап қоюға ресурстар жеткіліксіз болуы мүмкін деп санайтындар үшін кедергі болуы мүмкін (бұл әсіресе патенттік тролльдерге қатысты).

Иллюстрация үшін ЗМ бұзу туралы ірі істерге байланысты шығындардың мысалдарын келтіреміз: Honeywell Litton-ға қарсы – 1,2 млрд долл.; Polaroid Kodak-қа қарсы – 900 млн долл.; Honeywell Minolta-қа қарсы – 128 млн долл.; Fonar General Electric-ке қарсы – 128 млн долл.; DCS Communications General Instruments-ке қарсы – 140 млн долл.; Stac Electronics

¹⁰ Aon's proprietary review and Stanford Law School, 2023 // Aon: сайт.

¹¹ Aon. Patent Litigation Trends Report, 2021 // Aon: сайт. URL: [https://www.aon.com/en/capabilities/intellectual-property/intellectual-property-liability-insurance#:~:text=Intellectual%20property%20\(IP\)%20insurance%20typically,infringement%20claims%20brought%20against%20them](https://www.aon.com/en/capabilities/intellectual-property/intellectual-property-liability-insurance#:~:text=Intellectual%20property%20(IP)%20insurance%20typically,infringement%20claims%20brought%20against%20them) (жүгінген күні: 21.06.2024).

¹² Aon's proprietary review and Stanford Law School, 2023 // Aon: сайт.

¹³ Айта кету керек, ЗМ саласындағы бірқатар даулар компаниялардың бірігуі мен жұтылуы кезінде де туындайды, өйткені кез-келген бірігу және жұтылу мәмілесінің көп бөлігі АЖ құқықтары төңірегінде болады.

¹⁴ мәмілесінің көп бөлігі АЖ құқықтары төңірегінде болады Merger & acquisition risk reduction insurance // Intellectual Property Insurance Services Corporation: сайт. URL: <https://ipisc.com/solutions/merger-acquisition-risk-reduction-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

¹⁵ Зенин, И. А. Зияткерлік меншік құқығы (11-ші бас., ауд. және тол.): оқулық. / И. А. Зенин. – Мәскеу, Юрайт, 2023. – 557 б. – ISBN 978–5–534–15292–0.

¹⁶ AIPLA (American Intellectual Property Law Association). Report of the Economic Survey, 2023 // American Intellectual Property Law Association: сайт. URL: <https://www.aipla.org/home/news-publications/economic-survey/2023-report-of-the-economic-survey> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁵ Berkan Altun Yusuf. Pandemic Fuels Global Growth Of Entrepreneurship And Startup Frenzy // Forbes: сайт. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2021/04/09/pandemic-fuels-global-growth-of-entrepreneurship-and-startup-frenzy/?sh=66e9d5e37308> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁶ Schneider Howard. Insight: Soaring U. S. business starts in pandemic show new normal evolving // Reuters: сайт. URL: <https://www.reuters.com/business/soaring-us-business-starts-pandemic-show-new-normal-evolving-2021-10-28/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁷ Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт. URL: <https://www.upcounsel.com/intellectual-property-insurance> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁸ Aon's proprietary review and Stanford Law School, 2023 // Aon: сайт. URL: <https://www.aon.com/en/insights/articles/how-current-ip-patent-litigation-trends-are-changing-risk-exposures> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁹ Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт.

ЗМ-те сақтандыру полисінің болуы компанияның нарықтағы жайғасымын нығайтады.

Microsoft-ке қарсы – 120 млн долл.; Nintendo iLife-ке қарсы – 10 млн долл.; Octane Icon қарсы – 1,7 млн долл.; Hoover Dyson-ға қарсы – 4 млн фунт стерлинг; Electrical Appliance Manufacturing – 9,1 млн юань (800 мың фунт стерлинг)^{17, 18, 19, 20, 21, 22}.

Жалпы алғанда, соттарда ЗМ саласындағы соттың істі қарауының құны көптеген компаниялар үшін өте жоғары (мысалы, Ұлыбританияда 350 мың фунт стерлингтен²³ асып кетеді, ал АҚШ-та істердің орташа құнны

Сақтандыруды ұсыну үшін RPS тесті талаптың сәтті қамтамасыз етілу мүмкіндігі 50–60%-дан асатынын көрсетуі керек.

50 мың долл. бастап 3 млн. долл.²⁴ дейін өзгереді). Бірнеше компанияда сот ісін жүргізу үшін қолжетімді ақша бар. Процестің ұзақтығы және сот дауларын жүргізудің жоғары құны жағдайында қаржысы өп компаниялар артықшылыққа ие, ал қаржысы жоқ компаниялар олардың ЗМ-не «шабуылдың» алдында қорғансыз болып қалуы мүмкін.

Осылайша, ЗМ қолдаудың әртүрлі шаралары арасында [7] ресейлік өндірушілерді, әсіресе экспорттаушыларды технологиялық инновациялық өнімдердің негізінде жатқан ЗМ қорғау саласында қолдау қылмыстық қудалау кезінде маңызды бола бастады.

Шетелдегі сот дауларында өзін жақсы көрсеткен қолдаудың тиімді шарасы ЗМ сақтандыру болып табылады.

Зияткерлік меншікті сақтандыру туралы жалпы мәліметтер

ЗМ сақтандыру патенттері мен сауда белгілері бар компанияларды, яғни нақты сот талаптарына осал компанияларды қорғау үшін арнайы әзірленген (патенттердің бұзылуын сақтандыру айқын басым болған кезде).

2019 жылы сақтандыруға мамандандырылған Aon²⁵ халықаралық консалтингтік компаниясының және ақпараттық қауіпсіздік мәселелері мен трендтерін зерттеуге шоғырланатын Ponemon Institute²⁶ тәуелсіз ұйымының зерттеуі компаниялар орташа есеппен өздерінің негізгі құралдарының (PP & E) 59% және материалдық емес активтердің 18% сақтандыратынын көрсетті²⁷. Сонымен қатар, материалдық емес активтер материалдық активтермен салыстырғанда бизнес үшін ықтимал шығынға ие.

Материалдық емес активтерді жоғалтудың қаржылық тәуекелдерін түсінуге байланысты соңғы онжылдықтарда ЗМ сақтандыру полистерінің саны 300%-дан астам өсті²⁸.

ЗМ сақтандыруды арудың негізгі себептері:

- өз нарық үлесін қорғау;
- негізгі сот талаптарынан, соның ішінде патенттік тролльдерден қорғау;
- жедел бәсекелестік жағдайында нарыққа жаңа өнімді шығару кезінде сот іс-әрекеттерінің туындау перспективалары болған кезде ықтимал қаржылық шығындарды азайту;
- лицензиялық келісімге қол қою кезінде немесе патентті иеліктен шығару кезінде ЗМ құқықтары бойынша серіктеспен мәміленің сенімділігін растау (бірқатар сатып алушы компаниялардың талабы);
- жеткізушілермен келісімге қол қою кезінде ЗМ құқықтары бойынша серіктеспен мәміленің сенімділігін растау (сатып алушы компаниялардың жеткізушілерге қойылатын талабы).

ЗМ сақтандыру сот процестеріне кететін шығындарды өтейтіндіктен, бұл әсіресе ірі компаниялардың шабуылына қарсы тұру үшін заңды және қаржылық ресурстары жоқ шағын компаниялар үшін пайдалы болуы мүмкін. Сондай-ақ, сақтандыру компанияда ЗМ құқықтарын бұзу туралы талап қоюға ресурстар жеткіліксіз болуы мүмкін деп санайтындар үшін кедергі болуы мүмкін (бұл әсіресе патенттік тролльдерге қатысты).

¹⁷ Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт.

¹⁸ Intellectual Property Insurance // Founder Shield from the Baldwin Group: сайт. URL: <https://foundersshield.com/coverage/intellectual-property-insurance/#nintendo-vs-ilife> (жүгінген күні: 21.06.2024).

¹⁹ Intellectual Property Court // Supreme Court USA: сайт. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/18-956_d18f.pdf (жүгінген күні: 21.06.2024).

²⁰ Hoover taken to cleaners in £4m Dyson case // The Guardian: сайт. URL: <https://www.theguardian.com/uk/2002/oct/04/claredyer> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²¹ Selby Jonathan. Top 5 Legal Risks for SaaS Companies in 2024 // Founder Shield from the Baldwin Group: сайт. URL: <https://foundersshield.com/blog/legal-risks-for-saas-companies/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²² Britton Nick. Protecting IP in China // GB.Growth Business: сайт. URL: <https://growthbusiness.co.uk/protecting-ip-in-china-6890/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²³ IP Insurance. Assurance, financial backing and support, peace of mind // BloomIP Leeds: сайт. URL: <https://www.bloomip.co.uk/patent-insurance> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²⁴ Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт.

²⁵ Aon – компанияның сайты <https://www.aon.com> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²⁶ Ponemon Institute – компания сайты <https://www.ponemon.org/> (жүгінген күні 21.06.2024)

²⁷ Aon, Ponemon Institute // «Intangible Assets Financial Statement Impact Comparison Report» есебі, 2019 // Aon: сайт. URL: <https://www.aon.com/getmedia/52401ebe-c9e7-4fe0-a2f0-f77a210aac6b/2019-Intangible-Assets-Financial-Statement-Impact-Comparison-Report.aspx> (жүгінген күні: 21.06.2024).

²⁸ Intellectual Property Insurance // Founder Shield: сайт. URL: <https://foundersshield.com/coverage/intellectual-property-insurance/#nintendo-vs-ilife> (жүгінген күні: 21.06.2024).

Компанияның зияткерлік меншігінің тұрақтылығына сыртқы факторлар да (елдегі саяси-экономикалық жағдайлар, белгілі бір саладағы бәсекелестік шарттары, саладағы трендтердің болуы және т.б.), сондай-ақ компанияның ішкі факторлары (оның ғылыми-техникалық деңгейі, бизнес-стратегиялары, жаңа өнімдерді шығару тәжірибесінің болуы және т. б.) әсер етеді.

ЗМ сақтандыру патент иеленушіні үш бағытта қорғайды: қорғау полисі бойынша – компанияның басқа компанияның ЗМ құқықтарын бұзғаны үшін; қудалау полисі бойынша – егер компания ЗМ құқықтарын бұзғаны үшін біреуді сотқа беруі тиіс болса; мәміле туралы келісім полисі бойынша – мәміле туралы келісім контекстінде берілген ЗМ ұсынудың бұзылуынан немесе дәлсіздігінен қорғау^{29, 30}.

Сақтандыру полистері сот шешімдерін де, дауларды әлемдік реттеуді де қамтуға ықпал ететінін атап өткен жөн. Сонымен қатар, ЗМ сақтандыру полисінің болуы компанияның нарықтағы жайғасымын нығайтады (егер компания маркетингтік әдебиетте немесе веб-сайттарда оның ЗМ сақтандырылғанын атап өтсе, бұл бәсекелестерге компанияға талаптар берген кезде қауіп-қатердің болуы туралы ескертеді); компания сотқа талаппен жүгіне алатындығын бұзушының түсінуіне байланысты келіссөздерде компанияның жайғасымын жақсартады; инвестицияларды тартуға және компанияның ЗМ кепіл ретінде қолдануға мүмкіндік береді (сақтандыру инвесторлар мен кредиторларды ЗМ құндылығы компанияда бұзушылармен күрестің қаржылық мүмкіндігі жоқтығына байланысты жоғалмайтынына көндіруі мүмкін); ықтимал лицензиаттар да компания қажет болса сотқа жүгініп, өтемақы алатынын білетін болады.

ЗМ сақтандыру кезінде өтеу бағыттары

Әр түрлі елдерде және әр түрлі сақтандыру компанияларында ЗМ сақтандыру баптары әр түрлі

болады. Жалпы алғанда, келесі сақтандыру баптары туралы ақпарат бар: сот дауының перспективаларын бағалау үшін білікті заңгердің қорытындысын алу шығындары; патент бергеннен кейін ЗМ патентке қабілеттілігін тексеру (Патенттік сотта және АҚШ патенттер мен тауарлар белгілер жөніндегі басқармасының апелляциялық сотында істі қарау); медиация шығындары³¹ [8] және медиатордың қаламақысы; бітімгершілік келісімнің шығындары (заңгерлерге қаламақы, өтемақы төлемдері); заңды кеңесші қызметінің қаламақысы; адвокаттардың қаламақысы; сарапшылардың қажетті куәгерлік жауаптарына, ЗМ құқықтарын бұзуды техникалық талдауға³² және ЗМ құқықтарын бұзуды (бұзбауды) дәлелдеуге қажетті жобалық жұмыстарға төлеу; сот ұсталымдары; патентті қайта рәсімдеу шығындары (егер бұл сақтанушының патенттік наразылықтарын растауға қажетті болса); жол шығындары, сақтандырылған тұлғаға сот талабына жауап берумен байланысты келтірілген тұру және тамақтану шығындары; жұмыстағы

ЗМ сақтандыру полисінің құны көптеген факторларға, соның ішінде елге, ЗМ түріне, бизнес көлеміне, салалық тәуекелдерге, географиялық орналасуға және таңдалған қамту шарттарына байланысты айтарлықтай өзгеруі мүмкін.

үзілістер (уақытша/тұрақты сот тыйымдары, өнімдерден/қызметтерден табыс ағындарын жоғалту); компанияның жеткізу тізбегінде бизнеске қойылған талап-арызды қарау немесе қорғау шығындарын жабатын үшінші тұлғаларға келтірілген залалды өтеу; шарттық кепілдіктен туындайтын талаптар немесе ЗМ шағымына байланысты шарт бойынша екінші тарапқа шығындарды қорғау және өтеу міндеттемелері (сату, лицензиялау немесе коммерциялық ұйымдар арасында ынтымақтастық сияқты келісімшарттардың әртүрлі түрлерінен туындауы мүмкін); келісімді

²⁹ Intellectual property insurance/Financier Worldwide Magazine. October 2022 // Financier Worldwide: сайт. URL: <https://www.financierworldwide.com/intellectual-property-insurance> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³⁰ Skidmore Micah. Intellectual Property Insurance Coverage: Seven Tips That Every Purchaser Of Defensive IP Coverage Should Know // Haynes Boone: сайт. URL: <https://www.haynesboone.com/news/alerts/intellectual-property-insurance-coverage-seven-tips> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³¹ Медиация – дауларды баламалы шешудің бір түрі (ADR), дауларды сотқа жүгінбей шешу тәсілі. Медиацияның құны азырақ, ал дауларды шешу жылдамдығы сот талқылауына қарағанда жоғары. Кейбір жағдайларда, сот талқылауы басталғаннан кейін, сот талапкер мен жауапкерді тәуелсіз, аккредиттелген медиатордың көмегімен дауды шешу үшін медиацияға жібере алады. Медиатордың рөлі дау бойынша шешім қабылдау емес, екі тарап үшін де қолайлы шешім табуға көмектесу. Осы мақсатта кейбір патенттік ведомстволарда, мысалы, Ұлыбританияда делдалдық қызметтер құрылды: <https://www.gov.uk/guidance/intellectual-property-mediation> (өтініш берген күні: 21.06.2024).

³² Мұндай талдаудың құны, мысалы, АҚШ-та шамамен 13000 долларды құрайды.

Шетелдегі сот тәжірибесін ескере отырып, компанияның коммерциялық құпиясын рұқсатсыз ашуды сақтандыру полистері жасалды.

бұзумен байланысты шығындар, мысалы бақылау кезеңдерін немесе лицензиялық төлемдерді (роялти) төлемеу; бұзушылық немесе ЗМ рұқсатсыз пайдалану нәтижесінде келтірілген шығындарды өтеу (өткізіп алған пайда, бренд беделіне нұқсан келтіру және нарықтағы компанияның жағдайын қалпына келтірумен байланысты шығындар); компаниямен ЗМ құқықтарын жоғалту нәтижесінде жоғалған табыс (алдыңғы тармақпен байланысты емес. Титулдық сақтандыру ресейлік заңнамада РФ АК 1252, 1398, 1404, 1441, 1512, 1513, 1535, 1536, 1549 және т.б. баптарымен көзделген патенттер/күәліктердің әрекеті аяқталған жағдайда шығындарды төлеуге бағытталған); апелляциялар мен қарсы талаптарға шығындар; авторлық құқықтарды бұзу туралы талап бойынша ұтылған кезде төленуі тиіс нұқсан; бизнесті тоқтату (коммерциялық артықшылықтарын жоғалтқан дауланған өнімді пысықтау үшін сот тыйымынан кейін ҒЗТҚЖ шығындары (патенттік құқықтардың бұзылуын немесе патенттік құқықтарды бұзатын алгоритмді қайта бағдарламалау үшін көбірек қызметкерлерді жалдауды болдырмау үшін өнімнің реинжинирингі қажеттілігі); өндірісті қайта құру шығындары); компаниялардың бірігуі немесе жұтылуы кезінде ЗМ бойынша шарттық міндеттемелер бойынша шығындар; компанияның ЗМ үшін негіздерді растау үшін лицензияның жарамсыздығы, күшін жою немесе қайтарып алу рәсімдері; кибер-қауіпсіздік: ЗМ құқықтарын бұзуды қоса, әртүрлі кибер оқиғалардан шығындарды өтейді (полистің тарифтері 1 млн долл. көлемінде сақтандыру төлемі кезінде жылына 1 мыңнан 1,5 мың долл. дейін құрайды); ЗМ-пен қамтылуы

Тиісті сақтандыру полисін ресімдеу кезінде сақтандыру компаниясы патентке өтінім беру процесінде туындайтын тәуекелдер үшін (патент алудан бас тарту тәуекелі және өтінім беру процесінде патент берушінің заңды құқықтарын бұзу тәуекелі) сақтандыру жауапкершілігінде болуы мүмкін.

мүмкін жарнамадан нұқсан³³ (бизнес-процестерді бұзу, авторлық құқықты бұзу және жарнамалық контентке қатысты сауда белгілерін бұзу (полис тарифтері жылына шамамен 500 долларды құрайды))^{34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49} [9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17].

Дауларды/талаптарды ұйымдастыру үшін сақтандыру компанияларының заңгерлерге қойылатын талаптары біршама ерекшеленетінін атап өткен жөн. Кейбір жағдайларда сақтандыру жағдайы басталғаннан кейін полистің күшіне енуі үшін сақтандырушылар белгілі бір заңгерді/патенттік сенімгерді/сақтандырушының сараптамалық тобының мүшесін (ең болмағанда бастапқы кезеңде) тартуды талап етеді. Кейбір сақтандырушылар, мысалы, қолайлы сағаттық мөлшерлемені келісетін заң фирмаларының тізімін жүргізуді жөн көреді.

³³ Бірқатар шет мемлекеттер (мысалы, АҚШ пен Қытай) бизнес-процестерді патенттейді.

³⁴ Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт.

³⁵ Jones A. What types of intellectual property insurance are available // Anthony Jones Insurance Brokers: сайт. URL: <https://anthonyjones.com/types-of-intellectual-property-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³⁶ Kimberlee L. What Is Intellectual Property Insurance? // business.com: сайт. URL: <https://www.business.com/insurance/intellectual-property/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³⁷ Alan Boswell Group. Guide to intellectual property rights insurance // Alan Boswell Group: сайт. URL: <https://www.alanboswell.com/news/what-is-intellectual-property-rights-insurance/#What%20is%20intellectual%20property%20rights%20insurance?> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³⁸ Intellectual property insurance: How to Insure Your Intellectual Property and Cover Your // FasterCapital: сайт. URL: <https://fastercapital.com/content/Intellectual-property-insurance-How-to-Insure-Your-Intellectual-Property-and-Cover-Your-Losses.html> (жүгінген күні: 21.06.2024).

³⁹ Multi-Peril (business interruption) IP insurance // Intellectual Property Insurance Services Corporation: сайт. URL: <https://ipisc.com/solutions/multi-peril-business-interruption-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁰ Trademark Infringement: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт. URL: <https://www.upcounsel.com/trademark-infringement> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴¹ Singapore's New IP Insurance Initiative To Support Innovative Enterprises Enter Global Markets // Conventus Law: сайт. URL: <https://conventuslaw.com/report/singapores-new-ip-insurance-initiative-to-support/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴² The State of IP and Innovation in Insurance Industry // GreyB: сайт. URL: <https://www.greyb.com/blog/innovation-insurance-industry-patent-perspective/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴³ Recent Developments in IP Protection in China // JD Supra: сайт. URL: <https://www.jdsupra.com/legalnews/recent-developments-in-ip-protection-in-15735/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁴ Intellectual property insurance // Ұлыбританияның мемлекеттік қызметтерінің ресми сайты: сайт. URL: <https://www.gov.uk/guidance/intellectual-property-insurance> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁵ 2022 жылы Бейжіңде шетелде зияткерлік меншік туралы даулар бойынша сот шығыстарын сақтандыру бойынша пилоттық жұмыс жүргізу туралы хабарлама // Beijing Municipal Intellectual Property Office: сайт. URL: <https://zscqj.beijing.gov.cn/zscqj/zwgk/tzgg/325843492/index.html> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁶ Intellectual Property Insurance // Gallagher: сайт. URL: <https://www.ajg.com/uk/corporate-insurance/intellectual-property-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁷ New Progress Made in the Application of Data IP Rights in China // Unitalen: сайт. URL: <https://www.unitalen.com/html/report/23061518-1.htm> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁸ Hao Zeng. Intellectual Property Insurance Developing Steadily // Lexology: сайт. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ef9db4a1-2dc8-49bf-b218-46590557cea3> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁴⁹ Safa Omid. An Overview of Intellectual Property Insurance Issues // JD Supra: сайт. URL: <https://www.jdsupra.com/legalnews/an-overview-of-intellectual-property-82800/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

Басқа нұсқаларда полис компанияға өзінің адвокатын пайдалануға мүмкіндік береді, дегенмен сақтандырушы компания таңдаған адвокаттың компанияны сотта немесе келіссөздерде ұсыну үшін қажетті дағдылары мен білімі бар екеніне көз жеткізу құқығын белгілейді. Осылайша, соңғы жағдайда заңгерлерді сақтандырушы мақұлдауы керек.

ЗМ сақтандыру тәуекелдерін бағалау

Сақтандыру полисін ресімдеудің алдын ала кезеңі сақтандырушы компаниямен ЗМ сақтандыру тәуекелдерін бағалау болып табылады. Мұндай бағалау ЗМ байланысты ықтимал қауіптер мен ықтимал шығындарды талдауды қамтитын күрделі процесс болып табылады. Бағаланатын негізгі аспектілер:

1. Құқықтық тәуекелдер – өнертабыс формуласында осал тұжырымдардың болуына, өнімнің техникалық ескіруіне немесе нарықтағы күшті бәсекелестікке байланысты ЗМ құқықтарын бұзудың түбегейлі мүмкіндігі.

2. Өзінің бұзылған құқықтарын қорғауға немесе басқалардың зияткерлік құқықтарына дауласуға (дауларды бейбіт жолмен шешуге немесе сот шығындарына байланысты) байланысты ықтимал қаржылық шығындар кіретін қаржылық тәуекелдер.

Жоғарыда аталған тәуекел түрлерін бағалау үшін әртүрлі зерттеулер жүргізіледі. Негізгі (сақтандыру компаниялары мен қорларына тән): «табыстың ақылға қонымды перспективасы» туралы зерттеу («RPS тесті»⁵⁰ – сақтандыру компаниясының патенттік ведомствосы ұсынатын патенттік қорғаудың осалдығын зерттеу), компанияның тарихын, нарықтық жағдайларын және бәсекелестік деңгейін зерттеу (патенттік және маркетингтік зерттеулер). Атап өтетіні, сақтандыруды ұсыну үшін RPS тесті талаптың сәтті қамтамасыз етілу мүмкіндігі 50–60%-дан асатынын көрсетугі керек.

ЗМ сақтандыру құнына ықпал ететін факторлар

Компанияның зияткерлік меншігінің тұрақтылығына сыртқы факторлар да (елдегі саяси-экономикалық жағдайлар, белгілі бір саладағы бәсекелестік шарттары, саладағы трендтердің болуы және т.б.), сондай-ақ компанияның ішкі факторлары (оның ғылыми-техникалық деңгейі, бизнес-стратегиялары, жаңа өнімдерді шығару тәжірибесінің болуы және т.б.) әсер етеді. Сақтандыру полисін сақтандыру компаниялары, қорлар немесе сақтандыруды ұсынатын мемлекеттік органдар ресімдеген кезде ЗМ сақтандыру құнына да, сайып келгенде, сақтандыру төлеміне де әсер ететін бірқатар факторларды зерттеу жүргізіледі.

1. Патенттеу стратегиясын сипаттайтын факторлар:

- ЗМ объектісіне құқықтардың болу фактісі;
- ЗМ объектісін құқықтарды бұзу тәуекелдерінің болуы;

- сипаттамалар, функциялар, артықшылықтар, шектеулер, ЗМ объектісінің тағайындалуы және қолданылуы (мысалы, коммерциялық білім беру немесе жеке мақсаттарда);
- патенттік қорғаудың аумақтық саласы; ЗМ құқықтарын әзірлеу/сатып алу/беру тарихы, соның ішінде күндер, шығындар және қатыстырған тараптар;
- патент құны (нарықты талдау, кіріс әдісі, шығындар әдісі немесе роялти әдісі бойынша бағаланады);
- патенттің жарамдылық мерзімі туралы деректер; патентті лицензиялаудың болуы;
- ЗМ объектісіне құқықтарды иеліктен шығару фактісі; патенттен жылдық түсімдер ауқымы; ЗМ-мен байланысты сот талқылауларының, даулардың немесе талаптардың, сондай-ақ әрбір істің мәртебесінің, нәтижесінің және реттелуінің болуы;
- ЗМ басқа тіркелген объектілерінің болуы (және оларды қолдану) – яғни патенттік қоржынның көлемі және күрделілігі

2. Компания мен саланы сипаттайтын факторлар:

- компанияның өлшемі;
- компания қызметкерлерінің біліктілігі;
- компанияның даму кезеңі (компанияның қызмет ету мерзімі, оның нарықтағы жағдайы);
- компанияның жылдық табысы;
- компания басшысының саладағы жұмыс тәжірибесі;
- тәуекелге ұшырау (компанияның сот дауына қатысу ықтималдығын бағалау және бәсекелестіктің нарықтық шарттары);
- компанияның тәжірибесі: қауіпсіздік туралы көзқарастар, комплаенс (тәуекелдерді басқаруды қоса алғанда);
- франшиза өлшемі;
- компанияның үлкен тәуекелге баруға дайындығы;
- компанияға қойылатын шағымдар тарихы: соның ішінде ЗМ саласындағы шағымдарды қоса: компанияға бұрынғы шағымдардың түрі және сомасы;
- экспорттық операциялар саны;
- патент иеленушінің өнеркәсіптік қызмет секторы (саласы) (нарықтық шарттар);
- саладағы стандарттардың болуы;
- бизнесті сақтандырудың өзге нысандарының болуы.

3. Сақтандыру стратегиясын сипаттайтын факторлар:

- сақтандыру түрі (қандай шығындар сақтандырумен жабылуы керек);
- қамтудың кеңдігі (мысалы, бүкіл әлем бойынша немесе белгілі бір юрисдикциядағы қамту; компанияның барлық зияткерлік меншік объектілері үшін немесе тек белгілі бір);
- төлеудің қаржылық деңгейі (сақтандыру төлемі).

Аталған факторлар сақтандыру компаниясына және нақты полис түріне байланысты өзгеруі мүмкін.

ЗМ сақтандыру көптеген жағдайларда сақтандырудың басқа түрлері сияқты жұмыс істейді.

Мысалы, сақтандыру сыйлықақылары болжамды тәуекел деңгейіне байланысты төмен немесе жоғары болады. Егер компанияның қызметі технология күрделі

⁵⁰ Ұлыбританияда RPS тестінің құны – шамамен 200 фунт стерлинг.

Салыстырмалы жағдайларда, әдетте, зияткерлік қызмет нәтижесін немесе жекелендіру құралын заңды түрде пайдаланғаны үшін алынатын бағаны анықтаған кезде, талапкер өндіріп алынатын соманың есебі мен негіздемесін, сондай-ақ пайдалану құқығының құнын растайтын құжаттарды ұсынуы керек екенін ескеру қажет. Көрсетілген талаптар сақталмаған жағдайда сот тиісті талап арызды қозғалыссыз қалдыру туралы ұйғарым шығаруға құқылы (№10 қаулының 61-тармағының екінші абзацы).

немесе нарықта бәсекелестік жоғары секторда болса, онда тәуекелдер жоғары болуы мүмкін. Бұл секторларда компаниялар полис үшін көбірек төлеуге мәжбүр болады деп күтуі керек, ал кейбір технологиялық секторлар сақтандырушылар үшін қолайсыз тәуекелдер болуы мүмкін.

3М сақтандыру полисінің құны

3М сақтандыру полисінің құны көптеген факторларға, соның ішінде елге, 3М түріне, бизнес көлеміне, салалық тәуекелдерге, географиялық орналасуға және таңдалған қамту шарттарына байланысты айтарлықтай өзгеруі мүмкін.

Мәселен, мысалы, Ұлыбританияда шамамен 100 мың фунт стерлинг көлеміндегі сақтандыру төлемі патенттер үшін шамамен 1,5 мың фунт стерлингке (және 3М-тің басқа түрлері үшін аз) тұруы мүмкін. Сақтандыру жарналарын көбінесе бөліп төлеуге болады⁵¹.

АҚШ-та тек сақтандыру полисін қажет ететін компаниялар жылына 2,5 мыңнан 3,5 мың долларға дейін төлеуге үміттенеді. Сақтандыру полисі мен сақтандыру өтемі қажет ететін ірі компаниялардың жыл сайынғы төлемі 3 мыңнан 20 мың долларға дейін. Басқа сақтандыру полистері полистің қолданылу мерзіміне байланысты және сақтандырудың жалпы сомасының 2%-дан 5%-ға дейін құрайды⁵². Айта кету керек, АҚШ-тың бірқатар сақтандыру компаниялары сақтанушы істі жоғалтқан кезде залал үшін өтемақы бермейді, ал сақтанушы жеңген кезде сақтандыру

компаниясы сақтандырылған тұлғаның зақымдануының қосымша 25% алады [18].

Жалпы жауапкершілікті сақтандыру полисі бойынша шектеулі төлеммен шағын бизнес жылына шамамен 1 млн. долл. лимитпен 500 долл. төлеуге үміттенеді. Алайда нақты тәуекелдерден қорғауға арналған мамандандырылған полис үшін жыл сайын ондаған мың доллар төленеді^{53, 54, 55}.

Айта кету керек, Қытайда 3М сақтандыру бойынша пилоттық жобаны іске асыру кезеңінде әрбір кәсіпорын 800 мың юаньнан аспайтын (қамту лимиті 1,2 млн – 6 млн юань болған кезде) бір сақтандыру полисі бойынша сақтандыру жарнасы сомасының 80%-на дейінгі мөлшерде сақтандыру жарналарын субсидиялауға құқылы. Бұл ретте сақтандыру өтемақысын төлеу кезінде шегерім көзделген: тиісінше бірінші, екінші және үшінші үлгілі жағдай кезінде нұқсан сомасынан 10%, 20% және 30%⁵⁶.

Ноу-хау сақтандыру

Шетелде патенттер мен ТК-ны бұзудан басқа, іс жүргізу құпияларын бұзу бойынша сот істерінің кең тәжірибесі бар.

- 1999 жылы Sears, Roebuck RRK Holding шағын құралдық компаниясымен жарияламау туралы келісімге қол қойды. RRK-да ол Sears сату үшін дайындағысы келген спиральды араның жаңа түрі болды. Келіссөздер сәтсіз аяқталды, бірақ 2001 жылы RRK өнімділігі жақсартылған спиральды араны нарыққа шығарды. Осыдан екі апта өткен соң және Sears компаниясы Craftsman брендімен нарыққа ұқсас спиральды араны шығарады. Заңды салдары ретінде – RRK компаниясы мұндай аз уақытта RRK құралына ұқсас құралды әзірлеу және шығару ол Sears компаниясына ұсынған құпия ақпарат болған кезде ғана ықтимал екендігін мәлімдеп, Sears компаниясына сот ісін қозғады. Федералды сот келісіп, 2008 жылы RRK-ге 25 миллион доллар шығын өтемін берді⁵⁷.
- 2020 жылы аккумуляторларды шығаратын Celgard, LLC американдық компаниясы Shenzhen Senior Technology Material Co, Ltd қытайлық компаниясына Ұлыбританияда литий-ионды батареяларда қолдану үшін айырғыштарды сатуына соттың

⁵³ Kimberlee L. What Is Intellectual Property Insurance? // business.com: сайт.

⁵⁴ Intellectual Property Insurance: The Ultimate Guide // East Insurance Group: сайт. URL: <https://eastinsurancegroup.com/intellectual-property-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁵⁵ Niedbala C. Intellectual Property Insurance – What Startups Need to Know // Founder Shield from the Baldwin Group: сайт. URL: <https://foundersshield.com/blog/intellectual-property-insurance-startups-need-know/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁵⁶ 2022 жылы Бейжіңде шетелде зияткерлік меншік туралы даулар бойынша сот шығыстарын сақтандыру бойынша пилоттық жұмыс жүргізу туралы хабарлама // Beijing Municipal Intellectual Property Office: сайт.

⁵⁷ Unauthorized disclosure of confidential information insurance // Intellectual Property Insurance Services Corporation: сайт. URL: <https://ipisc.com/solutions/unauthorized-disclosure-of-confidential-information-insurance/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁵¹ Intellectual property insurance // Официальный сайт государственных услуг Великобритании.

⁵² Intellectual Property Insurance: Everything You Need to Know // UpCounsel: сайт.

Ұлттық стандартты құру және енгізу Ресейде ЗМ сақтандыру бойынша бастапқы заңды базаның пайда болуын көрсетеді.

тыйым салуына қол жеткізді. Celgard пікірінше, Seniors батареялық айырғыштары Celgard бұрынғы қызметкері – Шиомин Чжан (Xiaomin Zhang) заңсыз табыстаған құпия ақпаратты (коммерциялық құпия) қолданып әзірленді. Shenzhen Senior Technology Material компаниясына жұмысқа ауысқаннан кейін ол жаңа жұмыс берушіге жоғары технологиялық сепараторларға қатысты Celgard коммерциялық құпияларын берді. Cot Celgard⁵⁸ [19].

Шетелдегі сот практикасын ескере отырып, компанияның коммерциялық құпиясын рұқсатсыз ашуды сақтандыру полистері бір рет жұмыс істеді. Бұл сақтандыру полисінің түрі үшінші тараптың рұқсат етілмеген/байқаусызда құпия ақпаратты ашуы немесе қызметкердің, бұрынғы қызметкердің немесе компания серіктесінің рұқсат етілмеген құпия ақпаратты ашуы бойынша сот талабынан туындайтын компанияға келтірілген сот шығындарын және/немесе залалды өтейді⁵⁹.

ЗМ сақтандыруды ұйымдастырудың басқа нұсқалары

Сақтандыру компаниясының көмегімен ЗМ сақтандырудың дәстүрлі түрінен басқа, ЗМ сақтандырудың басқа түрлері де бар. Олардың ішінде кеңінен таралғандарын қарастырайық.

Бірлескен сақтандыру

Сақтандырушы сот шығындарының белгілі бір пайызын ғана жабады, қалған қаржыландыру сақтандырылған компанияның мойнына түседі. Сақтандырудың бұл түрі Ұлыбритания мен Жапонияда қолданылады. Сақтандырушылар бұл жағдайда сақтанушының талап қою кезінде және/немесе сот дауы кезінде өз әрекеттерін мұқият қарастыратындығының кепілі деп санайды^{60, 61, 62, 63}.

⁵⁸ Neutral Citation Number: [2020] EWCA Civ 1293 Case No: A3/2020/1412 in the court of appeal (Between Shenzhen Senior Technology Material CO LTD and Celgard, LLC) // Bird & Bird: сайт. URL: <https://www.twobirds.com/-/media/pdfs/celgard-v-senior-2020-ewca-civ-1293doc.pdf?la=en&hash=A9E53EE49B044331BC93BA032A867972AE0A6741> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁵⁹ Unauthorized disclosure of confidential information insurance // Intellectual Property Insurance Services Corporation: сайт.

⁶⁰ Intellectual property insurance // Ұлыбританияның мемлекеттік қызметтерінің ресми сайты.

⁶¹ Co-insurance IP // Жапонияның Экономика, сауда және өнеркәсіп министрлігінің ресми сайты: сайт. URL: http://www.meti.go.jp/english/press/2016/0608_03.html (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁶² Subsidized IP Litigation Insurance in Japan and Increased Enforcement in China // IP finance: сайт. URL: <http://www.ip.finance/2016/08/subsidized-ip-litigation-insurance-in.html> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁶³ Bloomberg Law. Patent Litigation Report, 2023 // Bloomberg Law: сайт. URL: <https://pro.bloomberglaw.com/insights/litigation/2023-patent-litigation-report/> (жүгінген күні: 21.06.2024).

Өзара сақтандыру қауымдастығы

2004 жылы Ұлыбритания Патенттік ведомствосы өзара сақтандыру қауымдастығын (MIA) құру сызбасын әзірледі, ол сотта істі қараудан қорғау қоры ретінде қаражат жинайды. Қауымдастық мүшелері өздерінің патенттік тәуекел мөлшеріне сәйкес төленетін сақтандыру жарналарының мөлшерін таңдайды [20]. Сақтандыру жағдайы басталған кезде қаржыландыру жиналған сақтандыру қорынан жүргізіледі.

Зияткерлік меншікті сақтандырудың анағұрлым тиімді моделі өз штатында әртүрлі тәуекелдерді (құқықтық, экономикалық, экологиялық, саяси, әлеуметтік, технологиялық) бағалау жөніндегі білікті мамандар тартатын немесе патенттік ведомствоның ЗМ тәуекелдерін бағалауға тартатын үшінші тарап – бағалаушы компаниялардың сақтандыру компаниясымен тығыз өзара іс-қимыл жасасу кезінде жұмыс істейтін болады.

Патенттерді сақтандыру кооперативі

Патенттік сақтандыру кооперативіне кірген жеке тұлға немесе компания жыл сайын сақтандыру компаниясына белгілі бір соманы төлейді. Кооператив мүшелері үшін тиісті білікті патенттік агенттік патенттік сақтандыру бойынша бірқатар патенттік қызметтерді ұсынады. Кооператив мүшелері ЗМ бойынша дауларға тартылған кезде, сақтандыру компаниясының өзі сот шығындарын өтеу туралы талап қояды [13].

ЗМ сақтандырудың басқа түрлері

ЗМ сақтандырудың дәстүрлі түрінен басқа, егер ол бұзылса, қорғаудың басқа түрлері де қолданылады.

Патенттік өтінімдерді сақтандыру

Ұлыбританияда тиісті сақтандыру полисін ресімдеу кезінде сақтандыру компаниясы патентке өтінім беру процесінде туындайтын тәуекелдер үшін (патент алудан бас тарту тәуекелі және өтінім беру процесінде патент берушінің заңды құқықтарын бұзу тәуекелі) сақтандыру жауапкершілігінде болуы мүмкін [13].

Өзіндік құнын кепілдікті сақтауды сақтандыру (GAP⁶⁴)

Айырым қабілетінің бұлыңғырлануына, басқа өнім санатына зиян келтіруге және жосықсыз бәсекелестікке байланысты ЗМ құқықтары құнының төмендеуін сақтандыру.

Шетелдік патенттерді лицензиялау/сатып алу кезінде сақтандыру

Сақтандырудың бұл түрі АҚШ, Ұлыбритания, Қытай және Жапонияда жүзеге асырылады және ЗМ халықаралық саудасындағы компаниялардың тәуекелдерін азайтуға, сондай-ақ компанияларды сыртқы нарыққа белсенді шығуға және шетелдік технологияларды өз нарығына көшіруге ынталандыруға арналған^{65, 66, 67}.

Ресей Федерациясындағы зияткерлік меншікті сақтандыру мәселелері

Соңғы уақытқа дейін Ресейде АЖ саласында сақтандырудың арнайы нормалары болмаған. Сақтандырудың отандық нормативтік-құқықтық базасының жеткіліксіз пысықталуы Ресейде сақтандыру нарығының тиімді жұмыс істеуінің қолда бар шетелдік тәжірибесінің қолданылу проблемаларын алдын-ала анықтады. Алайда жақында «Зияткерлік меншік. Тәуекелдерді сақтандыру»⁶⁸ (бұдан әрі – Ұлттық стандарт) Ұлттық стандарты қабылданды. Ұлттық стандарт 2023 жылдың 1 қаңтарынан бастап күшіне енді.

Ресей Федерациясында ЗМ сақтандыру институтының сәтті жұмыс істеуі үшін сақтандыру ұйымы жүзеге асыратын сақтандыру моделіне патенттік ведомство, бағалаушы компания және кепілдік ұйымы сияқты субъектілерді енгізу қажет.

Аталған Ұлттық стандарттарда елесі анағұрлым өзекті бағыттар бойынша тәуекелдерді сақтандыру

көзделген: мүлікті (ЗМ объектілерінің материалдық тасығыштары мен құжаттарын қоса) ЗМ объектілерін тасығыштың жоғалу/зақымдалу қаупінен, ЗМ айрықша құқығын бұзудан, шектеуден сақтандыру; ЗМ айрықша құқығын жоғалту/шектеу қаупін сақтандыру (титулдық сақтандыру); ЗМ мемлекеттік тіркеу және оларға мүлкітік құқықтармен мәміле жүргізу кезінде қарыз алушыда туындайтын қауіптерді сақтандыру; ЗМ контрафактілік тауарлардың өндірісі мен айналымына қолдануды анықтаған жағдайда күтпеген шығындардан немесе өндірісі ЗМ басқа объектілеріне негізделген нарықтағы балама тауарлардың пайда болуымен байланысты шығындардан сақтандыру; кепіл нысаны ретінде ЗМ мүлкітік құқықтарын қорғаумен байланысты сот шығындарының (ұсталымдар) қауіптерін сақтандыру; ЗМ абайсызда заңсыз қолдану үшін жауапкершілікті сақтандыру; азаматтық құқықты сақтандыру (сақтанушыға наразылық білдіру қаупі), сондай-ақ патент ведомствосында сақтанушының құжаттарын қайтадан сараптау (ЗМО мемлекеттік тіркеу өтінімдері, патенттерге, куәліктерге және т.б.) шығындарын және сақтанушының талабына байланысты патенттеудің қосымша рәсімдерімен байланысты ұсталымдарды сақтандыру.

Аталған құжат шеңберінен тыс сақтандыру жарналарының, сақтандыру сыйлықақыларының (сақтандыру тарифтерінің) мөлшерін айқындау, белгілі бір тәуекелдің ықтималдығы мен жол берілу шегін бағалау, тәуекелдерді бағалаушыны(ларды) таңдау механизмі және оларға қойылатын талаптар сияқты мәселелер қалғанын атап өткен жөн.

Сонымен бірге ұлттық стандартты құру және енгізу Ресейде ЗМ сақтандыру бойынша бастапқы заңды базаның пайда болуын көрсетеді. Отандық ЗМ сақтандыруы дамиды және ресейлік бизнеске өз әзірлемелерін коммерцияландыру кезінде кездесетін міндеттерді шешуге, соның ішінде өнімді сыртқы нарықтарға шығаруға көмектеседі деп болжауға болады.

ЗМ сақтандырудың халықаралық тәжірибесін және жоғарыда аталған Ұлттық стандартты ескеріп, мақала авторлары Ресейде іске асырылуы мүмкін техникалық шешімдерге (1-сур.) арналған құқықтарға иелік ету қауіптерін сақтандыру үлгісі қалыптастырылды. Шетелдік тәжірибе зияткерлік меншікті сақтандырудың анағұрлым тиімді моделі өз штатында әртүрлі тәуекелдерді (құқықтық, экономикалық, экологиялық, саяси, әлеуметтік, технологиялық) бағалау жөніндегі білікті мамандар тартатын немесе патенттік ведомствоның ЗМ тәуекелдерін бағалауға тартатын үшінші тарап – бағалаушы компаниялардың сақтандыру компаниясымен тығыз өзара іс-қимыл жасасу кезінде жұмыс істейтін болады деп болжамдауға көмектеседі. Патенттік ведомство тәуекелдерінің бір бөлігін бағалауға тартудың орындылығы патенттік қорғаудың осалдықтарын уақтылы анықтау, патенттің күшін білікті бағалау және сақтандыру шартын жасау алдындағы кезеңде саланың даму трендтерін сәйкестендіру қажеттілігін көрсететін

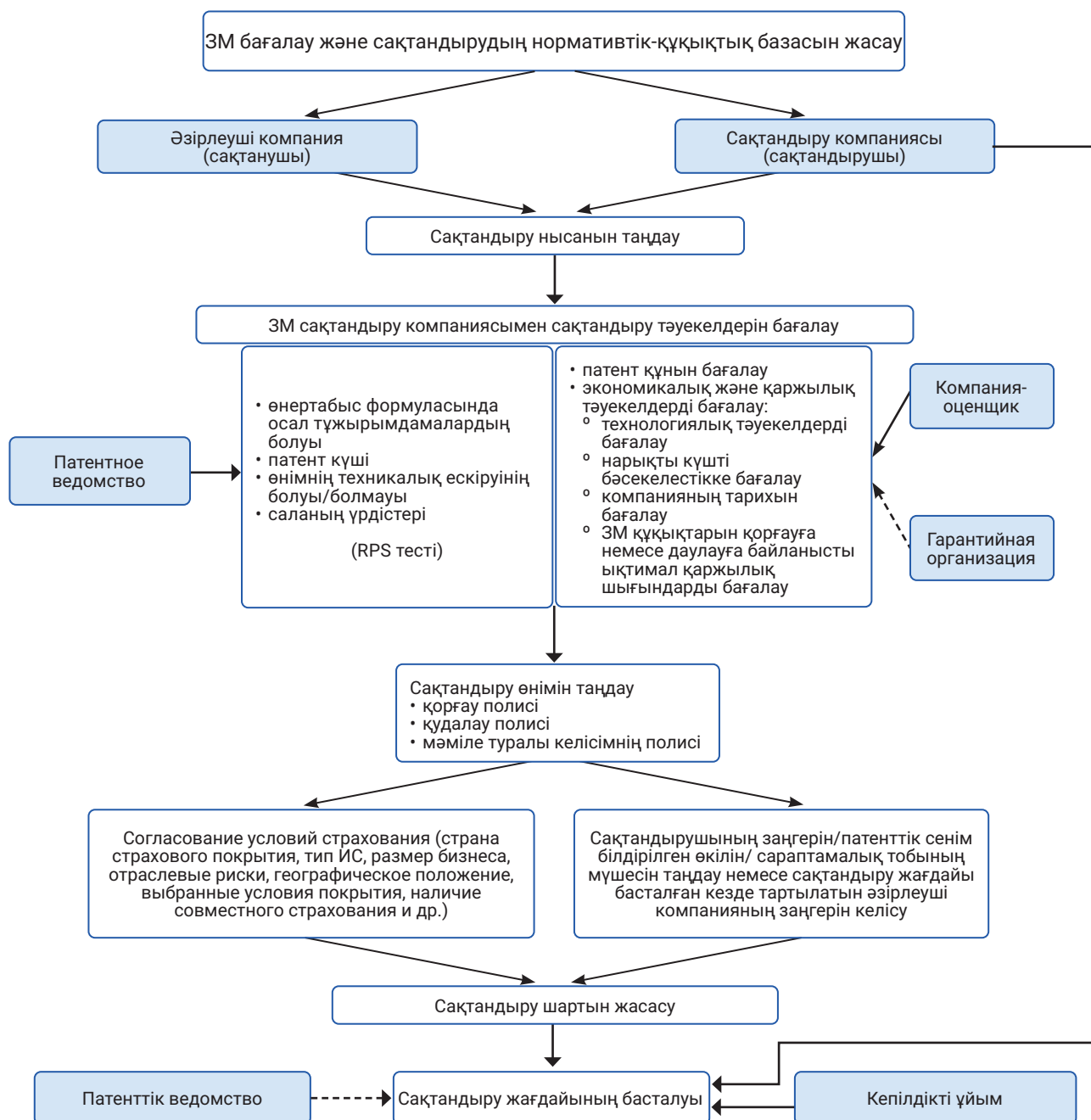
⁶⁴ GAP – Guaranteed Asset Protection (ағылш. – құнын кепілдікті сақтау).

⁶⁵ Intellectual property insurance // Ұлыбританияның мемлекеттік қызметтерінің ресми сайты

⁶⁶ 2022 жылы Бейжіңде шетелде зияткерлік меншік туралы даулар бойынша сот шығыстарын сақтандыру бойынша пилоттық жұмыс жүргізу туралы хабарлама // Beijing Municipal Intellectual Property Office: сайт.

⁶⁷ Intellectual Property Insurance // Жапонияның Экономика, сауда және өнеркәсіп министрлігінің ресми сайты: сайт. URL: <https://www.meti.go.jp/english/index.html> (жүгінген күні: 21.06.2024).

⁶⁸ МЕМСТ Р 70484–2022. Ресей Федерациясының Ұлттық стандарты. Зияткерлік меншік. Тәуекелдерді сақтандыру (Росстандарттың 21.11.2022 ж. № 1322-ст Бұйрығымен бек. және енгізілген). Мәскеу, Стандарттау институты, 2022. 38 б.

1-сурет.

3М сақтандыру моделі (техникалық шешімдерге құқықтарды билік етуге байланысты тәуекелдер).
Сызбаны авторлар құрастырған

ауқымды халықаралық практикамен нығайтылады⁶⁹ сарапшылары, олардың қызметтің бейіндік бағытына

⁶⁹ Патенттің күші – бірқатар индикаторлар негізінде қалыптастырылатын кешенді көрсеткіш (өнертабыс формуласында мәлімделген құқықтардың көлемі, өнертабыс формуласындағы тәуелді және тәуелсіз тармақтардың саны, патенттің қолданылу мерзімі, патенттік отбасының географиялық қамтылуы, патентте көрсетілген ХПЖ сыныптарының саны, патенттің дәйексөзділігі, лицензиялардың немесе даулардың болуы және т.б.). Патенттің күші, шын мәнінде, оны пайдаланудың әлеуетті тиімділігінің көрсеткіші болып табылады [21].

байланысты, осындай бағалауды сәтті жүзеге асыра алады.

Алынған тәуекелдерді бағалау негізінде сақтандыру компаниясы әзірлеуші компанияның (сақтанушының) да, сақтандыру компаниясының да мүдделерін ескеретін сақтандыру шартын қалыптастырады.

Сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру компаниясы салыстыру үшін екі немесе одан да көп даулы патенттерді ойлап табу формуласы қажет болған жағдайда білікті сараптамалық қорытынды

қалыптастыру мақсатында патенттік ведомствоны да тарта алады.

Сақтандыру жағдайы басталған кезде шығыстардың бір бөлігін өтеу бойынша кепілдік беретін міндеттемелерді өз мойнына ала алатын кепілдік беретін субъектілерді (кепілдік беретін ұйымдарды) тарту орынды болып табылатынын атап өткен жөн. Сонымен қатар, мұндай кепілдік ұйымдары сақтандыру шартын жасасудың алдындағы кезеңде сақтандыру тәуекелдерін бағалау бойынша бағалаушы компанияның функцияларының бір бөлігін өз мойнына ала алады. Бұдан басқа, сақтандыру сызбасында мемлекет аккредиттеген кепілдік ұйымының болуы оның көмегімен сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру шығыстарын мемлекеттік субсидиялау мүмкіндігін пысықтауға мүмкіндік береді. Мемлекет аккредиттеген кепілдік ұйымының сақтандыру сызбасында болуы сақтандырушы компания үшін де, сақтанушы үшін де сақтандыруды неғұрлым тартымды етеді және ЗМ сақтандыру нарығының қазіргі заманғы даму үрдістерін ескереді.

Қорытынды

Ресейлік компаниялардың жоғары технологиялық өнімдерін экспорттау бойынша белсенділігі тұрақты өсуде. Сонымен бірге, ресейлік экспорттаушылар шетелдік нарықтарда үнемі өткір бәсекелестікке тап болады, оның ішінде ЗМ саласында сотта іс қаралуы да мүмкін [2]. Сот істерін жүргізудегі үлкен қаржылық жүктеме көп жағдайда ресейлік өндірушілердің шетелдік нарықтардағы мүдделерін сәтті қорғауы үшін көтеріледі.

Жоғарыда айтылғандардан нарықты тиімді дамыту үшін, әсіресе экспорттық операциялардың сенімділігін арттыру үшін ресейлік инновациялық өнім өндірушілеріне ЗМ құқықтарын бұзу туралы дауларға белсенді және жедел жауап беруге мүмкіндік беретін қаржылық тәуекелдерді теңестіру жүйесін әзірлеу маңызды екені анық, осылайша олардың компаниялардың қаржылық тұрақтылығына теріс әсерін азайтады.

Осы тәуекелдерді басқару жүйесі аясында ЗМ сақтандыру, сөзсіз, ЗМ бойынша сот ісін жүргізуге қатысатын компаниялардың тәуекелін төмендетуге оңтайлы жауап болып табылады.

Сипатталған зерттеу аясында жаңа технологиялық

- өнімдердің негізінде жатқан зияткерлік меншікті сақтандырудың шетелдік тәжірибелеріне талдау жасалды;
- зияткерлік меншікті, атап айтқанда технологиялық әзірлемелерді сақтандыруды ұйымдастыру саласындағы ақпарат мемлекеттік деңгейде де, шетелдегі сақтандыру компаниялары деңгейінде де жүйеленді;
- шетелде ЗМ сақтандырудың негізгі баптары анықталды және жүйелендірілді (соның ішінде, ноу-хау сақтандыру);
- ЗМ сақтандыру құнына ықпал ететін факторлар белгіленді;

Өнімді коммерцияландырудың бастапқы кезеңінде тәуекелдерді жан-жақты бағалаудың болуына байланысты ЗМ сақтандыру институты гранттар алу немесе отандық жоғары технологиялық өнімдерді өндіру және ресейлік және халықаралық нарықтарға шығару жөніндегі жобаларды жүзеге асыруға инвестициялар тарту кезінде қаражаттың нәтижесіз жұмсалыу тәуекелдерін азайтуға жанама түрде ықпал ететін болады.

- ЗМ сақтандыру тәуекелдерінің топтары және шетелде ЗМ сақтандыру тәуекелдерін бағалауды жүзеге асыратын субъектілер анықталды;
- шетелде ЗМ сақтандыруды ұйымдастыру бағыттары, нұсқалары және түрлері белгіленді;
- Ресей Федерациясында ең жақсы шетелдік тәжірибелерді ескере отырып, ЗМ тәуекелдерін сақтандыруды ұйымдастыру моделі жасалды.

Авторлар Ресей Федерациясында ЗМ сақтандыру институтының сәтті жұмыс істеуі үшін сақтандыру ұйымы жүзеге асыратын сақтандыру моделіне патенттік ведомство, бағалаушы компания және кепілдік ұйымы сияқты субъектілерді енгізу қажет деп санайды. Шетелдік тәжірибе өз штатында әртүрлі тәуекелдерді (құқықтық, экономикалық, экологиялық, саяси, әлеуметтік, технологиялық) бағалау бойынша білікті мамандары бар үшінші тарап бағалаушы компанияларын тартудың тиімділігін, сондай-ақ патенттік қорғаудың осалдығын анықтауға, патенттің күшін білікті бағалауға және сақтандыру шартын жасау алдындағы кезеңде саланың даму трендтерін анықтауға қабілетті патенттік ведомствоның сарапшыларын тәуекелдерді бағалауға тарту қажеттілігін көрсетеді. Мемлекет аккредиттеген кепілдік ұйымын сақтандыру схемасына тарту оған бір жағынан сақтандыру шартын жасасудың алдындағы кезеңде тәуекелдерді бағалауға жәрдемдесуге, ал екінші жағынан – ЗМ саласындағы тәуекелдерді сақтандыруға арналған шығыстарды мемлекеттік субсидиялауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Өнімді коммерцияландырудың бастапқы кезеңінде тәуекелдерді жан-жақты бағалаудың болуына байланысты ЗМ сақтандыру институты гранттар алу немесе отандық жоғары технологиялық өнімдерді өндіру және ресейлік және халықаралық нарықтарға шығару жөніндегі жобаларды жүзеге асыруға инвестициялар тарту кезінде қаражаттың нәтижесіз жұмсалыу тәуекелдерін азайтуға жанама түрде ықпал ететін болады.

Осылайша, ЗМ сақтандыру – нарықтық экономика жағдайында компаниялардың тәуекелдерін әртараптандырудың және шығындарын азайтудың пәрменді құралы. Қазіргі уақытта ЗМ сақтандыру әлемнің көптеген елдерінде қолданылады және оны Ресей Федерациясында жүзеге асыру ең инновациялық белсенді компаниялардың әл-ауқатына және жоғары технологиялық өнімдер экспортының көбеюіне жағымды әсер ететіні сөзсіз, бұл сайып келгенде елдің экономикалық көрсеткіштерінің жақсаруына әкеледі.

Жоғары технологиялық өнімдердің экспорты мен импортының жинақталған шетелдік тәжірибесі мен ресейлік экономиканың даму векторы негізінде ресейлік әзірлеушілерге өздерінің инновациялық өнімдерін ресейлік және шетелдік нарықтарға шығарудың қаржылық тәуекелдерін сақтандыру жүйесі қажет деген бір маңызды қорытынды жасауға болады.

Соңғы уақыттағы халықаралық өмірдегі саяси процестердің динамикасы: әлемдік қауымдастық біркелкі әрекет ете отырып, Ресейдің халықаралық нарықтағы ЗМ саласындағы әзірлеушілерді қолдау институтының дамуына ықпал етуге дайын деп үміттену тым оптимистік болар еді. Осыған байланысты Ресей Федерациясының кез-келген географиялық бірлігі негізінде осындай қолдау шарасын құру және енгізу және белгілі бір уақыт аралығында халықаралық нарықта осындай қолдау механизмінің тиімділігін тексеру мәселенің аралық шешімі бола алады.

Бұл қолдау шарасының қажеттілігін мойындау мәселені өздігінен шешпейтінін, бірақ оның жұмыс істеу механизмі туралы пікірталас ашатынын ерекше атап өткен жөн. Әлбетте, мұндай пікірталас өзгермейтін шындықты ескере отырып жүргізілуі керек: ЗМ саласындағы заңнаманың кез-келген дамуы мен жетілдірілуі экономикалық орындылыққа, ең алдымен мемлекеттің түпкілікті экономикалық пайдасына негізделуі керек, бірақ әзірлеушілердің мүдделерін жан-жақты ескеруі керек. Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, ЗМ сақтандыруды қолдаудың мемлекеттік шарасын енгізу ресейлік әзірлеушілерге отандық жоғары технологиялық өнімдерді нарыққа шығаруға көмектесіп қана қоймай, сайып келгенде, мемлекет бюджетіне түсетін түсімдердің артуына және ресейлік экономиканы бәсекеге қабілетті етуге мүмкіндік беретіні анық. Осылайша, зияткерлік меншікті сақтандыру саласындағы заңнаманы жетілдіру жоғары технологиялық ресейлік өнімдер импортының өсуін қамтамасыз етудегі мемлекеттік органдардың басым міндеті болуға тиіс.

Әдебиеттер тізімі

1. Близнец, И. А. Зияткерлік егемендік әдістемесі – зияткерлік меншік теориясындағы жаңалық / И. А. Близнец // ФӨМИ хабаршысы. – 2022. – Т. 1. № 2. – 58–59 б.
2. Горышина, О. А. Санкциялық шектеулер жағдайында экспортты дамыту контекстіндегі зияткерлік меншік / О. А. Горышина, Е. В. Ермакова // Зияткерлік меншік. Авторлық құқық және аралас құқықтар. – 2023. – № 6. – 5–12 б.
3. Зубов, Ю. С. Ресейдің технологиялық егемендігін қалыптастыруға жәрдемдесу – Роспатенттің негізгі міндеті / Ю. С. Зубов // ФӨМИ хабаршысы. – 2022. – Т. 1. – № 1. – 10–15 б.
4. Сальникова, А. В. Инновациялық экономиканы дамытуды қарқындату және өнеркәсіптік зияткерлік меншікті құру бағыттары туралы / А. В. Сальникова, А. В. Молотков // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2023. – № 3. – 66–76 б.
5. Гвоздецкая, И. В. Зияткерлік меншік – технологиялық егемендік пен экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету факторы / И. В. Гвоздецкая, С. Э. Майкова // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2024. – № 1. – 32–43 б.
6. Колесникова, Ю. С. Компаниялардың материалдық емес меншігінің объектілері / Ю. С. Колесникова, С. Е. Иванов // Экономика, құқық және әлеуметтану хабаршысы – 2023. – № 3. – 25–28 б.
7. Дьяченко, О. Патенттік белсенділікті қолдау шаралары: шетелдік тәжірибе / О. Дьяченко, С. Тузова, А. Ищенко // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2022. – № 5. – 3–20 б.
8. Федорова, Ю. А. Зияткерлік меншік саласында дауларды шешу кезінде медиацияны қолдану / Ю. А. Федорова // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2023. – № 5. – 160–168 б.
9. Kyazim, P. Consideration of intellectual property insurance essence / P. Kyazim // Technology Audit and Production Reserves. – 2022. № 1/4 (63) – P. 12-15. – DOI: 10.15587/2706-5448.2022.253587.
10. Green, Ph. How to Obtain IP insurance for Clients or How to Watch Your Client's Back // American Intellectual Property Law Association (ALPLA): сайт. URL: <https://www.aipla.org/list/innovate-articles/how-to-obtain-ip-insurance-for-clients-or-how-to-watch-your-client's-back> (жүгінген күні: 21.06.2024).
11. Gao, Z. Z. Enlightenment of American Intellectual Property Insurance System to China / Z. Z. Gao // Special Economic Zone. – 2016. – № 2. – P. 297-299
12. Qi, C. Patent infringement liability insurance: the application of professional liability // English Portal Site of China Intellectual Property: сайт. URL: <http://www.chinaiptoday.com/post.html?id=1596> (жүгінген күні: 21.06.2024).
13. Li, A. Research and Enlightenment of Intellectual Property Insurance / A. Li // Open Journal of Social Sciences. – 2018. – Vol. 6. № 11. November 8. – P. 15-27. – DOI: 10.4236/jss.2018.611002.
14. Агаджанова, М. В. Зияткерлік меншік нарығы субьектілерінің тәуекелдерін сақтандырудың құқықтық механизмдері / М. В. Агаджанова, М. В. Кляшня // Зияткерлік меншік құқығы. – 2017. – № 4. – 29–34 б.
15. Месяц, М. А. Аймақтың инновациялық дамуы мүддесінде зияткерлік меншік нарығында сақтандыру

- / М. А. Месяц, С. М. Никитенко, Е. В. Коробейникова // Экономика және инновацияларды басқару. – 2023. – № 3 (26). – 32–43 б. DOI: 10.26730/2587-5574-2023-3-32-43.
16. Lakdawalla, D. Social Insurance and the Design of Innovation / D. Lakdawalla, N. Sood // *Economies Letters*. – 2004. – № 85. – P. 57-61. – <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2004.03.021> (жүгінген күні: 21.06.2024).
 17. Цыганов, А. А. Ресейдегі зияткерлік меншік құқықтарын сақтандыру дамуының қазіргі үрдістері және әлемдік сақтандыру тәжірибесі / А. А. Цыганов // Қаржы және кредит. – 2014. – № 13 (589). – 27–37 б. – ISSN 2071-4688.
 18. Sun H. T. Review of the US Intellectual Property Insurance System / H. T. Sun // *Intellectual Property*. 2015. № 4. P. 84-87.
 19. Smith W. Court of Appeal upholds interim injunction in trade secrets case // *ManagingIP*: сайт. – URL: <https://www.managingip.com/article/2a5cxt3jlqj6c6ik0j1ts/court-of-appeal-upholds-interim-injunction-in-trade-secrets-case> (жүгінген күні: 21.06.2024).
 20. Shadlen, K. C. Intellectual Property, Trade, and Development: Can Foes Be Friends? / K. C. Shadlen // *Global Governance*. – 2007. – № 13. – P. 171-177. – DOI: 10.2307/27800652.
 21. Park, W. International patent protection: 1960-2005 / W. Park // *Research Policy*. – 2008. – № 37. – P. 761-766.
- Авторлар туралы ақпарат**
- Светлана Юрьевна Тузова**, химиялық ғылымдар кандидаты, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ Озық технологияларға жәрдемдесу ортағы бастығының орынбасары (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.); ORCID ID: 0000-0001-5988-4726, ReasearcherID: 0-7590-2015, SPIN-код: 6038-3767; svetlana.tuzova@rupto.ru
- Марина Ивановна Скудро**, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ Озық технологияларға жәрдемдесу орталығының бастығы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.); mskudro@rupto.ru
- References**
1. Bliznets, I.A. (2022), «Methodology of intellectual sovereignty – new in the theory of intellectual property», *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol.1, no. 2, pp. 58–59.
 2. Goryshina O. A. and Ermakova E. V. (2023), Intellectual property in the context of the export development under sanctions restrictions, *Intellectualnaja Sobstvennost. Avtorskoje Pravo*, no. 6, pp. 5–12.
 3. Zubov, Yu.S. (2022), «Assistance to the formation of technological sovereignty of Russia – the key task of Rospatent»// *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, vol. 1, no. 1, pp. 10–15.
 4. Salnikova, A.V. and Molotkov, A.V. (2023), «On the directions of intensification of innovative economy development and creation of industrial intellectual property», *Intellectualnaja Sobstvennost. Promishlennaja Sobstvennost*, no. 3, pp. 66–76.
 5. Gvozdetzkaya, I.V. and Maikova, S.E. (2024), «Intellectual property – a factor in ensuring technological sovereignty and economic security», *Intellectualnaja Sobstvennost. Promishlennaja Sobstvennost*, no. 1, pp. 32–43.
 6. Kolesnikova, Yu.S. and Ivanov, S.E. (2023), «Objects of intangible property of companies», *The Review of Economy, the Law and Sociology*, no. 3, pp. 25–28.
 7. Dyachenko, O. and Tuzova, S. and Ischenko, A. (2022), «Measures to support patent activity: foreign experience», *Intellectualnaja Sobstvennost. Promishlennaja Sobstvennost*, no. 5, pp. 3–20.
 8. Fedorova, Yu.A. (2023), «Application of mediation in resolving disputes in the field of intellectual property», *Intellectualnaja Sobstvennost. Promishlennaja Sobstvennost*, no. 5, pp. 160–168.
 9. Kyazim, P. (2022), «Consideration of intellectual property insurance essence», *Technology Audit and Production Reserves*, no. 1/4 (63), pp. 12–15. DOI:10.15587/2706–5448.2022.253587
 10. Green, Ph. (2014), «How to Obtain IP insurance for Clients or How to Watch Your Client’s Back» (American Intellectual Property Law Association (ALPLA)), [Online], available at: <https://www.aipla.org/list/innovate-articles/how-to-obtain-ip-insurance-for-clients-or-how-to-watch-your-client’s-back> (Accessed 21 June 2024).
 11. Gao, Z.Z. (2016), «Enlightenment of American Intellectual Property Insurance System to China», *Special Economic Zone*, no. 2, pp. 297–299
 12. Qi, C. (2021), «Patent infringement liability insurance: the application of professional liability», [Online], available at: <http://www.chinaiptoday.com/post.html?id=1596> (Accessed June 06 2024).
 13. Li, A. (2018), «Research and Enlightenment of Intellectual Property Insurance». *Open Journal of Social Sciences*, vol.6, no. 11, pp. 15–27, DOI: 10.4236/jss.2018.611002
 14. Agadzhanova M. V. and Klyashnya M. V. (2017) «Legal mechanisms for insuring risks of subjects of the intellectual property market», *Intellectual Property Law*, vol. 4, pp. 29–34.
 15. Nikitenko, S.M. and Mesyats M. A. and Korobeynikova E. V. (2023), Insurance in the intellectual property market for innovative development of the region. *Economics and Innovation Management*, no. 3 (26), pp. 32–43, DOI: 10.26730/2587–5574–2023–3–32–43
 16. Lakdawalla, D. and Sood, N. (2004), «Social Insurance and the Design of Innovation», *Economies Letters*, no. 85, pp. 57–61. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2004.03.021> (Accessed 21 June 2024).
 17. Cyganov A. A. (2014) «Modern trends in the development of insurance coverage of intellectual property rights in Russia and global insurance practice», *Finance and Credit*, vol. 13 (589), pp. 27–37, ISSN 2071–4688
 18. Sun, H.T. (2015), «Review of the US Intellectual Property Insurance System», *Intellectual Property*, no. 4, pp. 84–87.
 19. Smith, W. (2020), «Court of Appeal upholds interim injunction in trade secrets case», [Online], available

at: <https://www.managingip.com/article/2a5cxt3jlq-j6c6ik0j1ts/court-of-appeal-upholds-interim-injunction-in-trade-secrets-case> (Accessed 21 June 2024).

20. Shadlen, K.C. (2007), «Intellectual Property, Trade, and Development: Can Foes Be Friends?», *Global Governance*, no. 13, pp. 171–177.
21. Park, W. (2008), «International patent protection: 1960–2005», *Research Policy*, no. 37, pp. 761–766.

Information about the authors

Svetlana Yu. Tuzova, Cand. Sci. (Chemistry), Deputy Head of the Centre for Promotion of Advanced Technologies of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); ORCID ID: 0000–0001–5988–4726,

ReasearcherID: O-7590–2015, SPIN code: 6038–3767; svetlana.tuzova@rupto.ru

Marina I. Skudro, Head of the Centre for Promotion of Advanced Technologies of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); mskudro@rupto.ru

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 09.07.2024 ж. келіп түсті

Рецензияланғаннан кейін 15.11.2024 ж. пысықталды

Жариялауға 18.11.2024 ж. қабылданды

Роспатент

Федеральная служба
по интеллектуальной
собственности

ФИПС

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ
ПРОМЫШЛЕННОЙ СОБСТВЕННОСТИ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

**ЭРА
ІР**

ЗИЯТКЕРЛІК
МЕНШІК НАРЫҒЫН
ДАМЫТАМЫЗ

→ 2025 ЖЫЛҒЫ 24 СӘУІР

КОНФЕРЕНЦИЯ АУДИТОРИЯСЫ

- Федералды мемлекеттік органдардың, Ресей Федерациясының құрылтай субъектілерінің басшылары мен өкілдері
- Ұлттық патенттік ведомстволар мен өңірлік патенттік ұйымдардың өкілдері
- Мемлекеттік корпорациялар, өнеркәсіптік кәсіпорындар, холдингтер
- Білім беру және ғылыми-зерттеу ұйымдары
- Венчурлық инвесторлар және технологиялық кәсіпкерлер
- Ғылым, технология және инновация саласындағы даму институттары
- Инженерлер, әзірлеушілер, өнертапқыштар, патенттік сенімгерлер
- Ғылыми-технологиялық және инновациялық инфрақұрылым субъектілері, ғылыми-білім беру орталықтары, технологиялар трансфері орталықтары, технопарктер, технологиялар мен инновацияларды қолдау орталықтары

Конференцияға тіркелу және қатысу мәселелері бойынша:

**БҰЛ 2024 ЖЫЛЫ
ҚАЛАЙ БОЛДЫ**

Роспатент

ФӨМИ

Роспатент

Ғылыми мақала

Original article

УДК 347.772

EDN <https://elibrary.ru/jejebj>

Ресей Федерациясындағы тауарлық белгілер институтын зерттеу мен реттеудің перспективалық бағыттары

Юрий Сергеевич Зубов, Сергей Александрович Ренжин, Майя Игоревна Евдокимова[✉][✉]mievdokimova@rupto.ru

Аңдатпа: тақырыптың өзектілігі өтініш білдірушілердің жоғары белсенділігімен, сондай-ақ ғылыми, кәсіби және бизнес-қоғамдастықтың РФ-да тауарлық белгілерді құқықтық реттеу жүйесін жетілдіруге арналған сұрауымен негізделген. Жаңалық Ресей экономикасындағы тауарлық белгілердің рөлінің артуы және нәтижесінде жыл сайын ұсынылатын өтінімдер санының едәуір артуы тұрғысынан заңнамалық қосымшаларды талдауға байланысты. Мақсаты – Ресейдегі тауарлық белгілер институтының құқықтық қатынастарын дамыту мен реттеудің перспективалық бағыттарын анықтау. Осы мақсатқа жету үшін зерттеу әдісі ретінде зерттеудің жалпы ғылыми әдістерін, сондай-ақ нормативтік және басқа актілерді контент-талдау әдісін қолдану таңдалды. Сонымен қатар, мақалада тауар белгілерін сараптаудың негізгі тәсілдері қарастырылған, зияткерлік меншіктің басқа объектілерімен және жеткізілім заңының байланысты салаларымен арақатынастың проблемалық мәселелері көрсетілген. Мақалада ресейлік тұтынушылардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ететін әртүрлі аспектілерде құқықтық реттеуді өзгерту қажеттілігі туралы ақпаратты зерттеу нәтижелері айқындалған. Мақалада Ресей Федерациясында тауар белгілері туралы заңнаманы дамытудың негізгі үрдістерін талдау нәтижелері ұсынылған, оларға сәйкес тауар белгілерін сараптау саласында нормативтік реттеуді одан әрі жетілдіру қажеттілігі туралы қорытынды жасалады. Бұл мақала зияткерлік меншік саласындағы көптеген мамандарға, сондай-ақ Ресейдегі тауарлық белгілер институтының нормативтік реттеуіндегі өзгерістерді қалыптастыру және талқылау кезінде билік өкілдеріне пайдалы болуы мүмкін.

Негізгі сөздер: тауар белгісі, авторлық құқық, туынды, органикалық, географиялық көрсеткіш, тауар шығарылған жердің атауы, зияткерлік меншік, тауар белгілерін сараптау.

Алғыстар: мақала «Ресейдегі тауарлық белгілер институтының құқықтық қатынастарын дамыту мен реттеудің перспективалық бағыттары» 5-ПО-2022 ФӨМИ ҒЗЖ аясында дайындалды.

Дәйексөз алу үшін: Зубов Ю. С. Ресей Федерациясындағы тауарлық белгілер институтын зерттеу мен реттеудің перспективалық бағыттары / Ю. С. Зубов, С. А. Ренжин, М. И. Евдокимова // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3, № 4. – 364–372 б.

Trends in the development and regulation of trademarks in the Russian Federation

Yu. S. Zubov, S. A. Renzhin, M. I. Evdokimova[✉][✉]mievdokimova@rupto.ru

Abstract: the relevance of the topic is due to the high activity of applicants, as well as the request of scientific, professional and business community to improve the system of legal regulation of trademarks in the Russian Federation. The novelty is due to the analysis of new legislation in the context of the increasing role of trademarks in the Russian economy and as a consequence of a significant increase in the number of applications submitted annually. The aim is to identify promising directions of development and regulation

of legal relations of the institute of trademarks in Russia. To achieve this goal as methods of research was chosen the use of general scientific methods of research, as well as the method of content analysis of normative and other acts. the article presents the results of the analysis of the main trends in the development of legislation on trademarks in the Russian Federation. The article also highlights the results of the study of information about the need to change the legal regulation in various aspects that will ensure the protection of the rights of Russian consumers. The article presents the results of the analysis of the main trends in the development of trademark legislation in the Russian Federation, according to which it is concluded that there is a need for further improvement of normative regulation in the field of trademark examination. This article may be useful for a wide range of specialists in the field of intellectual property, as well as representatives of the authorities in the formation and discussion of changes in the normative regulation of the institution of trademarks in Russia.

Keywords: trademark, copyright, composition, organic, geographical indication, appellation of origin, intellectual property, trademark examination.

Acknowledgements: the article was prepared within the framework of the Research Project of FIPS «Promising directions for the development and regulation of legal relations of the trademark Institute in Russia».

For citation: Zubov Yu. S. Trends in the development and regulation of trademarks in the Russian Federation / Yu. S. Zubov, S. A. Renzhin, M. I. Evdokimova // Bulletin of Federal institute of industrial property. – 2024. – Vol. 3, № 4. – P. 364–372.

Кіріспе

Сауда белгісі – өзінің құқықтық сипатына, экономикалық тартымдылығына және қолданылу мерзіміне байланысты кәсіпкерлерге өздерінің бизнес мүдделерін қорғау мен қорғаудың жоғары деңгейін қамтамасыз етуге, сондай-ақ компанияның капиталдандырылуын арттыруға мүмкіндік беретін ең танымал зияткерлік меншік объектілерінің бірі.

Белгілеулерді тауарлық белгілер ретінде тіркеуге өтінімдердің жыл сайынғы өсуі тауарлық белгілерді тіркеуге және құқықтық қорғауға ғылыми негізделген ұсынымдарды, сондай-ақ тауарлық белгілерді тіркеуге және құқықтық қорғауға теңгерімді тәсілдерді енгізу және әзірлеу практикасына талдау жүргізу қажеттілігін негіздейді.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Ресейдегі тауарлық белгілер институтының құқықтық қатынастарын дамыту мен реттеудің перспективалық бағыттарын анықтау мақсатына жету үшін зерттеу әдістері ретінде зерттеудің жалпы ғылыми әдістерін, сондай-ақ нормативтік және басқа актілер мен ақпарат көздерін контент-талдау әдісін қолдану таңдалды.

Роспатенттің жылдық есебінің деректеріне сәйкес, 2023 жылы «тауар белгісіне өтінімдердің рекордтық саны – 143 192» (берілген өтінімдер саны 27,8%-ға өсті)¹.

Тауар белгісі – кәсіпкерлік саласындағы анағұрлым құнды және сұранысқа ие материалдық емес активтердің бірі. Болашақта тауарлық белгілер институтын дамыту экономикаға оң әсер етеді, оның ішінде

- тұтынушыларға қажетті тауарлар мен қызметтерді таңдау мүмкіндіктерін кеңейтеді;

Зияткерлік меншік саласына тікелей қатысы жоқ заңнамаға өзгерістер енгізу тауар белгілеріне сараптама жүргізу тәсілдерінің елеулі өзгеруіне әкеп соғуы мүмкін.

- нарықтағы бәсекелестікті күшейтеді;
- өндірушілерді өнім сапасын жақсартуға, өндірістік процестерді жақсартуға, тәуекелдерді азайтуға және т. б. ынталандырады.

Өтінімдер санының және тиісінше тауарлық белгілер ретінде белгілерді тіркеудің артуына байланысты өтінімдер санының арту үрдістерінің сақталуы да, тауарлық белгілерге қатысты субъектілер арасындағы даулар санының өсуі де, мемлекет тарапынан белгілерді тіркеуге қойылатын талаптардың күшеюі де болжамданады (тауарлық белгілер ретінде белгілерді тіркеусіз маркетплейстерге, жарнамаға және т.б. қолжетімділікті шектеу, авторлық құқықтарды, сондай-ақ жеке тұлғаларға тауарлық белгілерді тіркеу құқығын ұсынуды ескере отырып басқа негіздерді есепке алу және сақтау үшін мәлімделген белгілерді сараптау жүйесін жетілдіру) [1].

Зияткерлік меншік саласына тікелей қатысы жоқ заңнамаға өзгерістер енгізу тауар белгілеріне сараптама жүргізу тәсілдерінің елеулі өзгеруіне әкеп соғуы мүмкін.

Мысал ретінде Ресейдегі органикалық өнімдерді міндетті түрде таңбалау туралы заңнамадағы өзгерістерді келтіруге болады.

«Патенттік троллингке» қарсы күрес бизнес-қоғамдастықтың маңызды сұранысы болып табылады және Ресей Федерациясының Сауда-өнеркәсіп палатасы

¹ Федералдық зияткерлік меншік қызметінің 2023 жыл үшін жылдық есебі: Зияткерлік меншік – елдің технологиялық көшбасшылығының негізі / ред. Ю. С. Зубов, О. П. Неретин. – Мәскеу: ФӨМИ, 2023. – 180 б. – Роспатент: сайт. URL: <https://rospatent.gov.ru/content/uploadfiles/otchet-2023-ru.pdf> (жүрілген күні: 16.08.2024).

«Патенттік троллингке» қарсы күрес бизнес-қоғамдастықтың маңызды сұранысы болып табылады және Ресей Федерациясының Сауда-өнеркәсіп палатасы мен Қоғамдық палата сияқты әртүрлі сараптамалық сайттарда бірнеше рет талқыланды.

мен Қоғамдық палата сияқты әртүрлі сараптамалық сайттарда бірнеше рет талқыланды. Осы уақытқа дейін бұл мәселені шешудің оңтайлы әдістері табылған жоқ, бірақ бұл өндірушілер үшін, әсіресе интернет-сауданың дамуын ескере отырып, өте маңызды.

Тауарлық белгілер туралы заңнаманы жетілдіру тапсырмасын бірнеше рет қоғам да, мемлекет те қойды. Мәселен, 2017 жылғы 19 желтоқсанда Федерация Кеңесі жанындағы зияткерлік меншік мәселелері жөніндегі Кеңестің отырысы шеңберінде Ресей Федерациясы Федералдық Жиналысы Федерациясы Кеңесінің төрағасы В. И. Матвиенко қойған өңірлік брендтерді ілгерілету жөніндегі міндетті шешу қажеттілігі географиялық нұсқау, тауар шығарылған жердің атауы мен тауар белгісі сияқты зияткерлік меншіктің әртүрлі объектілері арасындағы мүдделер теңгерімін қамтамасыз ету үшін құқық қолдану практикасымен мұқият жұмысты талап етеді.

Сонымен қатар, кәсіпкерлік қоғамдастықтың белгілеулерді тауар белгілері ретінде тіркеуге деген қызығушылығының артуына байланысты сараптама және құқықтарды келесі қорғау мәселелері жетекші сарапшы-практиктермен жарияланады.

Мысал ретінде, О. П. Неретиннің, А. А. Чекановтың, И. А. Русаковтың «Жекелендіру құралдарына құқықтарды қорғау тәжірибесіндегі әлеуметтік зерттеулердің дәйектілігі» [2] немесе В. И. Еременконың «Ресейде құқық иеленушінің келісімен тауар белгісін тіркеудің ұйғарындылығы туралы» [3] мақалаларын келтіруге болады.

Сонымен қатар, сараптама мәселелерін зерттеу аясында осы салада жарияланымдар ерекше назар аударуға лайық.

Солай, О. Л. Алексеева мен М. Г. Карабанованың «Ресейде және шетелде сауда белгілерінің араласуының алдын алу: салыстырмалы зерттеулердің нәтижелері» мақаласында элементтері бұрын тіркелген басқа адамдардың тауар белгілері болып табылатын тауар белгілерін тіркеу мәселелері қарастырылады.

Азаматтық Кодекстің (бұдан әрі – РФ АҚ) 1483-бабының 7-тармағына өзгерістер енгізу қажеттілігінің жоқтығы туралы қорытынды жасалады, өйткені 28.05.2022 № 143-ФЗ Федералдық заңының редакциясында бұл

тармақта осы Кодекспен [4] қорғалатын географиялық көрсеткіштерді немесе тауарлар шығарылған жерлердің атауларын қамтитын, көбейтетін немесе еліктейтін белгілердің тіркелуіне кедергі келтіретін норма бар. Бұл ереже пікірталастық болып табылады.

Осыған байланысты Ресейдегі зияткерлік меншік жүйесін дамыту, өтініш берушілер мен тұтынушылардың құқықтарын қорғау, сондай-ақ Ресейдегі және оның жекелеген аймақтарындағы бизнес-процестерді ынталандыру мақсатында оны жетілдіру қажеттілігі тұрғысынан даму мен реттеудің жекелеген бағыттары қарастырылады.

1. Қолданыстағы органикалық өнім туралы заңнаманы нақтылауға байланысты тауар белгілеріне өтінімдер бойынша мәлімделген белгілерді сараптау тәсілдеріндегі өзгерістер

Халықаралық құқықта «органикалық ауыл шаруашылығы» (organic agriculture) ұғымы ағылшын тілінде сөйлейтін елдерде заңды түрде бекітілген. Баламасы ретінде Италияда, Францияда, Португалияда, Нидерландыда «биологиялық ауыл шаруашылығы», Германияда, Испанияда, Польшада, Чехияда – «экологиялық Ауыл шаруашылығы», Финляндияда – «табиғи ауыл шаруашылығы» термині қолданылады². Бұл арада сыртқы экономикалық қатынастарда аталған ұғымдар баламалы болып танылады.

Таңдалған «гринвошинг» тактикасын ұстану «органикалық өнімдер» терминімен қатар нарықта «эко», «био», «экологиялық» және «жасыл» деген жазулармен таңбаланған тауарлар бар екендігіне әкеледі, олар мағынасына сәйкес келетін байланыстарды тудырады³ және орташа тұтынушының бағдарсыздығына ықпал етеді.

Тауар белгілерін мемлекеттік тіркеу саласына қатысты заң шығарушының ұсынылған өзгерістерді енгізу оның өндірушілерінің мәлімделген өнім сипаттамаларын растау қажеттілігіне әкелетіні туралы ұстанымы ерекше назар аударуға тұрарлық, бұл өнімнің нақты қасиеттеріне сәйкес келмейтін және сол арқылы тұтынушыларды адастыратын ақпаратты қамтитын өнім үлесін төмендетуі керек.

РФ АҚ 1477-бабына сәйкес, тауарлық белгі – бұл тауарларды жекелендіруге қызмет ететін белгі. Атына тауарлық белгі тіркелген адамға (құқық иесіне) РФ АҚ 1484-бабының 1-тармағына сәйкес тауарлық белгіні заңға қайшы келмейтін кез-келген тәсілмен пайдалануға айрықша құқық беріледі.

Мәлімделген белгілерге сараптама РФ АҚ 1497-1499-баптарында белгіленген тәртіппен жүргізіледі.

² «Органикалық өнімдер туралы және Ресей Федерациясының жекелеген заңнамалық актілеріне өзгерістер енгізу туралы» Федералдық заңның 7-бабына өзгеріс енгізу туралы» Федералдық заң жобасына түсіндірме жазба // Заңнамалық қызметті қамтамасыз ету жүйесі: сайт. URL: https://sozd.duma.gov.ru/bill/153298-8#bh_note (жүргізілген күні: 24.07.2024).

³ Гринвошинг – тұтынушыда өнімнің (бренд және т.б.) экологиялығы туралы жалған көріністің туындауына әкелетін кез келген әрекеттер..

Тұтынушыны жаңылыстыруды болдырмау қажеттілігі туралы нормалар РФ АК 1483-бабы, 3-тармағы 1-тармақшасында бекітілген, оған сәйкес тұтынушыны тауарға, оны дайындаушыға немесе өндіріс орнына қатысты жалған немесе жаңылыстыруға қабілетті элементтерді білдіретін немесе қамтитын белгілерді тауар белгілері ретінде мемлекеттік тіркеуге жол берілмейді.

Сол арада Кеден Одағы Комиссиясының 09.10.2011 ж. № 881 Шешімімен бекітілген Кеден одағының «Тамақ өнімдерін таңбалау бөлігінде» техникалық регламентімен (КО ТР 022/2011) (бұдан әрі – КО ТР 022/2011 регламенті)⁴ тағамдық өнімді таңбалау – бұл тұтынушы қаптамасына, тасымалдау қаптамасына немесе тұтынушы қаптамасына және (немесе) тасымалдау қаптамасына бекітілген немесе ішіне салынған не оларға қоса берілетін басқа ақпарат тасушысының түріне жазулар, суреттер, белгілер, таңбалар, басқа белгілеулер және (немесе) комбинациялар түрінде жабыстырылған тағамдық өнім туралы ақпарат екендігі белгіленген.

КО ТР 022/2011 Регламентінің 4-бабы 4.1-бөлігінің 3-тармағына сәйкес буып-түйілген тамақ өнімдерін таңбалауда қосымша мәліметтер, оның ішінде тамақ өнімдері өндірілген және сәйкестендірілуі мүмкін құжат туралы мәліметтер, тамақ өнімдерінің ойлап табылған атауы, тауар белгісі, тауар белгісіне айрықша құқық иегері туралы мәліметтер, тамақ өнімдерінің шығарылған жерінің атауы, лицензиардың атауы және орналасқан жері, ерікті сертификаттау жүйесінің белгілері көрсетілуі мүмкін.

Осыған байланысты, «эко», «био», «жасыл» және № 367-ФЗ⁵ Федералдық заңымен көзделген басқа жазулары бар белгілеулерді сараптаудың нақты ұсыныстары болмағандықтан, құқық иеленушілер үшін теріс салдар туындауы мүмкін, «Органикалық өнімдер туралы және Ресей Федерациясының жекелеген заңнамалық актілеріне өзгерістер енгізу туралы» 03.08.2018 ж. № 280-ФЗ Федералдық заңымен белгіленген тәртіпте осы өнімді сертификаттаусыз тағам өнімдерін таңбалауда ұқсас тауар белгілерін қолдану қолданыстағы заңнаманы бұзушылық деп танылуы мүмкін.

Атап айтқанда, органикалық өнім өндірісінің Ресей Федерациясында әрекет ететін органикалық өнім өндірісі саласындағы ұлттық, мемлекетаралық және халықаралық стандарттарға сәйкестігін растау тәртібі № 280-ФЗ Федералдық заңының 5-бабымен анықталған және ерікті және міндетті сертификаттау түрінде айқындалған.

Тұтынушыны тауарға, оны дайындаушыға немесе өндіріс орнына қатысты жалған немесе жаңылыстыруға қабілетті элементтерді білдіретін немесе қамтитын белгілерді тауар белгілері ретінде мемлекеттік тіркеуге жол берілмейді.

РФ АК 1497-бабының 4-тармағына сәйкес тиісті сараптама сұрауын жіберу арқылы немесе мәлімделген белгінің РФ АК 1499-бабының 1-тармағының екінші абзацының талаптарына сәйкестігін тексеру нәтижелері туралы хабарлама шеңберінде сертификаттау құжаттарына сұрау салу «эко», «био», «жасыл» жазулары және «гринвошингтің» басқа элементтері енгізілген тауарлық белгілерді тіркеу мүмкіндігін жояды деп болжануда, бұл өз кезегінде нарықта белгіленген талаптарға сәйкес келмейтін өнім санының азаюына әкеледі, сондай-ақ, тұтынушылардың Федералдық зияткерлік меншік жөніндегі қызмет (бұдан әрі – Роспатент) тіркеген тауар белгілерімен таңбаланған тауарларға деген сенім деңгейін арттырады.

«Жасыл» таңбалармен белгіленген өнімдер негізінен азық-түлік, ауылшаруашылық, жеңіл өнеркәсіп тауарлары, сондай-ақ косметика саласының тауарлары, яғни кең немесе жаппай сұранысқа ие тауарлар. Мұндай өнімнің тиісті сапасын реттеудің маңыздылығы тұтынушылардың кең ауқымына және оны тұтынудың ықтимал теріс салдарына, соның ішінде денсаулыққа байланысты.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Ресей Федерациясының Азаматтық кодексі деңгейінде өтініш берушілердің «эко», «био», «органикалық» элементтері бар тауарлық белгілерді тіркеуге өтінімдерді қарау кезінде мәлімделген тауарлардың органикалық сертификаттау талаптарына сәйкестігін растайтын құжаттарды ұсыну міндетін заңнамалық тұрғыдан бекіту қажет.

2. Адал өндірушілердің тауар белгілерін тіркеуге кедергі жасау мақсатында баж төлемей тауар белгілеріне өтінім беретін «патенттік тролльдерге» қарсы іс-қимыл шаралары туралы

Бизнес-қоғамдастық үшін одан әрі проблемаларға айналатын өзекті мәселелердің бірі жекелеген өтініш берушілердің тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің халықаралық сыныптарының (бұдан әрі – ТҚХС) ба-рынша кең санына қатысты тауар белгілерін тіркеуге мемлекеттік баждарды бір мезгілде төлемей өтінімдер беруі болып табылады.

⁴ Кеден одағы комиссиясының 09.10.2011 ж. № 881 шешімімен бекітілген «Тамақ өнімдері оны таңбалау бөлігінде» Кеден одағының техникалық регламенті (КО ТР 022/2011) // Кодекс: ресми портал. URL: <https://docs.cntd.ru/document/902320347> (жүгінген күні: 19.07.2024).

⁵ «Органикалық өнімдер туралы және Ресей Федерациясының жекелеген заңнамалық актілеріне өзгерістер енгізу туралы» Федералдық заңның 7-бабына өзгеріс енгізу туралы» 24.07.2023 ж. № 367-ФЗ Федералдық заңы (24.07.2024 ж. ред.) // КонсультантПлюс: сайт. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_452745/ (жүгінген күні: 24.07.2024).

Өтінім бойынша төленген баждың болмауына байланысты сараптама жүргізілмейді, бірақ бұл ретте өтінімнің өзі жойылмайды және қолданыста деп есептеледі.

РФ АК 1483-бабы, 6-тармағы, 1-тармақшасының талаптарына сәйкес, біртекті тауарларға қатысты бұрын тіркеуге берілген басқа тұлғалардың тауар белгілерімен араласу деңгейіне дейін тепе-тең немесе ұқсас белгілерді тіркеуге тыйым салынады, соған байланысты баж төленген белгілермен тепе-теңдігі немесе ұқсастығы белгіленген жағдайда бажсыз бұрын берілген өтінімдер аталған тармаққа сәйкес тіркеуде кедергі болып табылады.

Айта кету керек, өтініш берушілер ұқсас белгінің бар екендігі туралы сараптама хабарламасын ала отырып, «патенттік тролльдер» пайдаланатын тіркеуге кедергілерді еңсеру үшін келісім-хат алу үшін ерте құқық иесіне жүгінуге, осындай келісімдерді өтеулі негізде беруге мүмкіндігі бар.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, жоқсыз өтініш берушілердің мұндай стратегиясының мақсаты байыту мақсатында олардың тауарлық белгілерін мемлекеттік тіркеуде адал өтініш берушілердің максималды санына кедергі жасау болып табылады деген қорытынды жасауға болады.

Тауар белгісіне құқықтарды сатып алу бойынша мұндай құқық иелерінің әрекеттерін бағалау Ресей Федерациясының Жоғарғы Сотымен берілген⁶.

Осындай өтінімдердің санын иллюстрациялау үшін жылдық есепте ресми сараптамадан өтпеген өтінімдер туралы жарияланған мәліметтерді баждардың төленбеуіне байланысты кері қайтарып алынған деп танылған өтінімдер санымен толықтырған жөн:⁷

2021 жыл үшін – 8629;

2022 жыл үшін – 8330;

2023 жыл үшін – 7624;

2024 жыл үшін – 3849.

Мемлекеттік баждарды төлемей тауар белгісін тіркеуге өтінімдер беру сараптама мерзімдеріне де теріс әсер етеді, өйткені мұндай өтінімдер біртекті тауарларға және/ немесе қызметтерге қатысты араласқан дәрежеге дейін бірдей және ұқсас тауар белгілеріне кейінгі өтінімдер бойынша шешімдер қабылдауға кедергі келтіреді, мәлімделген белгінің заң талаптарына сәйкестігін тексеру нәтижелері туралы хабарлама жіберу қажеттілігін негіздейді.

«Патенттік тролльдер» мәселесін шешу үшін баждарды төлеу мерзіміне өзгерістер енгізілді – мұндай мерзім айтарлықтай қысқартылды: негізгі төлем мерзімі – тиісті баждың есептелгені туралы хабарлау құжатын

Бизнес-қоғамдастық үшін одан әрі проблемаларға айналатын өзекті мәселелердің бірі жекелеген өтініш берушілердің тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің халықаралық сыныптарының (бұдан әрі – ТКХС) барынша кең санына қатысты тауар белгілерін тіркеуге мемлекеттік баждарды бір мезгілде төлемей өтінімдер беруі болып табылады.

Роспатент жіберген күннен бастап екі айдан бір айға дейін, ал қосымша – негізгі мерзім өткен күннен бастап баждар 100 пайызға ұлғайтылған мөлшерд төленген жағдайда алты айдан бір айға дейін.

Сонымен бірге, ұсынылған шара «троллинг» құбылысын жоққа шығармайды. РФ АК 1492-бабының 8-тармағына тауар белгісінің басымдығын анықтайтын және сараптама қорытындыларына әсер ететін өтінім беру үшін төленген баж күні бойынша өтінім беру күнін белгілеу туралы жаңа ереже енгізілген жағдайда мәселені түбегейлі шешуге болады.

Бұл тәсіл әлемдік тәжірибеде қолданылады. Атап айтқанда, 01.07.2023 № 37 АҚШ-тың «Патенттер, сауда белгілері және авторлық құқықтар» федералдық ережелер жинағының 2.21-параграфына сәйкес АҚШ Патенттер және тауарлық белгілер жөніндегі ведомствосымен өтінім беру күнін белгілеудің міндетті шарты оны беру үшін баж төлеу болып табылады⁸.

Осыған байланысты РФ АК 1492-бабының 8-тармағы келесі редакцияда жазылуы мүмкін:

«Тауар белгісіне өтінімді беру күні өтінім бергені үшін баж төленген жағдайда федералдық зияткерлік меншік жөніндегі атқарушы билік органына осы баптың 3-тармағы, 1–3 тармақшаларымен көзделген құжаттардың келіп түскен күні саналады және аталған құжаттар бір уақытта ұсынылмаса, соңғы құжаттың келген күні немесе қандай оқиға кейінірек болғанына қарамастан, өтінім бергені үшін баж төлеу күні саналады».

Сонымен қатар, РФ АК 1492-бабының 8-тармағына ұсынылған өзгеріс Сингапур шартына қайшы келетінін атап өткен жөн. Осылайша, Сингапур шартының 5 (2) (a) және 5 (2) (b) бабы, Сингапур шартына нұсқаулықтың 5 (1) ережесі келісетін тарапқа орындалуы мұндай қосымша талап Сингапур шартына қосылу

⁶ Тауар белгілерінің құқық иелерінің іс-әрекеттерін бағалауға байланысты істер бойынша сот практикасына шолу Ресей Федерациясы Жоғарғы Сотының Төралқасымен бекітілді 15.11. 2023 // РФ Жоғарғы Соты: сайт. URL: <https://vsrf.ru/documents/thematics/33140/> (жүгінген күні: 19.07.2024).

⁷ Федералдық зияткерлік меншік қызметінің 2023 жыл үшін жылдық есебі: Зияткерлік меншік – елдің технологиялық көшбасшылығының негізі.

⁸ 01.07.2023 № 37 АҚШ-тың «Патенттер, сауда белгілері және авторлық құқықтар» федералдық ережелер жинағы // ДЗМҰ: сайт. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/22545> (жүгінген күні: 19.07.2024).

күніне келісетін тарапқа қолданылған жағдайда ғана өтінімді беру күнін анықтайтын бажды төлеу бойынша қосымша талапты белгілеу мүмкіндігін болжамдайды.

Ресей Федерациясының Сингапур шартына қосылу кезінде туындаған міндеттемелерін, сондай-ақ заңнамада көрсетілген қосымша талаптың жоқтығын ескере отырып, халықаралық міндеттемелерді орындамау мүмкіндігі бар.

Алайда, қолданыстағы заңнамаға үлкен қоғамдық наразылықты ескеріп, мұндай ұсынысты ресейлік бизнестің мүдделеріне қолданыстағы заңнамамен айтарлықтай нұқсан келтірумен дәйектеп, мұндай өзгерістерді РФ АК 1492-бабының 8-тармағына енгізу бастамасын ұсыну мүмкіндігі бар.

3. Өз құрамына географиялық объектілердің атауларын, сондай-ақ туынды атауларды қамтитын тауар белгілерін сараптау тәжірибесінің проблемалық мәселелері

Өздеріңіз білетіндей, тауар белгісінің (қызмет көрсету белгісінің) негізгі функциясы мен міндеті белгілі бір тұлғаның тауарлары мен қызметтерін даралау болып табылады. «Жекелендіру» термині іс жүзінде белгілеудің тұтынушылармен белгілі бір өндірушілердің тауарларына (қызметтеріне) арналған таңбалау ретінде қаншалықты байланыстыруға болатындығын білдіреді және тұтынушы тауар белгісімен белгіленген белгілі бір өніммен алғаш танысқан сәтте анықталады. Бұл алғашқы танысу, егер таңбалауда жекелендіру қабілеті болса, тұтынушылардың санасында белгілі бір мағыналық бейнені немесе өндірушілермен ассоциативті байланысты қалыптастырады.

Сонымен қатар, өнімді таңбалау кезінде көбінесе географиялық объектілерді тікелей немесе жанама түрде көрсететін және тұтынушылардың санасында тауарлар өндірісінің орны, рецептурасы және т. б. туралы белгілі бір түсінік қалыптастыруға қабілетті элементтер бар белгілер қолданылады. РФ АК 1483-бабының 1-тармағының ережелеріне сүйене отырып, мұндай белгілер немесе элементтер құқықтық қорғауға жатпайтыны анық көрінеді, өйткені олар сипаттамалық болып табылады.

Алайда, тауар белгілері ретінде тіркеуге өтінім берілген белгілерге сараптама жүргізу кезінде оларды әзірлеу кезінде стилистикалық әдістердің қолданылуын бағалау жүргізіледі, оларға осындай белгілеудің сараптамасының құқықтық салдары тәуелді болады. Стилистикалық амалдар дегеніміз:

- географиялық объектілердің ресми атауларын қолдану;
- жаңа семантикалық бейнені жасайтын «географиялық» элементтермен байланысты қосымша сөздерді қолдану;
- графикалық ерекшеліктерді түпнұсқа авторлық қаріптерді пайдалану, әр түрлі жолдарда орналасу, визуалды үстемдік және т. б. түрінде пайдалану.

Қазіргі уақытта қолданыстағы сараптама практикасы мен қолданылатын тәсілдерді қорытындылай келе, геофикалық топонимдер немесе олардың туындылары болып табылатын элементтерді қамтитын немесе олардан тұратын белгілердің келесі топтарын ажыратуға болады.

1. «Географиялық» элементтер графикалық жағынан да, мағынасы жағынан да белгілеуге енгізілген басқа элементтерден оқшауланған белгілер.

Бұл жағдайда мұндай «географиялық» элемент тек ақпараттық функцияны орындайды. Жалпы ереже бойынша, белгілеу құрамындағы барлық сипаттамалық элементтерге тәуелсіз құқықтық қорғау берілмейді (РФ АК 1483-бабының 1-тармағы). Бұл норма, ең алдымен, нарықтың қалған қатысушыларына қатысты осындай сөздерді/суреттерді монополиялауға тыйым салуға бағытталған, өйткені бұл элементтер азаматтық айналымда еркін болып қалуы керек.

Осыған байланысты «дискламация» механизмі (құқықтық қорғаудан алып тастау) сипаттамалық элементтерді монополиялауға тыйым салу мен тауар белгісін болашақта қолданылатын түрде тіркеу мүмкіндігі арасындағы тепе-теңдікті сақтауға арналған.

РФ АК 1483-бабы 3-тармағының 1-тармақшасының ережелері құрамында «географиялық» элементтері бар белгілерді тауар белгісі ретінде мемлекеттік тіркеуден бас тартудың тағы бір негізі болып табылады. Мәлімделген белгіні сараптау сатысындағы барлық осындай белгілерде көрсетілген элементтер өтініш берушінің орналасқан жеріне байланысты болады.

Егер тауар белгісі ретінде тіркеуге белгілі бір географиялық объектінің атауын немесе белгілі бір географиялық объектінің шекарасымен қандай да бір түрде байланысты элементті білдіретін немесе қамтитын белгі мәлімделсе, сараптама барысында мұндай белгі немесе оған енгізілген элемент тауар өндірілетін жердің нұсқауы ретінде қабылданады ма, не олардың географиялық объектімен байланысы шындыққа жанаспайтындығына байланысты қабылданбайды ма, яғни семантикалық бейтарап немесе басқаша «қияли» болып табылады ма екендігі анықталады.

Сараптама барысында белгілеудің ерекшеліктері де, атап айтқанда барлық енгізілген ауызша және бейнелеу элементтерін талдау, сондай-ақ осындай белгілеуді тіркеу сұралатын тауарлар мен қызметтер ескеріледі.

2. «Географиялық» элементтер қосымша сипаттамалық сөзбен байланысты болатын белгілер.

Бұл аспектіде «географиялық» элементтер зат есім де, сын есім де немесе үстеу де болуы мүмкін қосымша сөзбен байланыста талданады. Алайда, егер қосымша сөзді РФ АК 1483-бабының 3-тармағының тауарларға және/немесе қызметтерге және/немесе өтініш берушіге қатысты ережелеріне сәйкес деп бағалауға болатын болса, мұндай сөзтіркестің құқықтық салдары («география» + қосымша сөз) бүкіл сөзтіркесіне қолданылады.

3. «Географиялық» элементтер қосымша «қияли» сөзбен байланысты болатын белгілер.

Бұл белгілердің санаты алғашқы екеуінен «географиялық» элементпен үйлесімде қосымша «қияли» сөз бүкіл құрылымды қорғауға қабілетті екендігімен ерекшеленеді.

Сонымен қатар, белгілерде географиялық атаулардан туындылардың болуын ескере отырып, барлық кескіндер қандай да бір түрде белгілеуде көрсетілген нақты географиялық объектімен байланысты деп болжанады. Басқаша айтқанда, мұндай белгілердің түпнұсқалығына қарамастан, географиялық объектімен ассоциативті байланыстың пайда болуына байланысты РФ АК 1483-бабы 3-тармағының 1-тармақшасының ережесі шеңберінде тұтынушының тауар өндірушінің орналасқан жеріне қатысты адастыруы мүмкін бөлігінде өтініш берушінің орналасқан жерінің сәйкестігін тексеру қажет [5].

Өтініш берушінің орналасқан жерінің мекенжайы белгіде көрсетілген географиялық объектімен сәйкес келген жағдайда немесе сәйкес келмеген жағдайда, бірақ оның негізінде тұтынушылардың жаңылыстыруын болдырмау туралы қорытынды жасауға болатын құжаттар ұсынылған кезде белгі құқықтық қорғалуға жатады.

4. Ауыз су мен минералды суларға қатысты тауар белгілері ретінде тіркеуге өтінім берілген белгілерде «географиялық» элементтің болуы.

«Табиғи» дегеніміз – белгілі бір көзден, ұңғымадан алынған және мұндай судың құрамындағы катиондардың, аниондардың және биологиялық белсенді компоненттердің құрамы мен қатынасын өзгертпейтін тәсілдермен өңделген/ тазартылған су (әдетте бұл механикалық сүзгілер). Су құрамы өзгеріссіз қалады.

Табиғи суға қарама-қарсы, мамандар өңделген деп атайтын су-географиялық объектіге байланбаған әртүрлі су жинағыштардан алынған су болып табылады. Сужинағыш әртүрлі болуы мүмкін: қайнар көзден де, орталық сумен жабдықтау жүйесінен де. Мұндай су кез-келген жолмен тазартылуы мүмкін, соның ішінде микрофлораны, судың құрамын және ондағы катиондардың, аниондардың және биологиялық белсенді компоненттердің қатынасын өзгертетін тәсілдермен. Тазарту сәулелену немесе реагенттер арқылы жүргізілуі мүмкін⁹.

Атап өтетіні, өтініш беруші мекенжайының атауы мәлімденген белгінің құрамына кіретін географиялық объектінің шегінде формальды орналасуы судың табиғи шығуын растамайды және тиісінше тұтынушылардың судың табиғи шығуына қатысты жаңылыстыру қаупі сақталады.

Қосымша құқықтық реттеудің болмауына байланысты судың шын мәнінде табиғи шығу тегін дәлелдеу

үшін өтініш берушіге ұсынылуы тиіс құжаттар тізбесін өтініш берушінің өзі анықтайды. Авторлардың пікірінше, дәлелдер ретінде, мысалы, суды өндіру лицензиялары, суды жеткізу шарттары, судың сәйкестігінің декларациялары мен сертификаттары және т.б. ұсыныла алады.

Қазіргі уақытта, соның ішінде Патенттік даулар жөніндегі палатаның (ПДП) қатысуымен пысықталған тәжірибені ескеріп, судың табиғи шығуына қатысты тұтынушылардың жаңылыстыру мүмкіндігіне байланысты бас тарту негіздерін еңсеру үшін өтініш берушілерге сараптамаға олар жүзеге асыратын суды табу және өндіру қызметіне қатысты, соның ішінде қызмет жүргізіліп жатса ұңғымаларға арналған құқықтарды қоса немесе өтініш беруші тауарлық белгіге құқықтарды алғаннан кейін шығаруды жоспарлаған мұндай қызметке дайындық туралы құжаттарды ұсыну мүмкін болады.

5. Белгілеуде тауар шығарылған жердің атауымен (бұдан әрі – ТШЖА) және/немесе географиялық нұсқаумен (бұдан әрі – ГН) бірдей немесе ұқсас болып табылатын «географиялық» элементтің болуы.

РФ АК 1516-бабына сәйкес, ГН – бұл географиялық объектінің аумағынан шығатын, белгілі сапасы, беделі немесе басқа сипаттамалары айтарлықтай дәрежеде оның географиялық шығуын байланысты (тауар сипаттамалары) тауарды сипаттайтын белгі; ТШЖА – бұл мұндай атауды қамтитын немесе мұндай атаудан туындайтын, ерекше қасиеттері тек қана осы географиялық объектіге тән табиғи шарттармен және (немесе) адами факторлармен анықталатын тауарға қатысты қолданудың нәтижесінде белгілі болған елдің, қалалық немесе ауылдық қоныстың, елді мекеннің немесе басқа географиялық объектінің заманауи,

ТШЖА және ГН белгілі өңір үшін бірегей болуы мүмкін дәстүрлі өндіріс әдістерін, қолөнер мен мәдени тәжірибелердің сақталуы мен жандануына ықпал етеді.

тарихи, ресми немесе ресми емес, толық немесе қысқартылған атауы¹⁰.

ТШЖА – заңда белгіленген тәртіппен өңір өндірушілеріне осы атауға құқықты бекітуге мүмкіндік беретін бірегей объект, жекелендіру құралы.

ГН – географиялық объектінің аумағынан шығатын, белгілі бір сапасы, беделі немесе басқа сипаттамалары оның географиялық шығу тегімен (тауардың сипаттамалары) едәуір дәрежеде байланысты тауарды сәйкестендіретін белгі.

⁹ Ауыз судың түрлері және таңбалау талаптары // Роскачество: сайт. URL: <https://rskrf.ru/tips/obzory-i-topu/vidy-pitevoy-vody-i-trebovaniya-k-markirovke/> (жүгінген күні: 24.07.2024).

¹⁰ Ресей Федерациясының Азаматтық кодексі (төртінші бөлім) // СПС Консультант Плюс: сайт. URL: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64629/?ysclid=m4cmq0uz6f149682539 (жүгінген күні: 19.07.2024).

ГН мақсаты ТШЖА-ға ұқсас: бұл нысандар жалпы жұртшылыққа дайындаушы мен тауардың жоғары сапасы өңірлердің дәстүрлерінің әртүрлілігі және осы тауардың белгілі бір аумақпен, яғни тиісті өңірдің брендімен байланысы туралы түсінік беретін сипаттамалар кешенінің құрамдас бөлігі болып табылады.

Аталған айырмашылықтарға қарамастан, БАҚ-да «өңірлік брендтер» деп аталатын бұл нысандар бірқатар маңызды міндеттерді орындайды, өйткені олар тұтынушыларға географиялық шығу тегіне байланысты ерекше қасиеттері мен сипаттамалары бар тауарларды сатып алатынына сенімділік береді. Сонымен қатар, ТШЖА және ГН белгілі өңір үшін бірегей болуы мүмкін дәстүрлі өндіріс әдістерін, қолөнер мен мәдени тәжірибелердің сақталуы мен жандануына ықпал етеді.

Сонымен қатар, РФ АҚ 1483-бабының 7-тармағын жаңа редакцияда қолданған кезде, ТШЖА немесе ГН-мен араласу деңгейіне дейін тепе-тең немесе ұқсас белгілер тіркелген кезде шешуді талап ететін келесі мәселелер туындайды.

РФ АҚ 1483-бабы 7-тармағының 1-тармақшасының ережелеріне сәйкес белгілеудің тауарлық белгілері ретінде тіркеу мүмкін емес:

- ГН немесе ТШЖА қамтитын, жаңғыртатын немесе ұқсайтын, РФ АҚ сәйкес қорғалатын, сондай-ақ біртекті тауарларға қатысты тауарлық белгінің басымдық күніне дейін тіркеуге берілген белгілер, егер мұндай белгі мұндай географиялық нұсқауды немесе тауардың шыққан жерінің атауын қолдану құқығына ие тұлғаның атына тіркелетін тауарлық белгіге қорғалмайтын элемент ретінде қосылған жағдайдан басқа.

Осылайша, заңнаманың жаңа нормасы, егер өтініш берушілердің ГН немесе ТШЖА алуға құқығы болса, біртекті тауарларға қатысты ГН немесе ТШЖА-ға тепе-тең немесе ұқсас белгілерді тіркеуге тыйым салуды қамтымайды.

Нәтижелер, қорытындылар

Жаңа тәсіл тіркеуге мәлімделген кез келген тауарлар мен қызметтерге қатысты ГН және/немесе ТШЖА-мен бірдей немесе ұқсас тауар белгілерін тіркеуден бас тартудың көпжылдық мәселесін шешті.

Бірақ сонымен бірге, РФ АҚ 1483-бабы 7-тармағының 1-тармақшасының ережелерінде қарастырылған жаңа тәсілдер өңірлер брендтер ретінде ГН немесе ТШЖА-ның ықтимал «бұлыңғырлығына» қауіп төндіреді.

Бұл мақала зияткерлік меншік саласындағы көптеген мамандарға, сондай-ақ Ресейдегі тауарлық белгілер институтының нормативтік реттеуіндегі өзгерістерді қалыптастыру және талқылау кезінде билік өкілдеріне пайдалы болуы мүмкін.

Қорытынды

Осылайша, сауда белгілері барған сайын маңызды рөл атқаратын Ресей экономикасы мен бизнесінің алдында тұрған заманауи шындықтар мен

сын-қатерлер зияткерлік меншік саласын заңнамалық реттеуді түзетуді талап етеді. Өзгерістерді уақтылы енгізу тәсілдерді жүйелеуге, тұтынушылардың, тауар белгілеріне өтінімдер бойынша өтініш берушілердің мүдделері арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Бұдан басқа, азаматтарды қорғау мақсатында өтініш берушілердің жекелеген санаттары тарапынан жосықсыз әрекеттермен күресуге бағытталған мемлекеттік тәсілдерді әзірлеу маңызды аспект болып табылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Гераева, М. А. Географиялық атаулардан тұратын немесе оларды қамтитын тауар белгілерін тіркеу ерекшеліктері / М. А. Гераева // Копирайт. Зияткерлік меншік академиясы хабаршысы. – 2023. – № 2. – 113–128 б. – EDN UTKAEU.
2. Неретин, О. П. Жекелендіру құралдарына құқықтарды қорғау тәжірибесіндегі әлеуметтанулық зерттеулердің дұрыстығы / О. П. Неретин, А. А. Чеканов, И. А. Русаков // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2024. – № 6. – 10–14 б.
3. Еременко, В. И. Құқық иесінің келісімі бойынша Ресейде тауар таңбасын тіркеуге рұқсат беру туралы / В. И. Еременко // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2024. – № 4. – 4–14 б.
4. Алексеева, О. Л. Ресейде және шетелде сауда белгілерінің араласуының алдын алу: салыстырмалы зерттеулердің нәтижелері / О. Л. Алексеева, М. Г. Карабанова // ФӨМИ хабаршысы. – 2023. – Т. 2, № 2 (4). – 12–21 б. – EDN CRGNWS.
5. Алексеева, О. Л. Сауда белгілерінің қауіпсіздігін бағалау мәселелерін талқылау: араластыру және көлемдік белгілер / О. Л. Алексеева // Мемлекет пен адамға арналған зияткерлік меншік: Роспатенттің XXVII Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының баяндамалар жинағы, Мәскеу, 28–29 қыркүйек 2023 ж. – Мәскеу: «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекемесі, 2023. – 8–18 б. – EDN LSBJRJ.

Авторлар туралы ақпарат

Юрий Сергеевич Зубов, педагогика ғылымдарының кандидаты, Федералдық зияткерлік меншік қызметінің жетекшісі (Мәскеу, Бережковская жағаж. 24 үй, 12-құр.); rospatent@rospatent.gov.ru

Сергей Александрович Ренжин, Федералдық Өнеркәсіптік меншік институтының сауда белгілері және өнеркәсіптік үлгілер орталығының бастығы, «РЗММА ЖБ» ФМБМ аспиранты (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 п.); renzhin@rupto.ru

Майя Игоревна Евдокимова, философиялық ғылымдар кандидаты, Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының билік органдарымен өзара әрекеттесу орталығының бастығы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 п.); mievdokimova@rupto.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген салымы

Ю. С. Зубов – тапсырма қою, зерттеуді басқару.

С. А. Ренжин – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, қолжазба жасау және оны редакциялау.

М. И. Евдокимова – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, қолжазба жасау және оны редакциялау.

References

1. Geraeva, M. A. (2023), «Features of registration of trademarks consisting of geographical names or including them», *Copyright (Bulletin of the Academy of Intellectual Property)*, no 2, pp. 113–128.
2. Neretin, O. P., Chekanov, A. A. and Rusakov, I. A. (2024), «The reliability of sociological research in the practice of protecting the rights to means of individualization», *Intellectual property. Industrial property*, no. 6, pp. 10–14.
3. Eremenko, V. I. (2024), «On the admissibility of registration of a trademark in Russia with the consent of the copyright holder», *Intellectual property. Industrial property*, no 4, pp. 4–14
4. Alekseeva, O. L. and Karabanova, M. G. (2023), «Preventing trademarks confusion in Russia and abroad: the results of a comparative research», *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, Vol. 2, no 2 (4), pp.12–21.
5. Alekseeva, O. L. (2023), «Discussion of the problems of assessing the protectability of trademarks: mixing and volumetric marks», *Intellektualnaya sobstvennost dlya gosudarstva i cheloveka: sbornik dokladov XXVII Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii Rospatenta* [Intellectual property for the state and man: collection of reports of the XXVII International Scientific

and Practical Conference of Rospatent], *Intellectual property for the state and man: XXVII International Scientific and Practical Conference of Rospatent*, Moscow, Russia, 28–29 Sept 2023, pp. 8–18.

Information about the authors

Yury S. Zubov, Cand. Sci. (Pedagogy), Head of the Federal Service for Intellectual Property (Moscow. Berezhkovskaya emb. 24–12); rospatent@rospatent.gov.ru

Sergei A. Renzhin, Head of the Center for Trademarks and Industrial Designs, Federal Institute of Industrial Property, postgraduate student of the Russian State Academy of Intellectual Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); renzhin@rupto.ru

Maya I. Evdokimova, Ph.D., Head of Government Relations Department, Federal Institute of Industrial Property, (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1); mievdokimova@rupto.ru

Contribution of the authors

S. Yu. Zubov – problem statement, research management.

S. A. Renzhin – methodology, formal analysis, investigation, writing and editing.

M. I. Evdokimova – methodology, formal analysis, investigation, writing and editing.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 29.10.2024 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 05.12.2024 ж. пысықталды
Жариялауға 09.12.2024 ж. қабылданды

Распатент
Федеральная служба
по интеллектуальной
услуге

ЕГЕР БҰҒАН ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК
БАЙЛАНЫСТЫ БОЛСА, ШЕТЕЛДІК
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ АЛУ ҚҰҚЫҒЫН
ҚАЛАЙ АЛУҒА БОЛАДЫ

ҚҰҚЫҚ ИЕЛЕРІНІҢ КЕЛІСІМІНСІЗ
ШЕТЕЛДІК ПАТЕНТТЕРДІ АЛУ ҮШІН
КІШІ КОМИССИЯМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ
БОЙЫНША ГАЙД

Жарғылық ресейлік капитал үлесі
75%-дан артық компаниялар үшін

ҚҰҚЫҚ ИЕСІНЕН ОНЫҢ
ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУҒА
РҰҚСАТ СҰРАҢЫЗ

ЕГЕР

Бас тарту немесе 30 күн жауап жоқ

ӨТІНІМ ЖІБЕРІҢІЗ

Арнайы нысан бойынша Экономикалық
даму министрлігінің патенттерді қолдану
жөніндегі кіші комиссияға

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ
МИНИСТРЛІГІ ӨТІНІМДІ
ТЕКСЕРЕДІ
5 ЖҰМЫС КҮНІ

Ақпарат толық емес,
құжаттар жеткіліксіз

✗ БАС
ТАРТУ

✓ БАС ТАРТУ

Тапсырыс федералды атқарушы органдарға
(Өнеркәсіп және сауда министрлігі, ФАС,
Роспатент және сала бойынша мемлекеттік
орган) қарауға түседі

ӘРБІР ФАБО ҚОРЫТЫНДЫ
ДАЙЫНДАЙДЫ
20 ЖҰМЫС КҮНІ

ӨТІНІМ ЭКОНОМИКАЛЫҚ
ДАМУ МИНИСТРЛІГІНЕ
ҚАЙТАРЫЛАДЫ.
МИНИСТРЛІК ОЛ БОЙЫНША
ӨЗ ҚОРЫТЫНДЫСЫН
10 ЖҰМЫС КҮНІ

ЕГЕР ӨТІНІМНІҢ
ҰСЫНЫСЫН ҚОЛДАСА

✗ < 3 ҚОРЫТЫНДЫ
ІШКІ КОМИССИЯҒА МӘСЕЛЕГЕ
ШЫҒАРЫЛМАЙДЫ

≥ 3 ЗАКЛЮЧЕННЯЙ ✓
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ
МИНИСТРЛІГІ МАТЕРИАЛДАРДЫ
КІШІ КОМИССИЯҒА ЖІБЕРЕДІ

ПАТЕНТТЕРДІ ҚОЛДАНУ БОЙЫНША КІШІ
КОМИССИЯ ШЕШІМ ШЫҒАРАДЫ

• Өтінім ұсынысын
қолдаудан бас тарту

• Патентті қолдану
туралы

Материалдар РФ Үкіметінің
бұйрығын бекіту және дайындау үшін
Экономикалық даму және интеграция
жөніндегі Түзету комиссиясына
жіберіледі

ҮКІМЕТ ӨКІМІНЕН КЕЙІН ШЕТЕЛДІК
ПАТЕНТТІ ҚҰҚЫҚ ИЕСІНІҢ
КЕЛІСІМІНСІЗ ПАЙДАЛАНУҒА
БОЛАДЫ

Ғылыми мақала

Original article

УДК: 347.77.043.2

EDN: <https://elibrary.ru/mxibtd>

Өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялауды құқықтық реттеу және фармацевтика саласындағы құқық қолданудың кейбір аспектілері

Наталья Константиновна Николаенко

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

otd1816@rupto.ru

Аңдатпа: мақалада халықаралық, аймақтық және ресейлік заңнамалардағы өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялауды құқықтық реттеу мәселелері қарастырылған. Айрықша құқықтарды ұсынып, мемлекет патенттеу институтының оңтайлы жұмысы мақсатында бір уақытта оларды іске асыру шектерін де, оларды шектеу мүмкіндіктерін де белгілейді. Бұл ретте құқық иеленушілердің келісімінсіз патенттік құқықтар объектілерін пайдалануға жол берілген жағдайда айрықша құқықтарды шектеу Азаматтық кодекстің 1239, 1360 және 1362-баптарында заң жүзінде айқындалған. Мәжбүрлеп лицензиялау механизмін іске асыру мысалдарында, мемлекет төтенше жағдай шарттарында патенттік құқықтардың объектілерін қолдануға құқық иелерінің келісімінсіз жол берілетін жағдайларда ерекше құқықтарды шектеу өкілеттіліктерін іске асыратындығы көрсетілген. Бұл ретте Азаматтық кодекстің 1360 және 1362-баптарында көзделген мәжбүрлеп лицензиялау рәсімдері патенттеу институтының бұзылуына әкеп соғуы мүмкін деп пайымдауға негіз жоқ. Қолданыстағы нормаларды құқық қолдану нәтижесінде патент иеленушілердің монополиялық жағдайы жойылды, жалпы ел тұрғындары, сондай-ақ емделушілердің жекелеген топтары өмірлік маңызды қажетті дәрілік препараттармен қамтамасыз етіледі. Бұл ретте патент иеленушілердің бағаны төмендету және дәрілік препараттарды жеткізуді қайта бастау туралы келіссөздерді жандандыруға қызығушылығы артты.

Негізгі сөздер: мәжбүрлі лицензиялау, өнертабыс, айрықша құқық, дәрілік заттар, төтенше жағдайлар, монополиялық жағдай.

Дәйексөз алу үшін: Николаенко, Н. К. Өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялауды құқықтық реттеу және фармацевтика саласындағы құқық қолданудың кейбір аспектілері / Н. К. Николаенко // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3. – № 4. – 374–383 б.

Legal regulation of compulsory licensing of inventions and some aspects of enforcement in the field of pharmaceuticals

Natalia K. Nikolaenko

Federal Institute of industrial property

otd1816@rupto.ru

Abstract: the article considers the issues of legal regulation of compulsory licensing of inventions in international, regional and Russian legislation. Granting exclusive rights, the state, in order to optimise the

functioning of the institution of patenting, simultaneously establishes both the limits of their exercise and the possibilities of their restriction. At the same time, Articles 1239, 1360 and 1362 of the Civil Code define the limitations of exclusive rights when the use of objects of patent rights is allowed without the consent of the right holders. The examples of the implementation of the mechanism of compulsory licensing show how, in emergency situations, the state exercises the power to restrict exclusive rights in cases where the use of objects of patent rights is allowed without the consent of the right holders. There is no reason to believe that compulsory licensing procedures provided for by Articles 1360 and 1362 of the Civil Code may lead to the destruction of the institution of patenting. As a result of the enforcement of the current rules, the monopoly position of patent holders has been eliminated and the population of the country as a whole, as well as certain groups of patients, are provided with vital essential medicines. At the same time, the interest of patent holders in intensifying negotiations on price reductions and resumption of supplies of medicines has increased.

Keywords: compulsory licensing, invention, exclusive right, medicines, extraordinary circumstances, monopoly position.

For citation: Nikolaenko, N. K. Legal regulation of compulsory licensing of inventions and some aspects of enforcement in the field of pharmaceuticals / N. K. Nikolaenko // Bulletin of Federal institute of industrial property. – 2024. – Vol. 3, № 4. – P. 374–383.

Кіріспе

Мәжбүрлі лицензияларды берудің жекелеген жағдайларына байланысты мәжбүрлеп лицензиялауды құқық қолдану мәселелері осы уақытқа дейін жеткілікті зерттелмеген күйінде қалып отыр. Мәжбүрлі лицензиялау тақырыбындағы жарияланымдардың авторлары әртүрлі көзқарастарды айтады. Осыған байланысты мәжбүрлі лицензиялау туралы ресейлік заңнамасының нормаларын және оларды қолдану құқығының нақты ерекшеліктерін зерттеу төтенше жағдайлар кезінде халықты қол жетімді дәрі-дәрмектермен қамтамасыз ету үшін мәжбүрлеп лицензиялау механизмі қаншалықты заңнамалық реттелген және тиімді екендігі туралы мәселені анықтау үшін өзекті болып табылады.

Әдебиетті шолу

Мәжбүрлі лицензиялау тақырыбын қозғайтын басылымдардың шектеулі санынан «Патенттер мен лицензиялар», «Зияткерлік құқықтар жөніндегі сот журналы», «Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік» және т.б. мамандандырылған журналдарындағы мақалалар маңызды болып табылады.

А. В. Латынцевтің пікірінше, мәжбүрлі лицензиялау дәрілік заттарға қатысты өнертабыстарға патент иелерінің айрықша құқықтарын шектеуге бағытталған тиімді құрал болып табылады, ол үшін денсаулық сақтау саласында мәжбүрлеп лицензиялауды қолдануды кеңейту мақсатында заңнамалық реттеуді модернизациялау қажет [1]. Сонымен қатар, автор зияткерлік қызмет нәтижелерін құқық иесінің өзі пайдаланған кезде немесе оның рұқсатымен зияткерлік қызмет нәтижелерін құқық иелерінің келісімінсіз пайдалануды көздейтін ерекшеліктерден құқықтық қатынастардың құқықтық сипатының айырмашылығын табады [2].

Алайда, Ворожевич А. С. дәрілік заттарға қатысты өнертабыстарды қолдануға мәжбүрлеп лицензиялауды қолдану мүмкіндігіне теріс көзқарас білдіреді, өйткені «мәжбүрлеп лицензиялауды кеңінен қолдану

Мемлекет атынан
мәжбүрлі лицензия
беру туралы шешім
қабылдау нәтижесінде
мүдделі тұлғаға
патенттелген өнертабысты
құқық иесінің келісімінсіз
пайдалану құқығы
беріледі.

фармацевтикалық препараттарға зияткерлік құқықтардың әлсіздігін тудырады, бұл шетелдік фармацевтикалық компаниялардың алдында ресейлік юрисдикциясының инвестициялық тартымдылығын төмендетеді» [3].

М. Завьялованың пікірінше, мәжбүрлеп лицензиялау өте күрделі құрал болып табылады және бүгінгі күні оны кез келген жағдайда қолдану халық үшін дәрілік заттардың қолжетімділігін қамтамасыз ете алады деп нақты айту мүмкін емес [4].

Бірқатар басылымдарда азаматтық заңнамада көзделген патенттік монополиядан алып тастаулардың бәсекелестік және монополиялық құбылыстардың теңгерімін қамтамасыз етуге оң әсері атап өтіледі [5, 6]. Мұндай алып қоюды мемлекет қорғаныс және қауіпсіздік мүдделерін қамтамасыз ету, азаматтардың өмірі мен денсаулығын қорғау мақсатында, сондай-ақ импортты алмастыратын өнім өндіруге қатысатын отандық өндірушілерді қолдау мақсатында пайдалана алады, бұл өз кезегінде заңнамаға өзгерістер енгізуді талап етеді.

Осылайша, бүгінгі күні төтенше жағдайлар кезінде халықты қолжетімді дәрілік заттармен қамтамасыз ету мақсаттары үшін мәжбүрлеп лицензиялау механизмі қаншалықты заңнамалық реттелген және тиімді болып табылатыны туралы мәселе пікірталас күйінде қалып отыр.

Халықаралық заңнамада мәжбүрлеп лицензиялау

Халықаралық заңнамадағы мәжбүрлеп лицензиялаудың заманауи негіздері Париж конвенциясының¹ 5а-бабының ережелерімен бекітілген, онда әрбір қатысушы елдің құқық иесінің өзі өнертабысты пайдаланбауға және мүдделі тұлғалардың өнертабысты пайдалануға тыйым салуына байланысты теріс пайдаланулардың алдын алу мақсатында мәжбүрлеп лицензиялар беру туралы заңнамалық шаралар қабылдау құқығы белгіленген. Көрсетілген бапта, егер патент иесі тарапынан теріс пайдаланудың алдын алу үшін мәжбүрлеп лицензия беру жеткіліксіз болған жағдайда, қатысушы елдің патент иеленушіні айрықша құқықтан айыру туралы заңнамалық шаралар қабылдау құқығы да көзделген. Алайда, егер патент иесі өнертабысты жеткіліксіз пайдалану объективті себептерге байланысты екенін дәлелдесе, онда мәжбүрлеп лицензия беруден бас тарту керек. Мұндай себептер патент иесіне өнертабысты пайдалануға мүмкіндік бермейтін құқықтық, экономикалық немесе техникалық сипаттағы кедергілер болуы мүмкін.

Халықаралық заңнамадағы мәжбүрлеп лицензиялаудың заманауи негіздері Париж конвенциясының 5А-бабының ережелерімен бекітілген.

Париж конвенциясының 5А-бабының ережелерімен құқық иелері тарапынан теріс пайдаланудың алдын алу үшін мәжбүрлеп лицензиялар беру ғана емес, сонымен қатар мәжбүрлеп лицензиялау ұлттық қауіпсіздік мүддесі үшін, сондай-ақ халықтың өмірі мен денсаулығын қорғау үшін қажет болған жағдайларда да реттеледі. Осыған байланысты Г. Боденхаузен өзінің «Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясына түсініктемелерінде» [7] «конвенцияға қатысушы елдер мұндай шаралар қоғамдық мүдделерді қамтамасыз ету үшін қажет деп есептеген кезде өз заңнамасында ұқсас немесе өзге де шараларды көздеуге құқылы» деп жазады. Бұл ретте түсініктеме авторы Париж конвенциясының 5-бабының А (3) және А (4) тармақтарының ережелері, егер патенттер елдің қорғаныс, халық денсаулығын қорғау саласындағы мүдделеріне қатысты болса немесе «тәуелді патенттер» жағдайында қолданылмайтынын атап өтеді.

Атап өтетіні, 1994 ж. Дүниежүзілік сауда ұйымының (ДСҰ) зияткерлік меншік құқықтарының сауда

Тиісті нормаларды белгілеу және қолдану кезінде патент иеленушінің заңмен кепілдендірілген мүдделері мен қоғамның жария мүдделері арасындағы теңгерімді сақтау қажет.

аспектілері² бойынша Келісімін жасасқан кезде (бұдан әрі – ТРИПС келісімі) және ТРИПС Келісімі туралы және 2001 ж. Доха қ. қоғамдық денсаулық сақтау туралы Министрлер декларациясын (бұдан әрі – Доха декларациясы) қабылдаған кезде халықаралық корпорация және зияткерлік меншік саласындағы заңнамаларды үйлестіру өз дамуында жаңа импульске ие болды.

ТРИПС келісімінің 31-бабының ережелерінде мүше елдердің мәжбүрлі лицензиялар беру және мәжбүрлеп лицензия беру туралы мәселені шешу үшін сақталуы қажет талаптарды белгілеу құқығы белгіленген. Бұл ретте Доха декларациясының 4-тармағында ТРИПС келісімі ДСҰ-ға мүше елдердің халықтың денсаулығын қорғауды қамтамасыз ету және дәрі-дәрмектерге кедергісіз қол жеткізуге жәрдемдесу құқығын іске асыруға ықпал етуі тиіс екендігі көрсетілген.

Доха декларациясының 5-тармағында: «(b) Ұйымның әрбір мүше елі мәжбүрлеп лицензиялар туралы шешім қабылдауға құқылы және олардың қандай негізде берілетінін еркін айқындауға құқылы; (c) Ұйымның әрбір мүше елі денсаулық сақтаудағы дағдарыстық жағдайдың не екенін біле отырып, ұлттық төтенше жағдайдың және басқа да төтенше жағдайлардың не екенін айқындауға құқылы, оның ішінде АИТВ/ЖИТС, туберкулез, безгек және басқа эпидемияларға қатысты ұлттық төтенше жағдай және басқа да төтенше жағдайлар болуы мүмкін».

ТРИПС Келісімінің 31-бабының ережелері 2005 ж. 31bis бабымен толықтырылды. Толықтырулар патенттелген дәрілік заттарға қатысты мәжбүрлеп лицензиялауды қолдануға қатысты. Ресей Федерациясы үшін бұл толықтырулар 2017 ж. 22 қыркүйекте күшіне енді.

Осылайша, Париж конвенциясында да, ТРИПС келісімінде де мүше елдердің мәжбүрлеп лицензиялау шарттары мен рәсімдері реттелетін және қоғамдық денсаулық сақтауды қамтамасыз ету мақсаттарына байланысты дәрілік заттарды мәжбүрлеп лицензиялау ерекшелігін ескеретін ұлттық заңнамалардың нормаларын дербес белгілеу құқығы көзделген. Сонымен қатар, екі құжатта тиісті нормаларды белгілеу және қолдану кезінде патент иеленушінің заңмен кепілдендірілген мүдделері мен қоғамның жария мүдделері арасындағы теңгерімді сақтау қажеттілігі белгіленген.

¹ Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі конвенция (Париж, 1883 ж. 20 наурыз) (өзгерістермен және толықтырулармен) // Кодекс: ресми портал. URL: <https://docs.cntd.ru/document/1900359> (жүгінген күні: 18.11.2024).

² Зияткерлік меншік құқықтарының сауда аспектілері туралы келісім (ТРИПС) (ДСҰ, Уругвай көпжақты сауда келіссөздерінің раунды, 15 сәуір 1994 ж.) // Кодекс: ресми портал – URL: <https://docs.cntd.ru/document/902340087> (жүгінген күні: 18.11.2024).

Маңызды әлеуметтік міндет бола отырып, инновациялық қызметті ынталандыру кейде басқа әлеуметтік мақсаттарға немесе жеке тұлғалардың мүдделеріне қайшы келеді, ал соңғысы басымдықты немесе маңызды болып саналады.

Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымына (бұдан әрі – ДЗМҰ) мүше-мемлекеттермен ұлттық заңнамалар шеңберінде мәжбүрлеп лицензиялауды қолдану мәселелері Тұрақты патенттік құқық жөніндегі комитеттің (бұдан әрі – ТПҚК) мұқият бақылауында. ДЗМҰ – ға мүше мемлекеттер ДЗМҰ-ның халықаралық бюросына ұсынған материалдар мен түсініктемелерді зерттеу нәтижелері бойынша ТПҚК Хатшылығы [8] құжат дайындады, онда әртүрлі елдердің заңнамаларында бекітілген мәжбүрлеу лицензияларының мақсаттары мен міндеттері егжей-тегжейлі талданады, оларды орындау жалпы қоғамның мүдделерін қамтамасыз етуі керек. Осыған байланысты [8] құжатында жеке тұлғалар (құқық иелері) мен қоғамның қарама-қарсы мүдделерінің болуы белгіленген профессор Л. Бенглидің түсініктемесі келтірілген. Атап айтқанда, бұл түсініктемеде маңызды әлеуметтік міндет бола отырып, инновациялық қызметті ынталандыру кейде басқа әлеуметтік мақсаттарға немесе жеке тұлғалардың мүдделеріне қайшы келеді, ал соңғысы басымдықты немесе маңызды болып саналатыны көрсетілген. Мысал ретінде төтенше жағдайлар туындаған жағдайда ұлттық қауіпсіздікті және халықтың денсаулығын қорғауды қамтамасыз ету мақсатында мәжбүрлеп лицензиялауды қолдану келтірілуі мүмкін.

Кеңес және ресейлік заңнамаларда мәжбүрлеп лицензиялау

КСРО-да қолданылған заңнамаға³ сәйкес, «өнертабыс мемлекет үшін аса маңызды болған, бірақ патент иеленушімен лицензия беру немесе патенттен шегіну туралы келісімге қол жеткізілмеген жағдайларда, КСРО Министрлер Кеңесінің шешімі бойынша патентті мемлекет мәжбүрлеп сатып алуы немесе патент иесіне сыйақы белгілей отырып, тиісті ұйымға өнертабысты пайдалануға рұқсат беруі мүмкін болған». Кейінірек бұл ереже лицензияның нарықтық бағасымен салыстыруға болатын ақшалай өтемақы мөлшерін нақтылаумен толықтырылды. Төленетін өтемақы мөлшерімен келіспеген

жағдайда құқық иеленуші сотқа талап арызбен жүгінуге құқылы болды.

Тек өнертабыстарды қорғаудың патенттік түрі қарастырылған кеңес заңнамасына⁴ сәйкес, өнертабысты тіркеген күннен бастап бес жыл ішінде өнертабыс қолданылмаса немесе жеткіліксіз қолданылса және өнертабысты қолдану ниеті мен дайындығын білдірген тұлғамен лицензиялық шарт жасаудан бас тартылса, онда аталған мерзім аяқталғаннан кейін бұл тұлға өнертабысты қолдану шектерін, сондай-ақ лицензиялық төлемдерді төлеу мөлшерін, мерзімі мен тәртібін көрсетіп, айрықша емес мәжбүрлі лицензияны ұсыну туралы талаппен сотқа жүгіну құқығына ие болды. Егер патент иеленуші өнертабысты пайдаланбау немесе жеткіліксіз пайдалану дәлелді себептерге байланысты екенін растайтын дәлелдемелерді сотқа ұсынса, мәжбүрлі лицензия беру мүмкін болмады.

Ресей Федерациясының бірінші патенттік заңнамасының нормалары екі жағдайда мәжбүрлі лицензиялау механизмін қолдануды қарастырды⁵. Бірінші жағдайда, патент иесінің келісімінсіз өнертабысты ұлттық қауіпсіздік мүддесі үшін пайдалануға Ресей Федерациясы Үкіметінің рұқсаты және оны бұл туралы қысқа мерзімде хабардар ету және мөлшерлес өтемақы төлеу қарастырылған. Екінші жағдайда, патент берілген күннен бастап төрт жыл ішінде патент иеленуші пайдаланбаған немесе жеткіліксіз пайдаланған өнертабысты пайдалануға мәжбүрлеп айрықша емес лицензия беру туралы шешімді белгіленген практикаға сәйкес талаптарда өнертабысты пайдалануға ниет білдірген және дайын болған адаммен лицензиялық шарт жасасудан бас тартқан кезде сот мүдделі тұлғаның талап арызын қарау нәтижелері бойынша қабылдады. Бұл ретте талап қоюда талапкер ұсынған осындай лицензияны беру шарттары көрсетілуі тиіс.

Қазіргі уақытта қолданыстағы ресейлік заңнамада мәжбүрлі лицензиялау тұжырымдамасы Азаматтық кодекстің 1239, 1360 және 1362-баптарының нормаларымен бекітілген.

Егер патент иеленуші өнертабысты пайдаланбау немесе жеткіліксіз пайдалану дәлелді себептерге байланысты екенін дәлелдей алмаса, сот мәжбүрлеп лицензия беру туралы және оны беру шарттары туралы, оның ішінде салыстырмалы жағдайларда лицензия

³ Ашулар, өнертабыстар және рационализаторлық ұсыныстар туралы ереже (КСРО Министрлер Кеңесінің 1973 жылғы 21 тамыздағы № 584 қаулысымен бек.) // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/9004990> (жүгінген күні: 18.11.2024).

⁴ КСРО 1991 ж. 31 мамырдағы № 2213-І «КСРО-ғы өнертабыстар туралы» заңы // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/900579> (жүгінген күні: 18.11.2024).

⁵ Ресей Федерациясының 1992 ж. 23 қыркүйектегі № 3517-І патенттік заңы // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/900477> (жүгінген күні: 18.11.2024).

бағасынан төмен болмауға тиіс төлем мөлшері туралы шешім қабылдайды. Сондай-ақ, егер мәжбүрлеп лицензия беруге себеп болған мән-жайлар әрекетін тоқтатса, патент иесінің талап арызы бойынша мәжбүрлеп айрықша емес лицензияның қолданылуын сот тәртібімен тоқтату көзделді.

Қазіргі уақытта қолданыстағы ресейлік заңнамада мәжбүрлі лицензиялау тұжырымдамасы Азаматтық кодекстің 1239, 1360 және 1362-баптарының нормаларымен бекітілген⁶. Азаматтық кодекстің 1239-бабына сәйкес, Азаматтық кодексмен қарастырылған жағдайларда атап айтқанда – патент иеленуші патенттік құқық объектісін ұзақ қолданбаған немесе жеткіліксіз қолданған жағдайда, сондай-ақ патент иеленуші патенттік құқықтың патенттелген объектісін қолдануға ниет білдірген және дайын болған мүдделі тұлғамен лицензиялық шарт жасаудан бас тартса, сот мүдделі тараптың талап арызы бойынша оған сот шешімінде көрсетілген шарттарда патенттік құқықтың патенттелген объектісін қолдануға мәжбүрлі лицензияны ұсыну туралы шешім қабылдауы мүмкін. Қолданылатын мәжбүрлі лицензиялау тұжырымдамасының мәні мүдделі тұлғаға мемлекет атынан немесе соттың шешімі бойынша патент иесінің еркіне қарсы жүзеге асырылатын патенттік құқықтың қорғалатын объектісін пайдалану құқығын беру болып табылады.

Азаматтық кодекстің 1360-бабының нормасымен Ресей Федерациясының Үкіметіне патент иесінің келісімінсіз патенттік құқықтың патенттелген объектісін ұлттық қауіпсіздік мүддесі үшін немесе халықтың денсаулығын қорғау мақсатында аса қажет болған жағдайда пайдалануға рұқсат беру туралы шешім қабылдау құқығы берілді. Бұл ретте Үкіметтің рұқсатын алу үшін құқық иеленушіге оның келісімі үшін алдын ала жүгінудің қажеті жоқ. Құқық иеленушіні Үкіметтің шешімі туралы қысқа мерзімде хабардар ету және құқық иеленушіге мөлшерлес өтемақы төлеу жеткілікті шарттар болып табылады.

Патенттік құқық объектісі пайдаланылмаған немесе жеткіліксіз пайдаланылған жағдайда патенттік құқықтың патенттелген объектісін Ресей Федерациясының аумағында пайдалануға мәжбүрлі лицензия беруге қатысты мәселелер Азаматтық кодекстің 1362-бабының 1-тармағында реттелген, оның нормалары патенттік Заңның 10-бабының 3-тармағына ұқсас. Сонымен қатар, Азаматтық кодекстің 1362-бабының 1-тармағында соттың төлемдердің жиынтық мөлшерін белгілеуіне қатысты қосымша нақтылаулар қамтылады, ол салыстырмалы шарттар кезінде айқындалатын лицензия бағасынан төмен болмауға тиіс.

Ресей заңнамасын халықаралық және өңірлік заңнамалармен үйлестірудегі маңызды оқиғалар 2011 жылы «Ресей Федерациясын 1994 ж. 15 сәуірдегі ДСҰ

құру туралы Марракеш келісіміне қосу туралы» Хаттамасына және 2014 ж. Еуразиялық экономикалық одақ туралы Шартқа⁷ (бұдан әрі – ЕАЭО туралы Шарт) қол қою болды. Көрсетілген келісімдерге қол қоя отырып, сондай-ақ Еуразиялық патенттік конвенцияға⁸ (бұдан әрі – ЕАПК) мүше мемлекет бола отырып, Ресей Федерациясы ДСҰ, ЕАЭО және ЕАПК-ға қосылып, зияткерлік меншік объектілерін қорғаудың жалпы қағидаттарын сақтау туралы өзіне міндеттемелер қабылдады. Қабылданған шарттық міндеттемелерге сәйкес келісімдерге қол қойған мемлекеттер өз аумақтарында халықаралық құқық нормаларында, халықаралық шарттарда және ұлттық заңнамада көзделген зияткерлік меншік объектілеріне құқықтарды қорғауды және қорғауды қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, ұлттық заңнамаларда патент негізінде берілетін құқықтарды шектеу, мұндай шектеу патент иеленушінің заңды мүдделеріне негізсіз түрде нұқсан келтірмейді және төтенше жағдайлар кезінде заңды қоғамдық мүдделердің сақталуын қамтамасыз етеді деген шарт сақталған кезде көзделуі мүмкін. ЕАПК-нің 12-бабында осы мәжбүрлеу лицензиясы берілген мемлекеттің сотында немесе басқа құзыретті мемлекеттік органында мәжбүрлеу лицензиясын беру туралы шешімге шағымдану көзделгенін атап өткен жөн.

Осылайша, мәжбүрлеп лицензиялауды реттейтін халықаралық, аймақтық және ұлттық ресейлік заңнамалардың нормаларын жүйелі зерттеу нәтижелері бойынша ресейлік заңнама халықаралық және аймақтық заңнамалармен үйлестірілген деген қорытынды жасауға болады. Бұл ретте халықаралық және өңірлік заңнамаларда ұлттық заңдарда белгіленген нормалар мен қағидалардың халықаралық және өңірлік шарттардың базалық ережелерінен осындай ауытқу осы шарттарға сәйкес жол берілетін деп танылатын шамада ғана ауытқуына жол беріледі.

Азаматтық кодекстің 1360-бабына құқық қолдану

Жоғарыда айтылғандай, дәрілік заттарға қатысты өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялау механизмі алғаш рет 2020 жылы қолданылды, ал 2021 жылы Азаматтық кодекстің 1360-бабында көрсетілген мәжбүрлеп лицензия беру негіздері халықтың өмірі мен денсаулығын сақтау мақсаттарымен толықтырылды.

1. Алғаш рет Азаматтық кодекстің 1360-бабының нормаларын ескеріп, Ресей Федерациясы Үкіметінің 2020 жылғы 31 желтоқсандағы № 3718-р өкімі негізінде «Фармсинтез» отандық компаниясы ЕА025252, ЕА025311 және ЕА029712 еуразиялық патенттері (құқық иеленуші – ГАЙЛИД САЙЭНСИЗ, ИНК. (US), ЕА020659 және ЕА032239 (құқық иеленуші – ДЖИЛИД САЙЭНС, ИНК.

⁶ Ресей Федерациясының 18.12.2006 ж. № 230-ФЗ Азаматтық кодексі (төртінші бөлім) (өзгерістермен және толықтырулармен) // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/902019731> (жүгінген күні: 18.11.2024).

⁷ Еуразиялық экономикалық одақ туралы шарт // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/42020596> (жүгінген күні: 18.11.2024).

⁸ Еуразиялық патенттік конвенция 1994 ж. // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://docs.cntd.ru/document/1901192> (жүгінген күні: 18.11.2024).

(US) және жоғарыда аталған компаниялардың келісімінсіз бір жыл мерзіміне EA028742 еуразиялық патенті (құқық иеленуші – ДЖИЛИД ФАРМАССЕТ, ЛЛС (US) берілген өнертабыстарды қолдануға рұқсат берілген. № 3718-р рұқсаты «ремдесивир» халықаралық патенттелмеген атауы (бұдан әрі – ХПА) бар дәрілік препаратты шығару үшін берілді, ол COVID-19 емдеу үшін төтенше жағдайларда қажет болды. Мұндай шешім пандемия жағдайында ел азаматтарын «ремдесивир» ХПА бар препаратымен қамтамасыз ету қажет екендігіне негізделген, ал құқық иелері бұл препаратты Ресей нарығында сатуға ниет білдірмеген.

Бір жылдан кейін ресейлік «Фармсинтез» компаниясының коронавирустың жаңа штаммдарының пайда болуына байланысты жоғарыда аталған өнертабыстарды Ресей Федерациясының азаматтарын «ремдесивир» ХПА-мен дәрілік препаратпен қамтамасыз ету мақсатында құқық иелерінің келісімінсіз бір жыл мерзімге қайта пайдалануға рұқсат етілді (Ресей Федерациясы Үкіметінің 2021 жылғы 28 желтоқсандағы № 3915-ө өкімі).

2021 ж. № 3718-р өкіміне аталған патенттердің құқық иелерімен Ресей Федерациясының Жоғарғы сотында (бұдан әрі – Жоғарғы сот) дау айтылды. Жоғарғы Сот әкімшілік талапты қанағаттандырудан бас тартты (№ АКПИ21-303 ісі бойынша 2021 ж. 27 мамырдағы шешім⁹).

Жоғарыда аталған сот актісінде баяндалған Жоғарғы Соттың құқықтық ұстанымына сәйкес, өнертабысты төтенше жағдай кезінде халықтың денсаулығын қорғау мақсатында пайдалану патенттік монополиядан заңды ерекшелік болып табылады.

Өнертабысты төтенше жағдайда халықтың денсаулығын қорғау мақсатында пайдалану патенттік монополиядан заңды ерекшелік болып табылады.

Осыған байланысты Азаматтық кодекстің 1360-бабына сәйкес патент иеленушімен шартсыз өнертабысты пайдалану туралы мемлекет қабылдаған шешім заңды болып табылады, өйткені шешім елде қажетті дәрілік препараттардың болмауына және құқық иеленушілердің оларды жеткізуіне байланысты төтенше жағдайларды еңсеру мақсатында қабылданды.

2. Қазіргі уақытта «Герофарм» ЖШҚ және «Промомед» ЖАҚ мәжбүрлі лицензия бойынша шығаратын келесі дәрілік препарат – «семаглутид» ХПА-мен препараты. Бұл Азаматтық кодекстің 1360-бабына сәйкес Үкімет «семаглутид» ХПА-мен препараттарын

шығаруға мүмкіндік беретін мәжбүрлі лицензия берген екінші жағдай. Семаглутид («Оземпик» сауда маркасы) 2012 ж. Novo Nordisk A/S даниялық фармацевтикалық компаниясымен әзірленген, ол кейбіреулері 2031-2033 ж. дейін әрекет ететін № 2401276, 2421238, 2434019, 2643515, 2657573, 2768283, 2777600 ресейлік патенттерімен қорғалатын «семаглутид» ХПА-мен дәрілік заттың әрекет ету заттегіне жататын өнертабыстардың құқық иесі болып табылады. 2021 жылдың желтоқсанында семаглутид жүрек-қан тамырлары ауруларының қаупі жоғары науқастарда салмақты төмендетуге арналған диабетке қарсы агент ретінде өмірлік маңызды және маңызды дәрілік препараттар тізбесіне (бұдан әрі – Тізбе) енгізілді. 2023 жылдың наурызында Nordisk A/S компаниясынан Ресей Федерациясына осы препаратты жеткізу тоқтатылатыны туралы хабарлама алынды. Аталған патенттер бойынша өнертабыстарға құқықтардың жалғыз иесі болып табылатын Novo Nordisk A/S компаниясы препараты «семаглутид» ХПА-мен жеткізуден бас тартқандықтан, 2023 жылдың қазан айында Ресейде «Семавик», «Квинсента», «Велгия» атауларымен «Оземпик» препаратының баламалары тіркелді.

3. Сондай-ақ, АИТВ-ны емдеуге арналған препаратты жеткізумен байланысты жағдайды атап өткен жөн. «Тивикай» атауымен шығарылатын долутегравир әрекет ететін заты бар препарат ресейлік нарыққа GlaxoSmithKline (GSK) британдық фармацевтикалық компаниясының дистрибьюторлық бөлімшесімен жеткізіледі. Әрекет етуші зат долутегравир, сондай-ақ оны кез келген комбинацияларда қамтитын фармацевтикалық композиция және оны алу тәсілі құқық иелері «Вайв Хелткер Ко.» (US) және «Шионоги энд Ко. Лтд.» (JP) компаниялары болып табылатын EA014162 еуразиялық патентімен қорғалады. Аталған патенттің әрекет ету мерзімі 2029 ж. аяқталады.

Үкімет қабылдаған шешімдерді іске асыру нәтижесінде халықты нақты дәрілік препараттармен қамтамасыз етпеу немесе жеткіліксіз қамтамасыз ету жағдайында халықтың денсаулығын қорғау мәселелері шешілді.

2024 ж. шілдеде Ресей Федерациясының Федералды монополияға қарсы қызметі GSK дистрибьюторлық бөлімшесінің аукционға шағымына байланысты Ресейдің Денсаулық сақтау министрлігі бұл препаратты сатып алуды тоқтатты. Бастапқы сатып алу бағасы 1,86 млрд руб. құрады, сауда-саттықтың жеңімпазы GSK емес, «БСС» ЖШҚ (долутегравирдің баламасын шығаратын «Промомед Рус» ресейлік компаниясының дистрибьюторы) болды, ол 20 млн. рубльге аз бастапқы сатып алу

⁹ № АКПИ21-303 ісі бойынша 2021 жылғы 27 мамырдағы Ресей Федерациясы Жоғарғы сотының шешімі // Сот шешімдері банкі: сайт. – URL: https://vsrf.ru/lk/practice/stor_pdf/2002020 (жүгінген күні: 18.11.2024).

бағасын ұсынды. Шағымға байланысты «БСС» ЖШҚ мен азаматтарды дәрі-дәрмекпен қамтамасыз етуді жоспарлау және ұйымдастыру Федералды орталығы арасында келісімшартқа қол қою тоқтатылды. Шағымда келісім-шарттың бастапқы құнын қате қалыптастыру белгіленген. Келісімшартта көрсетілген баға бойынша компания препаратты тек ұзақ мерзімді келісімшарт бойынша жеткізуі керек еді (1,5 жылға), бірақ сатып алу 2024 жылдың 1 желтоқсанына дейін жеткізілуге арналған. Компанияның пікірінше, бұл жалпы жеткізушілердің аукционына қатысуға себеп болған келісімшарттың төмен құны. Бұл ретте компания жеткізілім көлемін бір мезгілде ұлғайта отырып, препарат бағасын 30%-ға төмендетуді ұсынды. 2024 жылдың тамызында тағы бір тендер өткізілді, оның қорытындысы бойынша 2 қыркүйекте GSK-мен келісімшарт жасалды. Нәтижесінде «Тивикай» препаратын жеткізу мәселесі 2024 жылдың шілде-қыркүйек айларында Ресей Федерациясы Үкіметінің қатысуымен шешілді.

Үкімет қабылдаған шешімдерді іске асыру нәтижесінде (5.1–5.3-тармақтар) халықты Тізбеден нақты дәрілік препараттармен қамтамасыз етпеу немесе жеткіліксіз қамтамасыз ету жағдайында халықтың денсаулығын қорғау, патент иеленушілердің монополиялық жағдайын жою, сондай-ақ дәрілік препараттардың құнын төмендету мәселелері шешілгенін атап өткен жөн.

4. Азаматтық кодекстің 1360-бабы нормасының құқық қолдану тәжірибесі көрсетіп отырғандай, бұл норма пандемияға байланысты төтенше жағдайларға және олардың болмауы халықтың денсаулығына қауіп төндіретін Тізбедегі дәрілік заттарды жеткізу көлемінің азайтылуына байланысты қолданыла бастады. Жоғарыда аталған рұқсат беру жағдайлары Азаматтық кодекстің 1360-бабының нормасын қолдануда мемлекеттік органдардың іс-әрекеттерінің икемділігін көрсетсе де, құқық қолдану мәжбүрлеп лицензиялау тетігін іске асырудың рәсімдік мәселелерін реттейтін ережелерді әзірлеу қажеттілігін анықтады.

Ресей Федерациясы Президентінің 2024 жылғы 15 ақпандағы № 122 «Ресей Федерациясының экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында өнертабыстарды, пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілерді пайдалану туралы шешім қабылдау тәртібін жетілдіру туралы» Жарлығын орындау үшін Ресей Федерациясы Үкіметінің 2024 жылғы 27 наурыздағы № 380 қаулысы негізінде Экономикалық даму және интеграция жөніндегі Үкіметтік комиссиясына қарасты Ресей Федерациясының экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында өнертабыстарды, пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілерді пайдалану мәселелері жөніндегі Кіші комиссия құрылды (бұдан әрі – Кіші комиссия), сондай-ақ Кіші комиссия туралы Ереже және оларға қысқа мерзімде хабарлай отырып және оларға мөлшерлес өтемақы төлеп, патент иелерінің келісімінсіз өнертабыстарды, пайдалы модельдер мен өнеркәсіптік үлгілерді қолдану туралы шешімдерді Кіші комиссияның дайындау Ережелері бекітілді.

Құқық қолдану мәжбүрлеп лицензиялау механизмін іске асырудың рәсімдік мәселелерін реттейтін ережелерді әзірлеу қажеттілігін анықтады.

Кіші комиссия шетелдік патент иелері лицензия беруден негізсіз бас тартқан ресейлік компаниялар үшін бір терезе қағидаты бойынша әрекет етеді. Патент иесінің келісімінсіз патенттік құқық объектісін пайдалану туралы өтініштің 2024 жылғы 1 тамызда өткен Кіші комиссияның бірінші отырысында мақұлданған нысаны Ресейдің Экономикалық даму министрлігінің сайтында ашық түрде жарияланды. Осы нысанды пайдалану өтініш берушілерге Кіші комиссияға ұсынылатын ақпаратты жақсырақ құрылымдауға, сондай-ақ барлық қажетті мәліметтерді беруге мүмкіндік береді. Өтініште мұндай мәліметтер және оларды растайтын материалдар болмаған жағдайда өтінім ресми негіздер бойынша қаралмайды.

Қазіргі сәтте Кіші комиссияға екі жүгіну туралы белгілі. Мүдделі тұлғалар берген өнертабыстарды пайдалануға рұқсат беру туралы өтінімдерді қараудың және экономикалық даму және интеграция жөніндегі Үкіметтік комиссияның төрағасы бекітуге құжаттарды дайындаудың құқық қолдану тәжірибесі әлі қалыптаспағанымен, үкімет қабылдаған шаралар оң нәтиже береді деп сенуге негіз бар.

Азаматтық кодекстің 1362-бабына құқық қолдану

Азаматтық кодекстің 1362-бабы 1-тармағының ережелерінен өтініш беруші мәжбүрлеп лицензия беру үшін сотқа жүгінген кезде оның өнертабысты пайдалануға ниеті мен дайындығын растайтын дәлелдемелерді ұсынуы, сондай-ақ патент иеленушіге осындай лицензия берудің ұсынылатын шарттарын, оның ішінде өнертабысты пайдалану көлемін, лицензиялық төлемдерді төлеу мөлшерін, тәртібі мен мерзімдерін көрсетуі тиіс.

Сондай-ақ, Азаматтық кодекстің 1358.1-бабы 2-тармағының нормасы мәжбүрлеп лицензия берудің негізі болып табылады, ол жетілдірілген өнертабысқа патент иесі оны басқа тұлға құқық иесі болып табылатын басқа өнертабысты пайдаланбай пайдалана алмайтын жағдайда қолданылады.

Ресей Федерациясының Жоғарғы Соты Пленумының 2019 жылғы 23 сәуірдегі № 10 «Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің төртінші бөлімін қолдану туралы»¹⁰ Қаулысының 43-тармағында қарапайым (ерекше емес) лицензия беру шарттарының тізімі

¹⁰ Ресей Федерациясы Жоғарғы Сот Пленумының 2019 ж. 23 сәуірдегі № 10 «Ресей Федерациясы Азаматтық Кодексінің төртінші бөлімін қолдану туралы» қаулысы // Кодекс: ресми портал. – URL: <https://sudrf.cntd.ru/document/554351687> (жүгінген күні: 18.11.2024).

тұжырымдалған, олар талап арызда келтірілуі керек. Бұл талапты сақтамау талап арызды қозғалыссыз қалдыруға әкеледі. Сондай-ақ, Жоғарғы Сот қаулыда мәжбүрлеп лицензиялау туралы істерді қарау кезінде Азаматтық кодекстің 445-бабы 1-тармағының ережелері қолданылуы тиіс екендігін көрсетті, олар лицензиялық келісім жасасу кезінде тараптардың қалауы бойынша емес, заңның міндетті нұсқамаларына байланысты шарт жасасу рәсімінің ерекшеліктерін көздейді.

Патенттелген өнертабысты пайдалануға мәжбүрлеп лицензия беру туралы дау азаматтық құқықтық қатынастар бойынша экономикалық дауларға жатады және өнертабыс енгізілген сол немесе басқа өнімнің нарығында жеткіліксіздікті анықтауға байланысты мәселелерді анықтауды сот жүзеге асырады, ол дау тараптары ұсынған дәлелдемелерді бағалайды, олар өздерінің талаптары мен қарсылықтарының негізі ретінде сілтеме жасайды (Азаматтық процессуалдық кодекстің 56, 67 баптары, Төрелік процессуалдық кодекстің 65, 71 баптары). Жоғарыда айтылғандар дәрі-дәрмекке қатысты өнертабыс енгізілген белгілі бір дәрілік препарат нарығында жеткіліксіздікті анықтауға қатысты.

Сот тәртібінде «Мик» ЖШҚ ресейлік компаниясының Vertex фармацевтикалық компаниясына лицензиялық шарт жасауға мәжбүрлеу туралы талап-арызы бойынша № А40-185112/2022 ісі қарастырылды. Бірінші сатыдағы сот талап-арыздан толық бас тартты. Апелляциялық сатыдағы сот «Трикафта» дәрілік препаратына бірнеше патенттердің құқық иесі болып табылатын Vertex фармацевтикалық компаниясын бірнеше патенттер бойынша өнертабыстарды пайдаланудың жеткіліксіздігіне байланысты «МИК» ЖШҚ-ға қарапайым (айрықша емес) лицензия беруге міндеттеді. Апелляциялық сатыдағы сот іс бойынша ұсынылған дәлелдемелерді зерттеу барысында Vertex компаниясы Ресей нарығына «Трикафта» дәрілік препаратын осы препаратты қабылдауға болатын белгілі бір жас тобындағы емделушілердің 8%-дан азын препаратқа жылдық қажеттілігін қамтамасыз етуге болатын мөлшерде жеткізгенін анықтады. Сот сонымен қатар талапкердің құқық иесіне лицензиялық шарт жасасу туралы ұсынысына және талапкердің патенттелген өнертабыстарды пайдалануға дайын екендігіне қатысты дәлелдемелерді зерттеді.

Айрықша құқықтардың қолданыстағы шектеулері Париж конвенциясының 5А бабының, ТРИПС келісімінің 31 және 31bis баптарының және Еуразиялық конвенцияның 12-бабының ережелерін көрсетеді.

Кассациялық сатыдағы сот (Зияткерлік құқықтар жөніндегі сот төралқасы) Vertex пен «Санофи Россия» АҚ-ның кассациялық шағымдарын қарап, 2023 жылғы 25 қыркүйектегі № А40 – 185112/2022 іс бойынша апелляциялық сатының қаулысын, Vertex шетелдік компаниясы мен «Санофи Россия» АҚ-ның кассациялық шағымдарын қанағаттандырмай, өзгеріссіз қалдыру туралы қаулы шығарды. Жоғарғы Соттың сот алқасы Vertex және «Санофи Россия» АҚ шетелдік компаниясының кассациялық шағымдарын қанағаттандырусыз қалдырды.

Айта кету керек, Зияткерлік құқықтар сотының төралқасы 2024 жылғы 16 қаңтардағы қаулысында мәжбүрлеп лицензия беру туралы істер бойынша қандай мән-жайларды анықтау дәлелдеу нысанасына кіретінін нақты анықтады. Бұл: 1) оған қатысты мәжбүрлеп лицензия сұралатын өнертабысты пайдаланудың жеткіліксіздігі; 2) мәжбүрлеп лицензия сұраған адамның өнертабысты пайдалануға әзірлігі мен мүмкіндігінің болуы; 3) талапкер құқық иеленушіге лицензиялық шарт жасасу ұсынысымен жүгінді ме және мұндай шарттың белгіленген тәжірибеге сәйкестігі.

Қорытындылай келе, қабылданған сот актісінің негізгі нәтижесі патент иесінің монополиялық жағдайын жою болғанын атап өтуге болады. Сот процесі қарсыластық сипатқа ие болғандықтан, тараптар сот талқылауы барысында сот тараптардың іс бойынша ұсынған дәлелдемелерін қарайтынын және бағалайтынын ескеруі керек.

Қорытындылар

Өнертабыстарды пайдаланбаған немесе жеткіліксіз пайдаланған жағдайда, сондай-ақ өте қажет болған жағдайда айрықша құқықтың қолданылуын шектейтін Ресей заңнамасының нормаларын талдау олардың Ресей Федерациясының Азаматтық кодексіне және халықаралық шарттарына негізделген және теңдестірілген деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Айрықша құқықтардың қолданыстағы шектеулері Париж конвенциясының 5А-бабының, ТРИПС келісімінің 31 және 31bis баптарының және Еуразиялық конвенцияның 12-бабының ережелерін көрсетеді.

Мәжбүрлеп лицензиялау механизмі реттелген нормалар жеткілікті теңгерімді және икемді болып табылады. Айрықша құқықтарды ұсынып, мемлекет патенттеу институтының оңтайлы жұмысы мақсатында бір уақытта оларды іске асыру шектерін де, оларды шектеу мүмкіндіктерін де белгілейді. Бұл ретте құқық иеленушілердің келісімінсіз патенттік құқықтар объектілерін пайдалануға жол берілген жағдайда айрықша құқықтарды шектеу Азаматтық кодекстің 1239, 1360 және 1362-баптарында заң жүзінде айқындалған. Баяндалғанды ескере отырып, Азаматтық кодекстің 1360 және 1362-баптарында көзделген мәжбүрлеп лицензиялау рәсімдері патенттеу институтының бұзылуына әкеп соғуы мүмкін деп пайымдауға негіз жоқ.

Атап өтетіні, Азаматтық кодекстің 1360 және 1362-баптарын құқық қолдану патент иеленушілердің монополиялық жағдайын жоюға мүмкіндік берді, жалпы ел тұрғындары, сондай-ақ емделушілердің жекелеген топтары өмірлік маңызды дәрілік препараттармен қамтамасыз етілді. Бұл ретте патент иеленушілердің бағаны төмендету және дәрілік препараттарды жеткізуді қайта бастау туралы келіссөздерді жандандыруға қызығушылығы артты.

Азаматтық кодекстің 1360 және 1362-баптарын құқық қолдану патент иеленушілердің монополиялық жағдайын жоюға мүмкіндік берді, жалпы ел тұрғындары, сондай-ақ емделушілердің жекелеген топтары өмірлік маңызды дәрілік препараттармен қамтамасыз етілді. Бұл ретте патент иеленушілердің бағаны төмендету және дәрілік препараттарды жеткізуді қайта бастау туралы келіссөздерді жандандыруға қызығушылығы артты.

Өнертабысты жеткіліксіз пайдалану өлшемшарттарының белгісіздігі туралы кең таралған пікірге келетін болсақ, дәрілік заттарға қатысты өнертабыстарды жеткіліксіз пайдалану туралы сұрақтарды патенттелген өнертабыстар іске асырылған нақты дәрілік препараттардың ақауын немесе ақау қаупін анықтау призмасы арқылы қарастырған жөн. Азаматтық кодекстің 1360 және 1362-баптарының құқық қолдануы көрсеткендей, дәрілік заттарға қатысты өнертабысты пайдалану 3М жеткіліксіздігінің объективті өлшемшарты мұндай препараттардың болмауы немесе жеткіліксіз болуы халықтың денсаулығына қауіп төндіретін нақты ауруларды емдеу үшін дәрілік препараттардың талап етілетін санының жеткіліктілігі немесе жеткіліксіздігі болып табылады.

Сонымен қатар, қабылданған шаралардың дәрілік заттарға қатысты өнертабыстарды мәжбүрлеп лицензиялау рәсіміне әсерін бағалау үшін қолданыстағы реттеуді іске асырудың осалдығын анықтауға және экономикалық және әлеуметтік аспектілерді ескере отырып, неғұрлым толық ұсынуды қалыптастыруға мүмкіндік беретін құқық қолдану практикасына одан әрі зерттеулер жүргізген жөн.

Әдебиеттер тізімі

1. Латынцев, А. В. Денсаулық сақтауда мәжбүрлі лицензиялаудың азаматтық-құқықтық механизмдерін

қолдану / А. В. Латынцев // Патенттер мен лицензиялар. – 2024. – № 4. – 43–51 б.

2. Латынцев, А. В. Патенттік қорғау объектілерін мәжбүрлеп лицензиялаудың және лицензиясыз өтеулі пайдаланудың құқықтық сипатының айырмашылығы / А. В. Латынцев // Ресейлік құқық журналы, – 2023. – № 3. – 56–68 б.
3. Завьялова, М. Мәжбүрлеп лицензиялау механизм ретінде-фармацевтикалық сектордағы ерекшелік / М. Завьялова // Ремедиум. – 2016. – № 12. – 6–14 б.
4. Ворожевич, А. С. Патент иеленушінің айрықша құқығын іске асыру және қорғау шектері. – М.: Статут. – 2018. – 320 б.
5. Гюльбасарова, Е. В. Патенттік монополиядан алып шығару / Е. В. Гюльбасарова // Зияткерлік құқықтар бойынша Сот журналы. 2023. – № 41. – 23–32 б.
6. Малыгина, А. Н. РФ патенттік құқығында мәжбүрлеп лицензиялау институты / А. Н. Малыгина // Зияткерлік құқықтар бойынша Сот журналы. 2021. – № 31. – 56–68 б.
7. Боденхаузен, Г. Өнеркәсіпті меншікті қорғау бойынша Париж конвенциясы: Түсіндірме / Г. Боденхаузен; Туманова Н. Л. фр. ауд., проф. Богуславский М. М. ред.; Кіріс. мақала Питовранова Е. П.-М.: Прогресс. – 1977. – 310 б.
8. SCP/30/3 мәжбүрлі лицензияларын беру мақсаттары үшін алып шығару туралы анықтамалық құжат, 2019 ж. 21 мамыр Патенттік құқық бойынша тұрақты комитет. Отызыншы сессия, Женева, 2019 ж. 24–27 маусым / ДЗМУ: сайт. – URL: Электронный ресурс: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/ru/scp_30/scp_30_3.pdf (жүгінген күні: 18.11.2024).

Авторлар туралы ақпарат

Наталья Константиновна Николаенко, технологиялық ғылымдар кандидаты, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ жетекші ғылыми қызметкері (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1 корп.), ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8299-1887>; otd1816@rupto.ru

References

1. Latynthev, A.V. (2024), «Application of civil law mechanisms of compulsory licensing in healthcare», *Patents and licenses*, no 4, pp. 43–51.
2. Latynthev, A.V. (2023), «The difference between the legal nature of compulsory licensing and paid unlicensed use of patent protection objects», *Russian Law Journal*, no 3, pp. 56–68.
3. Zavyalova, M. (2016) «Compulsory licensing as an exception mechanism in the pharmaceutical sector», *Remedium*, no 12, pp. 6–14.
4. Vorozhevich, A. S. »Limits of the exercise and protection of the exclusive right of the patent holder». Moscow: Statut. 2018, 320 pp.
5. Gulbassarova, E. V. (2023) «Exceptions from the patent monopoly», *Journal of the Intellectual Property Court*, no 41, pp. 23–32.

6. Malygina, A. N. (2021) «Institute of Compulsory Licensing in the Patent Law of the Russian Federation», *Journal of the Intellectual Property Court*, no 31, pp. 56–687.
7. Bodenhausen, G. (1977), *Parizhskaia konvencija ob intelektualnoy sobstvennosti: Kommentarii* [Paris Convention for the Protection of Industrial Property: Commentary]. Translated by Tumanova N. L., in prof. Boguslavsky M. M. (ed.); Introductory article by Pitovranov E. P., Progress, Moscow, Russia.
8. Reference document on the exception regarding compulsory licensing SCP/30/3, May 21, 2019. Standing Committee on the Law of Patents, Thirtieth Session Geneva, June 24 to 27, 2019, available at: https://www.wipo.int/edocs/mdocs/scp/en/scp_30/scp_30_3-main1.pdf (Accessed 18 Nov 2024).

Information about the author

Natalia K. Nikolaenko, Cand. Sci. (Technical Sciences), Leading Researcher of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1), ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8299-1887>; otd1816@rupto.ru.

Автор мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The author declares no conflict of interests.

Редакцияға 15.11.2024 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 04.12.2024 ж. пысықталды
Жариялауға 06.12.202 ж. қабылданды

2

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК
ЭКОНОМИКАСЫ

Ғылыми мақала

Original article

УДК 347.77: 658.5

EDN: <https://elibrary.ru/nijrjf>**Ғылыми-білім беру ұйымдарындағы
зияткерлік меншікті және білімді
капиталдандыруды басқарудың
стратегиялық тәсілде****Марина Александровна Боровская[✉], Антон Анатольевич Афанасьев, Анастасия Юрьевна Никитаева,
Татьяна Викторовна Федосова, Александр Владимирович Кононенко**

Оңтүстік федералдық университет

[✉]bma@sfedu.ru

Аңдатпа: зияткерлік меншікті басқарудың тиімді механизмдерін іздеу ғылыми-технологиялық егемендікті қамтамасыз ету және инновациялардың драйверлері болып табылатын ғылыми-білім беру ұйымдары үшін де өзектілігі жоғары ел экономикасын дамыту үшін ерекше маңызға ие. Жұмыстың мақсаты – зияткерлік меншікті басқару жүйесі мен осы саладағы университеттердің стратегиялық дамуын зерттеудің қазіргі жағдайын анықтау, сонымен қатар Ресейдің ғылыми-білім беру ұйымдарында зияткерлік меншікті басқаруды жетілдірудің жаңа тәсілдерін іздеу. Осы саладағы әлемдік тәжірибені қарау үшін Lens.org халықаралық ғылымөлшеулік жүйеде индекстелген ғылыми жарияланымдарға кітапөлшеулік және ғылымөлшеулік талдау жүргізілді. Университеттердегі зияткерлік меншікті стратегиялық басқару терминдерінің қалыптасқан картасы зерттеу фокусының ресми келісімдерден, лицензиялардан және бірлескен кәсіпорындардан инновациялардың ашық үлгілеріне, принциптерге, шарттарға, трансформацияларға, инновациялық белсенділікке, жобаларға, сондай-ақ цифрлық платформаларға ауысуын анықтауға мүмкіндік берді. Зияткерлік меншікті тиімді басқарудың негізгі элементтерінің бірі ғылыми зерттеулердің нәтижелерін практикалық қызметке белсенді тарту үшін жағдай жасау болып табылады. Зияткерлік меншікті басқарудың стратегиялық тәсілдерін әзірлеу жүйелі сипатқа ие болуы және зияткерлік меншікті қолдау мен дамыту жүйесіне де, құрылатын зияткерлік меншік объектісі негізінде өнімге де қатысты құрылуы тиіс. Зияткерлік меншікті басқарудың ұсынылған тәсілін университет деңгейінде стратегиялық жоспарлауды дамыту бағыттарын және зияткерлік меншік саласындағы басқару стратегиясының үш өлшемін (ұйым, автор, өнім) ескере отырып қолдану Ресей университеттері үшін практикалық маңызға ие, ал зияткерлік меншік пен білімді басқарудың стратегиялық тәсілі икемділікке, ынтымақтастыққа және нарық пен технологиялардың тез өзгеретін жағдайларына бейімделуге негізделуі керек, бұл ғылыми-білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды факторы болып табылады.

Негізгі сөздер: зияткерлік меншікті басқару стратегиялары, білімді капиталдандыру, ғылыми жобаларды басқару, білім экономикасы, ғылыми зерттеулердің тиімділігі, кітапөлшеулік талдау, ғылымөлшеу.

Дәйексөз алу үшін: Боровская, М. А. Ғылыми-білім беру ұйымдарындағы зияткерлік меншікті және білімді капиталдандыруды басқарудың стратегиялық тәсілдері / М. А. Боровская, А. А. Афанасьев, А. Ю. Никитаева, Т. В. Федосова, А. В. Кононенко // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3. – № 4. – 384–393 б.

Strategic approaches to intellectual property management and knowledge capitalization in scientific and educational organizations

Marina A. Borovskaya[✉], Anton A. Afanasyev, Anastasia Yu. Nikitaeva, Tatyana V. Fedosova, Alexander V. Kononenko

Southern Federal University

[✉]bma@sfedu.ru

Abstract: efficient mechanisms for managing intellectual property are critical for ensuring scientific and technological sovereignty and economic growth, related to scientific and educational organizations that are drivers of innovation. This study aims to identify the current state of research on the intellectual property management systems and the strategic development of universities, while also exploring new approaches to enhance intellectual property management in scientific and educational organizations in Russia. To incorporate global best practices, we performed a bibliometric and scientometric analysis of scholarly publications indexed in the international database Lens.org. The term map generated for strategic intellectual property management in universities reveals a notable shift in research emphasis – from traditional agreements, licensing, and joint ventures toward open innovation models, principles, conditions, transformations, innovation activities, projects, and digital platforms. A pivotal aspect of a successful intellectual property management involves fostering an environment where research outcomes can seamlessly be transferred to practical application. Strategic approaches to intellectual property management should be systemic and designed with consideration of both the infrastructure supporting intellectual property development and the products derived from these assets. Implementing such an approach at the university level, aligned with strategic planning objectives and encompassing three core dimensions of intellectual property strategy (organization, author, product), holds significant practical implications for Russian universities. Ultimately, flexible, collaborative, and adaptable strategies are essential for navigating dynamic market and technological landscapes, thereby bolstering the competitiveness of scientific and academic institutions.

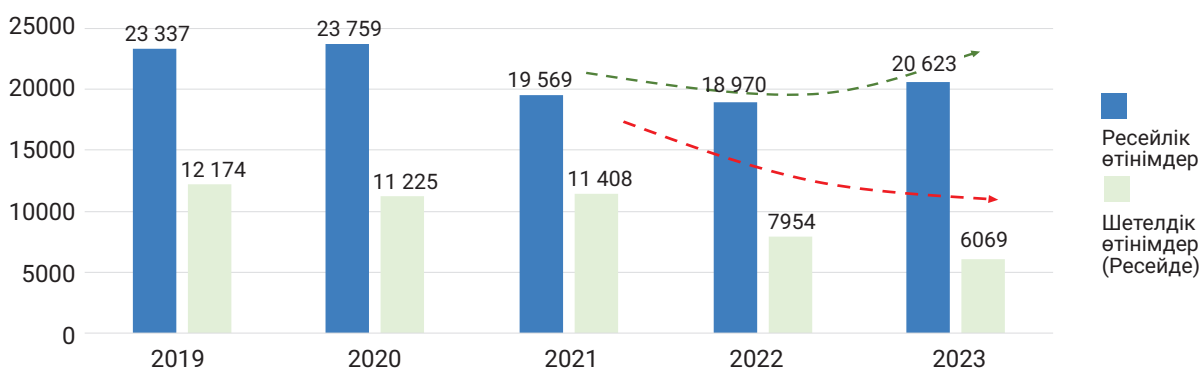
Keywords: intellectual property management strategies, knowledge capitalization, research management, knowledge economy, research efficiency, bibliometric analysis, scientometrics

For citation: Borovskaya M. A. Strategic approaches to intellectual property management and knowledge capitalization in scientific and educational organizations / M. A. Borovskaya, A. A. Afanasyev, A. Yu. Nikitaeva, T. V. Fedosova, A. V. Kononenko // Bulletin of Federal institute of industrial property. 2024. Vol. 3, № 4. P. 384–393.

Кіріспе

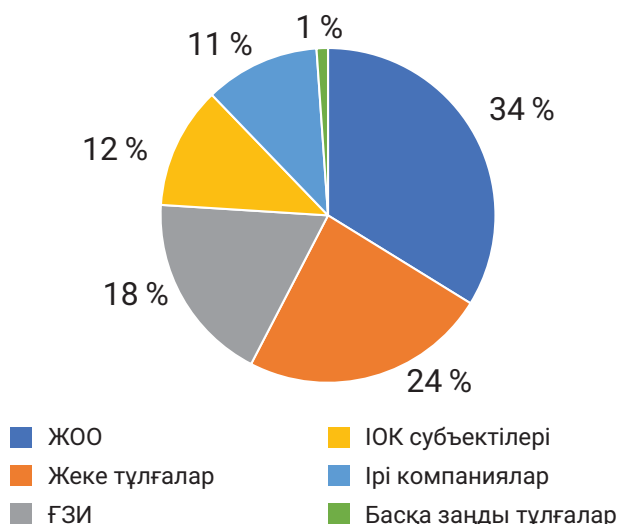
Қазіргі экономика негізінен ғылыми-технологиялық әлеуетке және жоғары технологиялық өнімдерді шығаруға байланысты, бірақ барлық салалар мен салаларда жаңа білімді пайдалану және зияткерлік қызмет нәтижелерін басқару (ЗҚН) маңызды бола түсуде. Соңғы жылдары Ресейде өнертапқыштық белсенділіктің оң динамикасы байқалды, оның ішінде зияткерлік меншік объектілерін

(ЗМ) тіркеуге өтінімдер беру бөлігінде. 2021 жылы ресейлік авторлардың өтінімдердің жалпы көлеміндегі үлесі біртіндеп артып келеді, бұл негізінен геосаяси конъюнктураға байланысты шетелдік өтінімдердің төмендеуі аясында отандық әзірлеушілердің зияткерлік меншік объектілерін қорғауға және коммерцияландыруға қызығушылығының артуын көрсетеді (1-сурет). 2023 жылдың соңында қолданыстағы патенттердің жалпы

1-сурет.

2019–2023 жылдары Ресей Федерациясының патенттерін (өнертабыстарын) беруге өтінім беру динамикасы. Авторлар 2023 ж. Роспатент есебінің деректері бойынша құрастырған

2-сурет.

Өнертабысқа ресейлік өтінімдердің құрылымы (ресейлік өтінімдердің жалпы санының %).

Авторлар 2023 ж. Роспатент есебінің деректері бойынша құрастырған

саны 250 мыңнан асты, Роспатенттің 2023 жылғы жылдық есебінің деректері бойынша оның 67%-ы Ресей азаматтарына тиесілі¹.

Атап өтетіні, ЖОО және ҒЗИ үшін өтінімдер үлесі 52 %-дан асады (тиісінше 33,8 % және 18,4 %), бұл белгілі бір дәрежеде Ресейде ЗМ басқару жүйесінде ғылыми-білім беру ұйымдарында маңызды рөлді негіздейді (2-сурет).

Ресейлік ғылыми-білім беру ұйымдарының патенттік белсенділігінің өсу қарқынын сақтау міндеті ғана емес, сонымен қатар осы зерттеуде қарастырылатын негізгі мәселелердің бірі болып табылатын жоғары оқу орындарында құрылған зияткерлік меншік объектілерін (ЗМО) коммерцияландыру деңгейін арттыру ел үшін өзекті болып қала береді. ЗМ басқару деп ғылыми-білім беру ұйымы басшылығы мен қызметкерлерінің зерттеу тақырыбын анықтаудан бастап ЗМО-ға айрықша және өзге де мүліктік құқықтарды коммерцияландыру және басқару кезеңіне дейінгі барлық кезеңдердегі нысаналы қызметін және оларды барынша ықтимал нәтижеге қол жеткізу мақсатында тапсырыс берушілер мен серіктестерді тарта отырып, экономикалық қызметте пайдалануды түсінеміз. Ғылыми-білім беру ұйымдарында, атап айтқанда инновациялардың драйвері болып табылатын университеттерде зияткерлік меншікті басқарудың тиімді механизмдерін іздеу экономиканы дамыту және ғылыми-технологиялық егемендікті қамтамасыз ету үшін ерекше маңызға ие. Бұл ретте ғылыми-білім беру ұйымдарында ЗМ басқарудың стратегиялық тәсілдерін әзірлеу жүйелі

сипатқа ие болуға және ЗМ қолдау мен дамыту жүйесіне, сондай-ақ құрылатын ЗМО негізінде өнімге қатысты құрылуға тиіс. Осыған байланысты ЗМ басқару жүйесін зерттеудің ағымдағы жағдайын және осы бағыттағы университеттер қызметінің стратегиялық дамуын анықтау, сондай-ақ Ресейдің ғылыми-білім беру ұйымдарында ЗМ басқаруды жетілдірудің жаңа тәсілдерін іздеу орынды болып көрінеді.

Зерттеу әдістері мен материалдары

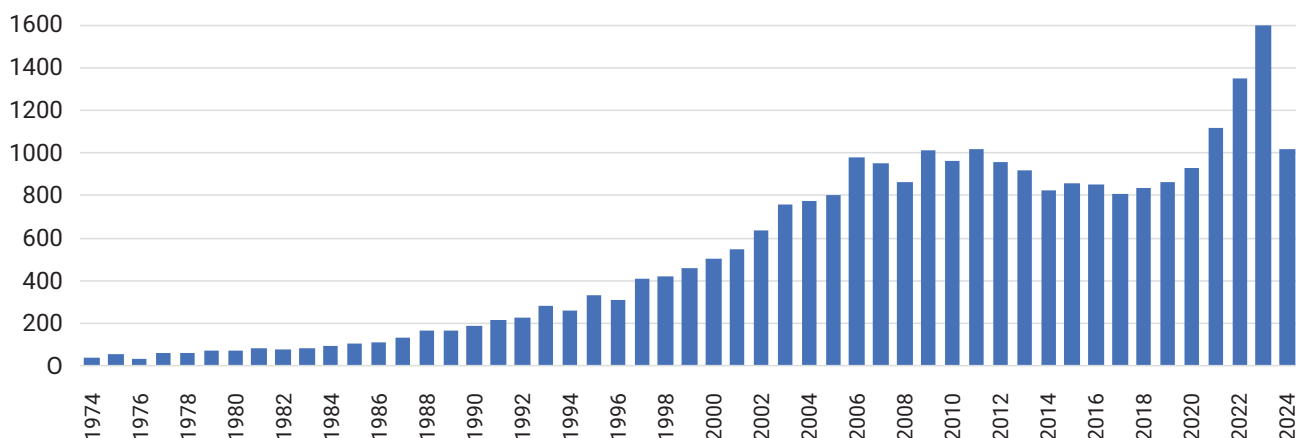
Ғылыми-білім беру ұйымдарында ЗМ басқару мәселелерін зерттеу соңғы жылдары кеңінен таралуда. ЗМ басқарудың әлемдік тәжірибесін қарастыру мақсатында Lens.org халықаралық ғылымөлшеулік жүйесі негізінде жарияланымдардың динамикасын, сұранысын, географиялық және заттық таратылуын талдау өткізілді. Жарияланымдар базасын қалыптастыру үшін бастапқыда «басқару», «зияткерлік меншік», «университеттер» негізгі сөздерімен іздеу сұранысы тұжырымдалған. Бұл жағдайда университеттер зияткерлік меншікті басқаруды жүзеге асыратын халықаралық контекстегі ең типтік ғылыми-білім беру ұйымдары ретінде таңдалады. Аталған іздеу сұрауы бойынша 27 387 ғылыми жарияланым табылды (2024 жылғы шілдеге). Жылдам бойынша жарияланымдар динамикасы 3-суретте келтірілген.

Әрі қарай, іздеу сұрауы негізгі сөздерге «стратегиялық» контекст қосу арқылы түзетілді. Бұл жағдайда жарияланымдар саны төрт еседен астамға азайып, 6607 жарияланған жұмысты құрады. Бұл жағдайда басылымдардың саны ғана емес, сонымен қатар трендтер, жетекші ұйымдар және пәндік салалар да өзгереді. Ұйымдар арасында бірінші орынға Ресейлік ғылымдар академиясы шығады (бұл орынды Гарвард университетімен бөліп), ал заттық салалар арасында бизнес және экономика жетекші болады. Бұл ретте аталған негізгі сөздер бойынша жарияланымдар базасында ең көп дәйексөз алынатын жұмыстар қатарында 4.0 индустриясы бойынша мақалалар орналасқан. 2010 жылдан бастап ресейлік ұйымдардың университеттердегі ЗМ-ті стратегиялық басқару тақырыбындағы зерттеулерге назар аударуының артуы байқалды (4-сурет). Ұлттық деңгейде осы саладағы жарияланымдар саны бойынша РФА көрсеткіштері осы тақырып бойынша ғылыми зерттеулер жүргізетін басқа ұйымдардан жеті есеге артық (5-сурет). Жарияланымдар санының динамикасын талдау осы тақырыптық саладағы өсу үрдістерін сақтау туралы болжам жасауға мүмкіндік береді.

Зерттеу барысында VOSviewer бағдарламалық өнімін пайдалана отырып, жарияланымдар деректері бойынша желілік карта салынды (кластерлеу 2000 жылдан бастап өзектілігі бойынша сұрыпталған 1000 мақаладан жүргізілді). Елдік шектеусіз мақалалар қолданылды.

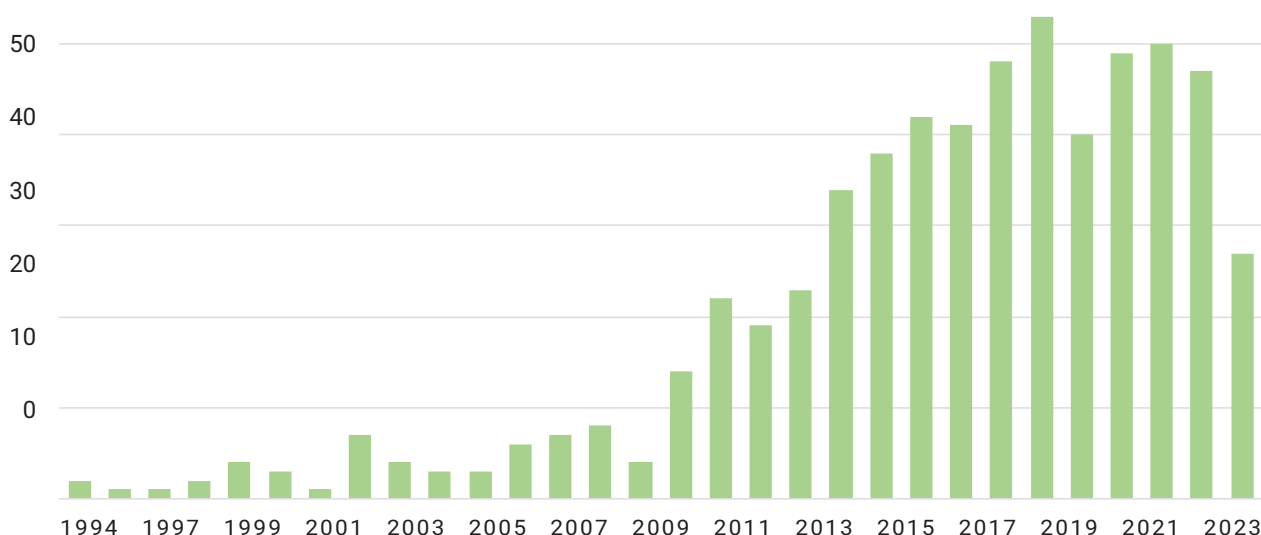
Нәтижесінде 6-суретте көрсетілген желілік карта салынды (бес кластерде 203 термин көрсетілген). Зерттеу

¹ Федералдық зияткерлік меншік қызметінің 2023 жыл үшін жылдық есебі: Зияткерлік меншік – елдің технологиялық көшбасшылығының негізі / ред. Ю. С. Зубова, О. П. Неретина. – Мәскеу: ФӨМИ, 2023. – 180 б.

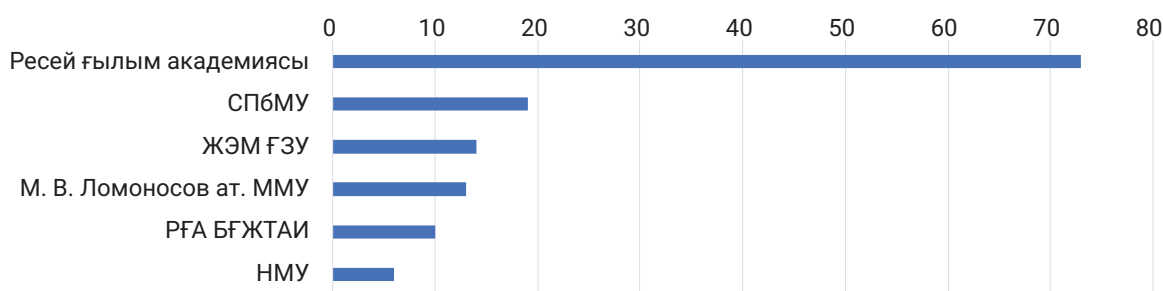
3-сурет.

1974 жылдан 2024 жылға дейін университеттердегі зияткерлік меншікті басқару тақырыбындағы жарияланымдар санының динамикасы Lens.org деректері бойынша авторлармен құрастырылды

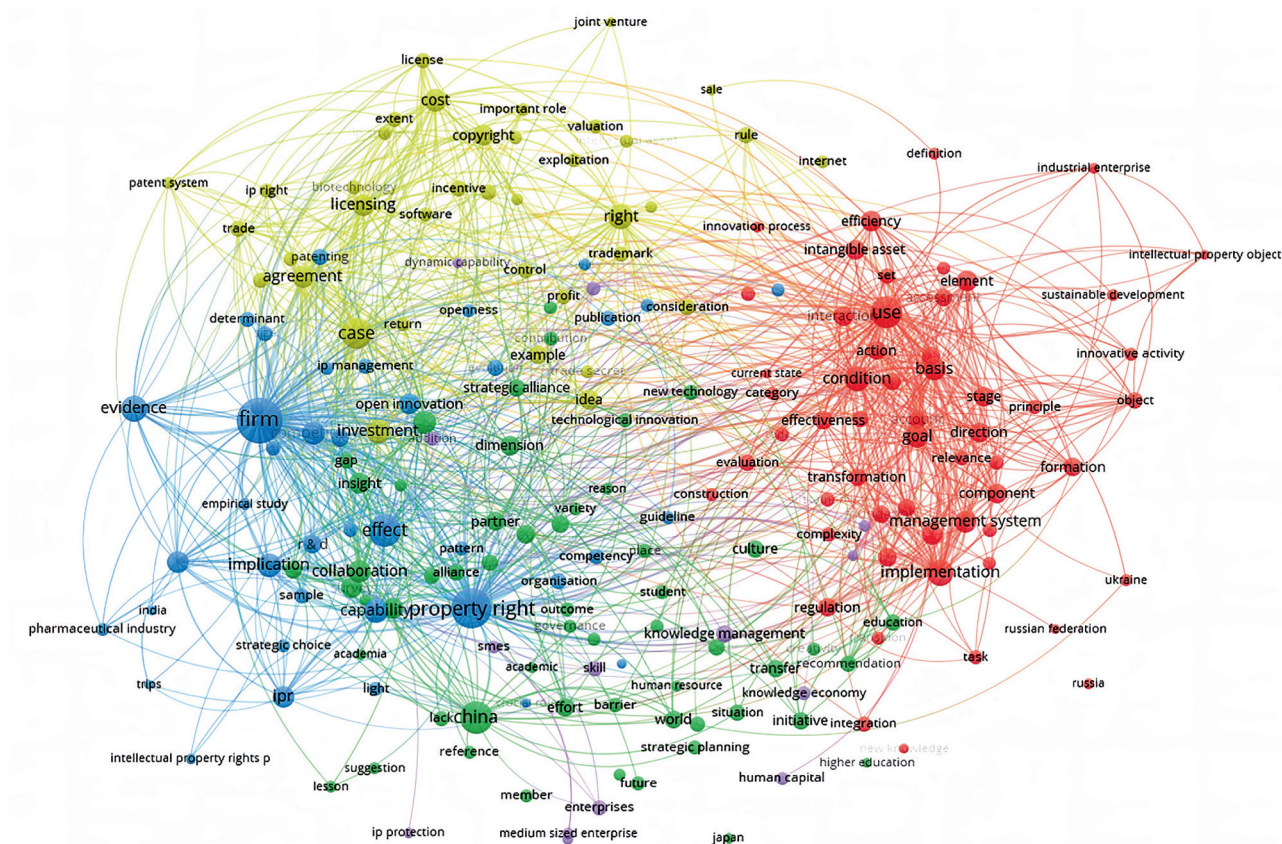
4-сурет.

Ресейлік ұйымдармен үлестес басылымдарды университеттердегі зияткерлік меншікті стратегиялық басқару тақырыбы бойынша жылдар бойынша бөлу. Lens.org деректері бойынша авторлармен құрастырылды

5-сурет.

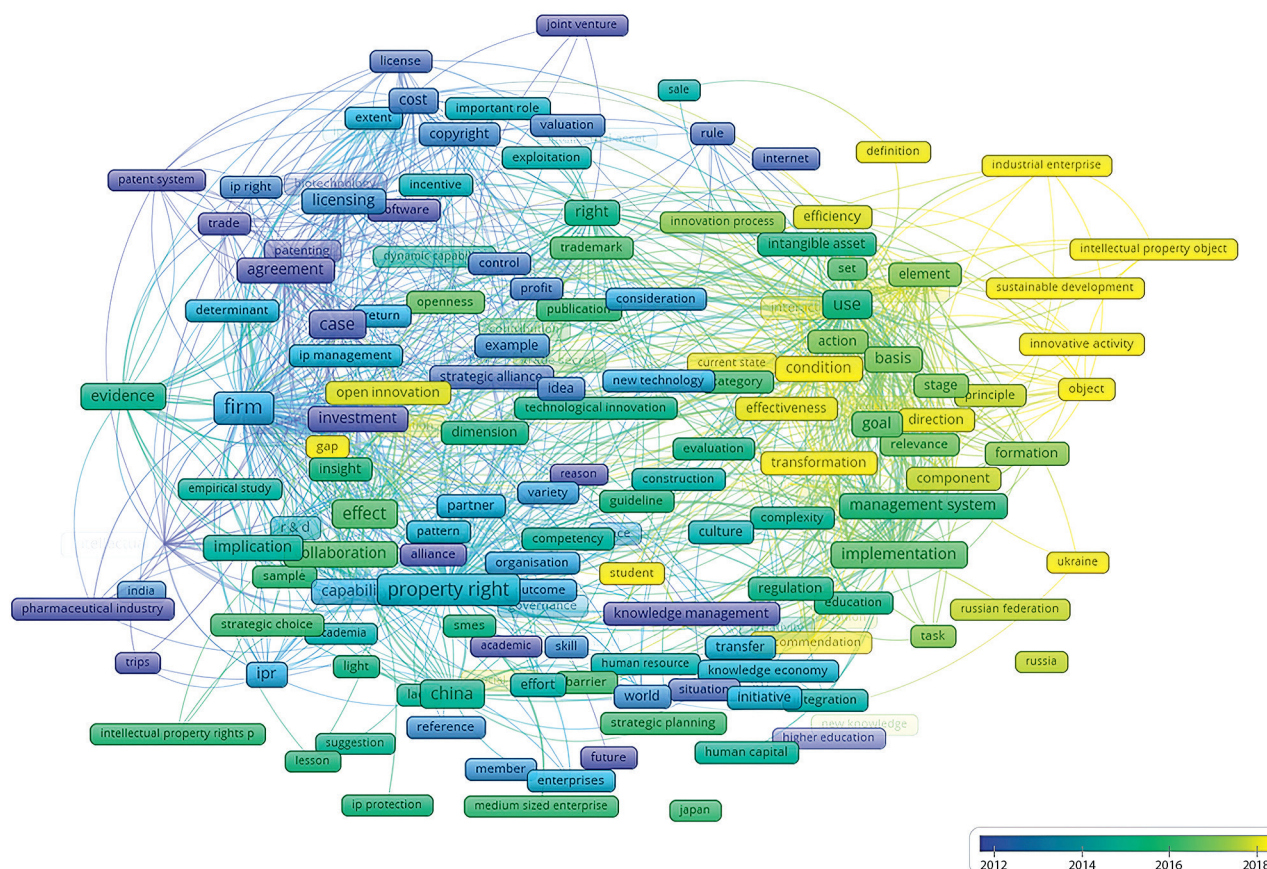
Университеттердегі зияткерлік меншікті стратегиялық басқару тақырыбы бойынша зерттеулер жүргізетін Ресейдің үздік 5 ұйымы (жарияланымдар саны бойынша). Lens.org деректері бойынша авторлармен құрастырылды

Университеттердегі зияткерлік меншікті стратегиялық басқару терминдерінің желілік картасы.
Lens.org деректері бойынша VOSviewer көмегімен авторлармен құрастырылды

Басқа мағыналық көрініс университеттердегі 3М стратегиялық басқару бойынша терминдердің таралуының желілік картасын жариялау уақыты бойынша талдау кезінде қалыптасады (7-сурет). Терминдерді зерттеу уақыт бойынша зерттеу фокусының өзгеруін, ресми келісімдерге, лицензияларға, инвестицияларға және бірлескен кәсіпорындарға (7-суреттегі күлгін және көк индикация) назар аударудың біртіндеп төмендеуін және инновацияның ашық үлгілеріне, қағидаттарына,

Одан әрі өткізілген контент-талдау көрсеткендей, қарастырылатын блоктың тақырыптық жарияланымдары стратегиямен ЗМ басқаруға қатысты университеттердің саясаты және оны нормативтік қамтамасыз ету [1, 2], инновациялық саясат пен патенттік саясат оның құрамдас бөлігі ретінде [3, 4] ұқсастырылатын барынша кең мәселелер ауқымын қамтиды. Ғылыми жұмыстардың едәуір бөлігі мәселелерге [5] және стратегиялық бағдарланған ЗМ басқару механизмін құрудың әртүрлі тұжырымдамалық және қолданбалы аспектілеріне, соның ішінде университеттерде инновациялық қызметтің негізгі субъектілері ретінде назар аударады [6]. Ашық инновациялық экожүйелерді дамыту [7–9], цифрлық платформалар мен экожүйелер құру [10], мемлекеттік осы процестегі маңызды рөлі кезінде кәсіпкерлік университеттерді қалыптастыру [11], «Ғылым және университеттер» ұлттық жобасы арқылы аумақтарды ғылыми-технологиялық дамытуды қамтамасыз ету [12] туралы сөз қозғалады. Жалпы, әдебиеттерді талдау зерттеу ізденісінің өзекті бағыттарын

7-сурет.

Жариялау уақыты бойынша университеттердегі зияткерлік меншікті стратегиялық басқару терминдерінің желілік тарату картасы. Lens.org деректері бойынша VOSviewer көмегімен авторлармен құрастырылды

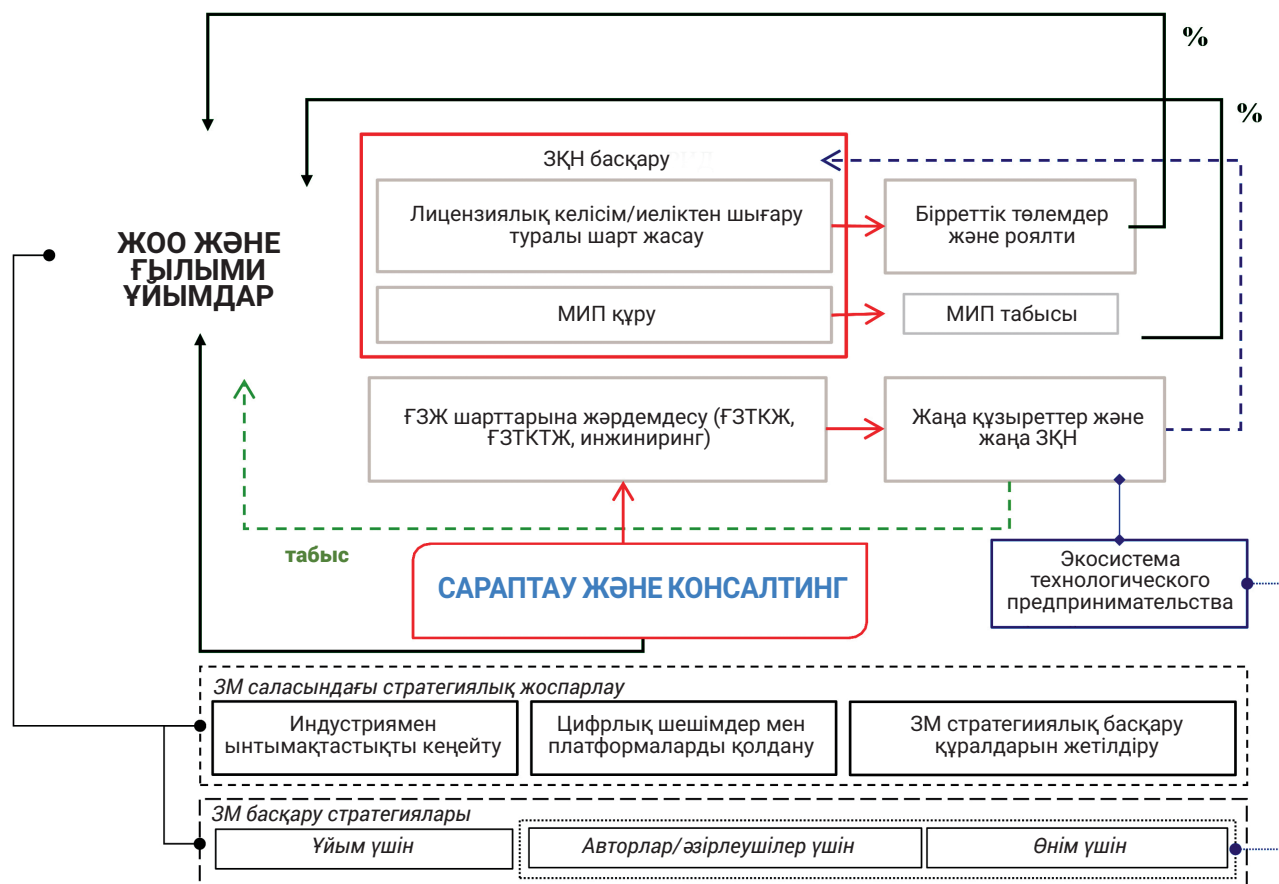
ғана емес, сонымен қатар осы тақырыптық саладағы олқылықтарды да анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижелері

ЖОО-да ЗМ басқаруға арналған ғылымәлшеулік жұмыстар базасында ұсынылған мағыналық компоненттерді зерттеу мәлімденген стратегиялық тәсілдер қызмет қағидаттарын, коммерцияландыру мәселелерін [13] қалыптастырумен, ұйымдастырушылық құрылымды түрлендірумен [14] және маркетингтік жылжыту әдістерін [15] қолданумен шектелгенін көрсетеді, бұл ЖОО-да ЗМ басқару стратегияларын іске асыру бойынша әдістемелік әзірлемелердің жеткіліксіздігін де, ғылыми-білім беру ұйымдарында ЗҚН трансферінен экономикалық әсердің жеткіліксіздігін де білдіреді. Федералдық деңгейде білім алушылар мен жоғары оқу орындарының қызметкерлерін акселерациялық бағдарламаларға, кәсіпкерлік құзыреттілік тренингтеріне тарту, стартап-студияларды дамыту, сондай-ақ университеттік ортада ЗМ басқарудың стратегиялық тәсілдерін қалыптастыруды өзектендіретін «озық инженерлік мектептер» федералды жобасын іске асыруды қоса алғанда, инженерлік білім беруді қайта пішімдеу бойынша бастамалар іске асырылуда.

Іске асыру потенциалы бар ЗН басқару саласындағы барынша маңызды ұсыныстар: қызметкерлердің ЗМ басқару саласында құзыреттерге ие болуы (соның ішінде, патенттеу, лицензиялау) және ЗМ қолдаушы инфрақұрылымын, соның ішінде оқыту және жобаларды идеядан бастап енгізуге дайын өнімге немесе стартапқа дейін дамыту арқылы маңызды ЗҚН кешенді анықтауға бағытталған университеттік технологиялық платформаларды дамыту. 2023 жылы Оңтүстік федералды университетте «Университеттік технологиялық кәсіпкерлік платформасы» федералды жобасы аясында іске асырылды: 3 акселерациялық бағдарлама (1500-ден астам қатысушы, 165 стартап-жобалар); ЮФО бойынша 4700 студент үшін сегіз сағаттық форматта кәсіпкерлік құзыреттіліктің 76 тренингі, оның ішінде ЮФУ-дің 19 жаттықтырушысы өткізген 34 тренинг; «Кәсіпкерлік қайнау нүктесі» (2000 қатысушыға арналған 150-ден астам стартап-іс-шаралар), бұл ЮФУ-да салынған университет жобаларды жеделдету жүйесін және оның ауқымын көрсетеді.

Болжам бойынша, университет деңгейінде ЗМ басқаруды ЗМ саласында басқару стратегияларының үш өлшемдерін (ұйым, автор, өнім) ескеріп жүзеге асырған жөн, бұл ұйымның өзі, автор/әзірлеуші және

8-сурет.

Стратегиялық жоспарлауды дамыту бағыттары және ЗМ саласындағы басқару стратегиясының үш өлшемі (ұйым, автор, өнім) ескере отырып, университет деңгейіндегі зияткерлік меншікті басқару схемасы. Авторлармен құрастырылған.

тікелей жасалатын өнім үшін бөлек, бірақ бір-бірімен синхрондалған стратегияларды әзірлеудің мүмкіндігін болжамдайды. ЗМ басқару стратегиялары, ең алдымен, муниципалитет, аймақ және ел деңгейінде мемлекет, бизнес және қоғам тарапынан сұранысты ескере отырып құрылуы керек, сондай-ақ ғылыми-зерттеу қызметін де, кадрлар даярлауды да қамтуы керек, соның ішінде алынған нәтижелерді тек индустриалды серіктестерге ғана емес, сонымен қатар тікелей білім беру процесіне, оның ішінде технологиялық кәсіпкерліктің экожүйесі арқылы, оның ішінде инкубаторлар, үдеткіштер және стартап-студиялар (8-сурет) арқылы алынған нәтижелердің трансферін қамтамасыз ету.

Бұл ретте ЗМ басқаруды жетілдіруді ЗМ басқару стратегияларын ұйымдастыру мен әзірлеуде, оның ішінде зияткерлік меншікпен жұмыс істеу үшін цифрлық жүйелер негізінде ЗМ басқару мәдениетін дамыту арқылы қамтамасыз етуге болады. ЗМ басқару стратегияларын ұзақ мерзімді жоспарлау және әзірлеу бөлігінде тұтастай алғанда ұйымның деңгейін ғана емес, сонымен қатар ұйым қызметкерлерінің ЗМ басқарудың жеке стратегияларын жобалау мүмкіндігін, сондай-ақ өнім тәсілінің

логикасында ЗҚН және білім беру контентін әзірлеуді (оған сәйкес тартылған мамандардың қызметі тікелей толыққанды өнімді алуға бағытталған) ескеру қажет.

Оңтүстік федералды университетте ЗМ басқару стратегиясын әзірлеу кезінде «ұйым, автор, өнім» тәсілін сынақтан өткізу ЗМ басқару жүйесін жаңартуға, қайта пішімдеуге және жандандыруға мүмкіндік берді, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 2023 жылы қол жеткізілген ЗМ саласындағы көрсеткіштердің артуына әсер етті. Атап айтқанда, құрылған ЗҚН саны 55,9%-ға ұлғайды (795 бір.), бір НТР шаққанда ҒЗТҚЖ көлемі 15,9%-ға ұлғайды (1,4 млн руб. дейін)².

Жүргізілген талдау ғылыми-білім беру ұйымдарындағы, атап айтқанда университет деңгейіндегі ЗМ басқармасына соңғы жылдары академиялық әдебиеттерде көбірек көңіл бөлінетінін, жоғары оқу орындары базасында технологиялар трансфері орталықтарын дамыту бойынша бірқатар шаралар қабылданып жатқанын көрсетті. Сол

² Ректор И. К. Шевченконың 2023 жыл үшін университет қызметі туралы есебі / Оңтүстік федералдық университет. – Дондағы Ростов; Таганрог: Оңтүстік федералдық университеттің баспасы, 2024. – 260 с. URL: https://sfedu.ru/docs/ufudoc/otechet_rectora_2023.pdf

арада бөлек қызметкерлер мен өнімдер деңгейінде ЗҚМ басқару стратегияларын құруға жеткіліксіз назар аударылады. ЖОО шеңберіндегі стратегиялық басқаруға көзқарас жергілікті (ұйым деңгейінде), аймақтық (субъект деңгейінде), ұлттық (ел деңгейінде) және халықаралық контекстті ескеруі керек екендігі болжамданады, олардың әрқайсысы ЗМ жұмысының ерекшелігін анықтайды. Жергілікті стратегия басқа деңгейлермен синхрондалып қана қоймай, сонымен қатар ЗҚН өнім тәсілінің және оларды нарық талап ететін өнімдер ретінде коммерцияландыру логикасында басқару үшін стратегияларды әзірлеуге қатысты ережелерді қамтуы керек. Ғылыми-білім беру ұйымдарының қызметкерлері де ЗМ тиімді басқаруға мүмкіндік беретін жаңа технологиялар мен цифрлық платформалар негізінде ЗМ басқарудың жеке стратегияларын (өз ЗҚН) құру мүмкіндігіне ие болуы тиіс. Осыған байланысты, профильдік департаменттер, соның ішінде технология трансфері орталықтарына бір жағынан, қызметкерлердің ЗҚМ коммерцияландыру туралы хабардар болуы мен қызығушылығын арттыру бөлігінде, екінші жағынан, индустриямен және бизнеспен ынтымақтастықты кеңейту үшін барынша белсенді жайғасымда болу маңызды.

Қорытынды

Мақалада ғылыми-білім беру ұйымдарындағы ЗМ және білімді капиталдандыруды басқарудың стратегиялық тәсілдері келтірілген. Осы саладағы зерттеулердің қазіргі жағдайына басты назар аударылды, бұл дамудың негізгі проблемалары мен перспективаларын анықтауға мүмкіндік берді.

ЗМ тиімді басқарудың негізгі міндеттерінің бірі – ғылыми зерттеулердің нәтижелерін практикалық қызметке белсенді тарту үшін жағдай жасау. Бұл білім беру және зерттеу процестерін бизнес пен қоғамның қажеттіліктерімен біріктіруге негізделген ұзақ мерзімді стратегияларды әзірлеуді талап етеді.

Тәжірибелік ұсыныстарға инновацияларды ынталандыру механизмдерін әзірлеу, құқықтық қолдауды жақсарту және зерттеушілер мен оқытушыларды ынталандыру жүйесін жетілдіру кіреді. Сондай-ақ, білімді барынша тиімді капиталдандыруға және оларды коммерциялық табысты дамуға айналдыруға ықпал ететін өнеркәсіп пен мемлекеттік құрылымдарды қоса алғанда, сыртқы серіктестермен өзара іс-қимылды нығайту жөніндегі шаралар ұсынылды.

Осылайша, ЗМ және білімді басқарудың стратегиялық тәсілі ғылыми-білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін арттырудың маңызды факторы болып табылатын нарық пен технологияның тез өзгеретін жағдайларына икемділікке, ынтымақтастыққа және бейімделуге негізделуі керек.

Әдебиеттер тізімі

1. Suglobov, A. E., Orlova, K. S., Zharov, A. N., Katys, P., & Novikov, A. V. (2021). Intellectual property policy of universities: specific regulation. *Revista Tempos e*

Espaços em Educação, 14 (33), e16155. <http://dx.doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16155>

2. Білім экономикасындағы зияткерлік меншікті басқару: құқықтық реттеу және коммерцияландыру: монография / ғылым. ред.: А. А. Афанасьев, М. А. Боровская, Ю. А. Колесников, Т. В. Федосова; Оңтүстік федералдық университет. – Дондағы Ростов; Таганрог: Оңтүстік федералды университетінің баспасы, 2023. 348 б. DOI 10.18522/801300100.
3. Kortov S. V., Terlyga N. G., Shulgin D. B., Unegova I. E. Patent Strategy as a Key Component of Innovation Development in Universities. *University Management: Practice and Analysis*. 2019; 23 (5): 85-96. DOI: 10.15826/umpa.2019.05.044.
4. Патенттік пулдарды патенттелген технологияларға қол жеткізуді жеңілдететін патенттік стратегия құралдарының бірі ретінде пайдалану / Г. П. Ивлиев, Ю. С. Зубов, Т. Н. Эриванцева, В. О. Калятин // Құқық және цифрлық экономика. – 2023. – № 1 (19). – 7–27 б. – DOI 10.17803/2618-8198.2023.19.1.007-027.
5. Рудая, И. Л. Ресейлік инновациялық ұйымдардың зияткерлік меншігін стратегиялық басқару мәселелері / И. Л. Рудая // Басқару. – 2019. – № 1. – 50–59 б.
6. Novikov, S.V., Kulikov, S. P. Development of a Toolkit for an Intellectual Property Management System for Higher Education Institutions. *Russ. Engin. Res.* 44, 584-589 (2024). <https://doi.org/10.3103/S1068798X2470045X>
7. Carayannis, E.G., Meissner, D. & Edelkina, A. Targeted innovation policy and practice intelligence (TIP2E): concepts and implications for theory, policy and practice. *J Technol Transf* 42, 460-484 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10961-015-9433-8>
8. Carayannis, E.G., Meissner, D. Global targeted open innovation: challenges, opportunities and implications for theory, policy and practice. *J Technol Transf* 42, 236-252 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10961-016-9497-0>
9. Dubina, I.N., Campbell, D.F.J., Carayannis, E.G. et al. The Balanced Development of the Spatial Innovation and Entrepreneurial Ecosystem Based on Principles of the Systems Compromise: A Conceptual Framework. *J Knowl Econ* 8, 438-455 (2017). <https://doi.org/10.1007/s13132-016-0426-0>
10. Неретин, О. П. Зияткерлік меншіктің цифрлық экожүйелерін қалыптастыру және дамыту ерекшеліктері / О. П. Неретин, А. В. Александрова, С. Н. Горушкина // Экономика мен өнеркәсіптегі цифрлық зияткерлік экожүйелер. – Санкт-Петербург: ПОЛИТЕХ-ПРЕСС, 2023. – 68–89 б. – DOI 10.18720/IEP/2023.5/3.
11. Budyldina, N. Entrepreneurial universities and regional contribution. *Int Entrep Manag J* 14, 265-277 (2018). <https://doi.org/10.1007/s11365-018-0500-0>
12. Медведев, В. В. «Ғылым және университеттер» ұлттық жобасы жоғары ғылыми-технологиялық әлеуеті бар аумақтарды дамытуды мемлекеттік қолдау механизмі ретінде / В. В. Медведев // Білім

өркениеті: ресейлік шындық: XXII халықаралық ғылыми конференцияның еңбектер жинағы, Мәскеу, 2021 жылғы 15–24 сәуір. – Киров: Білім берудегі инновациялық технологиялардың өңіраралық орталығы, 2021. – 106–109 б.

13. Макаров, А. М. ЖОО-да зияткерлік меншікті басқарудың өзекті мәселелері / А. М. Макаров // Удмуртия Республикасында зияткерлік меншікті басқару: Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференция материалдары, Ижевск, 25 қазан 2022 ж. – Ижевск: «Удмуртский университет» баспа үйі, 2022. – 4–5 б.
14. Клеткина, Ю. А. Зияткерлік меншік бөлімі арқылы ЖОО-ның зияткерлік меншігін басқару / Ю. А. Клеткина // Аллея науки. – 2020. – Т. 1, № 4 (43). – 291–295 б.
15. Гвоздецкая, И. В. Зияткерлік меншік – технологиялық егемендік пен экономикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету факторы / И. В. Гвоздецкая, С. Э. Майкова // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2024. – № 1. – 32–43 б.

Авторлар туралы ақпарат

Марина Александровна Боровская, экономикалық ғылым докторы, профессор, РАО академигі, Оңтүстік федералдық университеттің президенті (Дондағы Ростов, Б. Садовая көш., 105/42), ORCID 0000-0002-8089-183X; bma@sfedu.ru

Антон Анатольевич Афанасьев, экономикалық ғылымдар кандидаты, «Экономикадағы құралдық, математикалық және зияткерлік құралдар» Ғылыми зерттеулер орталығының жетекші ғылыми қызметкері, Оңтүстік федералдық университет (Дондағы Ростов, Б. Садовая көш., 105/42), ORCID 0000-0002-4297-2663; afanasyevanton@sfedu.ru

Анастасия Юрьевна Никитаева, экономикалық ғылымдар докторы, ақпараттық экономика кафедрасын меңгеруші, Оңтүстік федералдық университет (Дондағы Ростов, Б. Садовая көш., 105/42), ORCID 0000-0003-0406-7440; aunikitaeva@sfedu.ru

Татьяна Викторовна Федосова, экономикалық ғылымдар кандидаты, доцент, кәсіпорын экономикасы кафедрасын меңгеруші, Оңтүстік федералдық университет (Дондағы Ростов, Б. Садовая көш., 105/42), ORCID 0000-0003-1463-3346; tvfedosova@sfedu.ru

Александр Владимирович Кононенко, Оңтүстік федералдық университеттің жастар тәжірибесі бойынша ректорат кеңесшісі (Дондағы Ростов, Б. Садовая көш., 105/42), ORCID 0000-0003-4084-0963; kav@sfedu.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген салымы

М. А. Боровская – тұжырымдамалау, әдістеме, зерттеуді басқару, қолжазба жасау және оны редакциялау.

А. А. Афанасьев – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, деректерді тексеру, қолжазба жасау және оны редакциялау, визуалдау.

А. Ю. Никитаева – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, деректерді тексеру, бағдарламалық жасақтамамен жұмыс, қолжазба жасау және оны редакциялау.

Т. В. Федосова – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, деректерді тексеру, деректерді әкімшілендіру, қолжазба жасау және оны редакциялау.

А. В. Кононенко – деректерді әкімшілендіру, визуалдау, қолжазба жасау

References

1. Suglobov, A. E., Orlova, K. S., Zharov, A. N., Katys, P., & Novikov, A. V. (2021). Intellectual property policy of universities: specific regulation. *Revista Tempos e Espaços em Educação*, 14 (33), e16155. <http://dx.doi.org/10.20952/revtee.v14i33.16155>
2. Afanasyev, A. A., Borovskaya, M. A., Kolesnikov Yu. A. and Fedosova T. V. (ed.) (2023), *Upravlenie intellektualnoj sobstvennostyu v ekonomike znanij: pravovoe regulirovanie i kommercializaciya* [Intellectual Property Management in the Knowledge Economy: legal regulation and commercialization], Izdatelstvo Yuzhnogo federalnogo universiteta, Rostov-na-Donu; Taganrog, Russia.
3. Kortov, S. V., Terlyga, N. G., Shulgin, D. B., Unegova, I. E. Patent Strategy as a Key Component of Innovation Development in Universities. *University Management: Practice and Analysis*. 2019; 23 (5): 85–96. DOI: 10.15826/umpa.2019.05.044.
4. Ivliev, G. P., Zubov, Yu. S., Erivanceva, T. N. and Kalyatin, V. O. (2023), Foreign experience in using patent pools as one of the tools of a patent strategy that facilitates access to patented technologies, *Law and digital economy*, no 1 (19), pp. 7–27, DOI 10.17803/2618–8198.2023.19.1.007–027.
5. Rudaya, I. L. (2019), Problems of strategic management of intellectual property of Russian innovative organizations, *Upravlenie*, no 1, pp. 50–59.
6. Novikov, S.V., Kulikov, S. P. Development of a Toolkit for an Intellectual Property Management System for Higher Education Institutions. *Russ. Engin. Res.* 44, 584–589 (2024). <https://doi.org/10.3103/S1068798X2470045X>.
7. Carayannis, E.G., Meissner, D. & Edelkina, A. Targeted innovation policy and practice intelligence (TIP2E): concepts and implications for theory, policy and practice. *J Technol Transf* 42, 460–484 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10961-015-9433-8>
8. Carayannis, E.G., Meissner, D. Global targeted open innovation: challenges, opportunities and implications for theory, policy and practice. *J Technol Transf* 42, 236–252 (2017). <https://doi.org/10.1007/s10961-016-9497-0>
9. Dubina, I.N., Campbell, D.F.J., Carayannis, E.G. et al. The Balanced Development of the Spatial Innovation and Entrepreneurial Ecosystem Based on Principles of the Systems Compromise: A Conceptual Framework. *J Knowl Econ* 8, 438–455 (2017). <https://doi.org/10.1007/s13132-016-0426-0>
10. Neretin, O. P., Aleksandrova, A. V. and Gorushkina, S. N. (2023), Features of the formation and development of digital ecosystems of intellectual property, *Cifrovye*

intellektual'nye ekosistemy v ekonomike i promyshlennosti [Digital intelligent ecosystems in the economy and industry], POLITEKH-PRESS, Sankt-Peterburg, Russia, DOI 10.18720/IEP/2023.5/3.

11. Budyldina, N. (2018), Entrepreneurial universities and regional contribution. *Int Entrep Manag J* 14, 265–277, <https://doi.org/10.1007/s11365-018-0500-0/>
12. Medvedev, V. V. (2021), The National project «Science and Universities» as a mechanism of state support for the development of territories with high scientific and technological potential, *Civilizaciya znanij: rossijskie realii: Sbornik trudov XXII Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii* [Civilization of Knowledge: Russian Realities: Proceedings of the XXII International Scientific Conference], *Civilizaciya znanij: rossijskie realii* [Civilization of Knowledge: Russian Realities] Moscow, Russia, 15–24 April 2021, pp. 106–109.
13. Makarov, A. M. (2022), Topical issues of intellectual property management at the university, *Upravlenie intellektualnoj sobstvennostyu v Udmurtskoj Respublike: Materialy Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Intellectual property management in the Udmurt Republic: Materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference], *Upravlenie intellektualnoj sobstvennostyu v Udmurtskoj Respublike* [Intellectual property management in the Udmurt Republic], Izhevsk, Russia, 25 October 2022, pp. 4–5.
14. Kletkina, Yu. A. (2020), Management of intellectual property of the university through the Intellectual Property Department, *Alleya nauki*, vol. 1, no 4 (43), pp. 291–295.
15. Gvozdeckaya, I. V. and S. E. Majkova (2024), Intellectual property is a factor in ensuring technological sovereignty and economic security, *Intellectual property*. Industrial property, no 1, pp. 32–43.

Information about the authors

Marina A. Borovskaya, Dr. Sci. (Economics), Professor, Academician of RAE, President of Southern Federal University (Rostov-na-Donu, Bolshaya Sadovaya st., 105/42); ORCID 0000-0002-8089-183X; bma@sfedu.ru

Anton A. Afanasyev, Cand. Sci. (Economics), Leading Researcher at the IMISE Research Center, Southern Federal University (Rostov-na-Donu, Bolshaya Sadovaya st., 105/42); ORCID 0000-0002-4297-2663.

afanasyevanton@sfedu.ru

Anastasia Yu. Nikitaeva, Dr. Sci. (Economics), Professor, Head of the Department of Information Economics, Southern Federal University (Rostov-na-Donu, Bolshaya Sadovaya st., 105/42); ORCID 0000-0003-0406-7440;

aunikitaeva@sfedu.ru

Tatyana V. Fedosova, Cand. Sci. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Enterprise Economics, Southern Federal University (Rostov-na-Donu, Bolshaya Sadovaya st., 105/42); ORCID 0000-0003-1463-3346; tvfedosova@sfedu.ru

Alexander V. Kononenko, Advisor to the Administration for Youth Policy of Southern Federal University (Rostov-na-Donu, Bolshaya Sadovaya st., 105/42); ORCID 0000-0003-4084-0963; kav@sfedu.ru

Contribution of the authors

M. A. Borovskaya – conceptualization, Methodology, Formal Analysis, Supervision, Writing – Review & Editing.

A. A. Afanasyev – Methodology, Formal Analysis, Investigation, Validation, Visualization, Writing – Review & Editing.

A. Yu. Nikitaeva – Methodology, Formal Analysis, Investigation, Validation, Software, Writing – Review & Editing.

T. V. Fedosova – Methodology, Formal Analysis, Investigation, Validation, Data Curation, Writing – Review & Editing.

A. V. Kononenko – Data Curation, Visualization, Writing.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 12.11.2024 ж. келіп түсті

Рецензияланғаннан кейін 02.12.2024 ж. пысықталды

Жариялауға 05.12.2024 ж. қабылданды

3

ӨҢІРЛІК ЭКОНОМИКА
ЖӘНЕ ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІК

Шолу мақаласы

Original article

УДК:347.77:330.101.8

EDN: <https://elibrary.ru/osblsu>**Өңірлік брендпен өнімдерді
азаматтық айналымға тартуға
бағытталған қолдау шараларын
жүйелеу тәсілдері****Олег Петрович Неретин***, **Владимир Викторович Климанов****,
Светлана Николаевна Горушкина*

* Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

** Ресей Федерациясы Президентінің жанындағы Ресей халық шаруашылығы және мемлекеттік қызмет академиясы, «Қоғамдық қаржыны реформалау институты» АКЕУ

Аңдатпа: мақалада Ресейдегі өңірлік брендтерді ілгерілетуге бағытталған мемлекеттік қолдау шаралары қарастырылады. Бұл мақаланың негізгі бағыты географиялық нұсқаулар және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары сияқты жекелендіру құралдарына қатысты қолдау шараларын зерттеуге бағытталған. Тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз етуге және өңірлік тауарлар мен қызметтердің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға әсер ететін тиімді механизмдерді анықтау мақсатында өңірлік брендтерді қолдау шараларын жүйелеу мәселесі қаралды. Жергілікті тауар өндірушілерге өнімді аумақтық нарықтарға жылжыту үшін өңірлік брендпен жұмыс жасаудың артықшылықтары көрсетілген. Өңірлік нормативтік-құқықтық құжаттарды талдау негізінде Ресей Федерациясының құрылтай субъектілерінің атқарушы органдарына өңірлік брендпен өнімдерді азаматтық айналымға тартуды ынталандыру шараларын қамтамасыз ету бойынша шаралар кешені туралы ұсыныстар жасалды. Зерттеуде ашық көздердегі деректер ұсынылған. Мәліметтер 2024 жылғы қазандағы жағдай бойынша өзектендірілді.

Негізгі сөздер: зияткерлік меншік, экономикалық даму, өңірлік брендтер, қолдау бағдарламасы, географиялық нұсқаулар; тауарлардың шыққан жерлерінің атауы; өңірлік брендтерді пайдаланудың артықшылықтары.

Дәйексөз алу үшін: Неретин, О. П. Өңірлік брендпен өнімдерді азаматтық айналымға тартуға бағытталған қолдау шараларын жүйелеу тәсілдері / О. П. Неретин, В. В. Климанов, С. Н. Горушкина // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3, № 4 – 394–405 б.

Алғыстар: зерттеу «Ресей Федерациясы субъектілерінің әлеуметтік-экономикалық дамуына тауарлар шығарылған жерлердің географиялық көрсеткіштері мен атауларын пайдаланудың әсерін анықтау және бағалау» ФӨМИ ФМБМ ғылыми-зерттеу жұмысы аясында орындалды (тір. № 124060300042-8).

Approaches to systematization of support measures aimed at involving products under a regional brand in the civil turnover

Oleg P. Neretin*, Vladimir V. Klimanov**, Svetlana N. Gorushkina*

* Federal institute of industrial property

** RANEPa, NGO «Institute for Public Finance Reform»

Abstract: the article discusses government support measures aimed at promoting regional brands in Russia. The focus of this article is on the study of support measures in relation to such means of individualization as geographical indications and appellations of origin. The problem of systematization of measures to support regional brands in order to identify effective methods and tools that have an impact on ensuring sustainable economic growth and increasing the competitiveness of regional goods and services is considered. The advantages provided by the work under a regional brand to local manufacturers to promote products to territorial markets are highlighted. Based on the analysis of regional regulatory documents, proposals have been formulated for the executive authorities of the constituent entities of the Russian Federation on a set of measures to ensure conditions for stimulating the involvement of products under a regional brand in civil turnover. The study presents data from open sources. The information is updated as of October 2024.

Keywords: intellectual property, economic development, regional brands, support program, geographical indications, appellation of origin, advantages of using regional brands.

For citation: Neretin, O. P. Approaches to systematization of support measures aimed at involving products under a regional brand in the civil turnover / O. P. Neretin, V. V. Klimanov, S. N. Gorushkina // Bulletin of Federal institute of industrial property. – 2024. – Vol. 3, № 4. – P. 394–405.

Acknowledgements: research Project of the Federal State Budgetary Institution «Federal Institute of Industrial Property» «Identification and assessment of the impact of the use of geographical indications and appellations of origin on the socio-economic development of the subjects of the Russian Federation» (reg. No. 124060300042–8).

Кіріспе

Ресей Федерациясының құрылтай субъектілерінің әлеуметтік-экономикалық дамуының тиімді нәтижелеріне қол жеткізудегі жетістігі көбінесе зияткерлік меншік саласындағы өңірлік саясаттың құрылуына байланысты, ол зияткерлік қызмет нәтижелерін құру механизмдерін (бұдан әрі – ЗҚН) дамытуға бағытталған шаралар кешенін қарастыруы керек. Зияткерлік меншік (ЗМ), Ресей Федерациясының Конституциясына сәйкес, заңмен қорғалады және зияткерлік меншікті құқықтық реттеу Ресей Федерациясының жүргізу нысандарына жатады (44-бап және 71-бап). Сонымен қатар, бұл жағдай зияткерлік меншіктің ерекшелігін ескеріп, өңірлік инфрақұрылымды қалыптастыру және дамыту іс-шараларын және зияткерлік меншікті қолдау құралдарын. соның ішінде салық ынталандыру механизмдерін, ЗҚН және жекелендіру құралдарына құқықтарды басқару жүйелерін, сондай-ақ жергілікті тауар өндірушілерді инвестициялық және ақпараттық қолдау шарттарын қамтамасыз ететін мамандандырылған ұйымдар мен инфрақұрылымды қарастыратын өңір деңгейіндегі зияткерлік меншік экожүйелерін қалыптастыруда кедергі болып табылмайды.

Бұл мақалада авторлар тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз етуге және өңірлік тауарлар мен қызметтердің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға әсер ететін тиімді механизмдерді анықтау мақсатында

өңірлік брендтерді қолдау шараларын жүйелеу мәселесіне жүгінді.

Маркетингте белгілі бір өніммен және қызметпен [1, 2] байланысты ақпарат кешенін нышандық іске асыру ретінде қолданылатын «бренд» терминімен біріктірілген ұғымдардың барлық жиынтығынан, авторлар бұл мақаланың фокусын географиялық нұсқаулар (бұдан әрі – ГН) және тауарлардың шыққан жерлерінің атаулары (бұдан әрі – ТШЖА) сияқты осындай жекелендіру құралдарына қатысты қолдау шараларын зерттеуге шоғырландырды¹. Авторлар заңнама тұрғысынан өңірлік бренд дегеніміз – географиялық нұсқау (ГН) немесе тауарлардың шыққан жерінің атауы (ТШЖА) деп болжамдайтын РФ Сауда-өнеркәсіптік палатасының вице-президенті В. В. Чубаровтың пікірімен келіседі [3].

Зерттеу мәні ретінде ГН және ТШЖА таңдау бірқатар негіздер бойынша қызығушылық тудырады:

- ұжымдық мәдени дәстүрлер негізінде жасалған тауарларды жекелендірудің оңтайлы құралы;
- өнімді жылжыту және отандық өндірушілердің тауарларына тұтынушылық сұранысты қанағаттандыру үшін маркетингтік құралдың қасиеттеріне ие.

Ғылым, білім беру және мәдениет жөніндегі комиссия төрағасы Л. С. Гумерованың пікірінше, өңірлік бренд

¹ Ресей Федерациясының 18.12.2006 ж. № 230-ФЗ Азаматтық кодексі (төртінші бөлім). 1516-бап.

туристтің алдында өңірдің бірегей көрінісін жасай алады, бұл өз кезегінде олардың ағынын арттыруға және қажетті инфрақұрылымды дамытуға әкеледі. Өңірлік бренд өңірдің мәдени және табиғи мұрасын сақтауға және дамытуға да ықпал ете алады, бұл орынның бірегейлігі мен түпнұсқалығын сақтаудың маңызды тапсырмасы болып табылады².

Өңірлік брендтеу драйверлері ретінде ГН және ТШЖА маңыздылығына С. Ю. Фабричный және О. А. Рузакова, сондай-ақ Е. Г. Леонидова назар аударады, атап айтқанда, Ресей Федерациясының кейбір субъектілерінде өңірге танымалдылық әкеліп, туристтерді тартумен қатар, айтарлықтай табыс әкелетін [4, 5] елді мекендермен, аймақтармен байланысты бір емес, кейде ондаған атаулардың бар екендігін атап өтеді.

А. Е. Сычев және М. М. Рогожина оның танымалдылығын арттыру және тұтынушылардың назарын аудару үшін өңірлік брендтің көмегімен өз тауарын бөлектегісі келетін өндірушілер үшін ГН және ТШЖА тіркеудің маңыздылығын атап өтеді. Өңірлік брендтер арқылы өндірушімен мұндай таңбалаудың нысаналылығы шыққан жері оның географиялық шығуымен [6] анықталатын бірегей тауарды нарықта бөлектеу қажеттілігімен негізделген.

Л. В. Щербачева ГН және ТШЖА өзектілігін атап өтеді, өйткені бұл белгілер өңірлік өндірушілерді қолдау және олардың тауарларын қорғауды іске асырумен байланысты, бұл әсіресе импорттауды алмастыруға бағытталған РФ экономикасын дамытудың осы кезеңінде әсіресе маңызды [7].

Роспатент басшысы Ю. С. Зубовтың пікірінше, ГН және ТШЖА таңбаланған тауарлар өз аумақтарының нағыз «визит карточкаларына», жергілікті өнім сапасының көрсеткішіне айналды³. Әдістемелік көмек көрсету мақсатында Роспатент және Ресейдің Экономикалық даму министрлігі үш жақты келісімдер шеңберінде «Зияткерлік қызмет нәтижелері мен Ресей Федерациясының өңірлерінде жекелендіру құралдарына арналған құқықтарды басқару ұсыныстары» әзірленгенін атап өткен жөн⁴.

Сараптамалық пікірлерді жалпылай отырып, өнімдерді аумақтық нарықтарға жылжыту үшін өңірлік брендтер ретінде ГН және ТШЖА беретін артықшылықтарды атап өтеміз:

- өндірушілер кооперациясын жақсарту және ұжымдық нарық стратегиясы есебінен транзакциялық ұсталымдарды азайту;

- жеткізулер тізбегінде қосылған құн үлесін арттыру;
- тұрақты туризммен өзара байланысы есебінен жергілікті алуан түрлілікті қамтамасыз ету.

Өңірлік брендтерді қолдау шараларына жүгінейік және талдау дереккөзі ретінде негізгі массиві өңірлік бағдарламалармен ұсынылған Ресей Федерациясы субъектілерінің нормативтік актілерін қарастырамыз.

Зерттеу әдістері

Зерттеу аксиоматикалық әдістің негізінде, талдау, синтез және салыстыру сияқты жалпығылыми әдістер жиынтығында өткізілді. Эмпирикалық негізін Ресей Федерациясы субъектілерінің нормативтік-құқықтық құжаттары және басты жиынтығы жергілікті тауар өндірушілермен ұсынылған әлеуметтік сауалнаманың деректері құрады. Жаңалық – Ресей Федерациясы субъектілерінің өңірлік брендтерді қолдау тәсілдерін жүйелеу және қолдау шаралары мен ГН және ТШЖА таңбаланған жергілікті брендтерді тіркеудің өсуі арасындағы заңдылықты анықтауда.

Талқылау және нәтижелер

Нормативтік базаны құрудың негізі – «Жаңа уақытқа арналған күшті идеялар» форумының пленарлық отырысының қорытындылары бойынша Ресей Федерациясы Президентінің 2023 ж. 25 тамыздағы № Пр-1676 тапсырмалар тізбесінің 11-т., оған сәйкес Ресей Федерациясының субъектілері өңірлік брендтерді өңірлік қолдау және жылжыту бағдарламасын әзірлеуі және оны тұрақты негізде іске асыруды қамтамасыз етуі тиіс.

Дереккөздердің мониторингі өңірлік брендтерді қолдау шараларын қамтамасыз етуге және бекітуге тәсілдердің әркелкілігін көрсетеді. Негізгі массив дербес нормативтік акт ретінде қабылданған өңірлік бағдарламалармен ұсынылған, сондай-ақ оларды қолданыстағы мемлекеттік бағдарламаларға біріктіруге не атқарушы билік органының уәкілетті бөлімшесі (мысалы-Коми Республикасы, Мордовия Республикасы, Чуваш Республикасы, Пенза және Ленинград облыстары) іс-қимыл жоспары ретінде орындай алады. Атап өтетіні, бірқатар өңірлерде өңірлік брендтерді қолдау шаралары «Экономикалық даму және инновациялық экономика» мемлекеттік бағдарламасы, сондай-ақ «Экономикалық дамуға, инвестициялық және сыртқы экономикалық қызметке жәрдемдесу» бағдарламасы шеңберінде жүзеге асырылады.

2024 жылғы қазандағы жағдай бойынша 56 өңірдегі өңірлік брендтерді қолдау бойынша нормативтік актілердің болуы тіркелді, соның ішінде:

1. 29 өңірдің нормативтік актілері негізінде жергілікті брендтердің өндірушілеріне көмектеседі.

Ресей Федерациясы субъектілерінің нормативтік құжаттарына сәйкес, қолдау шаралары жергілікті брендтерді жылжытудың жаңа форматын қалыптастыруға, ішкі және сыртқы нарықтарда оларды танымал етуге, сондай-ақ өңірлерде кәсіпкерлік субъектілерін

² Өңірлік брендтерді қалай дамыту керек, панельдік пікірталаста талқыланды // Зияткерлік құқық хабаршысы: сайт. URL: <https://vestnikip.ru/news/6467/?ysclid=m31nqv471f446061867> (жүгінген күні: 01.10.2024)

³ Өңірлік брендтерді қалай дамыту керек, панельдік пікірталаста талқыланды // Зияткерлік құқық хабаршысы: сайт. – URL: <https://vestnikip.ru/news/6467/?ysclid=m31nqv471f446061867> (жүгінген күні: 01.10.2024).

⁴ Роспатент. Өңірлерде зияткерлік меншікті басқару бойынша ұсыныстар // Федералдық зияткерлік меншік бойынша федералдық қызмет: ресми сайт. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/regions> (жүгінген күні: 01.10.2024).

1-кесте.

Өңірлік брендтерді қолдау шараларын ұсынатын
Ресей Федерациясы субъектілерінің саны

Федералдық округтің атауы	РФ субъектілерінің саны	Қолдау шараларын заңнама-лық бекіту	Соның ішінде өңірлік брендтерді қолдау бағдарламалары
Орталық	18	6	5
Солтүстік-Батыс	11	6	7
Оңтүстік	7	5	4
Северо-Кавказский	7	2	2
Уральск	6	2	2
Приволжский	14	3	3
Сібір	10	2	2
Қиыр Шығыс	11	3	2
Жаңа өңірлер	4	-	-
БАРЛЫҒЫ:	89	29	27

ФӨМИ деректері бойынша авторлармен құрастырылды

құруға және дамытуға арналған қолайлы шарттар жасауға бағытталған;

2. 27 өңірде қабылданған нормативтік-құқықтық актілер шеңберінде «Жергілікті брендтерді қолдау және жылжыту» өңірлік бағдарламаларын іске асырады. Іске асыру мерзімдері бойынша өңірлік бағдарламалардың әркелкілігін атап өткен жөн. Мысалы, Белгород, Курск және Мәскеу облыстарында бағдарламалар 2024 жылдан 2026 жылға дейін, Иваново және Рязань облыстарында – 2023 жылдан 2024 жылға дейін есептелген, ал Тамбов облысына субсидиялар тек 2023 жылы берілген.

Бағдарламалық құжаттарды жиынтық талдау барлық өңірлерге тән негізгі тапсырмаларды белгілеуге мүмкіндік береді:

- сұранысты қалыптастыру және Ресей Федерациясына қатысты арнайы экономикалық шараларды енгізу шарттарында жергілікті брендтердің тауарларын өткізуді ынталандыру;
- кәсіпкерлік субъектілеріне олардың өнімдерін жылжыту шығындарын азайтуға көмектесу, жергілікті өнімді өткізудің жаңа арналарын қалыптастыру;
- ішкі және сыртқы нарықтарда жергілікті өндіріс тауарларының бәсекеге қабілеттілігін арттыру.

Ресей Федерациясы субъектілерінің өңірлік брендтерді қолдау туралы құжаттар массивін талдау өңірлердің жылжыту процестеріне жеткіліксіз жұмылдырылуын көрсетті (1-кестені қараңыз).

Барынша белсенді қолдау Солтүстік-Батыс және Оңтүстік федералдық округтерде көрсетіледі, онда көптеген өңірлер жеке өңірлік бағдарламаларын іске асырады немесе басқа заң жүзінде бекітілген қолдау түрлерін қолданады.

Приволжье, Сібір және Таяу Шығыс федералдық округтерінің өңірлері жергілікті брендтерді қолдауға

2-кесте.

Өңірлік брендтерді қолдау шараларын қамтамасыз ету бағдарламасы қабылданған Ресей Федерациясының субъектілерінде ГН және ТШЖА тіркелген объектілерінің саны

Ресей Федерациясының субъектілерін ГН және ТШЖА тіркелген объектілерінің саны бойынша топтастыру	ГН және ТШЖА барлық тіркелген объектілерінің саны	Барлық РФ субъектілері
Мәскеу облысы	11	1
Свердлов облысы, Вологда облысы	8	2
Рязань облысы, Адыгея Республикасы, Қырым Республикасы	7	3
Астрахань облысы, Челябинь облысы	6	2
Ленинград облысы, Дағыстан Республикасы	5	2
Чуваш Республикасы	4	1-қос
Иваново облысы, Калининград облысы, Новгород облысы	3	3
Белгород облысы, Псков облысы, Пенза облысы, Карелия Республикасы, Мордовия Республикасы, Севастополь қ.	2	6
Курск облысы, Кемерово облысы, Сахалин облысы, Коми Республикасы, Хакасия Республикасы, Еврей АО	1-қос	6
БАРЛЫҒЫ	47	26*
*Қолдау бағдарламасы бар Шешен Республикасында ГН және ТШЖА тіркеу тіркелмеген.		

ФӨМИ деректері бойынша авторлармен құрастырылды

өте аз қатысуды көрсетеді. Орталық Урал және Солтүстік-Кавказ федералдық округтері орташа қолдау дәрежесін көрсетіп, аралық орында орналасады.

Талдау бойынша, Ресей Федерациясының 9 субъектісінде өңірлік брендтерді қолдау бағдарламалары немесе басқа нормативтік бекітілген шаралар жоқ. Ықтимал түрде, ГН және ТШЖА объектілерін тіркеудің болмауы мұның салдары болып табылады. Бұл Орлов, Смоленск, Саратов, Магадан облыстары, Ненецкий және Чукотский АО сияқты өңірлер, Запорожский өлкесінен басқа жаңа өңірлер.

Өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының ГН және ТШЖА тіркеу көлеміне әсер ету деңгейін айқындау мақсатында Роспатент сайтынан көрсеткіштерді іріктеуді жүзеге асырамыз (2-кестені қараңыз⁵).

Осылайша, өңірлік брендтерді қолдау бағдарламаларын қабылдаған 26 өңірден тұратын пулда 47 қорғау объектісі бекітілген. Сонымен қатар, ТШЖА нысандарының бір бөлігі қолдау бағдарламасы қабылданғанға дейін, мысалы, Мәскеу облысында қорғалатын мәртебеге

⁵ Федералдық зияткерлік меншік бойынша федералдық қызмет: ресми сайт. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources/regional-brands/regional-brands> (жүгінген күні: 01.10.2024).

3-кесте.

Ресей Федерациясының субъектілерінде тіркелген ГН және ТШЖА объектілерінің саны, онда өңірлік брендтерді қолдау шараларын қамтамасыз етудің бағдарламалары жоқ

Ресей Федерациясының субъектілерін ГН және ТШЖА тіркелген объектілерінің саны бойынша топтастыру	ГН және ТШЖА барлық тіркелген объектілерінің саны	Барлық РФ субъектілері
Краснодар өлкесі	27	1-қос
Ставрополь өлкесі	15	1-қос
Тула облысы, Башқұртстан Республикасы	9	2
Нижний Новгород облысы	8	1-қос
Ярославль облысы, Курган облысы, Новосібір облысы, Солтүстік Осетия-Алания Республикасы, Забайкальский өлкесі	6	5
Брянск облысы, Владимир облысы, Тверь облысы, Орынбор облысы, Удмуртия Республикасы, Марий Эл Республикасы	5	6
Киров облысы, Иркутск облысы	4	2
Санкт-Петербург қ., Воронеж облысы, Калуга облысы, Кострома облысы, Тамбов облысы, Архангельск облысы, Тюмень облысы, Карачаево-Черкесск Республикасы, Татарстан Республикасы, Алтай Республикасы, Камчатка өлкесі, Пермь өлкесі, Красноярск өлкесі, Алтай өлкесі	3	14
Мәскеу қ., Волгоград облысы, Амур облысы, Тамбов облысы; Саха Республикасы (Якутия), Ингушетия Республикасы, Кабардино-Балкария Республикасы	2	7
Мурманск облысы, Ростов облысы, Самара облысы, Ульяновск облысы, Омбы облысы, Томск облысы, Запорожск облысы, Сахалин облысы, Қалмақстан Республикасы, Тыва Республикасы, Бурятия Республикасы, Ямало-Ненец АО, Ханты-Мансийск АО-Югра, Приморск өлкесі	1-қос	14
БАРЛЫҒЫ:	80	53

ФӨМИ деректері бойынша авторлармен құрастырылды

ие болды. Бірегей табиғи және мәдени ұқсастығы бар алты субъектіде бір-бірден қорғау объектілері тіркелді.

2-кестеде келтірілген ақпараттан көрініп тұрғандай, өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының болуы әрқашан ГН және ТШЖА дамуының тиісті деңгейін қамтамасыз ете алмайды

Жергілікті бағдарламалардың тиімділігін сипаттайтын мақсатты көрсеткіштер сияқты аспектіге назар аудару маңызды. А. В. Молодкин және И. В. Биткина өңірлік брендтерін ілгерілету туралы өз зерттеулерінде атап өткендей, мақсатты көрсеткіштер арасында негізінен ГН және ТШЖА белгілерімен белгіленген жергілікті өнімнің үлесін, экономикалық өсуді көрсететін басқа көрсеткіштерді сипаттайтын көрсеткіштер бар.

Жергілікті бағдарламалардың тиімділігін сипаттайтын мақсатты көрсеткіштер сияқты аспектіге назар аудару маңызды.

Алайда, жоғарыда аталған авторлар дұрыс атап өткендей, экономикалық нәтижені көрсетпейтін көрсеткіштер басым, соның ішінде: іске асырылған қолдау шараларының саны, қолдау алған бренд өндірушілерінің саны және тіркелген тауар белгілерінің саны [8].

Өңірлік брендтерді қолдау бағдарламалары жоқ өңірлерде ГН және ТШЖА тіркеу мысалдарын қарастырайық (3-кестені қараңыз).

3-кестеде келтірілген ақпарат өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының жоқтығына қарамастан, Краснодар өлкесі 27 қорғау объектілеріне тіркеліп, өңірлік брендтерді құруда абсолютті көшбасшы болып табылатындығын көрсетеді. Ставрополь өлкесінде ГН және ТШЖА 15 объектісі тіркелді. Көшбасшылар үштігінде – Башқұртстан Республикасы және Тула облысы, онда ГН және ТШЖА белгілерімен таңбаланған 9 объектіден тіркелген.

ГН және ТШЖА-ның 3 объектісі өңірлік брендтерді қолдау бағдарламалары жоқ Ресей Федерациясының 14 субъектісінде тіркелген және бағдарламалар қабылданған өңірлерде – 3 объектіден тіркелген.

Тамбов облысы және Камчатка өлкесі ерекше назар аударуға лайық. Осы өңірлерде қолдау бағдарламалары жоқ, алайда өңірлік брендтердің өндірушілеріне қаржылық қолдау көрсетуді реттейтін бөлек нормативтік актілер әрекет етеді. Осыған қарамастан, екі өңірде де тіркелген ГН және ТШЖА саны төмен болып қала береді: Тамбов облысында және Камчатка өлкесінде 2 объектіден, бұл ұсынылатын шаралардың тиімділігінің төмендігін көрсетеді (4-кестені қараңыз).

Осылайша, 2 және 3-кестелерде ұсынылған ақпаратты талдау өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының болуы немесе болмауы ГН және ТШЖА-ны тіркеудің

4-кесте.**Өңірде тіркелген ГН және ТШЖА орташа саны**

Өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының болуы	РФ субъектілер саны	ГН және ТШЖА қорғау объектілерінің саны	ГН және ТШЖА тіркелген объектілерінің орташа көлемі
ИӘ	26	47	Өңірге 1,8
ЖОҚ	53	80	Өңірге 1,5

елеусіз көрінісін айтарлықтай өзгертпейтіндігін көрсетеді.

Ұсынылған талдаудан көріп отырғанымыздай, өңірлік брендтерді қолдау механизмдерінің теңгерімсіздігі орын алуда, бұл қабылданған бағдарламалардың жергілікті тауар өндірушілердің ГН және ТШЖА тіркеуді және пайдалануды ынталандыруға әсерін жеткілікті объективтілікпен бағалауға мүмкіндік бермейді. Сонымен, Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының (бұдан

және Тула облысы. Сол арада, Шешен Республикасында бағдарлама болғанымен, бірден-бір ГН және ТШЖА объектісі тіркелмеген.

Сонымен қатар, ГН және ТШЖА тіркеуге өтінімдерді беру мониторингі барысында ФӨМИ сарапшылары «Ресейдің өңірлік брендтері – өсудің жаңа нүктелері» жобасы шеңберінде семинарлар өткізілгеннен кейін жергілікті брендтерді тіркеуге өтінімдерді берудің жанданғанына назар аударды (5-кестені қараңыз).

Жоғарыда келтірілген мысалдар бізді өндірісті және жалпы өңірді дамыту үшін өңірлік брендтің маңыздылығын түсінетін жергілікті тауар өндірушілерді оқыту сияқты әдістің тиімділігіне сендіреді.

Бұл тұжырым ГН мен ТШЖА-ға зияткерлік құқықтарды тіркеуде көрсетілген өңірлік өнімді құруды және ілгерілетуді ынталандыру үшін қабылданатын шаралар жаңалықтарын бағалау негізінде жасалды. ФӨМИ Ресей Федерациясының Сауда-өнеркәсіптік палатасымен бірігіп 2024 жылдың III тоқсанында

Таблица 5.

**«Ресейдің өңірлік брендтері – жаңа өсу нүктелері»
өткізген соң ГН және ТШЖА тіркеу өтінімдерін беру мысалдар**

Семинарды өткізу орны және күні	Семинар өткізуге дейін тіркелген ГН және ТШЖА/берілген өтінімдер саны	Семинарды өткізуден кейін берілген өтінімдер
Тамбов қ. 31.01.2023	-	1) «Моршанское пиво» ГН-на 2) «Сыр Мичуринский» ГН-на 3) «Котовская неваляшка» ГН-на 4) «Тамбовский картофель» ГН-на 5) «Рассказовский трикотаж» ГН-на 9 өтінім
Петрозаводск қ. 14.07.2022	1 ТШЖА тіркелген	1) «Карельский мед» ГН-ға 3 өтінім 2) «Карельский мармелад» ГН-ға 3) «Карельская клубника» ГН-ға 3 өтінім 4) «Карельский гранит» ГН-ға 5) «Карельская форель» ГН-ға 6) «Карельский шунгит» ГН-ға 7) «Карельский Иван-чай» ГН-ға 8) «Карельская пастила» ГН-ға 9) «Карельские узоры» ТШЖА-ға 10) «RÄIMÄLÄ» ГН-на
Саранск қаласы 31.10.2023	1 ГН тіркелген ГН-ға 3 өтінім берілді	1) «Мордовская ювелирная елочная игрушка» ГН-на 2) бұрын тіркелген «Мордовский мореный дуб» ГН-на құқықтарды ұсынуға 3) «Мордовский сидр» ГН-на 4) «Мордовский хлеб» ГН-на 5) «Мордовская вышивка» ГН-на 2 өтінім

ФӨМИ деректері бойынша авторлармен құрастырылды

әрі – ФӨМИ)⁶ мәліметтері бойынша, ГН және ТШЖА тіркелген объектілерінің саны бойынша көшбасшы аймақтар Ресей Федерациясының өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасы жоқ субъектілері болып табылады: бұлар Краснодар өлкесі (27 объект), Ставрополь өлкесі (15 объект), сонымен қатар Башқұртстан Республикасы

Ресей Федерациясының 15 субъектисінде әлеуметтік зерттеу жүргізді. Респонденттердің басты жиынтығы ГН және ТШЖА таңбаланған өнімді жылжитатын тауарлардың өндірушілерімен ұсынылды. ГН және ТШЖА тіркеу мен пайдаланудың ықтимал экономикалық артықшылықтарын бағалай отырып, респонденттердің 31%-ы бәсекеге қабілеттіліктің артқанын көрсетті; 29%-ы сату көлемінің ұлғаюын көрсетті; 25%-ы жаңа нарықтарға шығуды және 15%-ы өндірісті кеңейтуді көрсетті [9].

⁶ Зияткерлік меншік бойынша федералдық қызмет: ресми сайт. URL: <https://rospatent.gov.ru/ru/sources/regional-brands/regional-brands> (жүгінген күні: 01.10.2024).

6-кесте.**Ресей Федерациясының субъектілерінде жергілікті брендтердің тауарларын өндірушілерді қолдау шараларының тізбесі**

Қаржылай қолдау шараларының түрі	Өңірлер саны	Қаржылай емес қолдау шараларының түрі	Өңірлер саны
Субсидиялар	14	Ақпараттық қолдау	27
Микроқарыздар беру	13	Маркетингтік қызметтер көрсету/жылжыту бойынша басқа іс-шаралар	25
Гранттар	5	Білім беретін және консультациялық іс-шаралар	23
Кепілгерлік	4	Жергілікті брендтердің көрме-жәрмеңке іс-шараларына қатысуына жәрдемдесу	22
Салық жеңілдіктері	2	Өнімді өткізуге жәрдемдесу	17
Жалгерлік ақысы бойынша жеңілдіктер	2	Жергілікті брендтер тізілімін қалыптастыру	15
Қаржылық (мәлімдеу сипатына ие)	5	Конкурстық іс-шараларды өткізу	11
Қаржылық қолдау шаралары жоқ	4	Жергілікті брендтердің конкурстық іс-шараларына қатысуына жәрдемдесу	8

ФӨМИ деректері бойынша авторлармен құрастырылды

Қолдау шаралары туралы

Жергілікті брендтерді қолдау бойынша іске асырылған тәжірибені талдау қолдау шараларының екі санатын белгілеуге көмектеседі – қаржылай және қаржылай емес (6-кестені қараңыз).

Ұсынылған талдаудан орта есеппен өңірлер 2-ден 7-ге дейін қолдау шараларын көздейді, ал негізгі көлемі қаржылай емес көмек түрлерін құрайды.

Қолдау шараларының ең көп саны-12 түрі бойынша-Ленинград облысының (6 қаржылық және 6 қаржылық емес) және Адыгея Республикасының (5 қаржылық және 7 қаржылық емес) өңірлік нормативтік-құқықтық актілерінде көзделген.

Қолдау шараларының ең аз көлемі Тамбов облысы мен Камчатка өлкесінде қарастырылған-қаржылық көмектің 1 түрі. Сондай-ақ, Хакасия Республикасы мен Еврей автономиялық округінде 3 қаржылық емес қолдау шаралары бар.

Қаржылық шаралар 6-кестеде келтірілген нысандардың алуан түрлілігін көрсетеді.

Ең кеңінен таралған түрі – 14 өңірде ұсынылатын субсидиялар. Екінші орында 13 өңірде қарастырылған жеңілдікті шарттардағы микроқарыздар орналасады. Гранттарды Ресей Федерациясының 5 субъектісі береді (Белгород, Ленинград, Челябин облыстарында, Чуваш Республикасы мен Адыгея Республикасында).

Қаржылық көмектің өтініш беру сипаты Мәскеу, Новгород, Псков, Сахалин облыстарында және Хакасия Республикасында нормативтік құқықтық актілерде белгіленген, бірақ мұндай көмектің түрлері анықталмаған.

Тек екі аймақта – Ленинград облысында және Адыгея Республикасында қолданылатын салықтық жеңілдіктер мен жалдау төлемдері сияқты көмек түрлері онша танымал емес. Ресей Федерациясының осы екі субъектисінде қаржылық қолдау шараларының ең кең спектрі қарастырылған: гранттар, субсидиялар, шағын несиелер, салықтық жеңілдіктер, жалдау ақысы бойынша жеңілдіктер және кепілдемелер.

Пенза және Вологда облыстарында, сондай-ақ Карелия Республикасында, Коми Республикасында және Еврей автономиялық облысында қаржылық қолдау шаралары қарастырылмаған.

Федералды округтер бойынша өңірлік брендтерді қаржылық қолдауды талдау Привольжье, Қиыр Шығыс және Солтүстік Кавказ федералды округтерінің өңірлері ГН және ТШЖА таңбаланған тауарларды дамыту және жылжыту үшін ең аз қаржылық көмек көрсететінін көрсетеді.

Қаржылық емес қолдау шаралары санатында ақпараттық қолдау, маркетингтік қызметтер және жергілікті брендтерді жылжыту жөніндегі өзге де қызметтер, оның ішінде білім беру және консультациялық қызметтер, сондай-ақ жергілікті брендтердің көрме-жәрмеңке іс-шараларына қатысуына жәрдемдесу неғұрлым танымал болып табылады.

Қолдаудың қаржылық емес түрлерінің шаралары бойынша ең көп нұсқалары Ресей Федерациясының Чуваш Республикасы сияқты субъектілерінде байқалды – 8 түр. Рязань және Ростов облыстарында, сондай-ақ Карелия, Адыгея, Дағыстан Республикаларында және Шешен Республикасында қаржылық емес қолдаудың 7 түрі қарастырылған.

Осылайша, өңірлік брендтерді жылжыту бойынша іс-шараардың бағдарламалары мен жоспарларында қаржылай емес қолдау шаралары басым күшке ие. Салық жеңілдіктері және жалгерлік ақысы бойынша жеңілдіктер сияқты көмек түрлері, сондай-ақ гранттар өңірлік брендтерді тіркеу процестерін ынталандыруға және жергілікті тауар өндірушілердің өнімдерін аумақтық нарыққа шығаруға ынталандыруға айтарлықтай ықпал ететіндігі анық.

Қолдау әдістері туралы

Ең көп таралған әдістерге белгілі бір өңірден өнімнің бірыңғай көрінісін қалыптастыруға және оның танымалдылығын арттыруға ықпал ететін «шатырлы брендтерін» қолдану жатады.

Шатырлы бренд дегеніміз – бір брендте бірнеше тауарлар мен қызметтерді біріктіретін маркетингтік стратегия. Бұл тәсіл маркетинг шығындарын азайту және тұтынушылардың сенімін арттыру арқылы жаңа өнімді жылжыту үшін негізгі брендтің танылуы мен беделін пайдалануға мүмкіндік береді.

Ресей Экономикалық даму министрлігінің деректері бойынша⁷, Ресей өңірлерінің үштен екі бөлігі «100 % Подмосковье», «Продукты Приангарья», «Новосибирь», «Орловское качество», «Тамбовская марка», «Знай Пензу» сияқты шатырлы брендтерді қолданып келеді. Ел өңірлерінің үштен екі бөлігі өз шатырлы брендтерін дамытады: олар 56 субъектіде құрылған.

«Кубаньда жасалған», «Татарстанда жасалған», «ДХР-да жасалған» өнімдер қатарымен ұсынылған «Ресейде жасалған» елдік брендін дамыту стратегиясына өзіне назар аударады. Роспатент ФӨМИ мәліметтері бойынша, белгілі бір өңірде «жасалған» сөзін қолдана отырып, өнімдер (қызметтер) өндіруді көрсететін өңірлік брендтер тобын Ресей Федерациясының 36 субъектісі ұсынады.

Өңірлік шатырлы брендтерінің ең ірі қатарлары Карелия Республикасында, сондай-ақ көшбасшылар Башқұртстан Республикасы, Чуваш Республикасы, Вологда, Ульяновск және Ленинград облыстары, Красноярск және Приморск өлкелерінде құрылған.

Өңірлік шатырлы брендтерді қолданатын қатысушылар саны бойынша көшбасшылар – Мәскеу, Мәскеу облысы, Свердлов облысы, Башқұртстан Республикасы және Краснодар өлкесі.

Ресей Федерациясы субъектілерінің ақпараттық ресурстарының мониторингі көрсеткендей, өңірлік шатырлы брендтері көбінесе туризмді, өңдеуші өндірістерді, жоғары технологиялар салаларын, агроөнеркәсіптік кешен мен креативті индустрияларды білдіретін салаларды пайдаланады. Өндірілетін өнімдерге киім, косметика, жергілікті азық-түлік, кәдесый өнімдері, ойыншықтар, сондай-ақ 1Т өнімдері, туристік қызметтер және технологиялық әзірлемелер кіреді.

Шатырлы бренд тұжырымдамасы өңірге бірнеше айтарлықтай артықшылықтар әкелуі мүмкін.

Танымалдылық және тұтынушылардың адалдығы:

- Өнімдер мен қызметтерді бір брендпен біріктіру аймақтың күшті және танымал имиджін қалыптастыруға көмектеседі. Бұл өңірдің тұтынушыларға танымал болуына ықпал етеді, бұл өз кезегінде туристер мен инвесторларды көбірек тарта алады.
- Бір шатырлы брендпен әртүрлі бастамалар мен жобалардың одағы ұсынылатын қызметтер мен өнімдердің сапасын стандарттауға ықпал ете алады, бұл әртүрлі мақсатты аудиториялардың үміттерін қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Тұтынушылар бірнеше сапалы өнімдер мен қы-

зметтердің бір брендке біріктірілгенін көргенде, бұл олардың бүкіл өңірге деген сенімі мен адалдығын арттыруы мүмкін.

- Шатырлы бренд өңірдің бірегей табиғи, мәдени немесе экономикалық ерекшеліктерін көрсете алады, бәсекелестік артықшылық жасайды және оны басқа жерлерден ерекшелендіреді.

Экономикалық әсерлер

Жақсы дамыған шатырлы бренд бар өңір инвесторлар үшін тартымды болуы мүмкін, өйткені бұл ұзақ мерзімді даму мен сапаны сақтауға бағытталған стратегияның болуын көрсетеді. Сонымен қатар, шатырлы брендін пайдалану өңірлерге маркетингтік шығындарды үнемдеуге мүмкіндік береді, өйткені олар жеке өнімдерді немесе қызметтерді емес, бүкіл брендті жарнамалайды. Мұның бәрі жарнамалық науқандардың ауқымы мен тиімділігін арттыру арқылы синергияны тудырады.

Осылайша, шатыр брендті өңірдің ішкі және халықаралық нарықтардағы позициясын едәуір нығайта алады, бұл оның танымал және бәсекеге қабілетті болуына көмектеседі.

Сонымен қатар, шатырлы брендтің стратегиясын қолданған кезде, «брендтің бұлыңғырлануымен» байланысты болуы мүмкін, бір брендпен әр түрлі өнімдер шығарылатын жағымсыз жақтарға назар аудару керек, бұл брендті қабылдауды әлсіретіп, оның бірегейлігін төмендеті алады немесе өнімдердің бірімен туындаған мәселе брендтің жалпы беделіне зиян тигізе алады. Сондай-ақ, бір брендтің астында көптеген өнімдерді басқару айтарлықтай операциялық шығындарға әкелуі мүмкін екенін ескеру қажет.

Өңірлік брендтерді қолдаудың экожүйесін қалыптастыру

Біз қарастырған өңірлік брендтерді қолдаудың шаралары мен түрлері, олардың мақсаты жергілікті тауар өндірушілердің өнімдерін ілгерілетуге ықпал ету болып табылады, бұл Ресей Федерациясының субъектілерінің экономикалық дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған құралдар мен механизмдер жиынтығы болып табылатын экожүйенің қалыптасуын көрсетеді. Қалыптасып жатқан экожүйе қаржылық, консультациялық және ақпараттық қолдау сияқты элементтерді қамтиды. Экспорттық әлеуетті дамыту жөніндегі көрмелер мен іс-шараларға қатысу арқылы нарықта тауарлар мен қызметтерді ілгерілетуге жәрдемдесуден тұратын маркетингтік қолдаудың белсенді дамуы байқалады.

Мысалы, бірқатар өңірлер конкурстық іс-шараларды өткізуге уәкілетті компанияларды жұмылдырды. Осылайша, Тамбов облысы «Бизнесті қолдауды үйлестіру орталығы» АКЕҰ-ға жергілікті брендтерді құру және ілгерілету жөніндегі іс-шараларды іске асыруға субсидия берді. Субсидия Тамбов облысының «Экономикалық даму және инновациялық экономика» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде бөлінеді.

⁷ РФ Экономикалық даму министрлігі: ресми сайт. Жаңалықтар бөлімі. 15 қазан 2024. URL: <https://www.economy.gov.ru/material/news/> (жүргінген күні: 01.10.2024)

Белгород облысындағы брендтер конкурсының ұйымдастырушысы Белгород облысының⁸ экономикалық даму және өнеркәсіп министрлігімен бірге «Облыстық шағын және орта кәсіпкерлікті қолдаудың облыстық қоры» микрокредиттік компаниясы болып табылады. Байқаудың мақсаты – брендтерді қолдау және жылжыту, оларды Ресей Федерациясының ішкі және сыртқы нарығында танымал ету.

Курск облысы әкімшілігінің өнеркәсіп, сауда және кәсіпкерлік комитетімен бірлесіп «Курскконтролькачества» ОБМ «Покупаем курское»⁹ байқау-конкурсының ұйымдастырушылары болып табылады. Жыл сайынғы облыстық байқау-конкурс Курск тауар өндірушілерінің өнімдерін өңірлік және федералды сауда желілеріне жылжыту, облыс тұрғындарының назарын Курск өндірушілерінің тауарларына аудару үшін өткізіледі.

Фермерлік өнімдерді өткізу арналарын кеңейту мақсатында Коми Республикасында шағын және орта кәсіпкерлік корпорациясымен әзірленген және енгізілген «Фермерлік аралық» жобасы іске асырылады, оның мақсаты – жергілікті ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілердің тауарларын жылжыту.

«Кузбасстың үздік тауарлары мен қызметтері» байқауын Кемерово облысының әкімшілігі 1999 жылдан бастап «Кузбасский ЦСМ» ФБМ мен «Кузбасская сауда-өнеркәсіп палатасы»¹⁰ одағының көмегімен өткізеді.

Ставрополь өлкесінде өңірлік бюджеттен қаржыландырылатын Кәсіпкерлікті қолдау қоры әрекет етеді, бұл өлкенің өңірлік брендтер бола алатын жобаларды қолдауға дайындығын көрсетеді.

Талдау көрсеткендей, өңірлік брендтерді қолдау экожүйесі көрме-жәрмеңке іс-шаралары аясында жергілікті брендтерді ілгерілетуге көмектесетін арнайы қорлар мен уәкілетті ұйымдар сияқты инфрақұрылымдық элементтермен ұсынылған.

Сонымен қатар, желілік өзара әрекеттесу және технологиялық қолдау сияқты компоненттерге назар аударған жөн. Атап айтқанда, коворкингтер, өзге де алаңдар мен білім беру ортасын құру жөніндегі жұмысты жандандыру қажет, оның шеңберінде қажетті ресурстарға қол жеткізуді және идеялар мен тәжірибемен ашық алмасуды қамтамасыз етуге болады. Инновациялар мен жаңа технологияларды енгізуді ынталандыру, ГН және ТШЖА белгілерімен таңбаланған тауарлар мен қызметтерді өңірлік нарықтарға жылжыту арқылы аумақтың тұрақты дамуы үшін шарттар жасауға ықпал етуі мүмкін өңірдің табиғи, мәдени, инновациялық

ерекшеліктерін зерттеуге бағытталған ғылыми-зерттеу әзірлемелерін қолдау ерекше маңызға ие.

Біз бұған дейін атап өткендей [9], сандық платформа ГН және ТШЖА геобрендті қалыптастыруға жұмылдыруға және бұл материалдық емес активті шынайы экономикаға зияткерлік құқықтар арқылы аударуға мүмкіндік беретін билік пен бизнестің бірлескен жұмысының механизмі бола алады. Қолданыстағы цифрлық шешімдер арасында аталған мақсаттарға өңірлердің инвестициялық порталдары (инвестициялық карталар) өте қолайлы. Әрине, мұндай шешімдерді қолдану процестерге тікелей қатысушылардың цифрлық жетілуін арттыруды талап етеді.

Осылайша, өңірлік брендтерді қолдаудың экожүйесін дамыту өңірдің экономикалық және әлеуметтік тартымдылығын айтарлықтай арттыра алады, сондай-ақ өңірдің тұрақты бизнес-ортасын құру үшін кешенді әрекет етіп, мемлекеттік органдардың, білім беру және ғылыми мекемелердің, жеке сектор мен қоғамдық ұйымдардың күшін біріктіру арқылы ішкі және халықаралық нарықтарда оның бәсекеге қабілеттілігін нығайта алады.

Қорытындылар мен ұсыныстар

Бұл шолуда келтірілген өз өнімдерін жылжыту үшін ГН және ТШЖА белгілерін қолданатын жергілікті тауар өндірушілердің қолдау шараларының жиынтығы өңірлік брендтерді қолдау және дамыту экожүйесінің қалыптасуын білдіреді.

Бір жағынан, өңірлік брендтерді қолдау бағдарламасының болуы немесе болмауы айтарлықтай дәрежеде Ресей Федерациясының субъектілерінде ГН және ТШЖА институтының дамуына әсер етпейтіні анық. Екінші жағынан, қаржылық преференцияларды, білім беру, консультациялық және маркетингтік қызметтерді көздейтін қолдау шаралары жүйесі өңірлік брендпен өнімдерді азаматтық айналымға тартуды ынталандырады.

Осылайша, өңірлік тәжірибені талдау негізінде ГН және ТШЖА белгілерімен таңбаланған өңірлік брендтерді дамытатын бірқатар артықшылықтар туралы болжам жасауға болады:

1. Жергілікті брендтерді қолдау өндірісті ұлғайту, жұмыс орындарын құру және салық түсімдерін арттыру, оның ішкі және сыртқы нарықтардағы бәсекеге қабілеттілігі мен беделін арттыру арқылы өңірдің экономикалық өсуі мен дамуына ықпал етеді;

2. Өңірлік брендтерге ерекше назар аудару шағын және орта кәсіпкерлікті дамытуға ықпал етуі мүмкін, бұл экономика тұрақтылығының маңызды факторы болып табылады;

3. Өңірлік брендтер, әдетте, жергілікті дәстүрлер мен мәдениетке байланысты. Олардың қолдауы өңірдің мәдени мұрасын, халық көркемөнер кәсіпшілігінің дәстүрлі тұрмыс орнын сақтауға және насихаттауға көмектеседі. Өңірлік брендтерді танымал ету және

⁸ Белгород облысы брендінің облыстық байқауын өткізу туралы ереже. 2024 ж. 17 қыркүйектегі БОШОҚҚ МҚК Қорының Бақылау кеңесі отырысының № 1806 Хаттамасымен бекітілді // Ивнянский ауданы әкімшілігі: сайт. URL: https://admivnya.gosuslugi.ru/netcat_files/32/2892/Polozhenie_o_konkurse_brendov.pdf?ysclid=m42de1z0o5764128146 (жүгінген күні: 01.10.2024).

⁹ Курск облысы губернаторының және үкіметінің ресми сайты. URL: <https://kursk.ru/region/control/documents/document-96305/https://docs.cntd.ru/document> (жүгінген күні: 01.10.2024).

¹⁰ «Кемерово облысы – Кузбасстағы мемлекеттік стандарттау, метрология және тестілеу орталығы» ФБМ: рес. сайт. URL: <https://kuzcsm.ru/konkursy/luchshie-tovary-i-uslugi-kuzbassa/> (жүгінген күні: 01.10.2024).

Ең алдымен, өңірлік брендтерді дамытудың тұжырымдамалық тәсілін әзірлеу қажет, олардың өзегі белгілі бір аумақпен (жер бедерімен) байланысты бірегей ГН және ТШЖА болуы тиіс.

қолдау көлік, туристік және сауда инфрақұрылымын дамытуды ынталандыруы мүмкін.

Сонымен қатар, алынған деректер өңірлік өндірушілердің қажеттіліктерін ескеретін, өнімнің дамуы мен ілгерілеуін ынталандыратын, сондай-ақ тауар шығарылған жерлердің географиялық көрсеткіштері мен атауларын неғұрлым белсенді тіркеу үшін жағдай жасауға тиіс өңірлік брендтерді қолдау мен ілгерілетуге неғұрлым кешенді тәсілдің қажеттігін көрсетпейді.

Ең алдымен, өңірлік брендтерді дамытудың тұжырымдамалық тәсілін әзірлеу қажет, олардың өзегі белгілі бір аумақпен (жер бедерімен) байланысты бірегей ГН және ТШЖА болуы тиіс. Мұндай тұжырымдаманың негізгі элементтері мыналарды қамтуы мүмкін:

- тарихи мұра, табиғи ресурстар, мәдени ерекшеліктер немесе белгілі бір өндірістер (мысалы, гастрономия, қолөнер) сияқты өңірдің бірегей сипаттамаларын анықтау;
- өңірдің ЖІӨ-де ГН және ТШЖА белгілері бар тауарлар мен қызметтердің үлесін көрсететін ағымдағы жағдайды талдау, мақсатты аудиториямен қолданыстағы брендтерді қабылдауы, сондай-ақ ГН және ТШЖА тіркеу әлеуеті бар өнімнің көлемін болжамдау және оны жылжытудың логистикалық тізбектерін анықтау;
- өңірлік және аумақтық деңгейлерде брендті жылжытуға бағытталған маркетингтік кампанияларды жоспарлау және іске асыру;
- өңірдің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін әлеуметтік желілерді, дәстүрлі медианы, PR және оқыту іс-шараларын, сондай-ақ ақпараттық платформаларды және басқа да технологиялық шешімдерді қоса алғанда, коммуникация арналарын құру;
- жергілікті қоғамдастықты, бизнесті және билікті брендті құру және жылжыту процесіне жұмылдыруға бағытталған әлеуметтік серіктестік үшін шарттар жасау. Мысалы, бұл жергілікті кәсіпорындар мен туроператорлармен серіктестіктерді, сондай-ақ өнімдер мен қызметтердің сапасын жақсарту бағдарламаларын қамтуы мүмкін;
- тауарлардың жалпы ассортиментіндегі жергілікті өнімнің үлесін арттыру есебінен экономикалық өсуді сипаттайтын нысаналы көрсеткіштерді айқындау, ГН және ТШЖА белгісі бар өнімдер санының өсуі; өнімді өңірлік брендтермен таңбалайтын жергілікті тауар өндірушілер санының өсуі;

- сандық және сапалық метрикаларды қолдана отырып қолдау шараларының тиімділігін қадағалау және бағалау.

Іс-әрекеттердің дәйектілігін қамтамасыз ету үшін өңірлік билік органдарының, өндірушілердің, сарапшылар мен ғылыми ұйымдардың өкілдерін қамтитын өңірлік брендтерді дамыту мәселелері бойынша жұмыс тобын (үйлестіру кеңесін) құрған жөн. Шаралар кешенін іске асыру жөніндегі іс-қимыл жоспарын («жол картасын») әзірлеу және өңірлік брендтерді қолданудың экономикалық әсерін нақты көрсететін нәтижелерге дәйекті қол жеткізу.

Өңірлік брендтерді қолдау және жылжыту бағдарламалары жоқ өңірлерде тауарлар мен қызметтерді жылжытуға бағытталған қаржылай көмектің алуан түрлерін және қаржылай емес қолдау нысандарын қамтитын шаралар кешенін әзірлеу қажет. Көрмелерге, конкурстарға және жарнамалық науқандарға қатысуға гранттар ұсынуды, қол жетімді қолдау шаралары мен ГН және ТШЖА тіркеуге қойылатын талаптар бойынша консультациялық қызметтерге қолжетімділікті қамтамасыз етуді, сондай-ақ өнім сапасы жүйесін әзірлеу мен енгізуді қолдауды көздеу.

Қолданыстағы жекелеген нормативтік актілерге қарамастан, тіркелген ТШЖА және ГН саны төмен болып қалатын Ресей Федерациясының субъектілерінде олардың тиімділігін арттыру мақсатында қолданыстағы қолдау шараларын қайта қарау қажет. Жоғарыда атап өткеніміздей, өңірлік брендтердің құқықтық қорғау құралдарына сұраныстың төмендеуінің негізгі себептері: кәсіпкерлерді ынталандырудың тиімді механизмдерінің болмауы, бірлескен құндылықтарды ілгерілету процесінде әлеуметтік өзара іс-қимыл акторлары арасындағы сенімнің тапшылығы болып табылады [11]. Өндірушілерге кедергілерді анықтау және өндірушілердің өңірлік брендтерді қолдау саласындағы проблемалары мен қажеттіліктері туралы ақпарат алу үшін кері байланыс әдістері негізінде оларды жеңу механизмдерін әзірлеу маңызды.

Ұсынылған шараларды, сондай-ақ Ресей Федерациясы субъектілерінің әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз етудегі өңірлік брендтердің маңыздылығын арттыруды ескере отырып, тауарлар мен қызметтердің қосылған құнын құрайтын негізгі элемент ретінде зияткерлік меншікті қорғау және қорғау механизмдерін қолданудың өзектілігі үнемі артып отырады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Зуйкова, Н. В. «Бренд» ұғымы / Н. В. Зуйкова // КонсультантПлюс: сайт. – URL: <http://www.consultant.ru> (жүгінген күні: 01.10.2024). – Қолжетімділік режимі: тіркелген пайдаланушылар үшін.
2. Беляев, М. Н. Ресей Федерациясының өнімдерін дамытуға географиялық нұсқаудың ықпалы / М. Н. Беляев // Индустриялық экономика. – 2020. – № 3. – 45–52 б. – DOI 10.47576/2712-7559_2020_3_45. – EDN CHEZLU.

3. Чубаров, В. В. «Қазіргі әлемде зияткерлік меншік әлемдік коммерцияның құрамдас бөліктерінің бірі ретінде шешуші рөл атқарады...» / В. В. Чубаров // «ЭЖ-Бухгалтер»: журнал. – 2024. – № 17 (10033). – URL: <https://www.eg-online.ru/article/483211/> (жүгінген күні: 01.10.2024).
4. Фабричный С. Ю. Зияткерлік құқықтар объектісі ретіндегі географиялық нұсқаулар туралы новеллалар / С. Ю. Фабричный, О. А. Рузакова // РФ-ғы мүлктік қатынастар. – 2018. – № 12 (207). – 53–61 б.
5. Леонидова, Е. Г. Өңірлік туристік брендтердің тиімділігін арттыру / Е. Г. Леонидова // Сервис пен туризмнің заманауи мәселелері. – 2018. – № 4. – 77–85 б.
6. Сычев, А. Е. Ресейлік тауар өндірушілердің географиялық көрсеткіштерді, тауарлар шығарылған жерлердің атауларын, тауар белгілерін пайдалану ерекшеліктері / А. Е. Сычев, М. М. Рогожина // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3, № 3 (9). – 276–287 б. – EDN RRLDWF.
7. Щербачева, Л. В. Географиялық нұсқаудың тауар шығарылған жердің атауынан негізгі айырмашылықтары / Л. В. Щербачева // Экономикалық қауіпсіздік хабаршысы – 2023. – № 1. – 205–211 б.
8. Молодкин, А. В. Ресей Федерациясы субъектілерінің әлеуметтік-экономикалық дамуының шарты ретінде аймақтық брендтерді қолдау және жылжыту / А. В. Молодкин И. В. Биткина // Зияткерлік меншік. Өнеркәсіптік меншік. – 2024. – № 6. – 26–32 б.
9. Царёва, Е. Г. Өңірлік брендтердің тауар өндірушілерін қолдау шараларының қажеттілігін зерттеу / Е. Г. Царёва, С. Н. Горушкина // Зияткерлік меншік – инновациялық экономиканың негізі: ғылыми-технологиялық дамудың басымдықтары мен механизмдері: Роспатенттің XXVIII халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының баяндамалар жинағы, Мәскеу, 8–9 қазан 2024 жыл: «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекемесі, 2024.
10. Биткина, И. В. Цифрлық платформаларды пайдалана отырып, геобрендті қалыптастыруға жекелендіру құралдарын тарту / И. В. Биткина, С. Н. Горушкина, Е. Г. Царёва // Зияткерлік инженерлік экономика және Индустрия 5.0 (ИНПРОМ-2024): X Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның еңбектер жинағы. 2 томда, Санкт-Петербург, 25–28 сәуір 2024 жыл. – Санкт-Петербург: ПОЛИТЕХ-ПРЕСС, 2024. – 27–30 б. – DOI 10.18720/IEP/2024.2/3. – EDN ESSPTQ.
11. Александрова, А. В. Өңірлік брендинг: заманауи өмірде дамудың жаңа құралдарын қолдануды бағалау / А. В. Александрова, С. Н. Горушкина / n-Economy. – 2023. – Т. 16, № 2. – 37–51 б. – DOI 10.18721/JE.16203. – EDN GTBQUJ.

30, к. 1), ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1370-6008>, neretin@rupto.ru.

Владимир Викторович Климанов, экономикалық ғылымдар докторы, РХШЖМҚА өңірлік саясат орталығының директоры, «Қоғамдық қаржыны реформалау институты» АКЕУ директор (Мәскеу, Большой Кисловский тұйық көш., 1 үй, 2 құр.), ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9282-0812>, vvk@irof.ru

Светлана Николаевна Горушкина, әлеуметтік ғылымдар кандидаты, ФӨМИ ғалым хатшысы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 30, к. 1), ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2340-4345>, svetlana.gorushkina@rupto.ru

Бірлескен авторлардың мәлімденген салымы

О. П. Неретин – тұжырымдамалау, әдістеме, зерттеуді басқару, қолжазба жасау және оны редакциялау;

В. В. Климанов – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, деректерді тексеру, деректерді әкімшілендіру, қолжазба жасау және оны редакциялау;

С. Н. Горушкина – әдістеме, ресми талдау, зерттеу жүргізу, деректерді тексеру, деректерді әкімшілендіру, қолжазба жасау және оны редакциялау.

References

1. Zuikova, N. V., (2024), «The concept of «brand», available at: <http://www.consultant.ru> (Accessed 1 Oct 2024). Access foe registered users only.
2. Beliaiev, M. N., (2020) «The influence of geographical indication on the development of the regions of the Russian Federation», *Industrial Economics*, no 3, pp. 45–52, DOI 10.47576/2712–7559_2020_3_45.
3. Chubarov, V. V., (2024), «In the modern world, intellectual property, as one of the components of global commerce, plays a key role...», *EZh-Buhgalter*, no 7 (10033), available at: <https://www.eg-online.ru/article/483211/> (Accessed 1 Oct 2024).
4. Fabrichniy S. Yu. and Ruzakova O. A., (2018), «New law on geographical indications as objects of intellectual rights», *Imushchestvennye otnosheniya v RF*, no 12 (207), pp. 53–61.
5. Leonidova, Ye. G., (2018), «Improving the effectiveness of regional travel brands», *Service and Tourism: Current Challenges*, no 4, pp. 77–85.
6. Sychev, A. E. and Rogozhina, M. M., (2024), «Features of use of geographical indications, appellations of origin and trademarks by Russian manufacturer of goods», *Bulletin of Federal Institute of Industrial Property*, Vol. 3, no 3 (9), pp. 276–287.
7. Shcherbacheva, L. V., (2023), «The main differences between a geographical indication and the name of the place of origin of the goods», *Vestnik ekonomicheskoy bezopasnosti*, no 1, pp. 205–211.
8. Molodkin, A. V. and Bitkina, I. V., (2024), «Support and promotion of regional brands as a condition for the socio-economic development of the subjects of the Russian Federation», *Intellectual Property. Industrial Property*, no 6, pp. 26–32.

Авторлар туралы ақпарат

Олег Петрович Неретин, экономикалық ғылымдар докторы, ФӨМИ директоры (Мәскеу, Бережковская жағаж.,

9. Tsareva, E. G. and Gorushkina, S. N. (2024), «Research on the relevance of measures to support producers of regional brands», *Intellektualnaya sobstvennost – osnova innovacionnoj ekonomiki: priority i mekhanizmy nauchno-tekhnologicheskogo razvitiia: Sbornik dokladov XXVIII Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii Rospatenta* [Intellectual property is the basis of the innovative economy: priorities and mechanisms of scientific and technological development: Collection of reports of the XXVIII International Scientific and Practical Conference of Rospatent], *Intellektualnaya sobstvennost – osnova innovacionnoj ekonomiki: priority i mekhanizmy nauchno-tekhnologicheskogo razvitiia* [Intellectual property is the basis of the innovative economy: priorities and mechanisms of scientific and technological development], Moscow, Russia, 8–9 Oct 2024, pp.
10. Bitkina, I. V., Tsareva, E. G. and Gorushkina, S. N., (2024), «Involvement of means of individualization in the formation of a geobrand using digital platforms», *Intellektualnaya inzhenernaya ekonomika i Industriya 5.0 (INPROM-2024): Sbornik trudov X Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Intelligent Engineering Economics and Industry 5.0 (INPROM-2024): Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference], *Intellektualnaya inzhenernaya ekonomika i Industriya 5.0 (INPROM-2024)* [Intelligent Engineering Economics and Industry 5.0 (INPROM-2024)], Saint-Petersburg, Russia, 25–28 Apr 2024, pp. C. 27–30. DOI 10.18720/IEP/2024.2/3.
11. Aleksandrova, A. V. and Gorushkina, S. N. (2023), «Regional branding: assessment of the use of new

development tools in modern conditions», *π-Economy*, vol. 16, no 2, pp. 37–51, DOI 10.18721/JE.16203.

Information about the authors

Oleg P. Neretin, Dr. Sci. (Economics), Director of the Federal Institute of Industrial Property (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1), ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1370-6008>; neretin@rupto.ru.

Vladimir V. Klimanov, Dr. Sci. (Economics), Director of the Centre for Regional Policy of RANEPa, director of NGO «Institute for Public Finance Reform» (Moscow, Bolshoy Kislovsky lane, 1, bld. 2), ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9282-0812>, vvk@irof.ru

Svetlana N. Gorushkina, Cand. Sci. (Sociology), Scientific Secretary of FIPS (Moscow, Berezhkovskaya emb., 30, bld. 1), ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2340-4345>, svetlana.gorushkina@rupto.ru

Contribution of the authors

O. P. Neretin – Conceptualization, Methodology, Formal Analysis, Supervision, Writing – Review & Editing;

V. V. Klimanov – Methodology, Formal Analysis, Investigation, Validation, Data Curation, Writing – Review & Editing;

S. N. Gorushkina – Methodology, Formal Analysis, Investigation, Validation, Data Curation, Writing – Review & Editing.

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declare no conflict of interests.

Редакцияға 01.10.2024 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 03.12.2024 ж. пысықталды
Жариялауға 05.12.2024 ж. қабылданды

4 ВПТБ Х-ФАЙЛДАРЫ

EDN: <https://elibrary.ru/vdzete>

*Қазіргі адам Гималай кітапханаларының алдында
алтын іздеуші позициясында, оған құм массасында
алтын дәндерін таңдау керек.*

Сергей Иванович Вавилов¹

Біздің журналда оныншы шығарылымнан бастап жаңа айдар – «БПТК Х-файлдары» ашылады. Мұнда Бүкілресейлік патенттік-техникалық кітапхананың қорларынан алынған эксклюзивті материалдар: нормативтік құқықтық актілер, зияткерлік меншік саласындағы классикалық заңгерлердің еңбектері, өнертапқыштық іс, ғылым мен техника тарихы және т.б. қатысты басылымдар туралы ақпарат ұсынылады. Бұл айдарда ұсынылған материалдар ғылыми және тәжірибелік қызмет үшін пайдалы болады. Дереккөзбен жұмыс істеу ыңғайлылығы үшін әр қысқаша аңдатпа библиографиялық сілтемемен және шифрды көрсетумен жабдықталған.

Материалдар «Ғылым мен технологияны насихаттау» федералды жобасы аясында Ресейдің Білім және ғылым министрлігінің грантының қолдауымен жүзеге асырылатын «Сәтті патент» жобасы аясында дайындалды.

ПАРИЖДЕГІ 1883 ЖЫЛҒЫ КОНФЕРЕНЦИЯ

Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясы 1883 жылы наурызда Парижде өткен халықаралық конференцияда қабылданды. Бұл конференцияда не туралы айтылды? Неліктен Ресей құжатқа қол қоймады? Испанияға 6-бапта не ұнамады? Нидерланды өздері үшін қандай ерекше талаптарды сұрады?

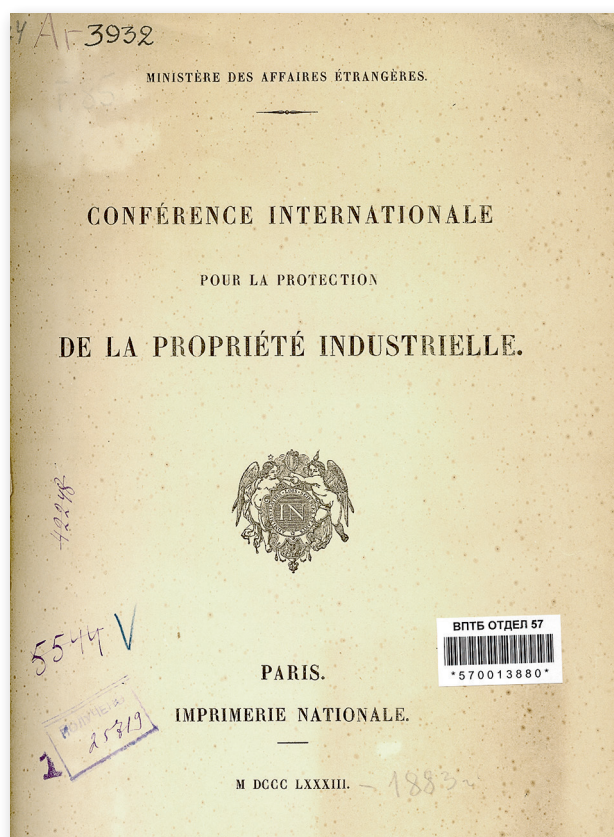
ФӨМИ БПТК-де 1883 жылғы «Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі халықаралық конференция» басылымы сақталған, онда Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі конвенцияның түпнұсқа мәтіні және конференцияның қорытынды хаттамасы жарияланған.

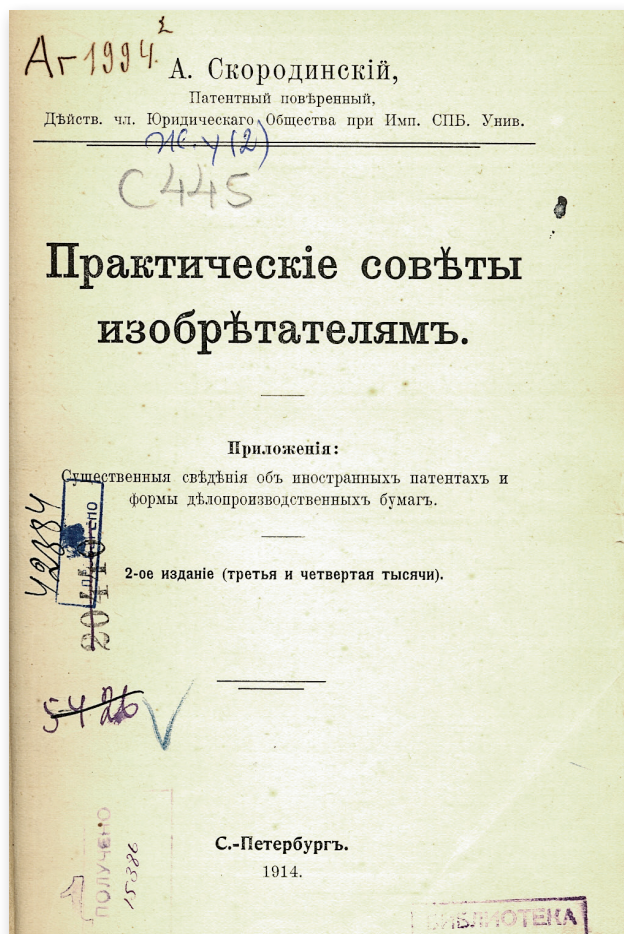
Conference Internationale pour la protection de la propriete industrielle / Ministere des affaires etrangeres. – Paris: Imprimerie nationale, 1883. – pag. var. – Фр. тілі

Өнеркәсіпті меншікті қорғау бойынша халықаралық конвенция.

Шифр: 10.003; С 74

¹ С.И. Вавилов (1891–1951) – кеңес физигі, физикалық оптика ғылыми мектебінің негізін қалаушы, кеңес ғалым-генетигі Н. И. Вавиловтың інісі

ӨНЕРТАПҚЫШТАРҒА КЕҢЕСТЕР

Адамдар барлық уақытта – әр түрлі, пайдалы, түсініксіз, қияли нәрселерді ойлап тапқан. Бірақ белгілі бір беру және қарастыру ережелерімен анықталған зияткерлік меншікті мемлекеттік қорғау жүйесінің пайда болуымен және дамуымен еркін өнертапқыш өзінің әзірлемесін тіркеуде қиындықтарға тап болды.

БПТК қорында 1914 жылы шығарылған патенттік сенімгер А. Скородинскийдің «Өнертапқыштарға практикалық кеңестер» бар. Бірінші кеңес мынадай: «Патенттеуге сенімді емес адамдарға патенттемеген жөн. Өнертабысты патенттеу тек сіз үшін ғана емес, кез-келген адам үшін жаңа деген сенімге ие болған кезде ғана қажет...»

100 жылдан астам уақыттан кейін басылымды оқу қызықты, ал автордың кеңестері қазіргі өнертапқыштарға да пайдалы болуы мүмкін.

Скородинский, А. П. *Практическіе совѣты изобрѣтателямъ: приложенія: Существенныя свѣдѣнія об иностранных патентахъ и формы дѣлопроизводственныхъ бумагъ* / А. Скородинскій. – 2-ші бас. – С. – Петербургъ, 1914. – 74 б.

Шифр: 1.002.4; С 44

ЖАҢАЛЫҚТАР МЕН ӨНЕРТАБЫСТАР

Өнертабыстар адамзаттың дамуында маңызды рөл атқарады. Олардың кейбіреулері әлемді түбегейлі өзгертетін, өмірдің әртүрлі салаларына айтарлықтай әсер ететін нағыз серпінді жаңалықтарға айналады.

БПТК қорында француз жазушысы және натуралист Луи Фигьенің 1861 жылғы «Ғылымдар мен өнеркәсіптің маңызды жаңалықтары мен өнертабыстары» басылымы бар, онда автор «кейбір мамандарға қол жетімді емес жеңіл әңгімелерде» ғылымның күрделі мәселелерін ұсынады – кітап бастыру өнертабысынан каучук жасауға дейін.

Фигье, Л. *Важнѣйшія открытія и изобрѣтеныя, по части наукъ и промышленности / ауд. және ред. Н. Сольскаго. С. – Петербургъ: Изданіе Товарищества «Общественная польза», 1861. – 431 б.: ил.*

Шифр: 4.017; Ф 49

Зияткерлік меншіктің әртүрлі мәселелеріне қатысты мерзімді басылымдардағы кітаптар мен мақалалар туралы ақпаратты, сондай-ақ басылымдардың толық мәтіндерін және басқа да ақпараттық ресурстарды ФӨМИ ВПТБ электрондық кітапханасынан табуға болады: <https://irbis.fips.ru/web/index.php?LNG=&C21COM=F&I21DBN=FIPS&P21DBN=FIPS>

5

ЖАЛПЫ ПАТЕНТТІК ІС МӘСЕЛЕЛЕРІ.
ӨНЕРТАПҚЫШТЫҚ

Ғылыми мақала

Original article

УДК 001.894:392.3

EDN: <https://elibrary.ru/hsjoxy>

Ресейдегі отбасылық өнертабыс дәстүрлері

Татьяна Викторовна Кузнецова, Ольга Валентиновна Зезина[✉]

Федералдық өнеркәсіптік меншік институты

[✉]olga.zezina@rupto.ru

Аңдатпа: мақаланың өзектілігі отандық патенттік құжаттардағы зияткерлік және тарихи-мәдени құндылықтарды сақтау қажеттілігіне байланысты. Шығармашылық идеялардың тасымалдаушылары көбінесе өнертабыстардың, пайдалы модельдердің, өнеркәсіптік үлгілердің және басқа да зияткерлік меншік объектілерінің авторлары болып табылады. Мақаланың мақсаты-жаңа техникалық шешімдерді құрудағы, өнертабысқа шығармашылық көзқарастарды қалыптастырудағы отбасының рөлінің маңыздылығын негіздеу. ХІХ–ХХ ғғ. мемлекеттік патенттік қорының құжаттары талданып, өнертабыс авторларының отбасылық-туыстық байланыстары орнатылды. Жекелеген отбасы мүшелерінің зияткерлік қызметінің нәтижелері бойынша әкелер-балалар, бауырлар, ерлі-зайыптылар, нағашылар-жиендер желісі бойынша шығармашылық жетістіктер жүйеленді, тұтас отбасылық әулеттер анықталды. Ұрпақтар арасындағы сабақтастық біздің мәдени мұрамызды сақтау үшін үлкен маңызға ие, бұл отбасылық өнертабыс объективі арқылы техникалық ойдың дамуын бақылауға мүмкіндік береді.

Негізгі сөздер: өнертабыстарға патенттер, мемлекеттік патенттік қор, шығармашылық одақ, отбасылық дәстүрлер, өнертапқыштар әулеттері, техникалық шешімдер, ғылыми-техникалық даму, технологиялық шлейф.

Дәйексөз алу үшін: Кузнецова, Т. В. Ресейдегі отбасылық өнертабыс дәстүрлері / Т. В. Кузнецова, О. В. Зезина // ФӨМИ хабаршысы. – 2024. – Т. 3, № 4 (10). – 408–417 б.

Алғыстар: материалдар «Ғылым мен технологияны насихаттау» федералды жобасы аясында Ресейдің Білім және ғылым министрлігінің грантының қолдауымен жүзеге асырылатын «Сәтті патент» жобасы аясында дайындалды.

Family invention traditions in Russia

Tatyana V. Kuznetsova, Olga V. Zezina[✉]

Federal Institute of Industrial Property

[✉]olga.zezina@rupto.ru

Abstract: The article's relevance is determined by the need to preserve the intellectual, historical and cultural heritage contained in domestic patent documents. Creative ideas often belong to authors of inventions, utility models, designs and other intellectual property objects. The article is aimed to show the family's important role in creating new technical solutions and in forming creative approaches to inventive activity. Arrays of documents of the State Patent Collection of the XIX–XX centuries were analyzed, and inventions authors' family ties were investigated. Based on the results of intellectual activities of members of selected families,

creative achievements were systemized according to «fathers-children», «brothers», «spouses», «uncles-nephews» patterns; whole «dynasties» were identified. Continuity between generations is important for cultural heritage preservation and allows us to trace the development of technical thought through the prism of family invention.

Keywords: patents for inventions, state patent collection, creative union, family traditions, dynasties of inventors, technical solutions, scientific and technical development, technological trail.

For citation: Kuznetsova T. V. Family invention traditions in Russia / T. V. Kuznetsova, O. V. Zezina // Bulletin of Federal institute of industrial property. – 2024. – Vol. 3, № 4 (10). – P. 408–417.

Acknowledgements: the materials were prepared within the framework of the Successful Patent project, implemented with the support of a grant from the Ministry of Education and Science of the Russian Federation within the framework of the federal project «Popularization of Science and Technology».

Зияткерлік меншік экономиканы және жалпы қазіргі заманғы мемлекетті дамытудың негізгі қозғаушы күштерінің бірі болып табылады, әлемдік ауқымда ол 53 трлн доллардан артық бағаланады. [1].

2022-2031 жылдар Ресей Федерациясы Президентінің 25.04.2022 ж. № 231 Жарлығына сәйкес¹ Ресей Федерациясында ғылым мен технологияның онжылдығы болып жарияланды, оның негізгі міндеттері ғылыми-зерттеу және әзірлемелік жұмыстарға талантты жастарды тарту; зерттеушілер мен әзірлеушілерді қоғам мен елдің дамуының маңызды міндеттерін шешуге тарту; РФ азаматтары үшін ресейлік ғылымның жетістіктері мен болашағы туралы ақпараттың қолжетімділігін арттыру.

Ағымдағы 2024 жыл Ресей Федерациясының Президентімен отбасы жылы болып жарияланды (22.11.2023 № 875 жарлық²). Ресейде аға буын дәстүрлер мен білімдерді, соның ішінде кәсіби тәжірибені үйрететін, тәрбиелейтін, жеткізетін отбасылық қатынастар тарихи құнды.

Егер өнертапқыштың туыстарының кем дегенде біреуі өз идеялары негізінде жаңа өнертабысты жасауға қосылса, отбасылық өнертабыс дәстүрге айналады. Отбасылық өнертабыс, шын мәнінде, мәдени және технологиялық шлейфтерді қалыптастырады [2].

Мәдени шлейф кәсіби сабақтастықтың маңызды түрі болып табылады, өнертапқыштық тәжірибені жаңа ұрпаққа беруде көрінеді, өнертабыс тарихын сақтауға мүмкіндік береді.

Патенттік құжаттардағы аналогтар мен прототиптер түрінде құжатталған ақпаратпен ұсынылған технологиялық шлейф жаңа технологияларды жетілдіруге және құруға, жаңа технологиялық міндеттерді шешуге негіз болады.

Бүкілресейлік патенттік-техникалық кітапханада (БПТК) ұсынылған мемлекеттік патенттік қор (МПК) озық отандық және әлемдік ғылыми-техникалық ойдың үлгілерін, өнертапқыштар мен жаңашылдардың көптеген буындарының еңбек нәтижелерін қамтып, ғылыми-техникалық білімдердің, еліміздің зияткерлік және мәдени

2024 жыл Ресей Федерациясының Президентімен Отбасы жылы болып жарияланды (22.11.2023 № 875 жарлық). Егер өнертапқыштың отбасы мүшелерінің кем дегенде біреуі өз идеялары негізінде жаңа өнертабысты жасауға қатысса, отбасылық өнертабыс дәстүрге айналады.

потенциалын [3] сақтау мен дамытудың бай, таусылмас қайнар көзі болып табылады.

Ресейде бұл процестің сәтті болғаны соншалық, екі жүз жылдан астам уақыт ішінде әртүрлі қызмет салаларында туыстық шығармашылық одақтар және тіпті әулеттер құрылды. Өнертапқыштық та ерекшелік болмады.

Сонымен, XIX ғасырдың басынан бастап механиктер Ефим Алексеевич Черепановтың (1774-1842) және оның ұлы Мирон Ефимовичтің (1803-1849), басыбайлы бастаушылар Демидовтардың қызметі белгілі, олардың кәсіпорындарында олар домна, темір жасау, мыс балқыту, ағаш кесу, ұн тарту және алтын өндіру жабдықтарын жетілдірді. Черепановтар Ресейдегі алғашқы паровозды жасады, бірақ бұл жаңашылдық қолдау таппады және паровоздар ат күшімен ауыстырылды³.

Император I Александр 1812 ж. «Көркемөнер мен қолөнерде әртүрлі өнертабыстарға артықшылықтар туралы»⁴ Манифестіне қол қойған кезде өнертабыстарды құқықтық қорғау басталды. Осы кезден бастап МПК-да авторлар, бірлескен авторлар немесе құқық иелері әртүрлі туыстық дәрежедегі адамдар болып табылатын құжаттарды таба аласыз. Ресей империясының өнертабыстарына тіркелген артықшылықтар, өнертабыстардағы

¹ Ресей Федерациясы Президентінің 25.04.2022 ж. № 231 «Ресей Федерациясында ғылым мен технологияның онжылдығын жариялау туралы» Жарлығы // Ресей Президенті: сайт. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47771> (жүгінген күні: 11.09.2024).

² Ресей Федерациясы Президентінің 22.11.2023 ж. № 875 «Ресей Федерациясында Отбасы жылын өткізу туралы» Жарлығы // Ресей Президенті: сайт. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/49978> (жүгінген күні: 11.09.2024).

³ Черепановтар // Үлкен ресейлік энциклопедия: сайт. URL: <https://bigenc.ru/c/cherepanovy-7cea13?ysclid=1z14sdcmwf111956839> (жүгінген күні: 11.09.2024).

⁴ 17.06.1812 ж. манифест «Өнер мен қолөнердегі әртүрлі өнертабыстар мен жаңалықтарға арналған артықшылықтар туралы» // Ресей империясының заңдарының толық жинағы. Т. XXXII (1812–1815). Санкт-Петербург, 1830. № 25143. С. 355–356 (жүгінген күні: 11.09.2024).

Патенттік құжаттардағы аналогтар мен прототиптер түрінде құжатталған ақпаратпен ұсынылған технологиялық шлейф жаңа технологияларды жетілдіруге және құруға, жаңа технологиялық міндеттерді шешуге негіз болады.

авторлық куәліктер және КСРО-ның жаңалықтарына дипломдар, Ресей Федерациясының өнертабыстары мен пайдалы модельдеріне патенттер туралы ақпарат осы мақалада Зияткерлік меншік жөніндегі федералды қызметтің (Роспатент) және Федералды өнеркәсіптік меншік институтының (ФӨМИ) патенттік-ақпараттық ресурстарында жүргізілген іздеу нәтижелеріне сәйкес келтірілген.

Әкелер-балалар

Әртүрлі салалардағы шығармашылық достастықты мысалдары дәрігерлер С. П. және Е. С. Боткин, бишілер және балетмейстерлер Л. М. және М. М. Лавровский, театр әртістері Б. А. және А. Б. Фрейндлих, Б. В. және В. Б. Ливанов, кинорежиссерлер П. Е. және В. П. Тодоровский, ғарышкерлер А. А. және С. А. Волков, Ю. В. және Р. Ю. Романенко, спорттық жаттықтырушылар А. И. және Т. А. Тарасов болды.

Өнертапқыштарға келетін болсақ, шығармашылық одақтар арасында алғашқылардың бірі болып электр доғалық дәнекерлеуді ойлап тапқан инженер Николай Гаврилович Славяновты (1854–1897) атап өткен жөн. 1891 жылы 13 тамызда ол осы саладағы өнертабыстары үшін Ресей империясының екі артықшылығына ие болды (№ 4693 және 4694). Чикагодағы Бүкіләлемдік электртехникалық көрмеде Славяновтың электрмен дәнекерлеу жұмыстары «Жасалған техникалық революция үшін» медалімен және дипломымен марапатталды. Оның ұлы, Николай Николаевич Славянов (1878–1958), минералды сулардың қазіргі гидрогеологиясы мен геохимиясының негізін қалады, көптеген жылдар бойы Кавказ минералды суларының көздерін зерттеді, кейін оның атымен аталған минералды судың көзін ашты. 2002 ж. Ресей Федерациясы тауарларының шыққан жері атауларының Мемлекеттік тізіліміне «минералдық су» тауары үшін № 50 «Славяновская» тіркеуі енгізілді.

1893 жылы Владимирден келген инженер-механик Александр Александрович Микулин (1862–1926) «Қозғалыс кезінде тегершіктерге белбеу тағуға арналған құрал» өнертабысы үшін № 7265 артықшылыққа ие болды. Оның ұлы және аттасы (1895–1985), авиациялық қозғалтқыштардың танымал конструкторы, бес Сталиндік сыйлықтың лауреаты, КСРО ҒА академигі болды, Ұлы Отан соғысы

кезінде авиациялық тақырыптағы өнертабыстарға екі авторлық куәлік алды. Бір мезгілде ол «Адам денесінің бұлшық еттерін жаттығуға және дамытуға арналған құрылғыға» № 65930 авторлық куәлігін алды, 1960 жылдардың басында денсаулық сақтау министрлігі кейіннен мақұлдаған денені сауықтырудың өзіндік әдісін жасады.

Әкесі және ұлы Казанцевтер – Флорентий Пименович (1877–1940) және Флорентий Флорентьевич (1905–1990) өмірлерін теміржол автоматты тежегіштерінің, сондай-ақ газ жабдықтарының құрылымдарын жасауға арнады. Ф. П. Казанцев КСРО-ның 20 патенті мен авторлық куәлігін алды, оның ішінде жолаушылар пойыздарына арналған екі сымды ауа тежегіші, жартылай қатты тежегіш және т. б. Оның ұлы 1956–1987 жылдар аралығында МосгазПроект институтында газ жабдықтарының инженер-конструкторы болып жұмыс істеді, үш өнертабыстың авторы болды. Ф. Ф. Казанцевтің аспаптары мен құрылғыларын көптеген зауыттар шығарды және пайдалану ұйымдары арасында үлкен сұранысқа ие болды, бұл өткен ғасырдың 60-жылдарында қызмет көрсететін персоналсыз қуаты аз қазандықтарды ұйымдастыруға және сәтті пайдалануға мүмкіндік берді. Ф. Ф. Казанцев сонымен қатар Кремль қабырғасында Мәңгілік алауды сынауға қатысты⁵.

Органикалық химия мамандарына әкесі мен ұлы Арбузовтар белгілі: Александр Ермингельдович (1877–1968) и Борис Александрович (1903–1991), екеуі де КСРО ҒА толық мүшелері және Социалистік Еңбек Батырлары, сәйкесінше КСРО-ның өнертабыстарға 7 және 60 авторлық куәліктері мен патенттерін алды, олардың алтауы бірлескен. Б. А. Арбузов РҒА Қазан ғылыми орталығының А. Е. Арбузов ат. Органикалық және физикалық химия институтының ұйымдастырушысы және директоры болған.

Павел Александрович Флоренский (1882–1937) орыс діни философы, ғалымы, православиелік діни қызметкер ретінде танымал, сонымен қатар Мемлекеттік эксперименттік электртехникалық институтта электртехникалық материалтану мәселелерімен айналысқан (кейінірек – Бүкілодақтық электртехникалық институт, БЭИ), оның өнертабыстарына қауіпсіздік құжаттары болған. 1937 ж. «Балдырларды кешенді қайта өңдеу тәсіліне» № 51091 авторлық куәлігін алды. Оның ұлы, Кирилл Павлович Флоренский (1915–1982), кеңес геохимигі және планетолог, ұзақ уақыт бойы В. И. ат. КСРО ҒА геохимия және аналитикалық химия институтында жұмыс істеді. Институт директоры, академик В. Л. Барсуков К. П. Флоренскийдің қызметі туралы былай деді: «Кирилл Павлович тек геология-минералогия ғылымдарының кандидаты дәрежесіне ие болды, бірақ ол құжаттарға қол қоймай, бірде-бір кеңестік ғарыш кемесі Ай мен планеталарға ұшқан жоқ» [4]. К. П. Флоренскийге № 736751 «Жоғары температуралы газдардың тотығу-тотықсыздану ортасының түсті индикаторы» авторлық куәлігі тиесілі.

⁵ Ф. Ф. Казанцев // Мосгаз: сайт. URL: <https://www.mos-gaz.ru/about/team/gold-frames/11?ysclid=lyhbah9315833944408> (жүргізілген күні: 11.09.2024).

1939 жылы, Петр Леонидович Капица (1894–1984) жоғары тиімді турбодетандерде жүзеге асырылатын төмен қысымды цикл арқылы ауаны сұйылтудың жаңа әдісін ұсынды. Бұл әдіс көп мөлшерде сұйық және газ фазаларында оттегіні алуға мүмкіндік берді. Бұл шешімге 1941 ж. КСРО № 62833 авторлық куәлігі берілді. Ұлы Отан соғысының басында осы технология бойынша ауадан сұйық оттегі өндірісі, атап айтқанда, жарылғыш заттар жасау үшін өнеркәсіптік ауқымда ұйымдастырылды. П. Л. Капица, КСРО ҒА академигі, екі рет Социалистік Еңбек Батыры, 1984 ж. физикадан нобель лауреаты, 1970 ж. КСРО Мемлекеттік жаңалықтар тізіліміне № 87 енгізілген – «Жоғары қысымда жоғары жиілікті разрядта Жоғары температуралы плазманың пайда болу құбылысы» жаңалығының авторы, сондай-ақ өнертабыстарға КСРО он авторлық куәліктерін алған. Оның үлкен ұлы, профессор Сергей Петрович Капица (1928–2012) екі өнертабыстың (КСРО-ның авторлық куәлігі № 674629, РФ патенті № 226743) және КСРО-ның № 269 – «Жұп-жұптық ядролардың тосқауыл астындағы фотобөлінуінің заңдылығы» жаңалығының авторы (1983). С. П. Капица 1973 жылдан 2012 жылға дейін ғылымды насихаттаушы және «Очевидное – невероятное» ғылыми-танымал телебағдарламасының тұрақты жүргізушісі ретінде кеңінен танымал болды.

Кеңестік ғарышкерліктің негізін қалаушылардың бірі, реактивті ұшыру қондырғыларының, зымырандық-ғарыштық және жауынгерлік ұшыру кешендерінің конструкторы, РФ академигі, Социалистік Еңбек Батыры Владимир Павлович Бармин (1909–1993) компрессорлар мен тоңазытқыш қондырғыларын жасаумен айналысатын инженерден С. П. Королев зымыран техникасын жасау жұмыстарын үйлестіру үшін ұйымдастырған Бас конструкторлар кеңесіне мүшелікке дейінгі жолдан өтті. 1941 жылдан бастап В. П. Барминнің басшылығымен Капустин Яр, Байқоңыр, Плесецк ғарыш айлақтарында «Катюша» дүркіндетіп атудың зымыран ұшыру қондырғылары, баллистикалық зымырандарға арналған ұшыру жабдықтары, ал кейіннен «Союз», «Восток», «Протон», «Энергия» және т. б. зымыран тасығыштарға арналған жердегі ұшыру және техникалық кешендер құрылды. 1974–1985 жылдар аралығында ол ішкі жану қозғалтқыштарын ойлап табуға, конструкцияларды, құрылғыларды және ауаны ағызу әдістерін жасауға және жылжытуға және басқа салаларға 24 авторлық куәлік алды. Оның ұлы, Игорь Владимирович Бармин (1943), 1974 жылдан бастап В. П. Бармин атындағы жалпы машина жасау конструкторлық бюросында жұмыс істейді, онда жетекші инженерден бас директор – бас конструкторға дейін жұмыс істеді, ғарыш аппараттарын ұшыруға байланысты 50 өнертабыс пен пайдалы модельдердің бірлескен авторы болды. 2011 ж. К. Э. Циолковский атындағы Ресейлік ғарышкерлік академиясының президенті болып сайланды.

Михаил Тимофеевич Калашников (1919–2013), әйгілі кеңестік және ресейлік атыс қаруының конструкторы, әлемге әйгілі автоматтың жасаушысы, өз өнертабыстарына қауіпсіздік құжаттарын алды: «Аңшы карабині»

(№ 2066828, 1996 ж.) және «Қол пулеметі» (№ 2209385, 2003 ж.)

Оның ұлы, Виктор Михайлович Калашников (1942–2018), «Калашников» концернінің жетекші инженері болып жұмыс істеген, Ресей Федерациясының патенттері берілген атыс қаруы саласындағы 13 өнертабыстың авторы/тең авторы болды, соның ішінде: «Атыс қаруына арналған дүкен», (№ 2089912, 1997 ж.), «Атыс қаруы» (№ 2179696, 2002 ж.), «Тапанша-пулемет» (№ 2205345, 2003 ж.) және т. б.

«Әке-қыз» шығармашылық өнертапқыштық тандемі салыстырмалы түрде сирек кездеседі, бірақ Ресей медицинасында бірнеше мұндай мысалдар бар.

Евгений Иванович Чазов (1929–2021) 1967–1986 жылдары КСРО Денсаулық сақтау министрлігі жанындағы 4-ші Бас басқарманың бастығы, 1987–1990 жылдары КСРО Денсаулық сақтау министрі ретінде кардиолог пен әкімшілік қызметтің тәжірибелік жұмысын сәтті үйлестірді. Чазов Е. И. 1985 жылы Нобель сыйлығымен марапатталған «Ядролық соғыстың алдын алу үшін бейбітшілік дәрігерлері» халықаралық қозғалысын құрудың бастамашысы және тең төрағасы болды. КСРО ҒА академигі Чазовтың «патенттік қоржынында» КСРО-ның 22 авторлық куәлігі және РФ өнертабысқа патенті бар. РФА академигі Ирина Евгеньевна Чазова РФ жүрек-қан тамырлары ауруларын емдеуге арналған 13 патентіне ие.

Алғашқы шығармашылық одақтардың ішінде 1891 жылы 13 тамызда Ресей империясының осы саладағы өнертабыстарына екі артықшылық алған электр доғалық дәнекерлеуді ойлап тапқан инженер Николай Гаврилович Славяновтың отбасын атап өтуге болады.

Ресейлік кардиохирург, РФА академигі және «Отанға сіңірген еңбегі үшін» орденінің толық кавалері Лео (Леонид) Антонович Бокерия (1939) 1968 жылдан бастап Жүрек-қан тамырлары хирургиясы ҒЗИ-да жұмыс істейді (1993 жылдан бастап А. Н. Бакулев ат. Жүрек-қан тамырлары хирургиясы орталығы), ал 1994 жылдан бастап оны басқарады. Жүрек ырғағының бұзылуын хирургиялық емдеудің негізін қалаушылардың бірі ретінде ол тахикардия кезінде 2,5 мыңға жуық ашық жүрекке ота жасады. Л. А. Бокерия РФ өнертабыстары мен пайдалы модельдеріне арналған 135 патентте, сондай-ақ ЭЕМ үшін бағдарламаларға арналған 8 куәлікте көрсетілген авторлық топтарға кіреді, оның 7-і оның қызы және әріптесі Ольга Леонидовна Бокериямен (1973) бірлесіп жазылған. О. Л. Бокерия, РФА корреспондент-мүшесі, А. Н. Бакулев

«Әке-қыз» шығармашылық өнертапқыштық тандемі салыстырмалы түрде сирек кездеседі, бірақ Ресей медицинасында мұндай мысалдар бар: Чазов, Бокерия, Барбараш отбасы.

атындағы жүрек-қан тамырлары хирургиясы ғылыми медициналық зерттеу орталығының бас ғылыми қызметкері, іргелі электрофизиология, кардиология және аритмология саласындағы маман, өнертабыстар мен пайдалы модельдерге 23 патентте, сондай-ақ ЭЕМ бағдарламаларына 28 куәлікте бірлескен автор болып табылады.

РФА академигі Леонид Семенович Барбараш (1940–2023) Кузбасс кардиологиясының негізін қалаушы деп аталды. 30 жылдан астам уақыт бойы ол өңірдің трансплантологиясын, хирургиясын және кардиологиялық қызметін дамытуға арнады. Оның басшылығымен елдегі алғашқы жүрек және қан тамырлары биопротездерін шығаратын кәсіпорын құрылды, биопротезді қолдана отырып, өңірдегі алғашқы жүрек клапанын протездеу отасы жасалды. Ол Ресей Федерациясының патенттерімен қорғалған 87 өнертабыстар мен пайдалы модельдердің авторы/тең авторы болды. Кемерово кардиологиялық диспансері 2016 жылдан бастап өзінің негізін қалаушы – академик Л. С. Барбараштың есімімен аталады [5]. Оның қызы, РФА академигі, жүрек-қан тамырлары ауруларының күрделі мәселелерінің ҒЗИ басқарады. Ольга Леонидовна Барбараш (1961) – кардиология, жүрек-қан тамырлары ауруларын диагностикалау және емдеу саласындағы өнертабыстар мен пайдалы модельдерге РФ 43 патентінің авторы/тең авторы, ЭЕМ арналған бағдарламаларға 14 куәлік және дерекқорларға – 5 куәлік.

Ағайындылар

Музыканттар А. Г. және Н. Г. Рубинштейн, суретшілер В. М. және А. М. Васнецов, сәулетшілер А. А., В. А. және Л. А. Веснин, жазушылар А. А. және Г. А. Вайнер, Б. Н. және А. Н. Стругацкий. Өнертапқыштықта мұндай шығармашылық бірлестіктер бар.

1863 жылы құрылған Коломна машина жасау зауыты XIX ғасырдың екінші жартысында Ресейдегі теміржол көлігінің даму белгілерінің біріне айналды. Зауытта Ресейде алғаш рет теміржол және қалалық көлік көпірлеріне арналған құрылымдар өндірісі ұйымдастырылды. Зауыттың негізін қалаушы, әскери инженер және кәсіпкер Аманд Егорович Струве (1835–1898) оны 1863 жылдан 1866 жылға дейін басқарды, содан кейін басқаруды ағасы Густав Егорович Струвеге (1833–1882) берді, содан кейін ол қайтыс болғаннан кейін қайтадан басқаруға оралды. Ағайынды Струве, сондай-ақ А. Е. Струвенің асырап алған ұлы-ресейлік саясаткер және кәсіпкер Александр Амандович

Крюденер-Струве (1864–1953), зауытта инженер болып жұмыс істеген, Ресей империясының теміржол техникасы мен шымтезек өңдеуге қатысты өнертабыстарына бес артықшылық алған [6].

Алафуз зауыттары мен зауыттарының сауда-өнеркәсіптік қоғамы 1893 жылы құрылды. Қазан Заречьеде қарапайым саудагер болып бастаған Иван Иванович Алафузов (1837–1891) ағаларымен бірге тоқыма және былғары өнеркәсібіндегі ең ірі сауда империясын құрды⁶. Ағайынды Алафузовтар Ресей империясының өнертабыстарына бір артықшылық алды: Иван Иванович – «Жемдік галеттерге» (1879 ж. № 2186), ал Николай Иванович – «Бөренелерді көтеруге арналған құрылғыға» (1891 ж. № 6058).

Үш ағайынды Мошковскийдің ішінде Шабсай Давидович (1895–1982) және Михаил Давидович (1908–2002) патенттік құжаттарға ие. Ш. Д. Мошковский – безгекті зерттеу және осы аурумен күресу саласында көп жұмыс жасаған ірі инфекционист және эпидемиолог, өнертабыстарға 5 авторлық куәлік алды, ал М. Д. Машковский (ол өзінің тегінің осындай нұсқасын қабылдады) 80-ге жуық өнертабыстар мен пайдалы модельдердің авторы/тең авторы болды. Фармацевтика саласындағы дәрігерлер мен мамандардың бірнеше буыны М. Д. Машковскийдің 1954 жылы шыққан «Дәрілік заттар (дәрігерлерге арналған фармакотерапия бойынша нұсқаулық)» анықтамалығын қолданды. Автордың көзі тірісінде 14 басылым жарық көрді, қазіргі уақытта қайта басылымдар жалғасуда [7].

Ағайындылардың ортаңғысы – Яков Давидович (1905–1939) өнертабыстарға тіркелген қауіпсіздік құжаттары болған жоқ, ол Қызыл армиядағы әуе-десанттық күштерді ұйымдастырушылардың бірі және 1937 жылы Солтүстік полюске И. Д. Папанин экспедициясының қоныының белсенді қатысушысы ретінде танымал.

Өнертапқыш-конструкторлар ағайынды Шамариндер – Белозерск қаласының тумалары (қазіргі Вологда облысы). Андрей Николаевичтің (1901–1972) 5 өнертабысы, Борис Николаевичтің (1905–1955) – 6, Владимир Николаевичтің (1906–1991) – 8, ал Николай Николаевичтің (1903–1956) ағасы Владимирмен бірлесіп жазған – 3 өнертабысы болды. Ағайындылардың әрқайсысының өнертабыстарының тақырыбы өте алуан түрлі: өлшеу аспаптары, оптикалық кварц шыны өндірісі, әскери техника, миномет қаруы және т.б. Ағайындылардың техникаға деген сүйіспеншілігін түпнұсқа құрылымдағы жону білдегін жасаған әкелері сіңірді, ол ағайындыларды болашақ конструкторлар ретінде тәрбиелеуде шешуші рөл атқарды⁷.

⁶ Алафузов – Қазандағы танымал фамилия // Қазан оқиғалары: мәдени-ағартушылық газет. 2023, 9 шілде. URL: <https://history-kazan.ru/kazan-vchera-segodnya-zavtra/istoriya-v-litsakh/zhzh-kazanskaya-seriya/14255-alafuzov-familiya-v-kazani-izvestnaya?ysclid=lyobze8uia106129740> (жүгінген күні: 11.09.2024).

⁷ Өнертапқыштар-конструкторлар ағайынды Шамариндер// Белозерский облыстық өлкетану мұражайы: сайт. – URL: <https://belozermus.ru/internetexhibitions/izobretateli-konstruktory-bratya-shamariny?ysclid=lmvxtvrk0442825115> (жүгінген күні: 11.09.2024).

Мәскеу облысының Дубна қаласының құрметті азаматтары, егіз ағайынды Валерий Леонидович (1940–2003) және Юрий Леонидович (1940) Нехаевскийлер КСРО-да су шаңғысы спортының дамуының басында тұрды. Юрий Нехаевский бұл спорт түріндегі алғашқы ел чемпионатының жүлдесін Ю. А. Гагариннен, алғаш ғарышкер, КСРО су шаңғысы спорты Федерациясының негізін қалаушыларының бірінің қолынан алды⁸. Бірлесіп ағайындылар су шаңғысы спортшыларының жаттығуларына арналған құрылғыларға қатысты өнертабыстарына 3 авторлық куәліктерді алды (№ № 828202, 1017351, 1029968). Ал 1964 жылы сол кезде Дубнадағы Біріккен ядролық зерттеулер институтында жұмыс істеген Ю. Л. Нехаевский өзінің алғашқы авторлық куәлігін № 165628 «Бос никель пленкаларын алу тәсілі» бойынша алды.

Ерлі-зайыптылар

Әртүрлі өнер салаларында суретшілер М. Ф. Ларионов және Н. С. Гончарова, композитор Р. К. Щедрин және балерина М. М. Плисецкая, кинематографшылар С. А. Герасимов және Т. Ф. Макарова, спорттық жаттықтырушылар Т. Н. Москвина және А. Н. Мишин әйгілі болды.

Ғылыми салада ерлі-зайыптылар адамдар үшін маңызды салаларда айтарлықтай жетістіктерді жүзеге асырды.

Зинаида Виссарионовна Ермольева (1897–1974), кеңес микробиологы, 1942 жылы КСРО-да пенициллин (крустозин ВИЭМ) алды және оның өнеркәсіптік өндірісін ұйымдастыруға белсенді ат салысты. Бұл Ұлы Отан соғысы жылдары кеңес сарбаздарының жүздеген мың өмірлерін құтқарып қалды. Ол 4 авторлық куәлік алды, оның біріншісі – № 37976 (1934) – «Уылдырықты сақтау тәсіліне», ал соңғысы – № 502027 (1976) – «Холерагеннің уыттылығын анықтау әдісіне». Оның жұбайы 1928–1935 жж. Лев Александрович Зильбер (1894–1966) пеллагра мен дифтерияға қарсы дәрілік препараттарды алу тәсілдеріне № № 69008 және 73348 авторлық куәліктерін алды. Ол сондай-ақ 1967 жылы КСРО-ның № 53 мемлекеттік жаңалықтар тізіліміне енгізілген «Ісік вирустарының патогенділігінің жаңа қасиеттері» атты ғылыми жаңалықтың бірлескен авторы. З. В. Ермольева және Л. А. Зильбер В. Кавериннің «Открытая книга»⁹ романының бас кейіпкерлерінің түпнұсқалары болған.

Ермольеваның жұмысын ерлі-зайыптылар Георгий Францевич Гаузе (1910–1986) және Мария Георгиевна Бражникова (1913–1998) жалғастырды, олар соғыстан кейінгі уақытта КСРО МҒА антибиотиктер зертханасында жұмыс істей бастады, 1953 жылы КСРО МҒА жаңа антибиотиктерін іздеу институтына айналды. 25 жылдам астам Г. Ф. Гаузе қазір оның есімін алған институтты басқарды.

1946 жылы ерлі-зайыптылар «Бактерицидті препаратты алу тәсілі (С грамицидині)» № 67606 алғашқы авторлық куәлігін және көп ұзамай медицинада осы уақытқа дейін қолданылған осы антибиотик үшін Сталиндік сыйлық алды. Болашақта олар КСРО-ның өнертабыстарға арналған 13 авторлық куәлігін басқа мамандармен бірлесіп жазған тағы бірнеше антибиотиктерді алды, зерттеді және өндіріске енгізді.

Ерлі-зайыптылар Семен Давидович (1898–1978) және Валентина Хрисанфовна (1904–1971) Кирлиан электрфотография саласындағы өнертабыстарына КСРО-ның 16 авторлық куәлігін алды: әртүрлі нысандардың фотографиялық суреттерін алу әдістері, жоғары жиілікті өріс токтарының әсерінен объектілердің бетінде пайда болатын электр құбылыстарын байқауға арналған құрылғылар және т.б., олардың 7-і бірлескен.

Әйгілі кеңестік әуе конструкторы Олег Константинович Антоновтың (1906–1984) басшылығымен Ан-8, Ан-12, Ан-22 «Антей», Ан-124 «Руслан», көп мақсатты – Ан-2, Ан-14, Ан-28, жолаушылық – Ан-10, Ан-24 көлік ұшақтары жасалды, сондай-ақ тұтас металл планерлер; көліктік ұшақтарды автоматтандырылған жобалау жүйесі әзірленді, әуе құрылысқа желімделген қосылыстар мен композициялық материалдар енгізілді, әуе құрылысы экономикасының әдістері дамыды. Антоновтың Конструкторлық бюросының басында тұрған екінші әйелі Елизавета Аветовна Шахатуни (1911–2011) Антоновтың ТКБ-да жұмыс істеді, алдымен құрылымдардың беріктігі мәселелерімен айналысты. Одан әрі ол әлемдегі ең үлкен Ан-22 «Антей» турбобұрандалы ұшағы, жүк көтергіштігі бойынша әлемдегі екінші Ан-124 «Руслан» ұшағы және «Ан» маркалы басқа ұшақтар бойынша жұмысқа қатысты [8]. 1934 ж. бастап 1979 ж. дейін Олег Константинович 10, ал Елизавета Аветовна 2 авторлық КСРО куәлігін алды.

1946 жылы ерлі-зайыптылар Борис Романович (1910–1979) және Наталья Иосифовна (1911–1997) Лазаренко металды өңдеудің электрлік ұшқын әдісін ойлап тапқаны үшін Сталиндік сыйлықтың лауреаттары болды. Наталья Иоасафовна өмір бойы Б. Р. Лазаренко алған 36 өнертабыстың 6-ның тең авторлары болды. 1961 жылдан бастап олар Молдова КСР ҒА Қолданбалы физика институтында, Борис Романович директор, Наталья Иоасафовна – ғылыми қызметкер болып жұмыс істеді.

Аға-жиен

Алғашқы мұндай мысалдардың бірі ақын В. Л. Пушкин және «орыс поэзиясының шуағы» А. С. Пушкин, сонымен қатар – жазушы А. П. Чехов және актер, театр педагогы М. А. Чехов, кәсіпкерлер И. С. Мальцов және Ю. С. Нечаев-Мальцов, әртістер Н. П. және А. В. Баталов, сондай-ақ А. В. Баталовтың жиені А. В. Ардова болды. Мариинский театрының прима-балеринасы М. Ф. Кшесинская мен балеринаның туған ағасы, биші Иосиф Кшесинскийдің шөпшегі, үлкен театрдың прима-балеринасы Э. К. Севенардтың туыстық байланысы да қызықты.

⁸ «Вы были нашей эпохой» // Дубна: апталық электрондық нұсқа. – URL: <http://jinrmag.jinr.ru/win/2015/25/ne25.htm> (жүгінген күні: 11.09.2024).

⁹ Лев Зильбер немесе үрейге қарсы ем // spletnik: сайт. – URL: <https://spletnik.ru/162736-lev-zilber-ili-lekarstvo-protiv-strakha-267613?ysc> (жүгінген күні: 11.09.2024)

Мәскеудің он жасар тұрғыны Анастасия Родимина мен оның атасы Евгений Родимин «Фракталдық энергоақпараттық монотипті жасау тәсілі» өнертабысына патент алды.

Әйгілі ғалым, «орыс авиациясының әкесі» Николай Егорович Жуковский (1847–1921), ең алдымен, гидро және аэродинамика саласындағы жұмыстарымен танымал. Алайда, Мемлекеттік патенттік қорда Мәскеуден «Н. Жуковскийдің нақты статтық кеңесшісінің» «Жылдам айналатын денелерге арналған жоғарғы тірек құрылғысы» (№ 1283, 1898), «Жылдам жүретін нория» (1903 ж. № 8311) және «Желдеткіш» (1912 ж. № 20806) өнертабыстарының сипаттамалары бар. А. А. Микулиннің (Н. Е. Жуковскийдің анасы жағынан жиені, оның әпкесі Вера Егоровнаның ұлы) өнертапқыш қызметі туралы осы мақалада айтылған еді, бірақ Борис Сергеевич Стечкин (1891–1969) де, Н. Е. Жуковскийдің немере жиені, оның немере ағасы Сергей Яковлевичтің ұлы (1864–1913) өнертапқыш болған. Б. С. Стечкин – авторлық куәліктер берілген ішкі жану қозғалтқыштарының құрылымдарына қатысты 4 өнертабыстың авторы (олардың біреуі, 1955 ж. № 74531, А. А. Микулинмен бірлескен авторлықта). Стечкиндер тегіне әйгілі конструктор-қару жасаушы Игорь Яковлевич Стечкин (1922–2001), Б.С. Стечкиннің жиені де жатады; ол өнертабыстарға 5 патент және атыс қаруы – тапаншалар мен револьверлер саласында пайдалы модельге 1 патент алды¹⁰ [9, 10].

Атасы-немерелері

Бұл топқа жазушылар А. Н. Толстой және Т. Н. Толстая, мемлекеттік қайраткерлер В. М. Молотов және А. И. Микоян, сондай-ақ олардың немерелері – әлеуметтанушы В. А. Никонов және музыкант және продюсер А. А. Микоян (Стас Намин), кинематографшылар С. Ф. Бондарчук және К. В. Крюков жатады.

2012 ж. Мәскеудің он жасар тұрғыны Анастасия Родимина «Фракталдық энергоақпараттық монотипті жасау тәсілі» өнертабысына № 2443570 патентін алды. Өнертабыс олардың көркемдік құндылығын арттыру және көрерменге эмоционалды әсерін арттыру мақсатында бірегей кескіндерді алу үшін баспа графикасын білдіреді. Бір кездері Анастасияға әдеттегі монотиппен жұмыс жасауды атасы үйретті, ол өнертабысқа өтініш беруге көмектесті және сонымен бірге өнертабыстың

тең авторы болды¹¹. Евгений Михайлович Родимин өнертабыстарға РФ 25 патенттерінің құқық иеленушісі болды.

Әулеттер

Ресей тарихында Демидовтар (7 ұрпақ) өнеркәсіпшілері мен тау-кен өндірушілерінің әулеттері; Бенуа сәулетшілері мен суретшілері (4 ұрпақ); Ляпуновтар астрономдар, математиктер, лингвистер мен музыкатанушылар, дипломаттар Громыко, актерлер Лазарев-Немоляевтар (әрқайсысы 3 ұрпақ) және т. б. ерекше орынға ие.

Өкілдері өнертапқыштық қызметпен белсенді айналысқан әулеттердің ішінде ең алдымен биологтар Скрыбиндердің отбасы мүшелерін атау керек.

Константин Иванович Скрыбин (1878–1972), осы саладағы әлемдегі ең ірі ғылыми мектепті құрған отандық гельминтологияның негізін қалаушы, ауылшаруашылық жануарлары мен адам гельминттерінің морфологиясы, систематикасы, экологиясы бойынша іргелі еңбектердің авторы¹².

Оның ұлы, микробиолог және биохимик Георгий Константинович Скрыбиннің (1917–1989) негізгі зерттеулері микроағзалардың жалпы және техникалық микробиологиясы мен биохимиясы, оларды медицинада және халық шаруашылығында қолдану мақсатында микроағзалардың табиғатын зерттеу саласына қатысты. КСРО ҒА Биохимия және микроағзалар физиологиясы институтының негізін қалаушылардың бірі. Бірлескен авторлықта ол өнертабыстарға КСРО-ның 21 авторлық куәлігін алды.

К. И. Скрыбиннің немересі – Константин Георгиевич Скрыбиннің (1948–2019) басшылығымен КСРО-да алғаш рет гербицидтерге, вирустарға және жәндіктер зиянкестеріне төзімді картоптың отандық сорттары жасалды, өсімдік ауруларын диагностикалау әдістері жасалды. Ол Ресейдегі геномды мағынасын ашу бойынша пионерлік зерттеулердің авторы болды. Ол КСРО-ның 11 авторлық куәлігін және осы салалардағы өнертабыстарға 64 Ресей Федерациясының патентін бірлесіп жазды.

К. И. және Г. К. Скрыбиндер Социалистік Еңбек Батырлары атағына ие болды; үшеуі КСРО және РФ ҒА, РАШҒА академиктері болды, ал К. И. Скрыбин – сондай-ақ КСРО МҒА академигі болды [16].

Органик-химиктер әулетінің бірінші өкілі Ворожцов Николай Николаевич (1881–1941), бояғыштар өндірісі бойынша кеңестік химия өнеркәсібін ұйымдастыруда үлкен рөл атқарды.

¹⁰ Стечкиндер дворяндық тегінің тарихы / Тула жаңалықтары: сайт: 2019. 15 қараша. URL: https://newstula.ru/fn_500107.html?ysclid=lyogace8gn591078159 (жүгінген күні: 11.09.2024).

¹¹ Он жастағы қала тұрғыны жеке өнертабысын патенттеу арқылы рекорд орнатты // Patentus: сайт. URL: <https://patentus.ru/blog/2012/05/desyatiletnyaya-zhitelnitsa-stolitsyi-ustanovila-rekordzapatentovav-sobstvennoe-izobretenie/?ysclid=lyoj2fnmxc650774810> (жүгінген күні: 11.09.2024).

¹² Скрыбиндер // Заманауи түсіндірме сөздік, БСЭ: сайт. URL: <https://slovar.cc/rus/bse/521731.html?ysclid=lyzy7a7rdg939688711> (жүгінген күні: 11.09.2024).

Оның ұлы, кіші Николай Николаевич (1907–1979) – КСРО ҒА академигі, РФА-ның СБ Новосібір органикалық химия институтының ұйымдастырушылардың бірі және директоры болды, қазір оның есімімен аталады. «Ворожцов Николай Николаевич» аты-жөніне авторлық куәліктермен қорғалатын 50-ге жуық өнертабыс тіркелген; әкенің немесе ұлдың авторлығын дәлірек анықтау өте қиын, өйткені көптеген өнертабыстар бояғыштар химиясына немесе екі ғалымның ғылыми мүдделері саласындағы басқа мәселелерге қатысты. Тек 8 өнертабыстың сипаттамасында авторлар тізімінде «кіші Ворожцов Н. Н.» көрсетілген.

Кіші Николай Николаевичтің ұлы, Георгий Николаевич Ворожцов (1935), Д. И. Менделеев ат. Мәскеу химия-технологиялық институтын бітіргеннен кейін Органикалық жартылай өнімдер мен бояғыштар институтына (ОЖӨБФИ) келді, оның негізін қалаушылар мен жетекші қызметкерлері атасы мен әкесі болды және кіші ғылыми қызметкерден бас директорға дейін қызмет етті. Ол РФ патенттері берілген 200-ге жуық өнертабыстың бірлескен авторы, РФА корреспондент мүшесі.

Вологдиндер отбасының төрт буынының өнертапқыштық қызметі 100 жылдан астам уақыт бойы жалғасып келеді. Төрт ағайындының екеуі барынша танымал: Валентин Петрович (1881–1953), Ресейдегі алғашқы жоғары жиілікті генераторды жасаған жоғары жиілікті техника саласындағы көрнекті кеңес ғалымы және Виктор Петрович (1883–1950). Ол Ленинград кеме жасау институтының профессоры, кеме жасауда электр дәнекерлеуді қолданудың негізін қалаушы болды. «Вологдин В. П.» тегіне 62 өнертабыс тіркелді, оларға авторлық куәліктер, негізінен электр конденсаторлары, сынап түзеткіштері, индукциялық пештер, металдарды қатайту әдістері, дәнекерлеуге арналған құрылғылар және т. б. берілді.

Валентин Петровичтің екі ұлы болды – Всеволод Валентинович (1911–1972) және Владислав Валентинович (1917–1981), елдегі индукциялық дәнекерлеудің негізін қалаушылардың бірі. «Вологдин В. В.» тегіне авторлық куәліктер берілген 6 өнертабыс тіркелді.

Валентин Петровичтің немересі-Валентин Владиславович Вологдин (1950) 1992 жылы индукциялық жылыту жабдықтарын әзірлеумен және өндірумен айналысатын «ФРЕАЛ и Ко» компаниясын құрды; ол КСРО-ның 1 авторлық куәлігінің, сондай-ақ РФ өнертабыстарға 7 патентінің және пайдалы модельге 5 патентінің авторы/авторлық құқық иесі. Оның үш құжатында оның ұлы Владислав Валентинович Вологдин, Валентин Петрович Вологдиннің шөбересі тең автор ретінде көрсетілген [11]¹³.

Бехтеревтің тегі, ең алдымен, көрнекті отандық және әлемге әйгілі энциклопедиялық ғалым, отандық

психоневрология мектебінің негізін қалаушы Владимир Михайловичпен, сондай-ақ оның немересі Наталья Петровнамен (1924–2008), кеңестік және ресейлік нейрофизиологпен, мидың ірі зерттеушісімен байланысты. Н. П. Бехтерева – КСРО-ның № 347 «Адам миының қабықасты түзілімдерінің нейрондық қасиеті» тіркелген жаңалығының, сондай-ақ «Нейрогендік қозғалыс бұзылыстарын емдеу әдісі» (1990) № 1593635 өнертабысының бірлескен авторы. Оның әкесі Петр Владимирович Бехтерев (1886–1937) өнертабыстарға 20-дан астам авторлық куәлікке ие болды және ол барлығында дерлік жалғыз автор болды. Ол авиация, телемеханика, радиобайланыс және қару-жарақ саласында әскери сипаттағы өнертабыстар мен жаңа конструкцияларды әзірлеумен және енгізумен айналысатын құпия конструкторлық арнайы техникалық бюрода инженер-конструктор болып жұмыс істеді. П. В. Бехтерев Қызыл армияда қолданылған торпедаларды жасады.

Сондай-ақ, Наталья Петровнаның жұбайы-физиолог, РФА корреспондент-мүшесі, 1996 жылы «Адамның функционалдық жағдайы мен жұмысқа қабілеттілігін бағалаудың автоматтандырылған жүйесі» № 2915 пайдалы моделіне патент алған Всеволод Иванович Медведевті (1924–2008), сондай-ақ олардың ұлы, РФА академигі, ми ауруларын емдеу тәсілдеріне 4 патенттің бірлескен авторы Святослав Всеволодович Медведевті (1949) атап өтуге болады. 2015 жылы С. В. Медведев физиология мен медицина саласында И. П. Павлов ат. РФА премиясының лауреаты болды¹⁴.

Өкілдері өнертапқыштық қызметпен белсенді айналысқан әулеттердің ішінде ең алдымен биологтар Скрыбиндер, органик-химиктер Ворожцовтар, нейрофизиологтар Бехтеревтердің отбасы мүшелерін атау керек.

Бұл мақалада өнертапқыш одақтарының ең танымал отбасылық өнертабыстары туралы мәліметтер келтірілген, «Отандық өнертапқыштар» үш томдық энциклопедиялық өмірбаяндық сөздігінде [12] туыстық және шығармашылық байланыстардағы 100-ден астам адам туралы ақпарат берілген.

Зерттеу нәтижесінде өнертапқыштар отбасыларының жаңа техникалық шешімдерді құруға қосқан елеулі ғылыми және практикалық үлесі ұсынылды. Мемлекеттік

¹³ Компания туралы. Индукциялық қыздырудың озық технологиялары // НПФ «Фреал и К» ЖШҚ; сайт. URL: <https://freal.ru/informatsiya/o-kompanii.html> (жүгінген күні: 11.09.2024).

¹⁴ Ғалымдар Бехтеревтер әулеті: атасы, ұлы, немересі, шөбересі // Liveinternet: сайт. 2023. 13 наурыз. URL: <https://www.liveinternet.ru/users/stewardess0202/post498541985/> (жүгінген күні: 11.09.2024).

Сабақтастық қағидаты ғалымдардың бір буынының ғылыми ынтымақтастығы аясында да, зерттеушілердің бірнеше буынының ауқымында да жүзеге асырылады. Ресейде отбасылық өнертабыс дәстүрлерін сақтау елдің ғылыми-техникалық әлеуетін дамытуға ықпал етеді.

патенттік қордың құжаттарымен расталған отбасылық өнертабыстың әртүрлі нысандары анықталды.

XIX-XX ғасырлардағы ГПФ патенттік құжаттарын талдау нәтижесінде отбасылық байланыстармен байланысты көптеген шығармашылық одақтар анықталды (әкелер-балалар, ағалар, ерлі-зайыптылар, нағашылар-жиендер, аталар-немерелер және бүкіл әулеттер). Олардың ішінде отандық ғылымға ғана емес, әлемдік ғылымға да айтарлықтай үлес қосқан көптеген есімдер бар.

Ғылыми дәстүрлермен таныстыру, ғылыми бағыттың негізін қалаушыдан оның шәкірттеріне – отбасы мүшелеріне тәжірибе беру, «ғылыми капиталды» жинақтау, оны одан әрі дамыту ғылым мен техниканың мүлдем жаңа бағыттарын қалыптастырады.

Ресейлік отбасылық өнертабыстың объективті арқылы ғылыми-техникалық білімнің көптеген салаларында теңдесі жоқ жетістіктердің едәуір бөлігі алғаш рет жүйеленді.

Зерттеу нәтижелері КСРО мен Ресей Федерациясының еңбек сіңірген өнертапқыштары бар жекелеген отбасылар өкілдерінің рөлін, мемлекет тарапынан назар аудару мен қолдауды, өнертабысты мемлекеттік саясаттың бір бөлігі ретінде ілгерілету мен тануды көрсетті.

Қорытындылай келе, отбасы, оның дәстүрлері оның мүшелерінің өнертапқыштық қабілеттерінің дамуына әсер етеді, ал техникалық шығармашылық жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асырудың пайдалы дағдысы болып табылады. Ресейде отбасылық өнертабыс дәстүрлерін сақтау елдің ғылыми-техникалық әлеуетін дамытуға ықпал етеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Ивлиев, Г. П. Таңбалар және патенттеу мағыналары / Г. П. Ивлиев; Еуразиялық патенттік ведомство, ФӨМИ. Мәскеу: «ИД «Городец» ЖШҚ, 2023. – 255 б.
2. Лопатина Н. В., Неретин О. П. Бірыңғай электрондық білім кеңістігінде цифрлық мәдени мұраны сақтау / Н. В. Лопатина, О. П. Неретин // МГУКИ хабаршысы. 2018. – № 5 (85) қыркүйек-қазан. – 74–80 б.
3. Кузнецова, Т. В. Патенттік кітапхана тарихының жаңа беттері / Т. В. Кузнецова, Н. О. Некрасова / Кітапхана тарихы: заманауи жағдай және зерттеу келешегі. – Мәскеу: Мәскеу мемлекеттік мәдениет институты, 2021. – 223–237 б. – EDN SVLSJW.
4. Шкуратов, Ю. Г. Ғылымға бару / Ю. Г. Шкуратов; Украина білім және ғылым м-гі, Украина Ұлт. ғылым акад., В. Н. Каразин ат. Харьков ұлт. ун-ті, Украина ҰҒА Радиоастрономиялық ин-ты. – Харьков: В. Н. Каразин ат. ХҰУ, 2013–275 б., ил. – URL: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_007531572/?ysclid=m0xwef2tyg561806788 (жүгінген күні: 11.09.2024).
5. Академик Леонид Семёнович Барбараштың құрметіне // Ресей Денсаулық сақтау министрлігі ак. В. И. Шумаков ат. трансплантология мен жасанды мүшелер ҰМЗО: сайт. – URL: <https://transpl.ru/about/press-center/pamyati-akademika-leonida-semyenovicha-barbarasha/?ysclid=lyzwm0f43o971827830> (жүгінген күні: 11.09.2024).
6. Зезина, О. В. Ресейдің әйгілі патент иелері: библиографиялық нұсқау / О. В. Зезина; Федералдық зияткерлік меншік қызметі (Роспатент), Федералдық өндірістік меншік институты. – Мәскеу: «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекемесі, 2019. – 82 б. – ISBN 978-5-9500988-1-9. – EDN MKOCRM.
7. Отандық фармакологияның негізін қалаушы М.Д. Машковскийдің өмірі мен қызметі // Халықаралық студенттік ғылыми хабаршы: желілік басылым. – URL: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=18710&ysclid=lyzx1lt6tz341105822> (жүгінген күні: 11.09.2024).
8. Конструктор әйелдер: «әйелге тән емес» істе табыстар // Ростех: сайт. – 2020. – 7 марта. – URL: <https://rostec.ru/news/zhenshchiny-konstruktory/?ysclid=lyo75u2nmq841681013> (жүгінген күні: 11.09.2024).
9. Яковлев, В. И. Николай Егорович Жуковский (1847–1921): туған күнінен бастап 120 жылдыққа және қайтыс болған күннен бастап 100 жылдыққа орай / В. И. Яковлев // Пермь университетінің хабаршысы: сайт. – 2022. – Шығ. 1 (56). – URL: <file:///C:/Users/bibl1/Downloads/nikolay-egorovich-zhukovskiy-1847-1921-k-175-letiyu-so-dnya-rozhdeniya-i-100-letiyu-so-dnya-smerti.pdf> (жүгінген күні: 11.09.2024).
10. Жуковский отбасы // профессор Николай Егорович Жуковскийдің Ұлттық-мемориалдық мұражайы: сайт. – URL: <https://zhukovskymuseum.ru/nezh-semiya/?ysclid=lyog7564l5522194356> (жүгінген күні: 11.09.2024).
11. Тюменева, Т. Петербург ғалымдарының үш ұрпағы өмірлік іс ретінде электртехникасын таңдады / Т. Тюменева // Ресей газеті. – 2022. – 13 апреля. – URL: <https://rg.ru/2022/04/13/reg-szfo/tri-pokoleniia-peterburgskih-uchenyh-vybrali-delom-zhizni-elektrotehniku.html?ysclid=lyzyrguvmq767694993> (жүгінген күні: 11.09.2024).
12. Колесников, А. П. Отандық өнертапқыштар (1917–1991): 2 томдағы энциклопедиялық биографиялық сөздік / А. П. Колесников, С. И. Никольская. – Мәскеу: «ПАТЕНТ» АҚПАРАТТЫҚ-БАСПА ОРТАЛЫҒЫ, 2021. – 1 Т.: А-К. – 2021. – 689 б.: ил.; Т. 2: Л-Я. – 2021. – 606 б.

Авторлар туралы ақпарат

Татьяна Викторовна Кузнецова, педагогикалық ғылымдар докторы, профессор, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ «Бүкілресейлік патенттік-техникалық кітапхана» (БПТК) Орталығының бастығы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 24); kuznetsova@rupto.ru

Ольга Валентиновна Зезина, «Федералдық өнеркәсіптік меншік институты» ФМБМ БПТК Орталығының басты библиографы (Мәскеу, Бережковская жағаж., 24); olga.zezina@rupto.ru

References

1. Ivliev, G. P. (2013) «Symbols and senses of patenting», Eurasian Patent Office, FIPS, LLC ID «Gorodets», Moscow, Russia.
2. Lopatina, N. V. and Neretin, O. P. (2018) «Digital cultural heritage preservation in a unified electronic knowledge space», *MGUKI Bulletin*, no 5 (85) September – October, pp. 74–80.
3. Kuznetsova T. V. and Nekrasova N. O. (2021) «*New patent library history pages Library history: current state and prospects for studying: monograph*», Moscow State Institute of Culture, MGIK Publishing House, Moscow, Russia, pp.223–237
4. Shkuratov, Yu. G. (2013) «Hozhdenie v nauku», Ministry of Science and Education of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkov National University n. a. V. N. Karazin, Radio Astronomic Institute of National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkov: KhNU n. a. V. N. Karazin, available at: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_007531572/?ysclid=m0xwef2tyg561806788 (Accessed 11 September 2024).
5. «In memoriam of Academician Leonid Semyonovich Barbarash», *National Medical Research Center of Transplantation and Artificial Organs n. a. Ac. V. I. Shumakov of Ministry of Health of Russia* available at: <https://transpl.ru/about/press-center/pamyati-akademika-leonida-semyenovicha-barbarasha/?ysclid=lyzwm0f43o971827830> (Accessed 11 September 2024).
6. Zezina, O. V. (2019) «Famous patenters of Russia», Rospatent, FIPS, Moscow, Russia.
7. «Life and activity of the [Russian] domestic pharmacology founder Academician M. D. Mashkovsky», *International Student Scientific Bulletin: web edition*, available at: <https://eduherald.ru/ru/article/view?id=18710&ysclid=lyzx1lt6tz341105822> (Accessed 11 September 2024).
8. «Women designers: the successful ones in a «not women's' business' (2020), available at: <https://rostec.ru/news/zhenshchiny-konstruktory/?ysclid=lyo75u2nmq841681013> (Accessed 11 September 2024).
9. Yakovlev, V. I. (2022) «Nikolay Egorovich Zhukovsky (1847–1921): To the 120th anniversary of birth and the 100th anniversary of death», *Perm University Bulletin*, Issue 1 (56) available at: <file:///C:/Users/bibl1/Downloads/nikolay-egorovich-zhukovskiy-1847-1921-k-175-letiyu-so-dnya-rozhdeniya-i-100-letiyu-so-dnya-smerti.pdf> (Accessed 11 September 2024).
10. «Zhukovsky's family» available at: <https://zhukovskymuseum.ru/nezh-semjya/?ysclid=lyog7564l5522194356> (Accessed 11 September 2024).
11. Tyumeneva, T. (2022), Three generations of Saint Petersburg scientists dedicated their lives to electrical engineering», *Rossiyskaya Gazeta*, April 13, available at: <https://rg.ru/2022/04/13/reg-szfo/tri-pokoleniia-peterburgskih-uchenih-vybrali-delom-zhizni-elektrotehniku.html?ysclid=lyzypguvmq767694993> (Accessed 11 September 2024).
12. Kolesnikov, A. P. and Nikolskaya S. I. (2021) «*Domestic inventors (1917–1991): encyclopedic biographical dictionary*», INIC «PATENT», Moscow, Russia.

Information about the authors

Tatyana V. Kuznetsova, Dr. Sci. (Pedagogy), Professor, Head of the Center «All-Russian Patent and Technical Library» (VPTB) of FGBU «Federal Institute of Industrial Property» (FIPS) (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24); kuznetsova@rupto.ru

Olga V. Zezina, Chief Bibliographer of VPTB Center of FGBU «Federal Institute of Industrial Property» (FIPS) (Moscow, Berezhkovskaya emb., 24); olga.zezina@rupto.ru

Авторлар мүдделер қақтығысының жоқтығын мәлімдейді.
The authors declares no conflict of interests.

Редакцияға 17.09.2024 ж. келіп түсті
Рецензияланғаннан кейін 25.11.2024 ж. пысықталды
Жариялауға 27.11.2024 ж. қабылданды

6 КИТАП СӨРЕСІ

Әдістемелік нұсқаулықтың аңдатпасы

Methodological manual abstract

EDN: <https://elibrary.ru/rcfrhm>**«Географиялық көрсеткіштер ретінде мәлімделген белгілерді сараптау ерекшеліктері»****Авторы:** А. Е. Сычев, Ю. В. Турчина

Федералдық өнеркәсіптік меншік институтының баспасы

«Features of the examination of designations claimed as geographical indications»**Authors:** A. E. Sychev, Yu. V. Turchina**Prepared by the Federal Institute of Industrial Property**

Әдістемелік құралдың мақсаты-жергілікті тауар өндірушілерге, патенттік сенім білдірілген өкілдерге, заңгерлерге өтінім жасау және географиялық нұсқауды мемлекеттік тіркеуге құжаттарды дайындау және (немесе) осындай географиялық нұсқауға айрықша құқық беру кезінде жәрдем көрсету.

Географиялық нұсқауды мемлекеттік тіркеуге өтінімдер бойынша мәлімделген белгілеу сараптамасының ерекшеліктері және географиялық нұсқауға айрықша құқық беру негіздері ашылды.

Өтінім беруге құқығы бар адамдардың (өтініш берушілердің) тізбесін қалыптастыру тәсілдері туралы, сондай-ақ тауар өндірісінің сатылары мен шекараларының және тауар сипаттамаларының қолданыстағы заңнамаға сәйкестігін тексеруге қойылатын талаптар туралы түсініктемелер берілді. Өндіріс жағдайларының сақталуын және тауар сипаттамаларының сақталуын бақылау тәртібіне нұсқамалар ашылды.

Тезистер өтінімдерді сараптау тәжірибесінен алынған мысалдармен суреттелген. Өтініш берушілердің әдеттегі қателері талданды.

Әдістемелік құрал «Зияткерлік меншік саласындағы қызметтердің сұранысын халықтық көркем мәдениет және дәстүрлі білім саласы бойынша бағалау» ғылыми-зерттеу жұмысы аясында дайындалды.

Пікір

Review

EDN: <https://elibrary.ru/qkbwyo>

**«Географиялық көрсеткіштер ретінде мәлімделген
белгілерді сараптау ерекшеліктері» А. Е. Сычев, Ю. В.
Турчина әдістемелік нұсқаулығына рецензия**

Терещенко Ольга Ивановна,

заң ғылымдары кандидаты, «Ресей мемлекеттік зияткерлік
меншік академиясы» ЖБ ФМББМ даму және стратегиялық
коммуникациялар жөніндегі проректоры

**Review of the methodological manual by A. E. Sychev,
Yu.V. Turchina «Features of the examination of designations
claimed as geographical indications»**

Olga I. Tereshchenko,

Cand. Sci. (Law), vice-rector for development and strategic
communications of the Russian state academy
of intellectual property

Нұсқаулықтың өзектілігі күмән тудырмайды, өйткені зияткерлік құқықтардың қарастырылып отырған объектісі Ресей заңнамасындағы ең жас болып табылады, оған қатысты құқық қолдану практикасы тек қалыптасуда.

Авторлар құқықтық нормаларды практикадан мысалдармен суреттей отырып, толық және нақты түсіндіреді, оқырманның назарын белгілі бір мәселелерге дұрыс ғылыми көзқарас туралы қорытынды жасауға мүмкіндік беретін жекелеген маңызды аспектілерге аударады, ал жұмыстың құрылымы өзі қарастырылып отырған объект пен зерттеу объектісі туралы дұрыс түсінік қалыптастыру үшін ғылыми құндылыққа ие.

Жұмыста зерттеудің эмпирикалық базасы жеткілікті дәрежеде пысықталды, өтініш берушілердің жиі жіберетін қателіктері мен олардың тарапынан жіберілген түсінікті және логикалық негізделген құрылым бар.

Авторлар ғылыми танымның белгілі әдістерін – жалпылау, жіктеу, жүйелеуді толық пайдаланды.

Әдістемелік нұсқаулық түсінікті құрылымға ие, материал дәйекті түрде ұсынылған, тұжырымдардың дәлелдері анықталған проблемалық аспектілерге сәйкес келеді.

Оқу құралын жазу үшін авторлар тек нормативтік құқықтық актілерді, сот шешімдерін және Федералдық өнеркәсіптік меншік институты мен Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымының ресми интернет-ресурстарының материалдарын пайдаланды, ал заңгер ғалымдардың белгіленген мәселелерге көзқарастары көрсетілмеген. Сонымен қатар, жұмыстың практикалық бағытын және эмпирикалық базаның көптігін ескере отырып, мұндай тәсіл қолайлы, жұмыс авторлардың өздері де, осы саланың басқа мамандары мен ғалымдары да одан әрі ғылыми зерттеулер жүргізу үшін негіз бола алады.

Әдістемелік құралдың қысқаша мазмұны бар, практикалық мысалдардың жеткілікті санын талдауды қамтиды.

**Журнал
«ФӨМИ хабаршысы»****ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)****Шығарушы редактор:**

Елена Геннадиевна Царёва
ФӨМИ ФМБМ (Мәскеу, Ресей)
vestnik_fips@rupto.ru

Жауапты хатшы:

Анастасия Александровна Ломакина
ФӨМИ ФМБМ (Мәскеу, Ресей)
vestnik_fips@rupto.ru

Редактура және компьютерлік беттеу:**«Группа ПРСб» ЖШҚ:**

Эльмира Магомедэминовна Магомедова,
Ольга Юрьевна Вольвачева,
Елена Александровна Горшкова,
Анастасия Сергеевна Поломаренко,
Анастасия Борисовна Долженко

ФӨМИ аудармашысы:

Андрей Юрьевич Москаленко
(жетекші аудармашы)

Фотосурет:

Олеся Анатольевна
және Дмитрий Владимирович Башаров

Басып шығаруға қол қойылды: 20.12.2024**Пішімі:** 205×290 мм**Басып шығару:** толық түсті (офсетті, 4/4)**Тиражы:** 500 дана **Тапсырыс:** № 504**Баспахана:**

Федералдық мемлекеттік бюджеттік мекеме
«Федералдық өнеркәсіптік меншік институты»
125993, Мәскеу, Бережковская жағаж., 30 үй, 1
Г-59-корп., ГСП-3

**«Bulletin of Federal Institute
of Industrial Property» journal****ISSN 2782-5086 (Print)
ISSN 2949-2432 (Online)****Managing editor:**

Elena Tsareva –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Executive editor

Anastasia Lomakina –
FGBU FIPS (Moscow, Russian Federation)
vestnik_fips@rupto.ru

Editing and Desktop publishing:**PRCB Group LLC:**

Elmira Magomedova,
Olga Volvacheva,
Elena Gorshkova,
Anastasiya Polomarenko,
Anastasiya Dolzhenko

FIPS translator:

Andrey Moscalenko
(Lead Translator)

Photo:

Olesya Basharova and Dmitry Basharov

Signed to print: 20.12.2024**Format:** 205×290 мм**Printing:** full-colour (offset ink, 4/4)**500 copies; Order:** № 504**Printing house:**

Federal State Budgetary
Institution «Federal Institute of Industrial Property»
Berezhkovskaya nab. 30–1, Moscow, G-59,
GSP-3, 125993, Russian Federation

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР, «ФӨМИ ХАБАРШЫСЫНА» ЖАЗЫЛУДЫ ҰМЫТПАҢЫЗ!

Жазылымды рәсімдей отырып,
сіз зияткерлік меншік туралы
өзекті ақпаратқа және бірегей
аналитикалық деректерге тұрақты
түрде қол жеткізе аласыз.

**ЖАЗЫЛЫМДЫ «РЕСЕЙ ПОШТАСЫ»
БӨЛІМШЕСІНДЕ НЕМЕСЕ КАТАЛОГТАР
БОЙЫНША ОНЛАЙН ҰЗARTУҒА НЕМЕСЕ
АЛҒАШ РЕТ РӘСІМДЕУГЕ БОЛАДЫ:**

• «Пресса России»
www.pressa-rf.ru сайтында
Жазылу индексі: 85599

• «Книга-Сервис» агенттігі
www.aks.ru сайтында
Жазылу индексі: E 85599

**Зияткерлік меншік әлеміндегі
барлық өзекті жаңалықтар:**

 ВКонтакте
Роспатент

 ВКонтакте
ФӨМИ